

Styring af fleksibilitet

- muligheder og nye kontrolformer i hjemmearbejdsliv

Specialeafhandling, maj 2021

Udarbejdet af Nadia Samir Hamadi, Pernille Stenstrup Jørgensen & Naja Schultz-Lorentzen

Kandidatuddannelse i Læring & Forandringsprocesser, Aalborg Universitet, København.

Vejleder: Vibeke Harms Andersen

Specialet, antal anslag: 399.276

Akademisk formidlende artikel, antal anslag: 11.359

Abstract

In the Spring of 2020, the COVID-19 pandemic caused a worldwide lockdown, which changed working conditions as many around the world had to adjust to working from home. This was also the case in Denmark.

The objective of this Master's thesis is to shed light on which conditions the COVID-19 lockdown has given way to for employees in 'Teamet i Kommunen' in order to construct a work life of flexibility.

Introductory, the thesis will highlight some historical points and concepts that make up the foundation of how the Danish labour market is today, i.e. The September compromise of 1899 and the Danish Model, as well as how flexibility in the labour force differs between the public and private sector in Denmark. Furthermore, it will highlight critical arguments regarding flexibility in Denmark and provide examples of how working from home is not a new concept; However, the thesis presents the hypothesis that working from home during COVID-19 has provided new perspectives, which rises from the fact that working from home is mandatory rather than a volitional choice.

The thesis centres around a case study in 'Teamet i Kommunen', which is a decentralized unit with a municipality in Denmark that works within the area of youth culture and engagement of young people in a variety of educational and crime preventive activities, and guidance counselling of young people and their families.

The thesis is based on a qualitative research approach and consists of online interviews, photo elicitation and an observation of a virtual staff meeting, all which are used to provide nuance to the researched phenomenon and strengthen analytical arguments.

The empirical foundation is analysed using terminology from three theoretical perspectives: Ervin Goffman's Dramaturgy and Self-presentation, to explore how actors present themselves through impression management and the use of objects to uphold preferred roles in their working lives, as well as Alfred Gell's Theory of the Art Nexus to determine how individuals are constituted via objects and how those objects enable agency for the individuals. Lastly, Michel Foucault's perspectives on disciplinary power, governmentality

and self-management are used to analyse power relations and their influence on the possibilities of constructing a flexible work life.

In the analysis, it is highlighted how working from home challenges the employee's and management's ability to uphold their impressions in order to present the ideal role they want to play in their work life. This is partly due to a change in social interactions brought forth by being surrounded by different objects when at home. In addition, there is an occurrence of some individuals taking on new roles that were not accessible to them in their office setting pre-lockdown, which is an indicator of how the changed conditions bring about changed opportunities in constructing a flexible work life.

The analysis also highlights how the relation between the employees and the management unit of 'Teamet i Kommunen' influences these opportunities, as there are various disciplinary mechanisms present within the relations, e.g. implicit expectations of working hours or attendance of virtual meetings. The thesis argues that there is a connection between the social relations and the possibilities for flexibility available for the individuals involved to construct a flexible work life, and that those are possibly reliant on a relation of trust between employee and management.

Furthermore, the analysis provides an example of how some employees struggle with self-management and the structuring of their work processes stemming from a sense of limitless flexibility. In this regard, the thesis argues that there may be a need for the workplace to preserve a framework in which the employee can structure their work process so as to be able to maintain self-management and achieve flexibility in their work life. It also appears that there is a discrepancy within the management's understanding and expectation of flexibility and how it is made possible in the workplace, which may partially limit the employees' opportunity for flexibility.

Finally, the thesis discusses the challenges that may occur for employees to uphold both their ideal working role and ideal private role, when they are to fit both in the same physical setting of their own home. It is also addressed how flexibility is not necessarily equivalent to being free to work as one pleases, as there are various implications to how the changed circumstances influence power relations between the employer and employee. The thesis also

suggests points of attention when implementing changes intending to enable a flexible work life for employees.

Indhold

1.0 Problemfelt	6
2.0 Det videnskabsteoretiske fundament	13
3.0 Teori	16
3.1 Erving Goffman	16
3.2 Alfred Gell	25
3.3 Michel Foucault	37
5.0 Analyse	69
5.1 Analysestrategi og vejledning	69
5.2 Sociale relationers indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne	71
5.3 Genstandes indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne	102
5.3.1 Rummets indflydelse	108
5.3.2 Hjemmet som scene	116
5.4 Magtrelationers indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne	132
5.4.1 Ledelse af medarbejderne	132
5.4.2 Styring af fleksibilitet	152
5.5 Opsummering af samlet analyse	162
6.0 Diskussion	165
6.1 Efterrefleksioner	171
7.0 Forandringsdesign	172
7.1 Pjece til vejledende forandringsforslag	180
8.0 Konklusion	183
9.0 Litteraturliste	186

1.0 Problemfelt

Septemberforliget og den danske model

I 1899 blev Septemberforliget indgået mellem de to hovedorganisationer på arbejdsmarkedet, LO og DA, hvilket fik historisk betydning for det danske samfund og arbejdsmarkedets udvikling. Med Septemberforliget siges det at en form for arbejdsmarkedsgrundlov blev etableret, da hovedprincipperne som lå til grund for forliget til stadighed kan findes i organisations- og aftalesystemer i dag. Grundtankerne for Septemberforliget førte til udvikling af et centralt forhandlingssystem for løsning af konflikter mellem arbejdsmarkedets parter, og til udvikling af et politisk system af velfærdsstatsligt institutionaliseret karakter – samlet set det som udgør, hvordan arbejdsmarked i Danmark er indrettet på, og som senere har fået betegnelsen *den danske model*. (Due & Madsen, 1999, 1-3).

På den måde har det danske arbejdsmarked tradition for aftalemodeller, hvor organiserede arbejdsgivere og organiserede arbejdstagere anerkender hinanden og udformer aftalemodeller for regulering af løn- og arbejdsvilkår. Dette mere eller mindre uden Staten og lovgivnings indblanding (Granov, 2020). Dog indeholder den danske model også et trepartssamarbejde, hvor regeringen sidder med ved forhandlingerne om de overordnede spilleregler. Et element heri er balancen mellem det sociale sikkerhedsnet og fleksibilitet - flexicurity-modellen – som kombinerer arbejdsgivernes ret til at hyre og fyre med et socialt sikkerhedsnet, der i form af dagpenge og kontanthjælp sikrer en smule tryghed hos arbejdstagerne (3F, 2018). Den danske model er en kobling af liberal markedsøkonomi og klassiske skandinaviske velfærdsstat, som anses for at være en unik form for arbejdsmarkedssystem, som flere europæiske lande har set op til og ladet sig inspirere af (Klindt, 2010, 46).

Der er dog en forskel ved den danske model, når man kigger fra den private og den offentlige sektor. For selvom at det offentlige og private arbejdsmarked benytter nogenlunde de samme aftalemodeller, er der også forhold tilstede, som differentierer de to sektorer. Hvor den private sektor reguleres efter markedsvilkår, er den offentlige sektor styret af en aftalemodel

liggende i det politiske system (Høgedahl, 2019, 29-30). På den måde er den offentlige sektor et arbejdsmarked præget af mere politisk magt og hierarkisk opbygning, da arbejdsgiverne i sidste ende er politikere og den siddende regering, der kan skifte hvert fjerde år (Høgedahl, 2019, 23; Thomsen, Høgedahl & Larsen, 2019, 5). Og når der skal udformes nye aftaler om eksempelvis hjemmearbejde er det et tungere og mindre omstillingsparat system i kommunen end en privat arbejdsplads. Men uanset privat eller offentligt arbejdsmarked, så har fleksibilitet været et begreb, der de seneste årtier har optrådt i diskussionerne om arbejdsliv (Navrbjerg, 2001, 65).

Det fleksible arbejdsmarked

Omkring årtusindskiftet fik det fleksible arbejdsmarked for alvor sit indpas på det danske samfunds dagsorden (Davidsen, 2020). Konstant udvikling inden for teknologien, markedsvilkår og efterspørgsel fordrede omstillingsparathed og denne tendens satte gang i en interesse for et mere fleksibelt arbejdsliv fra både arbejdstagernes og arbejdsgivernes side. For arbejdsgiverne er fleksibilitet en stærk konkurrenceevne, og for arbejdstagere kan det give en bedre balance mellem privatliv og arbejdsliv (Navrbjerg, 2001, 65).

Et par år forinden havde den amerikanske sociolog Richard Sennett udgivet bogen ”Det fleksible menneske” (1999), hvori han fremlægger et nyt kritisk samfundsperspektiv på netop, hvordan fleksible tendenser i arbejdsorganisationer har indflydelse på, hvorledes mennesket udvikles (Nielsen, Nielsen, Munk-Madsen & Hartmann-Petersen, 2010, 10) og hvordan ”... fleksibiliteten medfører en ændring af arbejdets betydning i livet...” (Sennett, 1999, 7). Ifølge Sennett sker der et brud med rutiner, sikkerhed og faste rammer som følge af fleksibilitetens fremkomst. Dette skaber fundament for et modsatrettet grundvilkår for arbejdslivet om at arbejdstagerne skal kunne fungere i og tilpasse sig usikkerhed og forandringer – være bøjelige (Jacobsen & Petersen, 2017, 12). For hvor fleksibilitet ofte forbindes med noget positivt, i sin kraft af henledte tanker på mere frihed og frirum til at bevæge sig, er der i en arbejdslivskontekst også fleksible forhold, der udvikler sig i en retning af, at presse mennesker til at være bøjelig og tilpasningsdygtige efter nogle ydre omskiftelige forhold (Sennett, 1999, 47). Omvendt er hverdagen i dag blevet mere kompleks, hvor det er almindeligt, at begge parter i et forhold har et fuldtidsjob, hvorfor et fleksibelt arbejdsliv er

blevet tiltalende og almindeligt for rigtig mange (Danmarks Statistik, 2002). Hertil pointerer tidligere seniorkonsulent på Danmarks Tekniske Universitet Jeremy Millard, at det er en særlig ting i Danmark, hvor vi har "...formået at kombinere fleksibilitet med en høj grad af socialt ansvar, så medarbejderne bliver mindre udsat for risici forbundet med et fleksibelt arbejdsmarked, og samtidig høster arbejdsgiverne også en gevinst." (Danmarks Statistik, 2002).

Dog argumenterer Steen E. Navrbjerg, arbejdsmarkedsforsker ved Københavns Universitet, for at nye fleksibilitetsformer "...ændrer de eksisterende magtrelationer, arbejdsvilkår og samarbejdsrelationer..." (Navrbjerg, 2001, 67), hvilket der skal tages højde for. Således opløses faste og stabile strukturer i takt med fremkomsten af fleksible arbejdsformer og stiller nye krav til de kompetencer en medarbejder gerne skal besidde for at indgå på arbejdsmarkedet. Kompetencer der både indeholder faglige og adfærds-, tilpasnings- og tilegnelseskvalifikationer (Limborg, 2002, 23). Arbejdskraftundersøgelsen fra 2002 fortæller, at hver fjerde arbejdstager er selvstyrende, hvad angår arbejdstid, hvilket tilmed pålægger arbejdstagerne et ansvar for selv at administrere arbejdstid (Danmarks Statistik, 2002). Til dette anskuer uddannelsesforsker Lars Qvortrup at "Bagsiden ved det fleksible arbejdsliv er, at det bliver mere stressende. Faste arbejdstider giver mulighed for et forholdsvis enkelt liv med faste rammer, hvorimod det fleksible arbejdsliv lægger problemerne med den komplekse hverdag over på den enkelte, som skal administrere det dag for dag," (Danmarks Statistik, 2021).

Arbejdspladsen

Dét at arbejde hjemme har en lang tradition i Danmark. Indtil industrialiseringen drejede det sig mest om hjemmearbejde, der gavnede familien direkte i hjemmet - hjemmearbejde med familien som arbejdsgiver. Herefter blev det til arbejde for andre uden for hjemmet, men stadig udført i hjemmets rammer, og dette er ofte forbundet med hjemmesyrske, der sad hjemme og udførte deres arbejde samtidig med børnepasning og opdragelse (Christiansen, 2020). Således har praktisering af hjemmearbejde været et kendt fænomen historisk set i Danmark og gennem tiden har hjemmearbejde fulgt andre udviklingstræk i samfundet, såsom livsmønstre, informations- og teknologimuligheder (Sunesen & Jørgensen, 1998, 26-28). I

nyere tid har et øget fokus på hjemmearbejde, eller distancearbejde og telearbejde, som det også er blevet betegnet, haft flere årsagsforklaringer. Hvor grunden til hjemmearbejde i 1990'erne blev anset som en mulighed for fordybelse, er teknologi og massekommunikationens funktioner i dag de grundlæggende årsager til at et hjemmearbejde udledes med onlinemøder og digital kommunikation (Bjerrum, 2020).

Ifølge Sennett giver hjemmearbejdet anledning til utryghed hos arbejdsgiverne, der mister kontrollen og det fysiske møde med deres medarbejdere. Dette har ført til flere kontrolpraksisser, hvor ledere og arbejdsgivere indfører regelmæssige kontroller for at kunne have snor i deres medarbejdere. For arbejdstagerne er hjemmearbejdet knyttet til en frihed over at bestemme den geografiske placering og være selvtilrettelæggende, hvilket kan give tilfredse og produktive medarbejdere. Men magten over arbejdsprocessen og medarbejderen ligger stadig hos arbejdsgiveren, og de løse rammer kan skabe et miljø om konstant at være online eller tilgængelig (Sennett, 1999, 62).

På den måde er der både fordele og ulemper ved hjemmearbejdets praksis og især afhængig af, hvilken side man anskuer det fra – Får arbejdsgiverne eller arbejdstagerne mere værdi? Uanset spiller hjemmearbejdet en stor rolle i det fleksible arbejdsliv (Sennett, 1999, 61). Og med et år præget af hjemsendelser og nedlukninger, hvor hjemmearbejdet gik fra at være en fleksibel mulighed til at være en tvungen nødvendig, må det antages, at perspektivet på hjemmearbejde har rykket sig.

For langt de fleste er hjemmearbejdet et skift fra storrumskontorer, også kaldet åbne kontorlandskaber, som ligeledes er forbundet med fordele og ulemper. Ideen om storrumskontorer stammer fra 1904 i USA, hvor tanken var et mere ligeværdigt arbejdsmiljø. I Danmark har vi haft storrumskontorer siden 1960'erne dog med det formål at understøtte det moderne arbejde med videndeling og samarbejde samt en økonomisk besparelse (Jeppesen, 2019). Men forskning viser noget andet; sammenhængen mellem storrumskontorer og samarbejde er ikke fordelagtig. Tobias Otterbring, Lektor ved Institut for Virksomhedsledelse på Aarhus Universitet har i et forskningsprojekt klarlagt at "Der er mere støj og flere forstyrrelser i et storrumskontor. Éns kolleger taler hele tiden til højre og venstre. Disse mange distraktionsmomenter besværliggør samarbejdet og kommunikationen, selv om

kollegerne sidder lige ved siden af. Det åbne kontorlandskab gør det svært at finde en naturlig plads til fortrolige samtaler, så det kan let blive et problem,” (Jeppesen, 2019).

Skift i arbejdskonteksten

Da COVID-19 pandemien for alvor ramte Danmark i marts 2020, og Statsminister Mette Frederiksen erklærede nedlukning af Danmark (Bredgaard, Hansen, Larsen, Kylling, Hørby Jørgensen & Ibsgaard, 2021, 4) fik hjemmearbejdet en ny karakter. Nu måtte arbejdspladser med kort varsel sende deres medarbejdere hjem, og bede dem om at skabe deres egen arbejdsstation i hjemmet. For mange arbejdstagere blev det til en udskiftning af storrumskontoret med en nyetableret arbejdsplads i hjemmet. Dét at gå på arbejde fik pludselig en anden betydning og der opstod en nødvendighed i at forholde sig til en omstilling af strukturerne og arbejdsrummet, således disse faktorer blev tilpasset den nye virkelighed. En situation der skulle tages hånd om for både arbejdsgivere og arbejdstagere (BFA, 2020).

Trods ændrede arbejdsforhold og -vilkår viser undersøgelser fra starten af COVID-19, at produktiviteten ikke er faldet. ”...Så uanset om stillingen var i fare eller ej, så var folk ret produktive,” forklarer Steen E. Navrbjerg, og påpeger at ”Det er et vigtigt resultat, for det sætter spørgsmålstegn ved arbejdsorganiseringen, som vi hidtil har kendt den, når medarbejderne både er mere produktive og har mere arbejdsglæde, når de arbejder hjemmefra,” (Brink, 2020). Fremtidsforsker på Center for Fremtidsforskning, Marianne Levinsen, vurderer også at en tid med COVID-19 kan blive momentum for et paradigmeskift i, hvordan vi organiserer arbejde på fremadrettet (Davidsen, 2020). Og dette skift peger i en retning af at en ny kontekst for arbejdsliv er på vej, hvor andre forhold pludselig bliver relevante - hvordan skaber medarbejderne et optimalt arbejdsrum i hjemmet? Hvilke krav stiller det til arbejdsgiverne? Hvordan opretholdes arbejdsrelationer, når de primært er distanceret gennem online møder?

Dertil fortæller en ny undersøgelse fra Finanssektorens Arbejdsgiverforening at hver tredje danske arbejdstager ønsker flere arbejdsdage hjemme efter genåbningen end de gjorde før nedlukningen i forbindelse med COVID-19 (Finanssektorens Arbejdsgiverforening, 2020).

Yderligere skønner blandt andet Dansk Industri, at den stigende andel af hjemmearbejde vil fortsætte i tiden efter nedlukningen grundet COVID-19 (Sørensen & Kaldahl, 2021). Denne ændrede praksis kan antages sætter en ny dagsorden for regler og retningslinjer ved hjemmearbejde, således det matcher nutidens arbejdsmarked. For hvem har ansvaret for de fysiske og mentale rammer? Marianne Dissing, administrerende direktør i Finanssektorens Arbejdsgiverforening påpeger, at den nuværende bekendtgørelse (fra 2011) kan bremse udviklingen af hjemmearbejde, idet der er en stribe forhold deri, som arbejdsgiverne stilles til ansvar for og som er så omstændige, at de overstiger fordelene ved hjemmearbejde (Finanssektorens Arbejdsgiverforening, 2020). I dag er der regler der siger, at hvis medarbejdere arbejder mere end en dag hjemme, så har arbejdsgiverne et ansvar for belysning, stol og bord. I praksis bliver hjemmearbejdet dermed meget omkostningstungt for arbejdsgiverne. Christina Sode Haslund, arbejdsmiljøchef i Dansk Arbejdsgiverforening påpeger at vi har “..tekniske muligheder, der giver masser af plads til individuel tilpasning og fleksibilitet. Men det afspejler reglerne ikke, for de er lavet dengang en computer var noget tungt, der ikke kunne flyttes, og en skærm var både mindre og i dårligere kvalitet end i dag.” (Haslund, 2020). Dertil kan det diskuteres, hvor meget arbejdsgiverne skal blande sig i indretningen af arbejdstagernes private hjem med krav til genstande, der skal være tilstede for at hjemmearbejdet må udføres, hvilket bliver endnu en faktor, der er relevant og væsentlig at sætte fokus i forbindelse med fremtidens hjemmearbejde.

Teamet i Kommunen

For en afdeling i en dansk kommune, Teamet i Kommunen, betød nedlukningen af Danmark en ændret arbejdshverdag. Lederne og medarbejderne gik fra en daglig gang på et fælles storrumskontor til pludselig at skulle indrette sig i hjemmet med arbejdsstation. Ugerne blev fyldt ud af onlinemøder og den kollegiale snak over kaffemaskine blev skiftet ud med skemalagte møder foran skærmen. Med forskellige fagligheder og jobfunktioner i Teamet i Kommunen ramte hjemsendelsen og skiftet i arbejdslivet meget forskellige. Af en intern rapport fra Teamet i Kommunen, udarbejdet efter første nedlukning i foråret 2020, fremgår det at mange havde svært ved at indstille sig på hjemmearbejdet og de ændrede strukturer i starten, men at alle ydede deres bedste og var omstillingsparate (Bilag 11). Spørgsmålet er,

om det giver et skævt forhold, når strukturerne er ændret men arbejdsopgaver og forventningerne til, at medarbejderne kan udføre dem, er bibeholdt? I hvert fald kan man antage, at medarbejdernes mulighedsbetingelser for at udføre deres arbejde har ændret sig. Dertil fortæller rapporten, at hjemsendelsen under nedlukningen har synliggjort et udviklingspotential i at diskutere hjemmearbejde og fleksibilitet i hverdagen. Med Teamet i Kommunens italesættelse af en fremtidsudvikling i retningen af en mere fleksibel arbejdsdag er specialets udgangspunkt netop taget i Teamet i Kommunen og medarbejdernes og ledernes fortællinger (Bilag 11). Desuden udtrykker chefen Merete en bekymring for "...at miste nogle af mine gode medarbejdere." (Bilag 5), som resultat af hjemmearbejdet og en begrænset mulighed for at have kontakt med sine medarbejdere. Dette fremhæver en relevans i at undersøge de magtrelationer, der er til stede i Teamet i Kommunen.

Nedlukningen grundet COVID-19 har historisk givet en ny kontekst for arbejdsliv, som vi dykker ned i, idet vi ser det relevant at undersøge og analysere denne enestående periode i dansk arbejdslivshistorie. Med specialet vil vi forstå, hvilken indflydelse nedlukningen har på medarbejdernes mulighedsbetingelser for et fleksibelt arbejdsliv i en tid med nedlukning under COVID-19. Og dermed yderligere hvilke forhold ledelsen i Teamet i Kommunen skal tage højde for fremadrettet i en ændret fleksibel arbejds kontekst.

På baggrund af ovenstående er hensigten med nærværende speciale af besvare følgende problemformulering med tilhørende undersøgelsesspørgsmål:

Hvilke mulighedsbetingelser for et fleksibelt arbejdsliv konstitueres for de ansatte i Teamet i Kommunen af nedlukningen under COVID-19?

Undersøgelsesspørgsmål:

Hvordan har de sociale relationer indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv?

Hvordan har genstande indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv?

Hvordan har magtrelationer indflydelse på informanternes mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv?

2.0 Det videnskabsteoretiske fundament

I dette afsnit vil vi redegøre for specialets videnskabsteoretiske udgangspunkt, som tager afsæt i socialkonstruktivismen. Dette er med henblik på at tydeliggøre specialets ontologiske og epistemologiske udgangspunkt, som er med til at forme projektets problemformulering og danner grundlag for vores forståelse og tolkning af det empiriske materiale. Ligeledes vil der i afsnittet blive argumenteret for, hvordan valget af socialkonstruktivisme som videnskabsteoretisk afsæt er med til at informere specialets analytiske perspektiv og specialets formål. Indledningsvist vil der i dette afsnit først være en beskrivelse af konstruktivisme som grundlæggende videnskabsteoretisk form for at få indblik i socialkonstruktivismens ophav. Derefter vil afsnittet omhandle graden af konstruktivisme, og socialkonstruktivisme, som det anvendes i projektet.

Konstruktivisme

Lektor Liv Egholm (2014) beskriver konstruktivisme i kraft af dens kritik af den videnskabelige realisme, der er funderet i en skepsis overfor, om videnskabelige udsagn kan være gyldige uafhængigt af folks meninger. Udgangspunktet er den såkaldte cookie-cutter-teori, hvor verden i udgangspunktet ansues som en uformelig dej, som formes ved hjælp af sprog og analytiske begreber. Dette indebærer, at vi former dele af dejen til kager og lader andre dele være ubrugte, og dermed definere en del af den uformelige masse som fænomener, der kan studeres, fås viden om og som man kan agere i forhold til, hvorimod andre dele ikke kan beskrives og dermed heller ikke forstås og håndteres. Det er herigennem, at viden i dette perspektiv bliver til en aktiv og konstruktiv handling (Egholm, 2014, 142).

Konstruktivisme kan indebære mange ting og befinder sig på et kontinuum, der rækker fra én pol, hvor den betydning, mennesker tillægger begivenheder, påvirker deres handlinger og den anden, modsatte pol, indebærer en ontologisk kritik, hvor det diskuteres, hvorvidt nutidig

viden kan anvendes til at beskrive fortidens fænomener. Egholm anvender i dette tilfælde eksemplet fra filosof Bruno Latour:

”Vi kan ikke sige, at faraoen Ramses 2. døde af tuberkulose, idet tuberkulosebakterien først blev (op)fundet af Robert Koch i 1882, og det giver heller ingen mening, at påstå, at sygdomme i 1230 ikke skyldtes en ubalance i de fire kropsvæsker, og at de ikke kunne helbredes ved genoprettelse af denne balance, f.eks. ved at dræne patienten for blod eller galde – for det var netop ifølge samtidens forståelse roden til sygdomme.” (Egholm, 2014, 143).

Med udgangspunkt i ovenstående eksempel fremhæves det, at konstruktivisme i generel forstand indebærer, at viden ikke skabes med udgangspunkt i en essentialistisk tænkning, men at udsagn og begreber om verden legitimeres gennem kollektive sociale processer (Egholm, 2014, 143).

Som nævnt er der forskellige traditioner indenfor konstruktivismen. I nærværende speciale tager vi overvejende udgangspunkt i den sociale konstruktion, hvor sociale processer, konstruktioner og strukturer står centralt.

Socialkonstruktivisme

Centralt for det konstruktivistiske perspektiv er, at det ontologiske udgangspunkt ikke er neutralt, men er betinget af den konkrete kontekst, der undersøges. Kendetegnende for den socialkonstruktivistiske tilgang er derfor, at opnå forståelse af, hvordan fænomener får tillagt betydning gennem sociale processer og at disse også er foranderlige (Egholm, 2014, 148).

Dette skyldes, at viden indenfor dette perspektiv ansues som både et aftryk af konteksten, såvel som et redskab til at forandre denne viden gennem forståelse af, hvordan fænomener får tillagt betydning og forklaring af, hvordan denne betydningstilskrivning finder sted (Egholm, 2014, 148).

Ifølge Egholm indebærer konstruktivisme forskellige grader af relativisme. Dette betyder, at analysefokusset inden for det konstruktivistiske perspektiv kan variere og være både mikro- og makroorienteret (Egholm, 2014, 150).

Den mikroorienterede analysestrategi forbindes med en undersøgelse af den konkrete hverdagsviden, mens den makroorienterede analysestrategi retter sig mod en undersøgelse af institutioner og generelle diskurser (Egholm, 2014, 150). Et eksempel på den mikroorienterede analysestrategi ses eksempelvis i Erving Goffmans arbejde med interaktionistisk konstruktivisme, hvor han anvender begreber fra dramaturgien som udgangspunkt for sine sociologiske analyser af selvscenesættelse i den sociale interaktion mellem mennesker (se kapitel 3.0 Teori). Den makroorienterede analysestrategi ses for eksempel i Michel Foucaults analyser af magt som et instrumentelt disciplineringsredskab i institutionelle kontekster (jf. Foucault, 2002).

Ligeledes henviser relativismen indenfor konstruktivismen til, hvordan graden af social konstruktion forstås, og i hvilken grad af ontologisk og epistemologisk konstruktivisme, der er tale om.

Den ontologiske konstruktivisme henviser til, at virkeligheden opfattes som konstitueret af diskurser og sociale konstruktioner, mens at den epistemologiske konstruktivisme tager udgangspunkt i, at der findes en virkelighed i sig selv, som ikke kan erfares, idet mennesket altid vil forstå og opleve verden i kraft af den ideologi og kultur, som det befinder sig i (Egholm, 2014, 150; Rasborg, 2013, 405-6). Dette betyder, at vores viden ikke er objektiv og endegyldig, men påvirkes og afhænger af de konstruerede kendsgerninger og sociale praksisser, som vi møder og indgår i (Jf. Rasborg, 2013, 407- 408).

I vores speciale trækker vi hovedsageligt på den ontologiske konstruktivisme, da vi har til formål at belyse, hvordan informanterne agerer og handler i sociale relationer og derfor er fortællingerne ikke uafhængige af de sociale relationer informanterne indgår. Vi anvender ligeledes forståelsen af konstruktivismens relativisme til at inddrage forskellige sociologiske og antropologiske teorier, der befinder sig indenfor det konstruktivistiske perspektiv. Dette er med henblik på metodisk at kunne indfange så mange detaljer af vores empiri som muligt med udgangspunktet i, at sociale konstruktioner sker på både mikro og makro niveau og derfor er kausalt påvirkede af hinanden.

Det socialkonstruktivistiske perspektiv giver ligeledes mulighed for kritisk undersøgelse af de menneskeskabte selvfølgeligheder og hvordan disse selvfølgeligheder opstår, italesættes og

anvendes samt, hvordan de forandres. Ved at afdække disse selvfølgeligheder kan der, ifølge socialkonstruktivismen, skabes blik for, at uønskede sociale forhold kan ændres (Egholm, 2014, s. 148).

3.0 Teori

I følgende afsnit vil vi redegøre for projektets teoretiske ramme, som vi vil anvende til at nærme os en forståelse af medarbejdernes konstruktion af hjemmearbejde. Teorirammen består af følgende tre teoretikere; Erving Goffman, Alfred Gell og Michel Foucault.

For at kunne belyse medarbejdernes hverdagsliv benytter vi Goffmans interaktionsteori i form af hans dramaturgibegreber til at forstå informanternes roller og hvordan de spiller disse ved brug af indtryksstyring.

Vi benytter Gells teori om The Theory of the Art Nexus, til at rette vores opmærksomhed mod genstande og hvordan subjekter konstitueres via ting med det formål at belyse vores informanternes agens og handlekraft, som den opstår i relation til genstande. Vi anvender Foucaults magtbegreb og perspektiv på selvdisciplin til at kortlægge de betingelser, som medarbejderne er underlagt i kraft af de magtrelationer, som de indgår i forbindelse med deres arbejde. Derudover anvender vi Foucaults begreber til at analysere de perspektiver, der er med til at disciplinere informanterne med det formål at forstå, hvilken indflydelse magtrelationerne har for informanternes mulighedsbetingelser for konstruktionen af fleksibelt arbejdsliv.

3.1 Erving Goffman

I dette afsnit vil der fremgå en beskrivelse af Erving Goffman og hans teori inden for Dramaturgien som anvendes i analysen. Strukturen for dette afsnit vil være opbygget således, at der begyndes med en kort introduktion til Erving Goffman. Derefter vil der være en introduktion til Goffmans teori

inden for dramaturgien efterfulgt af underafsnit der udgør beskrivelser af hans teoretiske begrebsapparat. Goffmans begrebsapparat vil anvendes til at analysere hvordan informanterne optræder med deres roller ved hjælp af indtryksstyring.

Introduktion til Erving Goffman

Erving Goffman (1922-1982) var pionerer inden for interaktionssociologien indtil hans død i 1982 (Jacobsen, 2017, 195). Goffman udviklede et unikt perspektiv til social interaktion og hans arbejde er kendetegnet ved, at det ikke overholder nogle eksklusive teoretiske traditioner. Hertil er han blevet beskrevet som en *kreativ krydsning, en hybrid mellem teoretiker og metodiker* (Jacobsen & Kristiansen, 2006, 8).

I begyndelsen af Goffmans arbejde var han særligt inspireret af den franske sociolog Émile Durkheim i forbindelse med en interesse i de mange verdslige ritualer og dertil hverdagslivet som en social og moralsk ceremoni. Her opstod et af Goffmans hovedværker *The Presentation of Self in Everyday Life* fra 1959. Dette værk er særligt kendetegnet ved Goffmans interesse for at arbejde på et mikroniveau med analyser af forudsætninger og karakteren af social orden. Det var her hans metaforiske arbejde om dramaturgien opstod (Jacobsen & Kristiansen, 2015, 7).

Efterfølgende har Goffmans arbejde båret præg af faser, der er kendetegnende for hans videre arbejde. Goffman arbejdede yderligere i en empirisk fase, hvor han fokuserede på, hvordan en deltager kunne manipulere en situation til egen fordel i en interaktionssituation. Den sidste fase af Goffmans arbejde var mere formaliseret og af filosofisk art og bar præg af en interesse for sproget og dertil sproglig opførsel som et aspekt af interaktion, hvilket han anså som et medierende værktøj i forbindelse med selvpræsentation under sociale sammenkomster. På baggrund af Goffmans varierende arbejde kan det være svært at sige noget om, hvor hans teoretiske apparat slutter og metodisk begynder. Dette skal ses i forbindelse med, at Goffmans tilgang hverken har været decideret induktion eller deduktion, men nærmere en arbejdsform der bygger en abduktiv arbejdsform (Jacobsen & Kristiansen, 2015, 8). Gennem sit metaforiske arbejde er Goffman ofte blevet kritiseret for at have et kynisk menneskesyn. Dette er på baggrund af hans metafor inden for dramaturgien, hvor det kan

fremstå, at manipulation udgør det indtryk, der afgives i samhandlingssituationer (Jacobsen, Kristiansen & Mortensen, 2002, 89).

Dramaturgien

Goffmans arbejde tager udgangspunkt i teatret, som han anvender som metafor for menneskers samhandling. Goffman forholder sig til verdenen som en teaterscene og derigennem trækker han på tanken om, at mennesker indtager nogle roller og spiller et skuespil, når de interagerer med andre. Her trækker han på teaterverdenens begreber som f.eks. *scene*, *rekvisitter*, *kulisser*, *rolle* og *optræden*, når han forklarer, hvordan folk handler og lige såvel, hvorfor de gør det (Jacobsen et al., 2002, 88). På den måde anvender han disse begreber til at forklare, hvordan deltagerne i en interaktion kan opretholde deres *selvbillede* alt efter, hvilken scene de agerer på, og hvordan Goffmans begreber sættes i spil til at skjule og afsløre forskellig informationer overfor andre (Jacobsen & Kristiansen, 2006, 18).

Goffmans arbejde om dramaturgien skal dog ikke forstås i bogstavelig forstand i forhold til, at mennesker spiller skuespil, når de interagerer med andre. Hele hans teori om dramaturgien tager udgangspunkt i mikrosociologien og vedrører netop hverdagens ureflekterede rutiner og mønstre. Lige så vel skal det heller ikke forstås således, at der kun er én samhandlingsorden i Goffmans teori, og at den altid er den samme. Tværtimod skal det forstås således, at der i interaktionen mellem mennesker ligger nogle uskrevne regler, som vi først bliver rigtig opmærksomme på, når de ikke overholdes (Laustsen, Larsen, Nielsen, Ravn & Sørensen 2016, 191-194). Goffman var i sit arbejde med dramaturgien selv opmærksom på nogle af de faldgruber hans metaforer og begreber kan have. Goffman noterede sig:

I udviklingen af det begrebslige apparat, der er anvendt i denne bog, benyttedes en sprogbrug om scenen. Jeg talte om skuespillere og publikum, rutiner og roller, om vellykkede og mislykkede optrædender, om stikord, sceneindretninger og kulisser, om dramaturgiske krav, færdigheder og strategier... Påstanden om at hele verden er en scene er så almindelig, at læserne er bekendte med dens begrænsninger og bærer over med det, da de ved, at de når som helst kan bevise for sig selv, at man ikke skal tage påstanden for alvorligt ... Stillaadser er trods alt til at bygge andre ting med, og de bør rejses med tanke på, at de skal rives ned igen (Jacobsen & Kristiansen, 2006, 27).

På baggrund af dette skal Goffmans metaforer anses som redskaber, der kan nuancere mere end at kunne anvendes som varige konstruktioner, der skal lede til teoridannelse. Derfor vil Goffmans dramaturgi ikke stå alene i projektets analyse, men vil anvendes i samspil med de andre teoretiske perspektiver, der er nævnt i specialet for netop at opnå en analytisk nuancering af problemstillingen (Jacobsen & Kristiansen, 2006, 27-28).

Frontstage og Backstage

Når Goffman forklarer individernes fremtræden, anvender han scenen, som indikerer det område, hvor den konkrete optræden finder sted. Hertil differentierer Goffman mellem *frontstage* og *backstage* for henholdsvis at skelne imellem, når vi er på overfor andre og når vi ikke er. Ved begrebet frontstage skal det forstås, at der er tale om den personlige front og derigennem dét, vi viser for andre ved blandt andet at trække på statussymboler og anvende sproglige udtryksformer. På den måde er det, når individet agerer på frontstage, at vedkommende viser sig frem for andre, som det ønskes ved hjælp af indtryksstyring gennem det, individet har til rådighed på scenen. Goffmans begreb backstage er modsætningen til frontstage. Backstage er derfor den del af scenen, der er skjult for publikum og udgør derfor det, andre ikke kan se. Derfor rummer en optræden et enkelt fokus på den optrædendes og publikums visuelle opmærksomhed (Goffman, 2014, 71).

I Goffmans metaforiske begreb frontstage anvender han yderligere begrebet *kulisser*. Kulisser udgør, ifølge Goffman, de fysiske rammer og dermed de sceniske dele af udtrykket.

Kulisserne er dermed med til at sætte scenen og hvis man ønsker at optræde i en bestemt kulisse, må man som hovedperson indtræde i denne, før selve skuespillet kan begynde. Ifølge Goffman udgør kulisser: "(...) møbler, udsmykning, fysisk indretning og andre elementer af baggrunden, der udgør rekvisitterne og den scene, foran eller i eller på hvilken det menneskelige drama udspiller sig" (Goffman, 2014, 71).

Optræden

For at vi er i stand til at styre vores selvbillede overfor andre, anvender vi, ifølge Goffman, *indtryksstyring*. Indtryksstyring er et af hovedbegreberne i Goffmans dramaturgi og handler

om, at deltagerne vedligeholder en bestemt definition af en situation og ligeledes fastholder en definition, som er med til at sikre opretholdelsen af deres roller. På den måde skal det tænkes, at vi med indtryksstyring spiller et skuespil, og at vi derigennem påtager os en bestemt rolle, hvortil der hører bestemte forventninger og forpligtelser for at kunne spille rollen. Hertil skal det også forstås, at når vi spiller en rolle, er det ikke vores dybereliggende selv eller inderste personlighed, men derimod et spil der opføres med en række medvirkende. Dramatiseringen er derfor et udtryk for det forhold, vi tillægger vores optræden, i forhold til det vi ønsker at formidle til andre (Jacobsen et al., 2002, 97).

Ritualer

Ifølge Goffman, medvirker ritualerne til, at vi kan bekræfte hinanden og dermed har en værdig omgang med hinanden. På den måde er ritualerne den "rigtige" måde at opføre sig på i en given kontekst og dermed også det, der holder samfundet sammen. Ritualer kan udgøre den måde vi har øjenkontakt på, begynder en samtale, passerer hinanden og derigennem de måder, vi har kontakt til andre i samhandlingssituationer. Ritualer er den anstændige opførsel, vi udtrykker gennem mekanismer, der bevirker, at deltagerne enten integreres eller fastholdes i en normativ struktur og dermed interagerer anstændigt med hinanden (Jacobsen & Kristiansen, 2006, 25-26).

Facade

Når vi optræder for andre, er det som nævnt ikke altid et bevidst skuespil, vi spiller. Men alligevel anvender den, der optræder en *facade*, der udgør standardmekanismer som individet ubevidst anvender i sit udtryk, når der optrædes for andre. Netop ved at facaden kan være ubevidst, er det derfor ikke altid noget, den optrædende bevidst vælger og skaber (Goffman, 2014, 75). Den optrædne kan derfor være fuld overbevist om at eget skuespil, og dermed det indtryk af virkeligheden der iscenesættes, også er den oprigtige og ubetvivlede virkelighed. Når publikum dertil også er fuldt overbevist om den ydre fremtræden, hvilket der typisk vil være tilfældet, så er det "på kort sigt kun sociologen og den socialt utilfredse, der kan være i tvivl om "ægheden" af det, der bliver præsenteret" (Goffman, 2014, 67).

Når vi indtager forskellige roller, er der typisk tilknyttet facader, som er grundlæggende for, at vi kan spille de roller, vi ønsker og vi har derfor også forventninger til at visse facader, tilhører visse roller. Derfor vil der ved indtagelse af en rolle typisk blive konstateret af den optrædende, at der allerede eksisterer en bestemt facade, der er tilknyttet rollen. Uanset om aktøren har et motiv om at udføre en given opgave eller har et ønske om at opretholde en facade, må aktøren gøre begge dele for at spille rollen. Hvis opgaven er ny vil den optrædende typisk opleve, at der allerede eksisterer adskillige veletablerede facader som den optrædende må vælge imellem. Derfor er det også yderst sjældent, at en facade i sig selv er ny. Facader er netop noget der vælges, og ikke noget der skabes (Goffman, 2014, 71-75).

Til at forklare facaden anvender Goffman dertil begreber som ydre, manerer, kulisser og tegnudstyr, når deltagerne skal optræde i deres roller. For at de ønskede roller kan spilles, trækker aktøren på disse elementer for at virke så overbevisende i deres rolle som muligt. Derfor anvender deltagerne de elementer, der er til rådighed for at opretholde deres selvpræsentation (Goffman, 2014, 76-77). Dette er på baggrund af, at en given rolles facade allerede er eksisterende, og derfor også tilskrevet forestillingen om, hvordan rollen skal optræde, og i hvilken kulisse dette skal gøres. Derfor har deltagerne ikke frit valg i forbindelse med valg af facader såfremt de ønsker en given rolle, og kan ikke konstruere deres facade alene, men må konstruere deres virkelighed gennem de valg, de træffer og handlinger de udfører, således at facaden og rollen passer sammen i en sådan grad, at andre kan overbevises. Derfor er informanternes fortællinger et produkt af deres roller og ligeledes de facader, de vælger og dermed også et værktøj til reproduktion af hvordan det forventes en given rolle, skal agere. Dertil kan man forvente, at der er en sammenhæng mellem kulisse, ydre og maner (Goffman, 2014, 74).

Ydre

Når deltagerne anvender indtryksstyring, optræder de samtidig for deres publikum. Dette betyder, at det at optræde vil sige at gøre indtryk på deres publikum og gennem sin egen adfærd bekræfter hovedpersonen overfor sig selv og andre, at man er den, man udgiver sig for at være. For at dette kan lykkes hjælper både påklædning, sprogbrug, erhvervsmæssig position mv. når budskabet skal formidles. Dette bidrager til den personlige facade, som er de

dele, publikum forventer følger med, når hovedpersonen optræder, uanset hvor vedkommende bevæger sig hen.

Til dette fremkommer netop et af Goffmans begreber, som er *Ydre*. Med ydre skal det forstås, at det er de ydre stimuli, der bidrager til, at publikum forstår den optrædendes sociale status, og netop derfor er de ydre faktorer vigtige for at kunne opretholde sit selvbillede. Ifølge Goffman kan det i nogle tilfælde være praktisk at opdele ydre således, at manerer også fremgår. Her kan manerer referere til en type stimuli, der på sin vis kan advare os om den optrædendes samhandlingsrolle, den optrædende forventer at spille. Hertil beskriver Goffman, at “en hoven, aggressiv maner kan give det indtryk, at den optrædende forventer at være den, der vil indlede den verbale samhandling og styre dens forløb. En forsagt, undskyldende maner kan give det indtryk, at den optrædende forventer at blive ledt af andre, eller man i hvert fald kan få ham til at følge” (Goffman, 2014, 72-73).

Tegnudstyr

Goffman kommer ligeledes ind på det, han kalder *tegnudstyr*. Når Goffman arbejder med begrebet tegnudstyr beskriver han, at det består af statussymboler, der anvendes til at udtrykke materiel rigdom eller en ikke-materiel handling, som kan højne den sociale status (Goffman, 2014, 83). Tegnudstyr skal derfor ses i den kontekst for, hvilken kulisse det spilles på eftersom, at det ligeledes skal ses i kontekst til den rolle, der spilles. På den måde sætter han det i forbindelse med betydningen for social klasse og tegnudstyr er derfor et redskab til at præge en optræden på den måde, således at en given optræden kan stige i værdi over for publikummet (Goffman, 1992, 38-39).

Indtryk

På den måde er optræden med til at bibringe et indtryk, der ofte er bedre end den reelle virkelighed, og optræden er derfor ofte præget af dramatisering og idealisering, der bidrager til at fjerne fokus for publikum på mere kompromitterende forhold (Jacobsen & Kristiansen, 2006, 22-24).

Goffman skelner mellem to former i forbindelse med evnen til at gøre indtryk på andre. Den første form er det udtryk, den optrædende giver til andre, der spilles over for. Denne form omfatter både verbale og andre symboler, som den optrædende åbenlyst benytter sig af til at

kommunikere eller formidle budskaber til andre. Den anden form er det udtryk, som den optrædende afgiver til publikum. Disse udtryk er udtryk, som den optrædende ubevidst og uundgåeligt afgiver til andre, men som publikum opfatter som karakteristiske for den optrædende. Det vil dog altid være i hovedpersonens interesse, at styre de opfattelser andre får, uanset hvilken hensigt vedkommende har (Jacobsen et al., 2002, 92-93). Hertil slår Goffman fast, "at mange individer oprigtigt tror, at den definition af situationen, de vanemæssigt fremfører, er den ægte virkelighed" (Goffman, 2014, 110). Dermed kan den, der fremfører en optræden, være oprigtig overbevist om oprigtigheden af egen oprigtighed. Goffman tilføjer, at der dog kan forekomme dobbeltheder med udgangspunkt i eksempler om, at der er "ikke mange kvinder, der spiller hustrurollen over for en mand og elskerinderollen over for en anden" (Goffman, 2014, 110). Derfor kan det, ifølge Goffman, godt være, at selvom folk ofte er dét, de ser ud til, kan det ydre godt være opstillet og fremstillet. På den baggrund er forholdet mellem ydre og virkelig således statistisk og derfor ikke iboende (Goffman, 2014, 110-111).

Derfor vil disse perspektiver blive anvendt i specialet som analytisk begrebsapparat i forbindelse med at få indblik i, hvilke indtryk informanterne anvender, når de optræder overfor andre. Dette er på baggrund af, at vi mennesker vil, ifølge Goffman, forsøge at fremstille et positivt billede af os selv, når vi møder andre. Dette er på baggrund af, at vi håber, at publikum vil acceptere en sådan fremstilling og handle derefter (Jacobsen et al., 2002, 94).

Den optrædende kan som udgangspunkt regne med, at publikum opfatter diskrete signaler som vigtige for rollen der spilles. Dette kan medføre, at publikum misforstår signalets tilsigtede betydning og dermed tolker på et signal der oprindeligt var tilfældigt og dermed ikke havde tilsigtet betydning. Her vil den optrædende forsøge at undgå, at de utilsigtede signaler opfattes som indtryk. Hvis den optrædende ved, at publikum er bekendt med signalerne og derfor er skeptiske overfor den virkelighed de får præsenteret "(...) har man gerne opfattet deres tendens til at slå ned på ubetydelige afvigelser som tegn på, at hele forestillingen er falsk" (Goffman, 2014, 95).

Idealisering

Som nævnt vil vi forsøge at fremstille et positivt billede af os selv, når vi møder andre. Selve ideen om en optræden udgør netop en idealiseret opfattelse af en situation. Dette er på baggrund af: “at fremførelsen af en rutine ved hjælp af sin facade stiller nogle temmelig abstrakte krav til tilhørende, krav, der gerne også ville blive stillet til dem under fremførelsen af andre rutiner” (Goffman, 2014, 81).

Dette er en af de måder, der gør, at en optræden bliver “socialiseret, formet og modificeret”, så den passer til opfattelsen af, hvordan en given optræden forventes at være i det samfund den udføres i. Til idealiseringen trækker den optrædende på tegnudstyret, der tilskrives de forventede facader. Dette betyder, at når en deltager optræder for andre, vil dette gerne fremstilles i forbindelse med samfundets officielle anerkendte værdier i højere grad end dette adfærden egentlig peger på i sin helhed. Dog kan der til nogle optrædener være grunde til, at der underspilles på alle udtryk for velstand, kompetence eller selvrespekt. Her spilles der i forlængelse af idealværdier, som tilskriver den optrædende en lavere position end vedkommende egentlig skjult accepterer. Et af Goffmans eksempler på dette er, når piger underspiller deres intelligens og kunnen, når der er drenge til stede. Når denne optræden finder sted, vil det ifølge Goffmans medvirke til at idealrollerne bekræftes ved “mandens naturlige overlegenhed (...) og kvindens svagere rolle” (Goffman, 2014, 85). Dermed vil den optrædende ofte gerne underspille eller skjule elementer, der ikke lever op til eller er forenelige med en idealiseret version (Goffman, 2014, 92).

Goffman i projektet

Til analysen vil der hovedsageligt blive taget udgangspunkt i begrebet frontstage. Frontstage anvendes i hovedtræk til at beskrive og forklare, de virkningsmidler informanterne har, når de forsøger at opretholde deres selvpræsentation over for deres kolleger. De nuværende arbejdsvilkår med hjemmearbejde har flyttet grænserne for frontstage, der før nedlukningen grundet Covid-19 udgjorde arbejdspladsen, hvorimod frontstage nu yderligere udgør hjemmet. Samtidig vil begrebet frontstage blive suppleret af de underliggende begreber, der indgår heri. Derudover vil Goffmans begreber om ritualer, facade, ydre, tegnudstyr, indtryk

og idealisering blive anvendt løbende i analysens tre dele. Disse vil blive anvendt med formålet om, at belyse den optræden og de roller som informanterne anvender i forsøget på, at opretholde deres selvpræsentation i et sæt af kulisser og diverse rekvisitter. Goffmans dramaturgiske begreber anvendes i analysen til at belyse hvilke mulighedsbetingelser informanterne har for at spille deres roller og til at fremanalysere de sociale relationer og genstandes indflydelse på informanternes mulighedsbetingelser for at konstruerer et fleksibelt arbejdsliv.

3.2 Alfred Gell

I dette afsnit vil der fremgå en beskrivelse af Alfred Gell og hans teori “The Theory of the Art Nexus” som anvendes i analysen. Strukturen for dette afsnit vil være opbygget således, at der begynder med en kort introduktion til teoretikeren Alfred Gell. Derefter vil der være en introduktion til Gells teori “The Theory of Art Nexus” efterfulgt af underafsnit der udgør beskrivelser af hans teoretiske begrebsapparat. Gells begrebsapparat vil anvendes til at analysere hvordan genstande tilskrives agens og ligeledes hvordan informanterne opnår agens ved genstande.

Introduktion til Alfred Gell

Alfred Gell (1945-1997) var uddannet i socialantropologi fra University of Cambridge i 1968 og afsluttede sin ph.d. ved London School of Economics i 1973 med en afhandling, der baserede sig på et feltarbejde i New Guinea. Gell modtog flere akademiske priser i gennem hans karrierer, og i 1995 blev han valgt til stipendiat i British Academy.

I gennem hans akademiske arbejde udgav Gell 4 bøger: *Metamorphosis of the Cassowaries* fra 1975, *The Anthropology of Time* fra 1992 og *Wrapping in Images: a study of tattooing in Polynesia* fra 1993 samt *Art and Agency - An Anthropological Theory* (1998). Herunder vil vi kort præsentere disse værker med henblik på kontekstualisere hans begrebsapparat.

I Gells første udgivelse, ‘*Metamorphosis of the Cassowaries*’ tog han udgangspunkt i feltarbejde fra Ny Guinea og fortolkede her på ritualer i Umeda-bosættelsen. Til sin analyse hentede han sin inspiration fra antropolog Levi-Strauss. Her blev Gell kritiseret for sin egen æstetiske følsomhed, hvilket førte til en debat om, hvorvidt Gell overvurderede

sammenhængen mellem Umedas tænkning og praksis ved ritualerne. Samtidig erkendte nogle af hans hårde kritikere dog, at Gell havde bidraget til et nyt niveau af 'stammens' ritualer, gennem hans analytiske arbejde.

'The Anthropology of Time' var Gells anden udgivelse og indeholdt filosofiske argumenter og etnografisk data med et udgangspunkt om at demonstrere hans holdning til, at meget antropologisk materiale om eksotiske tidsbegreber var vildfarende. Her modtog hans værk en kritik af, at argumenterne ikke var overbevisende, men som helhed blev hans udgivelse "anerkendt som *a masterly refutation of exaggerated cultural relativism*" (Fuller, 2011). Under udarbejdelsen af 'The Anthropology of Time' var Gell ligeledes inspireret af blandt andet Levi-Strauss, Bourdieu og Durkheims perspektiver på tid og rum (time and space) og dertil opbyggede han sit analytiske arbejde med udgangspunkt i spørgsmål om, hvordan forståelsen for tid er kulturelt forbundet (Gell, 1992, 3, 23).

'Wrapping in Images: a study of tattooing in Polynesia' der udkom i 1993, var det første studie, der bidrog med en komparativ analyse af tatovering i dets oprindelighed. Gell byggede sit studie på feltarbejde i Polynesiske samfund samt kilder af både skriftlig og visuel art i form af billeder. Hans arbejde bidrog her til en indsigt i, at tatovering var en del af et komplekst udvalg af symbolske teknikker til at kontrollere hellighed og beskytte selvet. Denne indsigt anvendte han til at belyse betydningen af tatovering motiver og ritualer forbundet med tatoveringsudøvelsen. Med dette fremkom Gell med et analytisk arbejde, der viste sammenhæng mellem politisk struktur og tatovering (Toren & Gell, 1997).

I 1998, et år efter hans død, udkom hans sidste værk; 'Art and Agency, An Anthropological Theory'. Dette studie indeholder inspiration fra alt hans tidligere arbejde om menneskelige rutiner, kulturelt tidsperspektiv og symbolik ved tegn gennem billeder og på baggrund af dette udarbejde han sin teori "The Theory of the Art Nexus". Dette var med overbevisningen om, at hvad end der sker, er menneskelig agens udøvet inden for den materielle verden. 'Art and agency' var Gells analytiske opmærksomhed rettet mod kunstens antropologi og dertil hvordan subjekter konstitueres via ting. Og yderligere hvordan dette kan afføde en oplevelse af, at tingene har agens eller handlekraft og hvordan dette hænger sammen med menneskers tanker og handlinger (Krøijer & Sjørlev, 2018, 247).

The Theory of the Art Nexus

Gell beskriver, hvordan generelt antropologiske teorier omhandlende *visuel art*, typisk omhandler objekter produceret i det koloniale og postkoloniale samfund, hvortil det som udgangspunkt er den primitive kunst eller etnografiske artefakter, der er studeret. Hertil beskriver Alfred Gell, hvordan teorier om kunst udgør et stort og veletableret felt og sammenligner forholdet mellem Picasso og masker fra Afrika. Gell fremlægger en pointe om, at det ikke giver mening at skelne mellem ”vores” og ”deres” kunst og dertil, at det ikke giver mening at udvikle en teori, der differentierer imellem dette: “There is no sense in developing one 'theory of art' for our own art, and another, distinctively different theory, for the art of those cultures who happened, once upon a time, to fall under the sway of colonialism. If Western (aesthetic) theories of art apply to 'our' art, then they apply to everybody's art, and should be so applied.” (Gell, 1998, 1).

Ifølge Gell er det en nødvendighed at acceptere værker af såkaldt ”primitiv” kunst som en værdig repræsentant for vores eget samfund for at kunne anerkende eksistensen og legitimiteten af de æstetiske rammer indenfor, hvilke de bliver produceret (Gell, 1998, 1).

Dermed var Gells bidrag til kunstens antropologi et studie af, hvordan sociale relationer i nærheden af objekter medierer social agens. Gells tilgang til kunsten var at betragte i vid forstand, og dermed ikke begrænset til traditionelle, institutionelle definitioner. Dermed kan alt betragtes som værende et kunstobjekt, inklusiv mennesker (Küchler & Carroll, 2021, 1-2). Dette er på baggrund af, at Gell hævder, at den antropologiske teori om kunst mødes problemfrit med den sociale antropologi af personer og deres kroppe (Gell, 1998, 7). Derfor foreslår Gell at behandle kunsten som et handlingssystem.

I ‘Art and agency – An anthropological theory’ argumenterer Gell for en kontekstualisering for at forstå kunsten og dens objekter. Hertil er Gell af den opfattelse, at for at kunne forstå objekternes betydning for en bestemt periode må man uddrage det af en historisk kontekst, der er tilsvarende for objekterne. Dette er for at forstå, hvordan objekterne blev set (Gell, 1998, 2). På baggrund af Gells tilgang til at agens opstår ud fra objekter i sociale relationer, bliver objektet også et perspektiv i forhold til tid og dermed sker objektets biografiske udvikling i kraft og i takt med de menneskelige relationer over tid. Ifølge Gell er det derfor på grund af objektet, at det menneskelige sind er i stand til at navigere i tiden, hvilket gøres

gennem abstrakte mentale billeder af artefakten, rummet eller tiden (Küchler & Carroll, 2021, 1-2). Når vi som mennesker overvejer fremtidens handlingsforløb, er Gell af den opfattelse, at vi sammenligner lineære forankringer af muligheder og på den baggrund beslutter vi vores handlingsforløb ved at udpege en bestemt rækkefølge som værende den mest optimale ud fra ønsket om realisering. Vores overvejelser af mulige handlingsforløb og handlinger består af tidligere lineære erfaringer gennem mentale billeder, som er det Gell også kalder for tidskort. Når vi overvejer vores handlinger og handlingsforløb bestemmes dette af det faktum, at der kun er en fremtid, og at vi derfor ønsker at sørge for, det bliver den fremtid, vi ønsker (Gell, 1992, 254-255).

I Alfred Gells teori om hvordan subjekter konstitueres via ting, og tingen dertil opnår agens, inddrager han eksisterende antropologiske teorier, der ikke omhandler ting, kunst og objekter. Disse teorier handler om emner som slægtskab, køn, religion og lignende. Det har hertil været hans formål, at skabe en teori om ting, der er antropologisk. Denne inddragelse af eksisterende antropologisk teori bygger på Gells opfattelse af, at antropologien omhandler: “(...) a specific subject-matter at all, that subject-matter is 'social relationships'-relationships between participants in social systems of, various kinds” (Gell, 1998, 4).

Gell har dertil haft interesse for at konstruere og formulere en teori, der passer ind i sammenhæng med antropologien, hvor personer eller sociale agenter, i visse kontekster, er erstattet af objekter (Gell, 1998, 5).

Ifølge Gell er det “at gøre” eller “at handle”, det der teoretiseres som agens. Agens er en proces, der indebærer index og hertil effekter. Hans teori er derfor konstrueret omkring ideen om handlefrihed eller formidling ved handlefrihed på baggrund af index (Gell, 1998, ix) Nedenstående vil udgøre beskrivelser af Alfred Gells teoretiske begreber, og dermed en forståelsesramme, for det der analytisk indgår som forudsætninger for agens.

The Art Object

Gell arbejder gennem sin teori med begrebet *Art Object*. Ifølge Gell er der her tale om rent visuelle objekter. Han beskriver, at Art Objects ikke er et objekt med betydning. Hertil påpeger han, at han modstrider sig ideen om at noget som helst, andet end sproget, har

betydning i dets tilsigtede forstand og at sproget, modsat Art object, har en biologisk basis. I forbindelse med hans begrebsliggørelse af Art Object beskriver han, hvordan vi gennem sproget kan tale om objekterne og derigennem tilskrive dem betydninger i forbindelse med, at vi siger noget *om* dem. Visuelle objekter er, ifølge Gell, ikke en del af sproget og udgør heller ikke et alternativt sprog. Visuelle Art Objects er objekter, som vi taler om, men objekterne taler ikke selv eller udgør et naturligt sprog med grammatiske koder. Ligeså vel er Art Objects heller ikke tegn i sig selv, der har betydning. Gell påpeger, at hvis et tegn har betydning, er det fordi, det er en del af sproget men ikke et separat visuelt sprog. Samtidig påpeger Gell yderligere, at han undgår at anvende termen symbolsk betydning, og i stedet placerer han alt vægt på handlefrihed, intention, årsagssammenhæng, resultat og transformation. Med dette forklarer Gell at:

I view art as a system of action, intended to change the world rather than encode symbolic propositions about it. The 'action'-centred approach to art is inherently more anthropological than the alternative semiotic approach because it is preoccupied with the practical mediatory role of art objects in the social process, rather than with the interpretation of objects 'as if' they were texts (Gell, 1998, 6).

Definitionen, som Gell anvender om Art Object, skal ikke forstås som værende institutionel, æstetisk eller semiotisk. Gell påpeger selv, at definitionen på Art Object er teoretisk. Til dette beskriver han, at Art Object er, uanset hvad det er: “Provided for art objects in the system of terms and relations envisaged in the theory” (Gell, 1998, 7). Yderligere ligger der i definitionen, at objektets natur ikke på forhånd kan bestemmes, fordi teorien bygger på forståelsen og opfattelsen om, at objektets natur er en funktion af en social-relationel matrix, hvori den er indlejret. Objektet har derfor ingen iboende natur, der er uafhængig af den relationelle kontekst, hvori den indgår (Gell, 1998, 7). På den måde er betydningen af et objekt ikke iboende i objektet alene på baggrund af objektet men en konstruktion, vi som mennesker pålægger genstanden. Konceptet om agens er derfor relationelt og kontekstafhængigt (Gell, 1998, 22).

Index

Alfred Gell anvender ikke Art Object som teoretisk begreb, men benytter sig i stedet af begrebet *Index*, der dækker over Art Object (Gell, 1998, 13). Dermed er de ting, Gell

beskriver: (...) real, physical things, unique and identifiable, not performances, readings, reproductions, etc.(Gell, 1998, 13).

Gell trækker på en definition af index, hvortil han beskriver, at index er et naturligt tegn, og dermed en enhed, hvoraf en observatør kan foretage en kausal vurdering i et eller andet omfang og ud fra dette konkludere på en anden persons intentioner eller evner. Til forklaringen af Index beskriver Gell, hvordan synlig røg er et eksempel på et index, der kan indikere ild. Et andet eksempel er, at et index også kan være et smil, der indikerer venlighed. Hertil forklarer Gell, at røg også kan opstå uden ild og at smil kan bedrage. Dermed foreslår Gell, at visse situationer kan diskrimineres som index under de rette forudsætninger: "I propose that art-like situations can be discriminated as those in which the material 'index' (the visible, physical, 'thing') permits a particular cognitive operation which I identify as the abduction of agency" (Gell, 1998, 13).

Dette lægger op til Gells eksempel på, at brand forårsager røg og derfor er røg et Index. Men den kognitive operation, som Gell nævner, gør, at vi udleder ild på baggrund af røg eller venlighed på baggrund af et smil. Indexer skal ikke forstås som en del af en beregning eller komponenter i et sprog, hvor udtryk har betydning. Index er ikke naturlove. I og med at røg er et brandindex, som ikke følger nogen lov, regler, deduktion, induktion eller konvention af sprog, arbejder Gell med begrebet abduction som et andet udtryk for netop at beskrive det, han betegner for kognitiv operation, der pålægges index (Gell, 1998, 13-14).

Dermed skal index betragtes som en genstand, der leder til agens gennem den kognitive operation, der opstår på baggrund af index. Den kognitive operation er det, Gell betragter som abduction af agens, hvilket vil blive beskrevet i nedenstående afsnit.

Abduktion

Udtrykket Gell anvender til at beskrive den kognitive operation, der pålægges et index, er *Abduktion*. Gell trækker på en semiotisk forståelse i forbindelse med hans beskrivelse af abduction. Når Gell anvender abduction skal det ses i konteksten af hans begrebsapparat, hvori han anvender det til netop at teoretisere den kognitive operation, der opstår ud fra et index. Abduktion er, ifølge Gell, en tentativ sporing af et system med signifikationsregler, der gør det muligt for tegnet eller objektet at få sin betydning. Det er derfor på baggrund af abductionen, at et index, og dermed et objekt, tilskrives en

bestemt handling og betydning. Gell beskriver, at abduction dækker over det grå område, hvor en semiotisk konklusion smelter sammen med hypotetiske konklusioner af en ikke-semiotisk art. Hertil forklarer Gell om fordelene ved at anvende abduction:

The usefulness of the concept of abduction is that it designates a class of semiotic inferences which are, by definition, wholly distinct from the semiotic inferences we bring to bear on the understanding of language, whose literal understanding is a matter of observing semiotic conventions, and not entertaining hypotheses derived by ad hoc from the 'case' under consideration (Gell, 1998, 14).

Gell beskriver, at fordelene ved at anvende abduction er, at det betegner en klasse af semiotiske konklusioner, der pr. definition er helt forskellige fra en semiotisk konklusion der trækker på forståelsen af sproget (Gell, 1998, 14-15). Dette er på baggrund af, at agens ikke er afledt af sproget men i stedet de handlinger, der udføres på baggrund af index.

Med et eksempel på abduction kan der her tages udgangspunkt i smilet fra før, der leder mennesker til at tolke venlighed. Gell beskriver, hvordan at hans teori trækker på en tilgang med ideen om, at personer tilgår Art Objects på samme måde, som hvis de havde ansigtsudtryk ligesom mennesker. For eksempel kan dette uddybes ved, at når vi ser et billede af en smilende person, tilskriver vi personen med venlighed. Ifølge Gell reagerer vi på billedet af en smilende person ved at tilskrive dem venlighed, fordi at et smil udløser en konklusion om, at denne person er venlig. Ligesom en rigtig persons smil ville gøre det samme. Derfor er det først, når vi abduktivt har konkluderet, at index tilskrives en betydning, som vi handler ud fra. Til dette forklarer Gell at: "We have, in short, access to 'another mind' in this way, a real mind or a depicted mind, but in either case the mind of a well-disposed person" (Gell, 1998, 15).

Derfor er de midler, vi som mennesker generelt har, til netop at danne os en opfattelse af andre sociale væsners intentioner, et stort antal af abductioner fra index, som hverken er semiotiske konventioner eller naturlove men noget imellem dette. Til dette forklarer Gell, at kategorien af index, der er relevante for hans teori, er dem, der tillader abduction af agens og mere specifikt social agens. Derfor er naturvidenskabelige hypoteser og konklusioner udelukket. Yderligere opstiller Gell en betingelse for index ved, at det i sig selv skal ses som resultat og/eller instrument for social agens. Derfor er eksemplet om røg, ved at betragte det

som et naturligt tegn, ikke et resultat af en given social agens, men et resultat af naturlige processer og er derfor ikke relevant i forbindelse med Gells teori. Men hvis røgen er et resultat af socialt handlende mennesker, der sætter ild til noget, vil der opstå abduktion og røgen vil derfor fremtræde som artefakt i form af index.

Den Sociale Agent

Som opsummering på Alfred Gells begreber skal Index altså ses som et resultat eller instrument til social agens gennem abduktionens kognitive operation. Social agens er, ifølge Gell, afhængig af begrebet han yderligere anvender nemlig; *Social Agent*.

Gells definition på en Agent er:

An agent is defined as one who has the capacity to initiate causal events in his/her vicinity, which cannot be ascribed to the current state of the physical cosmos, but only to a special category of mental states; that is, intentions (Gell, 1998, 19).

Ifølge Gell tilskrives Agens til de personer og ting der kan ses som initierende kausale sekvenser af en særlig type. Ifølge Gell betyder dette, at der er tale om begivenheder der er forårsaget af handlinger fra tanker, vilje eller intention mere end det er sammenkædninger af fysiske begivenheder. Derfor er en Agent en der får begivenheder til at ske i deres nærhed.

Til dette beskriver Gell:

As a result of this exercise of agency, certain events transpire (not necessarily the specific events which were 'intended' by the agent). Whereas chains of physical/material cause-and-effect consist of 'happenings' which can be explained by physical laws which ultimately govern the universe as a whole, agents initiate 'actions' which are 'caused' by themselves, by their intentions, not by the physical laws of the cosmos. An agent is the source, the origin, of causal events, independently of the state of the physical universe (Gell, 1998, 16).

En Agent er derfor kilden til kausaliteten af begivenheden. Gell beskriver ligeledes at ikke alle handlinger er direkte forbundet med en bevidst intention eller hensigt. Ifølge Gell er ideen om agens en handlefrihed der er en kulturel foreskrevet ramme for at tænke på årsagssammenhængen, når begivenheden sker formodes at være forhåndsbestemt af en person-agent eller ting-agents hensigter. Det betyder, ifølge Gell, at det altså er hver gang en

begivenhed der antages at ske på grund af en hensigt indgivet til den person eller ting, der indleder årsagssekvensen, er det en forekomst af agens. Begrebet Agens, Som Gell anvender, differentierer derfor imellem begivenheder der sker på baggrund af naturlove og begivenheder der sker forårsaget af intentioner. Derfor er begivenheder forårsaget af intentioner der leder til agens. Handlinger kan ikke sættes i kontekst til andet end sociale termer og derfor er den agens der tilskrives fysiske objekter, eller Index, altid sociale idet at objekter aldrig dukker op som agenter. Dette er på baggrund af, at fysiske objekter ikke betragtes som selvforsynede midler, men er sekundære midler i forbindelse med visse mennesker. Agenter forudsætter altså en autonomi og et selv. Objekter kan erhverve sig en form for andenklassens agens når objektet indlejres i en tekstur af sociale forhold. Derfor kan objekterne godt behandles som midler på en række forskellige måder når de indgår i den relationelle struktur (Gell, 1998, 17).

Ting som social agent

Den ”anden” i et socialt forhold behøver ikke være et andet menneske. Her argumenterer Gell for, at social agens ligeså vel kan udøves i forhold til ting ,af ting og af dyr. Gell argumenterer her for, at personer danner åbenlyse sociale forhold til ting. Gell anvender her som eksempel en lille pige med sin dukke som hun elsker og betragter som sin bedste ven, ifølge hende selv. Dette forhold til ting sker ikke kun for børn men sker også for voksne. Her anvender Gell et eksempel på det forhold nogle (voksne) mennesker kan have til Michelangelos *David* og hvordan *David* kan være en stor dukke for voksne.

Det sker tilfældigt med ham, at personer danner det, der åbenbart er sociale forhold til 'ting'. Overvej en lille pige med sin dukke. Hun elsker sin dukke. Hendes dukke er hendes bedste ven (siger hun). Ville hun smide sin dukke overbord fra en redningsbåd for at redde sin sjældne ældre bror fra drukning? Ingen måde. Dette kan virke som et trivielt eksempel, og de slags forhold små piger danner med deres dukker er langt fra at være 'typiske' for menneskelig social adfærd. Hertil påpeger Gell, at han ikke ønsker at devaluere Michelangelos værker men benytter det blot til sammenligning af de bemærkelsesværdige objekter alt taget i betragtning og udtrykker at dukkens status i hvert fald er “social beings' members of the family', for a time at any rate” (Gell, 1998,18).

For at tydeliggøre sin pointe anvender Gell yderligere et eksempel som er forholdet mellem mennesker og biler. Her kommer Gell ind på hvordan agens kan tillægges ting eller stamme fra ting. En bil er en ejendel og et transportmiddel og er ikke agens i sig selv, hverken som ejerens eller den egen. Ifølge Gell er det svært for en bilejer ikke at betragte en bil som en kropsdel, en protese eller noget der er investeret med vedkommendes egen agens over for andre sociale agenter. På samme måde bringer Gell et eksempel på hvordan en sælger konfronterer en potentiel kunde med sin krop i forhold til sine gode tænder og velfriserede hår som er kropslig Index over forretningskompetence. Sælgeren konfronterer kunden med sin bil som en anden aftagelig del af sin krop der er tilgængelig til inspektion og godkendelse.

Samtidig beskriver Gell, hvordan en persons skade på en bil vil føles som et personligt nederlag og være forbundet med voldsom skam, selvom skade kan udbedres og forsikringsselskabet dækker skaden. Bilen er både et sted for ejerens agens, og samtidig en kanal hvorigennem andres agens kan påvirke ham ved at f.eks. køre dårligt. Bilen er også et sted for sit eget selvstændige agens idet, at bilen ikke kun afspejler ejerens personlighed men den har også personlighed som en bil. Til dette beskriver Gell hvordan han selv og andre kan give sin bil kælenavne. Samtidig forventer han selv, af sin bil, at den ikke bryder sammen på ubelejlige tidspunkter. Dette beskriver han, at han ville opfatte som forræderi og bebrejde bilen – ikke mekanikeren eller ham selv. På den måde kan ting fremtræde som agenter, i særlige sociale situationer (Gell, 1998, 18-19).

Patient

Afslutningsvist til Gells begreb social agent uddyber han, at hele konceptet omkring agens er at det skal betragtes fuldt ud relationelt for enhver agent. Hertil beskriver Gell, at der for hver agent er en patient og for hver patient er en agent. Med eksemplet fra bilen forklarer han, at en bil er ikke et menneske, men de er agenter og lider som patienter når de går i stykker i konteksten af at et menneske begår hærverk på den eller generelt er årsag til at den går i stykker. Derfor kan sociale agenter samlet set være personer, ting, dyr og i det hele taget alt og hvad som helst. Gell fastsætter dog at der i en transaktion mellem agenter altid er en udøver og en patient. For at være en agent skal man derfor handle med hensyn til patienten. Patienten udgør derfor det objekt der er kausalt påvirket af agentens handlinger, derfor er der i en transaktion hvor agens er til stede, altid en patient der er en anden potentiel agent. Her

fremhæver Gell yderligere eksemplet med bilen hvortil han beskriver, at hvis bilen eksempelvis går i stykker om natten, vil ejeren have en patient position og bilen vil derfor antage position som agent. Hvis ejeren reagerer på situationen ved f.eks. at råbe eller slå på bilen vil ejeren være agent og bilen antager position som patient.

Hertil påpeger Gell, at en patient i en interaktion mellem agent og patient ikke altid er helt passive, men kan modstå. Begrebet agens indebærer en overvindelse af modstand og vanskeligheder. Ifølge Gell, kan der i nærheden af objektet spilles en kamp om kontrol hvor patienten griber ind og forstyrre intentionen, instrument og resultat, som passive patienter og dermed bliver mellemlid mellem de ultimative agenter og ultimative patienter. På den måde kan agent og patient forholdet danne indlejrede hierarkier (Gell, 1998, 22-23).

Modtagere

Modtagere er dem, som via abduktion, kan være effektive via abduktion eller dem hvoraf index kan betragtes som den udøvende agens. Gell giver et eksempel på modtageren ved at tage udgangspunkt i bl.a. værdigenstande fra Melanesien. Her beskriver han hvordan Kula-skaller (som blev anvendt ved smykker og andre udsmykninger) blev bestilt af Mogul-kejseren. Mogul-Kejseren havde magt til at befale håndværkeren til at udføre arbejdet ved at producere genstande. Mogul-kejseren er i dette eksempel ikke producent men ifølge Gell en beskytter for genstanden og dermed modtager af index. Gell beskriver yderligere et eksempel på modtageren og henviser her til en Ferrari sportsvogn der er parkeret på gaden. Denne Ferrari bliver index for en klassefraktion men også offentligheden som må beundre Ferrarien på afstand og misunde deres ejere. Offentligheden eller 'modtagere' af et kunstværk (index) er ifølge den antropologiske kunstteori i et socialt forhold til indekset, enten som 'patienter' (ved at indexet kausalt påvirker; dem på en eller anden måde) eller som 'agenter' i det, men for dem ville dette indeks ikke have eksisteret (de har forårsaget det). Index skal altid ses i relation til en bestemt modtagelse, og at denne modtagelse kan være aktiv eller passiv (Gell, 1998, 24).

Prototypen

Prototyper er de ting, som index kan repræsentere eller stå for, såsom den person, der er afbildet i et portræt. Dette er selvom, at ting kan være repræsenteret både enestående og ikke-enestående samt visuelt og ikke-visuelt. Gell uddyber dette med et eksempel af en

afbilled gud der bliver en repræsentation af forestillingen om hvordan guden ser ud. På den måde vil et billede af en gud være en skildring af en imaginær ting der ligner det billede som troende har i deres sind som er afledt af tidligere billeder af den samme gud. Derfor er Gell af den opfattelse, at ikonisk repræsentation er baseret på en faktisk lighed i en form mellem skildringer og de enheder de skildre eller antages at skildre. Dermed kan et billede af en eksisterende ting blive anerkendt som en skildring eller model af det. Et index kan derfor tilskrives en repræsentation eller det at stå for noget, gennem anerkendelsen af form og skildring. Hermed er repræsentationen afledt af tidligere erfaringsgrundlag og derfor ikke tilfældigt opstået men en del af kausaliteten (Gell, 1998, 25)

Gell i projektet

I projektet vil Gells begreb om index blive anvendt til at begrebsliggøre de genstande der bevirker at agens opstår. Hertil vil abduktion blive anvendt til at pege på de elementer informanter tilskriver tanken, handlingen eller intentionen bag en handling. Den sociale agent vil undervejs blive anvendt til at belyse de agenter, der er instrument for agens eller som er modtager af agens. Der vil i projektet ikke blive differentieret mellem Gells begrebsafklaring af "Den sociale agent" og "Ting som social agent", men der vil blot anvendes den sociale agent eller agent af hensyn til læsevenligheden. Begreberne Patient og Modtager vil udgøre en nuancering af de sociale agenter, der fremanalyseres. Dette vil blive brugt med henblik på at tydeliggøre agentens position. Prototypen anvendes i forbindelse med den repræsentation en genstand tilskrives. Heraf vil repræsentation blive anvendt på lige fod med prototypen med udgangspunkt i at fremhæve repræsentationen og at den ikke går tabt i anvendelsen af ordet prototype. Vi anvender Alfred Gells begreber analytisk til at belyse de mulighedsbetingelser informanterne har for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv med fokus på genstande og de sociale relationers indflydelse i forbindelse med agens.

3.3 Michel Foucault

Disciplinær magt og selvdisciplin

I det følgende vil vi redegøre for vores anvendelse af begreberne disciplin og selvledelse. Til dette tager vi udgangspunkt i Michel Foucaults forståelse af disciplinær magt. Dette er med henblik på at kunne fremanalysere de betingelser, der gør sig gældende for vores informanternes oplevelser med hjemmearbejdet i forhold til deres muligheder for at konstruere deres arbejdsliv.

Introduktion til Michel Foucault

Den franske filosof Michel Foucault (1926-1984) er i samfundsvidenskaben kendt for sin magttænkning og at have gjort op med den subjekt-centrerede-tænkning. Gennem hans arbejde har han problematiseret forestillingen om mennesket som besiddende en permanent substans eller bestemte universelle kvaliteter. I hans analyser af forskellige diskursers udvikling eller historiske processer, tager han afstand fra menneskelige agenter som den forklarende instans, men argumenterede for at lade de historiske tekster tale for sig selv, hvorved teksternes egne strukturer kan træde frem, uafhængigt af forfatteren (Villadsen, 2013, 339). Dette var med henblik på, at fremvise diskursers tilfældige, historisk skrøbelige og ikke-nødvendige karakter og pointerer, hvordan det ikke er individers tanker og fortolkninger, der frembringer historiens udvikling, men derimod historiens udvikling, der skaber sine egne subjekter (Villadsen, 2013, 339,341).

Foucaults forfatterskab strækker sig overordnet over de tre temaer, viden, magt og subjekt, hvoraf vi i specialet primært anvender perspektiverne på magt og subjekt i senere analyse.

Med inspiration fra den tyske filosof Friedrich Nietzsche (1844-1900) anvender Foucault det, han betegner som en genealogisk tilgang til at undersøge magtfænomener. Formålet med genealogien er ikke at afdække fænomeneres virkelige oprindelse eller indhold, men er en metode til at afdække, hvordan materielle og kropslige forhold har spillet sammen i skabelsen af nuet (Nilsson, 2009, 74).

Den disciplinære magt

I sit værk *Overvågning og straf* fra 1975 (Foucault, 2002) undersøger Foucault fængslets historie og beskriver den disciplinære magts udbredelse. Bogen fremhæver ligeledes flere af Foucaults pointer og metodegreb, som relaterer sig til magtbegrebet, herunder:

Modfortællingen som en strategi til at gå fra tvang til frihed, og at den moderne magtudøvelse ikke kan begribes tilfredsstillende i negative termer som undertrykkelse og negation, da den søger at fremme kapaciteter i de styrede samt magtteknikker, som for eksempel retter sig imod kroppens disciplinering (Villadsen, 2013, 346).

Ifølge Foucault er den disciplinære magt ikke ydre, men indlejret i kroppen gennem subjektivering og magtrelationer, som i 'Overvågning og straf', blandt andet eksemplificeres gennem overvågningsstrategier, der søger at adfærdsregulere med henblik på effektivisering og produktion af genstandsområder og sandhedsritualer (Foucault, 2002, 187). I denne forbindelse fremhæver Foucault tre forskellige mekanismer: Hierarkisk overvågning, den normaliserende sanktion og eksamenen.

Den hierarkiske overvågning

Den første mekanisme, der udgør den disciplinære magt er den hierarkiske overvågning. Denne refererer til en relationel magt, der kan eksistere mellem personer og/eller fysisk indretning. Den virker for det første gennem en fordeling af individer og anvisning af bestemte placeringer, for eksempel fysisk eller rangordensmæssigt. Foucault eksemplificerer dette gennem forskellige former for arkitekturer, herunder skoler og militærlejren, som opbygges efter det princip, at den magtudøvende til alle tider kan overvåge. Og derved gør brug af et apparat, der er tvingende i kraft af denne overvågning ved at indrette rummet således, at den synliggør dem, der befinder sig i den (Foucault, 2002, 187-89; Villadsen, 2013, 347). Den hierarkiske overvågning påvirker således den overvågede ved at påvirke vedkommendes opførsel og giver den magtudøvende mulighed for at indsamle viden om og dermed ændre den overvågedes adfærd (Foucault, 2002, 188).

Foucault fremhæver i forbindelse med den hierarkiske overvågning også, hvordan der i tilfælde af at det ikke er muligt at se alt hele tiden historisk, er opstået en kontrolmekanisme

som del af den hierarkiske overvågning, der fungerer således, at overvågningen gøres til en integreret del af for eksempel en arbejdsplads' produktionsprocess og

(...) foregår under hele arbejdsprocessen, og den vedrører ikke – eller ikke kun – produktionen (dens natur, omfanget af råvarer, anvendte instrumenttyper, produkternes dimensioner og kvalitet), men den inddrager menneskernes aktivitet, deres kunnen, deres måde at gøre det på, deres hurtighed, deres iver og deres opførsel. (Foucault, 2002, 190).

Ifølge Foucault, fungerer disciplineringen i den hierarkiske overvågning som et maskineri, der netop fungerer i kraft af, at der er en "chef". Disciplinen holder således en relationel magt "gående", der understøtter sig selv gennem de hierarkiske mekanismer. Disse hierarkiske mekanismer tillader på en gang, at den disciplinære magt kan udøves indiskret, men også diskret, da den fungerer permanent og oftest i stilhed (Foucault, 2002, 193).

Den Normaliserende sanktion

Den anden mekanisme, som udgør del af den disciplinære magt er Den normaliserende sanktion og refererer til magthandling som korrektion, og som tager form af straf og medfører skyldfølelse gennem sammenligning. Den normaliserende sanktion gør brug af skemaer, som kategoriserer efter rangorden eller præstation. Foucault påpeger, at denne form for disciplin i sig selv fungerer på baggrund af privilegier, der skaber en form for mikro-strafferet, hvis normer overtrædes. Et eksempel herpå kunne være, hvis man kommer for sent på arbejde eller opfører sig usømmeligt (Foucault, 2002, 194). Den normaliserende sanktion opstiller således normer, der også konstruerer afvigende adfærd og typificering, der skal normaliseres gennem sanktionering (Villadsen, 2013, 347). Sanktioneringen, i Foucaults forståelse, består i at lade afvigeren fornemme den fejl, der er begået gennem ydmygelse og skamfuldhed (Foucault, 2002, 195). Formålet hermed er at reducere afvigelser fra normen og gennemtvinge en homogenisering og fungerer således som adfærdskorrigerende, og forbindes også med det at skabe en fornemmelse af forpligtelse over for den gældende norm, for eksempel udførelsen af arbejdsopgaver (Foucault, 2002, 196, 200). Ligeledes har denne disciplineringsform også en dobbeltrolle, idet der også kan gives belønninger ved at give mulighed for opnåelsen af højere rang eller plads (Foucault, 2002, 196).

Eksamenen

Den tredje mekanisme, som udgør en del af den disciplinære magt er eksamenen. Denne beskrives af Foucault som den mekanisme, hvor sammenføringen af magtforhold og vidensrelation får sin synlige form, da den kombinerer hierarkiets overvågende teknik og sanktionens normaliserende teknik (Foucault, 2002, 201). Eksamenen viser, ifølge Foucault, hvordan de underkastede subjekter opfattes som objekter og objektiveres. Dette gøres eksempelvis gennem videnskabelig objektivering i form af formel notations- og journalføring i sundhedsvæsenet eller uddannelsessystemets eksamination af eleverne (Foucault, 2002, 201, 206; Villadsen, 2013, 347). Eksamenen fungerer objektiverende og undertrykkende ved at individualisere og kategorisere med henblik på normalisering eller udelukkelse af bestemte subjekter på baggrund af klassificering og sammenligning (Foucault, 2002, 202). Eksamenen forbinder således en bestemt magtudøvelse med en bestemt vidensdannelse, hvorigennem individet bliver gjort til både en genstand for viden, men også et holdepunkt for magt, således at den dokumenterede viden kan anvendes til at fastholde individet indenfor en bestemt kategori, hvorfor eksamenen også betragtes som et centralt element inden for disciplinering.

Disciplinen som mekanisme kan siges at være dobbelttydig, da den foruden at være med til at fremme underkastelse også kan være fremmende for handlingskapacitet og magtmuligheder hos den, der disciplineres, da der i disciplineringen sker en forbindelse mellem magtudøvelsen og videnskabelse, jf. ovenstående, som opøver viden og evne hos subjekt, der gør denne til en stærkere agent (Villadsen, 2013, 348).

Subjekt

I sine tekster anvender Foucault begrebet *subjekt* til at beskrive et individ, der konstituerer sig selv gennem såkaldte selvteknikker eller selvteknologier, som vil blive omtalt i næste afsnit om selvdisciplin. Begrebet subjekt har i Foucauldiansk forståelse to betydninger og beskriver på den ene side et handlende eller skabende individ, altså en agent eller aktør, og på den anden side et individ, der er underordnet eller kontrolleret af andre. Subjektet skal yderligere forstås som et historisk foranderligt produkt af diskurser og magtrelationer, hvilket betyder, at subjekt ikke har nogen indre kerne, der kan være udgangspunkt for en stabil identitet, men som derimod skabes i en sociokulturel og historisk sammenhæng (jf. Nilsson, 2009).

Selvdisciplin

Til at definere vores forståelse af selvdisciplin tager vi udgangspunkt i Foucaults forståelse af begrebet, eller det, Foucault i sit forfatterskab også betegner som *selvteknologier*, der er en betegnelse for forskellige måder at kontrollere sin egen krop på (Nilsson, 2009, 126).

Til forskel fra den disciplinære magt, hvor magt er en strategisk relation, er selvteknologier karakteriseret ved en interesse i at studere, hvordan individer selv skaber deres subjektivitet gennem selverkendelse.

Med udgangspunkt i tidlige kristne, antikke romerske og græske kilder, udviklede Foucault sin forståelse af selvteknologier gennem en undersøgelse af seksualitetens historie og hvordan den moderne viden om seksualiteten var blevet formet, samt hvordan forskellige magtteknikker har reguleret udøvelsen af seksualiteten. Ligeledes bestod undersøgelsen i, hvordan mennesker i historiens løb var begyndt at erkende sig selv som begærende subjekter. Dette begær blev deres "sande" væsen, hvorved individerne, ifølge Foucault, også søgte at omskabe og forandre sig selv og gøre deres liv til en form for kunstværk, hvorved livet fik æstetisk værdi (Nilsson, 2009, 126-7). Denne undersøgelse kan ifølge Nilsson betragtes som en fortsættelse af Foucaults analyser af det moderne subjekts tilblivelse (Nilsson, 2009, 126).

I sin kortlægning af selvteknologier forbundet med seksualiteten, påpeger Foucault blandt andet antikkens moralsystemer som del af individets subjektivering. Her fremhæves to dele af moralen: 1) de love, bestemmelser og regler, der udgør dens kodificering og 2) de former hvorigennem individet konstituerer sig selv som moralsk subjekt. Med andre ord, blev der ifølge de antikke tekster lagt vægt på *selvkontrol* og *selvindsigt* som centrale for arbejdet med at skabe sig selv som et moralsk subjekt. I sin udlægning af dette, lægger Foucault vægt på, at der er tale om en praksis, hvor krop og sjæl uløseligt udgør en helhed og han fremhæver i sin analyse fire punkter, som gælder, når der er tale om individets konstituering af sig selv som moralsk subjekt: 1) bestemmelsen af den etiske substans, som beskriver den måde hvorpå individet gør bestemte dele af sig selv til hovedmateriale for sin moralske adfærd 2) måden individet underkaster sig moralsk regulering på 3) formerne for udarbejdelse af selvet, og 4) det moralske subjekts teleologi, der siger noget om, hvilken plads og hvilket formål individets moralske konstituering har i adfærden som helhed. Sidstnævnte kan også karakteriseres som frihed, der giver individet suverænitæt i forhold til sig selv, og står, i

Foucaults forståelse, i modsætning til slaveriet over sig selv, som defineres ved den enkeltes styring af sig selv i forhold til samfundets behov. Nilsson fremhæver dette med følgende citat fra bind to af Foucaults ”*Seksualitetens historie*”:

For ikke at overdrive og være voldelig, for at undgå kombinationen af en tyrannisk myndighed (over andre) og en tyranniseret sjæl (på grund af begæret) kræver udøvelsen af den politiske magt som sit eget interne reguleringsprincip en magt over sig selv (Nilsson, 2009, 130).

Et element i Foucaults udvikling af selvteknologien bygger også på antikkens opfattelser af, hvordan begær bør reguleres, hvilket gør bevidstheden om (u)mådehold til et væsentligt element i selvreguleringen. Mådehold anskues i dette perspektiv som en udøvelse af frihed, der vokser ud af selvbeherskelsen, hvorimod umådehold betragtes som noget, der er truende for individets forhold til sig selv (Nilsson, 2009, 132). Beherskelsen af nydelserne indebar ifølge Foucault også at subjektet underkaster sig fornuften og gør det at opnå indsigt i ”sandheden om sig selv” til en forudsætning for subjektivering ved at åbne sig mod en såkaldt *æstetikens levevej* (Nilsson, 2009, 132).

Æstetikens levevej omfatter ligeledes, at subjektet har omsorg for sig selv. Foucault bygger dette på en analyse af filosofiske skoler som stoicismen og epikuræismen, hvor introspektion og selvomsorg såvel som selvbeherskelse og afholdenhed udøves med det formål at opnå en højere form for glæde og dermed reduktion af ubehag i krop og sjæl. seksualmoralen krævede dog stadig at den enkelte underkastede sig en livskunst, som bestemte de etiske og æstetiske principper. Ifølge Foucault er dette en livskunst som, til forskel fra i Kristendommen, følger mere universelle principper, der kunne betragtes som iboende i naturen, hvorved den tilfalder alle (Nilsson, 2009, 134).

I institutionel sammenhæng fremhæver Foucault forandringerne i magtudøvelse, der er opstået som konsekvens af mere centraliserede styreformer under det romerske imperium, som eksempel for, hvordan forandringerne også har betydet en anderledes form for etik, der har medført en problematisering af politisk aktivitet, for eksempel, hvordan man politisk forholdte sig til eksempelvis straffep praksis, som Foucault undersøger i ”Overvågning og straf” (Nilsson, 2009, 125). For individet har dette fremkaldt en ny søgen efter en ny måde at forholde sig til sin stilling, sine opgaver og forpligtelser på samt en adskillelse mellem

magten over sig selv og magten over andre, da forholdet til sig selv overvejende havde karakter af at være et krav, end det var i antikkens Grækenland, hvor forholdet til sig selv fremstod som et valg (Nilsson, 2009, 135-136).

I specialets kontekst anvender vi Foucaults forståelse af disciplinær magt og selvledelse til at belyse vores informanternes mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv gennem en forståelse af de magtrelationer, som de indgår i.

Governmentality

Governmentality kommer af det franske *governmentalité* og bygger på en sammenskrivning af ordene *gouvernører* (at styre eller regere) og *mentalité*, der i denne sammenhæng bedst oversættes som indstilling (Nilsson, 2009, 120). Ifølge Roddy Nilsson (2009) har begrebet flere oversættelser, herunder, *styringsmentalitet*, *styringsrationalitet*, *regeringsteknik*, samt den fordanskede oversættelse *governmentalitet*. I nærværende speciale anvender vi den engelske betegnelse *governmentality* eller begrebet *styringsrationalitet* efter Nilsson til at omtale begrebet.

I Foucaults forfatterskab udgør governmentality endnu en magtkonfiguration ved siden af disciplinen og behandles i en række artikler og forelæsninger fra slutningen af 1970'erne, hvor Foucault begyndte at interessere sig for staten, på trods af at han tidligere ikke udviste interesse i staten som fænomen og forholdte sig kritisk overfor opfattelsen af staten som et koncentrat af magten i det kapitalistiske samfund. Denne interesse har medført at Foucault har beskrevet staten som en samlebetegnelse for en række institutioner, procedurer, teknikker og vidensinformationer, der tilsammen udgør en form for styring gennem deres funktion af forskellige styringsteknikker, der også kan genfindes i andre instanser, for eksempel kommuner (Nilsson, 2009, 120-21). Denne styringsrationalitet er således ikke direkte en definition af hvad staten er, men er ifølge Foucault er statens fremkomst i den tidlige moderne epoke, uløseligt forbundet med den historiske udvikling af en ny type magt-vidensrelation, som definerer hvordan styringen foregår (Nilsson, 2009, 121-122). Centralt for undersøgelsen af styringsrationaliteten er derfor, ikke hvorfor eller med hvilken legitimitet styringen finder sted, men hvordan styringen foregår (Nilsson, 2009, 121).

Foucault betragtede styring som en samlebetegnelse for de teknikker og procedurer, der

regulerer menneskers adfærd. Til forskel fra disciplinen, som rettede sig mod begrænsningen af menneskets frihed, så indebar styringsrationaliteten en emancipatorisk bestræbelse i de mekanismer, der vejleder og styrer menneskers handlinger og kan derfor forstås som struktureringen af et handlingsfelt for andre. Dette ligger blandt andet i forståelsen af det franske begreb *mentalité*, der anvendes af Foucault til at understrege, at styring altid rummer en indstilling eller opfattelse af det objekt, der styres (Nilsson, 2009, 120). Styringen skal, ifølge Foucault således ses som en praksis, der har til formål, at forme, lede eller påvirke menneskers adfærd. Governmentality kan ligeledes anskues som en styring, der handler om at styre sig selv (Nilsson, 2009, 120). Med andre ord er der altså tale om *selvstyring*.

Dette kommer blandt andet af at førnævnte ændring i magt-vidensrelationen, medførte at styringen blev rettet mod befolkningen som helhed med det formål at denne skulle vokse, blive stærkere og mere velkvalificeret med øget produktivitet for styrke for staten (Nilsson, 2009, 122). Til forskel fra tidligere var de nye former for statsdannelse, ifølge Foucault, et udtryk for en totaliserende såvel som en individualiserende form for magt og indeholdte to teorier: 1) statsinteressen som overordnet andre interesser og 2) politiet som en styringsteknik, snarere end en kriminalitetsbekæmpende instans (Nilsson, 2009, 122). Styringen handlede til forskel fra tidligere i overvejende grad om, hvordan befolkningens og statens handling skulle reguleres.

Foucault taler også om styring som en kunst og en forholden sig til sig selv og andre, så det gavner både en selv og samfundet. Dette er med udgangspunkt i en liberalistisk tænkning, der skal forstås på den måde, at liberalismen er lig en forvaltning af den frihed, individer har på en ansvarlig måde og som en styringsrationalitet. Styringsrationalitet bygger på ideen om, at styringen foregår på en anden måde, end den klassisk liberale fortolkning, der bygger på et negativt frihedsbegreb, hvor idéen er, at man kan gøre hvad man vil, så længe det ikke skader andre (Nilsson, 2009, 124). Den liberale styringsrationalitet udgør et nødvendigt indslag i disciplinen og selvdisciplinen, og udspringer af en opvurdering af rationel viden og tiltro til mulighed og effektivitet i at styre den offentlige sfære gennem lovgivning, regulering og planlægning ved at frihed og magt gensidigt betinger hinanden (Nilsson, 2009, 123-125).

Et centralt aspekt af den moderne styringsrationalitet er *problematisering*, som fungerer således at den afneutraliserer det selvindlysende og det der tages for givet, hvorved sociale

fænomener udskilles fra deres daglige sociale sammenhæng ved at indgå i nye kategorier og begreber (Nilsson, 2009, 125). Formålet med problematisering er, blandt andet at kunne intervenere, styre og forandre forskellige dele i samfundet.

Foucault i projektet

Foucaults teoretiske perspektiv og begreber vil blive anvendt til at belyse, hvordan magtstrategier i Teamet i Kommunen anvendes og dertil forstå institutionel magtudøvelse og selvledelse eksisterer på et relationelt niveau. Hertil vil disciplinær magt anvendes til at belyse de magtrelationer der eksisterer og ligeledes er medvirkende til at disciplinere informanterne. Derfor anvendes Foucaults begreber i et relationelt perspektiv med afsæt i forståelsen af at magtrelationen analyseres mellem et medarbejder- og ledelsesniveau. På den baggrund anvendes Foucaults begreber til at nuancere de magtrelationer der eksisterer og som ligeledes kan være konstituerende for informanternes handlemønstre.

Videnskabsteoretiske refleksioner over teori

Det videnskabsteoretiske afsæt der ligger til grund for specialet har som udgangspunkt haft til formål at svare på projektets problemformulering: Hvilke mulighedsbetingelser for et fleksibelt arbejdsliv konstitueres for de ansatte i Teamet i Kommunen af nedlukningen under COVID-19?

Dertil har specialets overordnede perspektiv været med afsæt i den ontologiske retning, hvoraf virkeligheden opfattes som konstitueret af diskurser og sociale konstruktioner. Derfor har vi haft fokus på fortællinger og sociale kollektive praksisser, hvilket har haft betydning for teorivalg til projektet. Således har fokus været på de relationelle praksisser og dertil er der taget teoretisk afsæt i Goffman, Gell og Foucault, som beskrevet i ovenstående teoriafsnit.

I forbindelse med Goffmans teori om dramaturgien der omhandler, hvordan det sociale liv reproduceres, tager Goffman afsæt i microsociologiske analyser, hvor hverdagslivet skabes og reproducere samfundet gennem den sociale interaktion. Dermed har formålet været at anvende Goffmans begreber til at få indsigt i det rollespil, der udføres af informanterne og dertil opnå en indsigt i de fortællinger og roller som informanterne trækker på, når de

konstruerer fortællinger om deres virkelighed. Dette forsøger vi at fremanalysere med udgangspunkt i blandt andet Goffmans begreb om indtryksstyring, der henviser til de måder, vi iscenesætter os selv ved hjælp af forskellige udtryksformer som sprog, handlinger og rekvisitter m.m. Goffmans teoretiske begrebsapparat foregår hertil på henholdsvis frontstage og backstage, hvilket er årsagen til, at der kan stilles spørgsmålstejn ved en aktørs selvfremstilling, når vi som mennesker agerer på flere scener (Rasborg, 2013, 418-419). På denne baggrund er formålet med Goffman at få indblik i, hvordan virkeligheden konstitueres af de sociale konstruktioner (Egholm, 2014, 150; Rasborg, 2013, 405-6), samt i de menneskeskabte selvfølgeligheder der fremkommer gennem rollespillet (Egholm, 2014, 148). For eksempel anvender vi Goffman i betragtningen af frontstage og forstår derfor optræden som en konstruktion af sociale forhold der udgør sproglige som adfærdsmæssige praksisser. Når vi indgår frontstage er alt indtryksstyring dermed en konstruktion der konstitueres gennem de kollektive praksisser for de sociale relationer informanterne indgår i.

Antropolog Alfred Gell tager afsæt i et ontologisk udgangspunkt om, at hvad end der sker, er menneskelig agens udøvet inden for den materielle verden og ligeledes skal agens altid betragtes relationelt. Derfor er Gells teoretiske udgangspunkt et fokus på sociale praksisser. Ved brug af hans begrebsapparat har vi til formål at få indsigt i, hvordan disse sociale praksisser er konstituerende for den repræsentation, der tillægges de genstande, som informanterne omgiver sig med. For eksempel er det med Gells teoretiske vinkel hensigten derfor at belyse, hvordan den sociale virkelighed konstruerer repræsentationerne af de genstande, informanterne benytter, når de indgår kollektivt med deres kolleger. Når vi anvender begreberne analytisk forstår vi at genstande skal betragtes som en del af den kollektive praksis der derfor indgår i de sociale relationer. På baggrund af Gells teoretiske vinkel er dette ikke begrænset til særlige typer af genstande, men kan være alt der tilskrives betydning i informanternes hverdagsliv. Derfor kan anvendelsen af *The Theory of the Art Nexus* bidrage til et indblik i specialets socialkonstruktivistiske perspektiv med henblik på de konstruerede selvfølgeligheder og hvordan de opstår og italesættes (Egholm, 2014, 148).

Ved at anvende Goffman og Gell er hensigten ligeledes at besvare følgende af problemformuleringens undersøgelsesspørgsmål:

Hvordan har de sociale relationer indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv?

Hvordan har det fysiske rum indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv?

For at kunne nuancere de handlemønstre, der er konstituerende for den virkelighed informanterne indgår i, anvender vi perspektiver fra Michel Foucaults magttænkning. Foucaults teoretiske perspektiv omhandler blandt andet, hvordan magtstrategier kan anvendes til at beskrive og forstå magt på et relationelt niveau, for eksempel i forbindelse med undersøgelsen af institutionel magtudøvelse og selvledelse. Til at besvare specialets problemformulering og belyse de mulighedsbetingelser, der er i forbindelse med informanternes arbejdsliv, anvender vi Foucault til at belyse de strukturelle og institutionelle konstruktioner der eksisterer for Teamet i Kommunen. Derudover anvendes Foucaults forståelse af disciplinær magt til at undersøge, hvilke mulighedsbetingelser vores informanter har gennem de magtrelationer, som de indgår i (jf. Villadsen, 2013, 339-341).

Ved at anvende Foucaults magtbegreb trækker vi på en forståelse om, at medarbejderne indgår relationelt med deres leder og at dette er et konstituerende perspektiv for de selvfølgeligheder, der eksisterer, opstår og italesættes af informanterne (Egholm, 2014, 148). Med Foucaults perspektiv er det formålet at besvare undersøgelsesspørgsmålet: Hvordan har magtrelationer indflydelse på informanternes mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv?

Vores eklektiske fremgangsmåde med brug af ovenstående teorier og begreber fra henholdsvis Goffman, Gell og Foucault finder vi dette relevant for undersøgelsens empiriske udgangspunkt. Dette er med baggrund i, at de tre teoretiske perspektiver kan supplere og komplementere hinanden således at det anvendes og fungerer som teoretisk triangulering. De tre teoretiske perspektiver anvendes derfor til at belyse helheden for den kontekst informanterne indgår i og fortæller om og derfor er en sådan kombinationen aktuel eftersom det er det vores hensigt at belyse hvilke mulighedsbetingelser for et fleksibelt arbejdsliv der konstitueres for de ansatte i Teamet i Kommunen af nedlukningen under COVID-19. Formålet er derfor, at bidrage med en nuancering af konstruktionen af de sociale praksisser, der gør sig gældende i Teamet i Kommunen, og dertil kunne afdække selvfølgelighederne,

der finder sted, således at at det kan skabe blik for potentielle forandringsforslag (Egholm, 2014, 148).

4.0 Metode

I dette kapitel vil vi præsentere de metodiske refleksioner og overvejelser omkring tilblivelsen af specialets empiriske fundament, da disse har haft en afgørende betydning for valget af metodikker og forskningsstrategi. I tråd med disse overvejelser vil vi gennemgå fremgangsmåden for, hvordan vi har indsamlet og produceret empirien. Præsentationen vil indeholde de overvejelser, der har ført til valget af den kvalitative metode og fremgangsmåden vi har benyttet til først at indsamle og dernæst bearbejde empirien.

Den overordnede metodiske ramme for specialet er bygget op med udgangspunkt i den kvalitative metode, da hensigten er at opnå en forståelse af helheden frem for at søge forklaringer. Dermed ligger de forskningstekniker, vi har valgt at anvende, inden for den kvalitative metodes tradition. Herunder tager vores forskningsstrategi afsæt i en digital etnografisk tilgang, idet vores indsamling af empirien udelukkende har foregået gennem digitale kanaler. Samlet set har vores refleksioner og valg resulteret i et empirisk materiale bestående af fem kvalitative interviews med brug af foto-elicitering. Disse er suppleret af observationer fra et virtuelt personalemøde.

Eksplorativt

Specialets metodiske fundament er baseret på en fremgangsmåde, hvor vi indledningsvist eksplorativt har udforsket og undersøgt feltet med henblik på at identificere og diagnosticere relevante problemstillinger.

Vores første møde med specialets kontekst opstod i en uformel samtale mellem en medarbejder fra Teamet i Kommunen og en af os fra specialegruppen. Medarbejderen udtrykte træthed og frustrationer over at vedkommendes arbejdsplads var hjemsendt igen i en længere periode. Dette startede en nysgerrighed og gav anledning til at undersøge netop vedkommendes situation og arbejdsplads nærmere, for at opnå en vis forståelse for denne situation. Dernæst fik vi adgang til en intern rapport fra 2020, om de erfaringer arbejdspladsen havde gjort sig med at arbejde under COVID-19 under første nedlukning. Rapporten opstillede fem overordnede tematikker; online møder, fleksibilitet i hverdagen, SOME/videoformidling, kommunikation og nye metoder. Med dette indblik i arbejdspladsen vakte det en interesse for at søge efter ny viden og opdagelser af situationen med hjemmearbejde, og ikke bare få bekræftet eller afkræftet vores forhåndsantagelser. (Pedersen & Land, 2001, 17). Samlet set skabte denne indsigt en nysgerrighed på at undersøge videre, hvad COVID-19 har haft af indvirkning og har ført med sig i forhold til, hvilke mulighedsbetingelser medarbejderne har for at konstruerer deres arbejdsliv.

I kraft af den nuværende situation med COVID-19, har der været en nødvendighed i at benytte metodiske forskningsteknikker, der har kunnet gennemføres uden fysisk kontakt. Derfor har vi bevæget os i et digitalt felt.

Etnografi

Etnografi har i dets oprindelige betydning fokuseret på, hvordan mennesker lever deres liv både som individer og i grupper (Hallett & Barber, 2014, 307), og anses som videnskaben, der er koncentreret om andre kulturer og samfundsforhold. Gennem mange år har etnografi været sidestillet med den forskningsmetode, at forskeren drager ud i verden og lever sammen med andre kulturer for at opnå viden (Hastrup & Ramløv, 1988, 7). Men i takt med den teknologiske udvikling har internettet i større og større omfang sat rammerne for menneskers hverdagsliv verden over. Og dette betyder, at de digitale platforme, som internettet faciliterer, skaber mulighed for interaktion på andre vilkår end ude i virkeligheden, når vi kan være sammen uden for det fysiske rum.

Det virtuelle rum og det fysiske rum er derfor begge blevet mulige rammer for der, hvor sociale strukturer opstår og reproduceres gennem interaktion samt, der hvor relationer,

identitet og socialisering skabes. På den måde rummer etnografi i dag langt flere varianter ud over den klassiske forståelse idet, at det virtuelle rum for sociale interaktioner er blevet centrale i vores hverdag og har fundamentalt transformeret de måder mennesker tilgår deres hverdag på (Hallett & Barber, 2014, 308).

I nærværende speciale lægger vi os op ad en form for digital etnografi, hvor vi studerer et objekt, der som sådan ikke i sig selv er et digitalt eller virtuelt fænomen, men hvor vi rent metodisk har draget nytte af de værktøjer, som den digitale udvikling har muliggjort for et etnografisk arbejde.

De seneste årtiers udvikling af teknologien har medført til at mennesker i langt højere grad mødes online på digitale platforme. Dette kan i dag gøres på flere forskellige former og måder som eksempelvis e-mails, sociale medier og online videoopkald. Det virtuelle rum for sociale interaktioner er blevet centrale i vores hverdag og har fundamentalt transformeret de måder, mennesker tilgår deres hverdag og hinanden på (Hallett & Barber, 2014, 308). Den teknologiske udviklings mange muligheder og værktøjer har gennem tiden sneget sig ind i både vores privat- og arbejdsliv og er blevet en selvfølgelighed. Derudover, har nedlukningen af samfundet, på baggrund af COVID-19, fordret og tvunget os ud i nye måder at være i kontakt med hinanden på. Nedlukningen har sat begrænsninger for det fysiske samvær med andre mennesker, og åbnet op for et nødvendigt brug af det virtuelle rum (Bredgaard et al., 2021, 4). Dermed har vores etnografiske opdagelsesrejse også måtte finde sted under de samme vilkår som medarbejderne i Teamet i Kommunen. Specialet tager derfor udgangspunkt i etnografiens digitale tilgange, og vi har mødt medarbejderne på samme digitale platforme og forhold, som de møder hinanden.

Med digital etnografi forstås en metodisk tilgang, hvor de 'oprindelige' metoder fra den traditionelle tilgang er blevet digitaliseret og overført til den virtuelle verden og på den måde det virtuelle rum, hvori informanterne befinder sig. Med udgangspunkt i den digitale etnografi har vi fokuseret på det, der kan opleves gennem virtuelle og online forbindelser. Konteksten for specialet og vores forskningsinteresse er dermed det virtuelle rum, som det opleves for og gennem medarbejderne. Tilmed har vi kun adgang gennem virtuelle forums og kan kun observere det, som informanterne giver os adgang til.

En af udfordringerne er, at vi ikke har haft fysisk adgang til det fysiske rum, informanterne befinder sig i og omtaler, men i tråd med at specialet har et ontologisk udgangspunkt om, at informanternes fortællinger er socialt konstruerede, trækker vi på deres forståelser og fortællinger sidestillet med det observerede fra virtuelle online møder med informanterne. Digital etnografi adskiller sig derfor fra klassisk etnografi idet, at den udfolder sig på de web-baserede platforme (Albris & Wahlberg, 2018, 261-264).

Felten og felt

Vores position tager udgangspunkt i et feltarbejde gennem digitale metoder og trækker dertil på informanternes fortællinger om feltet, de befinder sig i.

Felten henviser ifølge Hastrup til et konkret sted i verden, der er uafhængigt af forskerens vidensinteresse (Hastrup, 2020, 65). Det er her, forskeren indtager en strategisk position med henblik på at deltage i det lokale liv med de øvrige deltagere og hvor dele af det etnografiske materiale produceres gennem f.eks. observation og udsagn (Hastrup, 2020, 65-66).

Ifølge Hastrup har de fysiske rammer en betydning for, hvordan man forstår de sociale rammer af det samfund, man studerer. Disse rammer da disse infiltrerer hinanden på subtil vis og har en aktiv rolle i samfundets konstituering og selvopfattelse, hvorfor det er relevant også at rette sin etnografiske opmærksomhed mod feltens fysiske rammer og indsamle indtryk heraf allerede i begyndelsen af feltarbejdet (Hastrup, 2020, 67).

Felten bliver stadig anvendt under den digitale etnografi, men begrebet felt er ændret. Dette er på baggrund af, at området vi deltager i, gennem specialet, er tekst, billeder, e-mails og online video. Omdrejningspunktet for det digitale etnografiske arbejde har til trods for anderledes metoder, stadig samme omdrejningspunkt som klassisk etnografi, nemlig at følge mennesker. De digitale etnografiske metoder giver os derfor samme indtryksmuligheder som, når informanterne interagerer med hinanden. Ifølge sociolog Christine Hine må forskeren gennem en digital etnografisk metode blandt andet være forberedt på at foretage korte interaktioner med informanter og være varsom med at skelne mellem det virtuelle og det fysiske. Hertil fremhæves det yderligere, at det er interaktioner og forbindelser som er primær genstand for forskningen gennem digital etnografi (Albris & Wahlberg, 2018, 264-265).

Casestudiet som metode

Afsættet for specialets metodiske undersøgelse er i én konkret afdeling i én konkret kommune, Teamet i Kommunen, som dermed bliver specialets case. I følgende afsnit vil vi redegøre for, hvordan en caseorienteret tilgang har haft indflydelse på specialets fremkomst. Herunder de begrænsninger og muligheder casestudiemetoden giver specialet.

Teamet i Kommunen er en decentral enhed under kultur- og fritidsområdet i Kommunen (Bilag 11). Afdelingen beskæftiger sig med aldersgruppen fra 6. klasse til 25-årige (Bilag 4, 00:20:18) og er involveret i unges kulturliv og fritidsaktiviteter, herunder Ungdomsskolen, Ungemiljøer, SSP-koordinering, anonym rådgivning af unge og forældre samt projektstøtte til unge. Teamet består af 11 ansatte; en afdelingschef, en leder, fem konsulenter, en koordinator, en Sociale Medier medarbejder, to administrative medarbejdere samt fire gadeplansmedarbejder der ikke sidder på kontoret, men arbejder på gaden (Bilag 13). Før nedlukningen grundet COVID-19 udførte medarbejderne deres arbejde med base i et fælles storrumskontor.

Genstandsfeltet for specialet er således, hvordan informanterne konstruerer deres arbejdsliv under nedlukningen. Det betyder, at vi i nærværende undersøgelse fokuserer på, hvordan den enkelte informant fortæller om dét at arbejde hjemmefra under nedlukningen, for efterfølgende at udlede, hvilke elementer, der er fælles for alle vores informanternes konstruktioner. Vi har valgt netop denne case, idet at vi har kunne læse af deres interne rapport fra første nedlukning, at de har stået overfor nogle udfordringer, som har givet erfaringer, og som de er omstillingsparate og åbne overfor at skabe forandring på baggrund af. Dog er vi bevidste om, at denne case ikke er repræsentativ for hele Danmark eller Kommunen generelt, men at vi har fokus på et udsnit af konteksten.

Vi vælger at anvende casestudiemetoden til den empiriske undersøgelse med intentionen og ønsket om, at få indblik i medarbejdernes egne fortællinger om deres arbejdsliv samt opnå en tæt forbindelse til den virkelige situation medarbejderne befinder sig i. Dertil også at have mulighed for at anvende casestudiets videnskabelige kvaliteter, der ifølge Bent Flyvbjerg, blandt andet består i skabelsen af en autentisk og detaljeret viden, der kan bidrage til et nuanceret syn på virkeligheden gennem casens kontekstafhængighed (Flyvbjerg, 2020, 625).

Dette gør vi desuden, da der ikke foreligger andre undersøgelser, der beskæftiger sig med nærværende speciales specifikke kontekst.

Casestudiet giver ligeledes mulighed for at kunne identificere givne problematikker i den pågældende kontekst, da det er muligt at gå i dybden med undersøgelsen (Flyvbjerg, 2020, 622). Vi identificerer blandt andet disse problematikker ved at supplere casestudiet med det kvalitative interview, som bidrager til et helhedsperspektiv. Muligheden for en sådan detaljemæssighed gør, at vi under udarbejdelsen af specialet har tilegnet os ny viden, som vi har kunne anvende til at forstå det undersøgte yderligere samt til specificering af vores problemstilling (Flyvbjerg, 2020, 622).

Tilmed argumenterer Chicago-sociologien for, at det er ubrugeligt at forske og forklare det sociale liv ud fra en fundamental kausal forklaringsmodel. De sociale regler, der dannes og udspiller sig i sociale grupper, konstrueres af samfundets betingelser. Forskeren får i dette perspektiv til opgave at danne en forståelse for, hvordan regler for social adfærd konstrueres i sociale grupper, hvilket i nærværende speciales tilfælde udgør medarbejdergruppen. (Pedersen & Land, 2001, 20-21). Dette perspektiv læner vi os op af, og anser det som en styrke i og med, at vi har til hensigt at undersøge specialets problemstilling koblet til og afhængig af konteksten, hvilket med en mere generel og bredere tilgang til undersøgelsen ikke havde været muligt på samme måde.

Vi anvender altså casestudiet med henblik på at kunne anvende den indsamlede viden til at analysere de fænomener, der træder frem i netop vores afgrænsede case, for efterfølgende at skabe grundlag for et forandringsdesign, der relaterer sig til fleksibilitet i arbejdslivet hos Teamet i Kommunen. Dog er vi er bevidste om, at denne viden ikke tager form af generelle lovmæssigheder eller kan anses som repræsentativ for et grundlæggende universelt fænomen og at der kan være forskellige tolkninger og betydninger forbundet med vores empiri i en anden kontekst (Flyvbjerg, 2020, 628).

På tidspunktet for specialets tilblivelse (forår 2021) er Teamet i Kommunen hjemsendt grundet COVID-19.

Interview

Specialets empiriske fundament er primært formet af fem kvalitative onlineinterviews med medarbejdere og ledere fra Teamet i Kommunen. Som supplerende redskab til udførelsen af interviewene har vi anvendt foto-elicitering. Dertil er interviewene støttet af observationer fra henholdsvis interviewsituationerne og et online personalemøde via Microsoft Teams.

Dette empiriske fundament vil samlet set udgøre grundlaget for specialets videre analyse, for at kunne konkludere, hvilke fortællinger medarbejderne trækker på i forhold til de mulighedsbetingelser, de har for at konstruere deres arbejdsliv.

I dette afsnit vil vi fremlægge den fremgangsmåde, vi har benyttet til at forberede, producere og efterbehandle viden fra interviewene. Samt hvad valget af foto-elicitering har bidraget med.

Valget af det kvalitative interview er grundet af vores interesse i at opnå en viden om og forståelse af medarbejdernes livsverden og i særdeleshed arbejdsliv gennem deres fortællinger, hvilket interview som forskningsmetode kan imødekomme. Interviewet som undersøgelsesmetode bidrager med en mulighed for at få vores informanter til at fortælle om netop deres historie og komme så tæt på deres livssituation som muligt (Tanggaard & Brinkmann, 2020, 35).

Inden for det kvalitative interview har vi desuden valgt at benytte den semistrukturerede interviewform, idet denne form indbyder til opnå en samtale af hverdagslignende karakter, hvor informanternes fortællinger mere eller mindre er styrende for samtalens retning. Dog indenfor den ramme vi på forhånd havde sat op med planlagte spørgsmål. På den måde stræbte vi efter at opnå en interaktion mellem vores præfabrikerede spørgsmål og informanternes svar for at nærme os et ønske om fokus på informanternes fortællinger (Tanggaard & Brinkmann, 2020, 42).

Onlineinterview

Grundet COVID-19 restriktioner, indebærende begrænset fysisk kontakt, har vi været nødsaget til at anvende en alternativ interviewform til face-to-face metoden. Derfor har vi foretaget vores kvalitative interviews gennem videokonference-plattformen Zoom (Zoom,

u.å.), som er stillet til rådighed via Aalborg Universitet. Vi har valgt at anvende Zoom på baggrund af tidligere erfaringer med tilgængelighed og brugervenlighed af platformen i forbindelse med interview fra andre projekter.

Ifølge Janet Salmons forståelse af onlineinterview er det en metode, som anvendes til dybdegående interview foretaget gennem computer-medieret kommunikation (Salmons, 2016, 3) og primært i forbindelse med internet-medieret forskning, Internet-mediated research (IMR), hvilket ligger i tråd med vores digitale etnografiske tilgang. Onlineinterviews har til hensigt at indsamle originale data via internettet og videre analysere disse med det formål at frembringe nye beviser i forbindelse med et specifikt forskningsspørgsmål (Salmons, 2016, 5). Yderligere gør computer-medieret kommunikation, at teknologi bliver til mere end en transaktionsmæssig interaktion mellem forsker og informant. Dette skyldes ifølge Salmons blandt andet at de menneskelige kvaliteter, der er væsentlige i forbindelse med interviewsituationen, opleves anderledes (Salmons, 2016, 2).

Det interrelationelle forhold i en interviewsituation

Interviewet er betinget af specialets problemstilling, epistemologiske udgangspunkt, teorivalg og formål (Salmons, 2016, 9) og vi har i vores design af interviewet også haft in mente, at disse er bestemmende for interviewets fokus og vores interaktion med de udvalgte informanter. Blandt andet ved at være så præcise som muligt i vores interaktion med de udvalgte informanter omkring vores forventninger til interviewet før interviewets start. Her har vi blandt andet fremhævet, at interviewet, foruden en række spørgsmål fra vores side og på forhånd valg af platform, foregår på den interviewedes præmisser: der er ingen rigtige eller forkerte svar. Vi har ikke stillet krav til brug af video under interviewet, men har selv gjort brug af video for at informanten kunne få ansigt på, hvem de taler med. Dette har vi blandt andet gjort for at etablere tillid til den interviewede (Salmons, 2016, 1).

Desuden har vi valgt interview i form af videokonference, da den giver mulighed for både visuel og verbal kommunikation i realtid og på denne måde skaber en oplevelse, der er ligest nærmest den naturlige ansigt-til-ansigt kommunikation, hvor det blandt andet er muligt at opfatte nonverbale signaler, som for eksempel ansigtsudtryk (Salmons, 2016, 2).

Gennem den computer-medierede kommunikation og informanternes anvendelse af video har det også været muligt for os at se det fysiske rum, som informanten har sendt billeder af og omtaler i interviewet (Bilag 12). På denne måde har vi forsøgt at skabe en mere helhedsorienteret oplevelse af interviewsituationen for alle parter, hvilket ikke ville have været muligt gennem for eksempel et skriftligt eller telefonisk interview (jf. Salmons, 2016, 12)

Interviewguide

Forud for selve udførelsen af de fem interviews udformede og gennemarbejdede vi en interviewguide på baggrund af vores forudindtagelse for feltet og en bevidst overvejelse af, hvad vi gerne vil skabe viden om. I udformningen var vi opmærksom på at opfylde en tematisk og dynamisk opbygning. Tematisk forstået på den måde, at vi med udgangspunkt i en teoretisk forståelse for genstandsområdet byggede interviewguiden op ved først at spørge os selv om, hvad vi vil vide noget om. Altså en form for forskningsspørgsmål eller temaer, vi som minimum ønskede at få informanterne til at besvare og beskrive, konstrueret ud fra vores teoretiske fundament bestående af Goffman, Gell og Foucault samt et forudgående researcharbejde af feltet, fleksibelt arbejde, hvor vi søgte indsigt i forskellige perspektiver på fleksibilitet i en arbejdskontekst. Her primært inspireret af Richard Sennett.

Dynamisk i den forstand at vi bevidst valgte rækkefølgen af spørgsmålene for at sikre et samtaleflow og motivere informanterne til at fortælle ærligt om deres oplevelser og arbejdsliv (Tanggaard & Brinkmann, 2020, 44-46).

Tematikkerne for interviewguiden er følgende syv:

- Arbejdsdagen/rutine
- Fleksibilitet
- Tid
- Relationer/samarbejde
- Disciplin
- Rum
- Fremtid

Efter at have udvalgt de teoretisk funderede temaer eller begreber, vi ønskede at komme omkring i interviewet, omsatte vi dem til mere mundrette interviewspørgsmål, formuleret med henblik på at opnå mere konkrete beskrivelser fra informanterne. Interviewguiden er således konstrueret med et tema, et spørgsmål, en refleksion over formålet med spørgsmålet og teoretisk begreb, hvilket kan ses i vedlagte bilag 1 og 2.

I og med at vores informanter både udgjorde ledere og medarbejdere tilpassede vi interviewguiden til to versioner (Bilag 1; Bilag 2) for at sikre at spørgsmålene passede til de to gruppers situation. Især differentierede vi spørgsmålene omkring relationer og samarbejde, idet vi antog at positionen som leder og medarbejder skaber forskellige relationelle forhold.

Informanter

De fem informanter er udvalgt ved, at vi tog kontakt til Teamet i Kommunen via en e-mail med beskrivelse af specialet og spørgsmål om nogle vil være interesseret i at deltage i et interview over Zoom. Ud af 11 medarbejdere meldte fem sig på banen til at blive interviewet. Vi har dermed ikke haft mulighed for at vælge informanterne ud fra Teamet i Kommunen, men de har frivilligt valgt os, hvilket må antages at de har gjort af interesse og lyst til at fortælle så åbent som muligt.

De fem informanter udgør henholdsvis to chefer og tre medarbejdere, som er listet herunder. Deres navne er ændret af hensyn til deres anonymitet.

Navn	Funktion	Uddannelsesbaggrund
Kamilla	Projektkonsulent	Kommunikation og Socialvidenskab Roskilde Universitet, Diplomuddannelse i Kriminologi
Christian	Souschef /områdechef	Ungdomspædagog Startet på en diplomuddannelse i Ledelse

Merete	Ungechef	Socialpædagog, Diplom i Ledelse
Lisbeth	Projektkonsulent	Internationale Udviklingsstudier og Globale Studier Roskilde Universitet
Hanna	Projektkonsulent	Performancedesign og Kommunikation Roskilde Universitet

I og med at vores informanter repræsenterer både ledere og medarbejdere har vi fået perspektiver fra forskellige steder i hierarkiet hos Teamet i Kommunen, hvilket har sikret at vi kun fik fortællinger fra den ene part og dermed et ensidigt billede af situationen som arbejdende under nedlukning. I særdeleshed det aspekt, at lederne er med til at forme strukturen og skabe rammerne for Teamet i Kommunen.

Udførelsen

Som nævnt er alle fem interviews udført over videokonference-plattformen Zoom.

Hvert interview blev udført af to fra vores specialegruppe, hvor den ene havde en position som interviewer og den anden som observatør for at sikre at alle spørgsmålene tilnærmelsesvis blev stillet eller berørt. Observatøren var ikke absolut usynlig og stillede supplerende spørgsmål, hvis det gav mening og var relevant samt havde videobillede slået til på lige fod med interviewer og informant. Dertil havde vi et opmærksomhedspunkt i, at et medlem af specialegruppen kender en af informanterne, hvorfor vi undgik, at de to var deltagere, som henholdsvis interviewer og informant, i samme interview. Dette for at undgå at et på forhånd opbygget relationsforhold skulle stå i vejen for informantens fortællinger.

Vi startede hvert interview ud med at få godkendelse fra informanten til at optage hele sessionen – både lyd og billede. Dette for senere at kunne producere det empiriske materiale i form af transskription.

I og med at interviewet foregik gennem en skærm, en virtuel form, blev vores mulighed for at aflæse emotionelle markører såsom informanternes kropssprog, ansigtsudtryk ol. begrænset sammenlignet med, hvis vi havde siddet fysisk over for informanterne. Idet skal der også medtages en begrænsning i at opbygge et tillidsforhold til informanten, hvorfor der kan have været risiko for, at der har manglet dybde i informanternes svar på grund af følelsen af distance gennem skærmen (Albris & Wahlberg, 2018, 270). Derimod har den virtuelle form simplificeret planlægningen i at finde dage, tidspunkter og fysisk lokation, hvor vi har kunne være fleksible over for vores informanter, hvilket er i tråd med problemstillingens fleksible aspekt.

Behandling

Transskription

Efterfulgt af selve udførelsen af de fem interviews transskriberede vi dem med en på forhånd aftalt fremgangsmåde, således vores arbejdsgang var med et udgangspunkt i en fælles forståelse. På den måde transskriberede vi ved at angive tidskoder foran hvert spørgsmål, udelade øh'er og fyldord samt ved at sætte tegn for at underbygge det sagte. Vores fokus var på at bevare meningsindholdet frem for en fuldstændig ordret transskription, i og med at vores intention var at indhente de meninger og fortællinger, som medarbejderne udtrykte i interviewet.

For at sikre at hele specialegruppen fik tilstrækkeligt indblik og viden om indholdet i de fem interviews, uddelte vi opgaven, således at vi transskriberede de interviews, vi ikke havde været med til at udføre. På den måde havde vi alle haft berøring med indholdet inden det videre behandlingsarbejde med kodning.

Kodning

For at kunne anvende de transskriberede interviews hensigtsmæssigt i den videre analyse, kodede vi materialet efter ni på forhånd definerede kategorier. Kategorierne bestemte og fastlagde vi primært ud fra vores teoretiske begrebsforståelse af Goffman, Gell og Foucault samt gennem læsning af litteratur om feltet og med en vurdering af relevans i forhold til specialets problemstilling. På den måde blev kodningen begrebsdrevet og styret af kategorier,

vi havde fastlagt på forhånd (Tanggaard & Brinkmann, 2020, 56). De ni kategorier er som følger:

- Arbejdsdag
- Tid
- Relationer og samarbejde
- Disciplin
- Rum
- Fremtid
- Selvdisciplin
- Rutiner/ritualer
- Fleksibilitet

Rent praktisk tilføjede vi en farve til hver kategori og læste transskriberingerne igennem hver især med kategorierne for øje. De tekstpassager vi vurderede at informanternes fortællinger matchede de ni kategorier, mærkede vi med den tilhørende farve. Efterfølgende gennemgik vi i fællesskab alle fem transskriberinger for at nærme os en fælles forståelse og enighed om kategoriernes fordeling i indholdet.

På den måde resulterede kodningsprocessen i et empirisk materiale med identificerede og fremhævede tekstpassager, bestående af informanternes væsentlige perspektiver og meninger, som vi mere overskueligt kunne tage med videre i det analytiske arbejde. Vi har således bevæget os udefra og ind i materialet guidet af vores kategorier. Med denne fremgang har vi også været bevidste om, at vi dermed har måtte udelukke noget viden, idet vi har trukket kategorierne ned over empirien. (Bundgaard & Mogensen, 2018, 78-79)

Foto-elicitering

Som supplement til det klassiske kvalitative interview har vi benyttet foto-elicitering som redskab til at opnå et højere detaljeniveau i vores informanternes svar. At benytte fotografier i sociologisk kvalitativ forskning er en forholdsvis nyere anerkendt metodeteknik, idet sociologisk kvalitativ forskning i langt højere grad har været anset som en disciplin baseret på ord (Epstein, Stevens, McKeever & Baruchel, 2006). I takt med mere brugervenlig og adgangsgivende teknologi er fotografier blevet accepteret og mere anvendt forskningsteknik (Epstein et al., 2006). Og ved at medtage fotografier åbnes nogle andre muligheder i

interviewsituationen. Når fotografierne danner et grundlag at snakke ud fra, giver det mulighed for at fremkalde erindringer og skabe et grundlag for at reflektere ud fra noget konkret (Møhl & Kristensen, 2018, 235). Denne metode gav en dybere forståelse af, hvad netop vores informanter så som betydningsfulde forhold og faktorer i deres arbejdsliv. På den måde har informanterne også været med til i højere grad at skabe en troværdighed af resultatet, idet de på sin vis har været medskabere af indholdet i interviewet (Glaw, Inder, Kable & Hazelton, 2017, 1).

Helt konkret sendte vi en e-mail til vores informanter, hvori vi bad dem om at tage et eller flere fotografier knyttet til tre temaer, som vi havde konstrueret. Temaerne var som følger:

- Det område/rum, hvor du arbejder hjemme (fx. Kontorplads, spisebord, stuen etc.)
- Elementer der er forstyrrende for din arbejdsdag, hvis du oplever det.
- Noget som du oplever har indflydelse på udførelsen af dit arbejde derhjemme.

Og efterfølgende sende dem til os på e-mail forud for selve interviewet. Denne definerede ramme var et bevidst valg, idet vi dermed til en vis grad kunne styre vores undersøgelse.

Ved at modtage fotografierne på forhånd gav det en åben mulighed for at knytte samtalen til fotografierne og lade informanterne snakke ud fra dem i løbet af interviewet. På den måde fik vi sammen med vores informanter et fælles objekt, som katalysator for en snak om indholdet på fotografierne. Og netop dette er både fotografiers styrke og svaghed på samme tid. Fotografier kan vise mere end hvad ord forsøger at beskrive, men hvilket også giver en mangtydighed og derfor en nødvendighed i at knytte ord til dem for at forstå meningen (Rasmussen, 2018, 250-252). En styrke ved at anvende foto-elicitering er, at fotografierne har understøttet vores interesse om at søge informanternes fortællinger, da de netop blev forstærket gennem fotografierne og konkretisere detaljerne ved informanternes arbejdsliv. Yderligere er styrken og fordelene ved at have ladet vores informanter tage fotografier af deres arbejdssituation, at vi som forskere har fået observationer fra steder, vi ikke umiddelbart ellers havde fået adgang til eller indsigt i (Møhl & Kristensen, 2018, 235).

Et opmærksomhedspunkt vi har været bevidst om ved inddragelsen af fotografier i forskningen, er det etiske aspekt indeholdende forskellige spørgsmål om blandt andet tilladelser til brug, ejerskab, copyright og repræsentationens manglende fortrolighed og anonymitet. Vi har derfor sikret tilladelse til at bruge informanternes fotografier i specialet samt sløret de personer, der optræder på fotografierne (Rasmussen, 2018, 253).

Fokus på fortællinger

I vores tilgang til problemformuleringen har vi taget udgangspunkt i en forståelse af, at informanterne trækker på nogle fortællinger, som er med til at konstruere deres arbejdsliv. Dette gør vi med udgangspunkt i Susan Chases argumentation om, at det narrative aspekt af en informants svar i interviewsituationen kan være af metodisk og teoretisk betydning for den kvalitative forskningsmetodes resultater (Chase, 1995, 158-59). Dette perspektiv bygger på en forståelse af, at konventionelle interview- og fortolkningsmetoder indenfor sociologien har tendens til at underminere informanternes fortællinger til fordel for forskningsspørgsmålet. Chase ser således det kvalitative interview som en mulighed for, at invitere til at informanter får mulighed for at fortælle med det formål, at et generelt sociologisk fænomen kan undersøges mere specifikt gennem den enkeltes fortællinger.

Ligeledes argumentere Chase for, at dette til dels kan lade sig gøre gennem opmærksomhed på kvaliteten af de spørgsmål, som interviewer stiller samt, hvordan disse spørgsmål stilles. Vi har i specialet forsøgt at invitere til disse fortællinger ved for eksempel at bede informanterne om at "male et billede" (Bilag 6, 00:10:01) af en bestemt situation. På den måde har vi forsøgt at gøre interviewet mere tilgængeligt for informanten ved at bruge et hverdagsligt sprog. Ligeledes har vi med udgangspunkt i den forståelse, at det er muligt at få informantens fortælling i fokus, også anvendt muligheden for at tjekke vores sociologiske antagelser ved at stille spørgsmål til informantens egen oplevelse af noget, vi tidligere har læst, der relaterer til deres situation (jf. Chase, 1995), som det fremgår i eksemplet nedenfor:

(...) grunden til at vi rent faktisk beder jer om det [at tage billede af forstyrrende elementer], det er netop fordi, at vi har læst om, at der er lavet nogle undersøgelser i forhold til Corona, at der er mange, som netop nu, hvor de er hjemme, de tager en opvask,

de vasker tøj, går en tur med hunden, sådan noget i løbet af dagen, men at det ikke rammer produktiviteten. (Bilag 5, 00:05:26).

Dette har været for at gøre spørgsmålene mere konkrete for informanten i et forsøg på at reducere forventningen til informanten om, at de skal svare noget bestemt.

Vores fokus på informantens *fortælling* bygger således også på en bevidsthed om, at deres konstruktion af arbejdslivet delvist bygger på de fortællinger, som de præsenterer for os, og at disse fortællinger kommer frem som en måde at få informantens budskab og oplevelse af deres nuværende situation frem, fremfor at de rapporterer til os om, hvad de tror vi vil høre.

Dette fokus giver os også mulighed for at udpege diskrepanser eller skabe opmærksomhed på det, som de ikke fortæller, med henblik på at forstå, hvordan deres arbejdsliv konstrueres.

Observationer

Empiriens observationer består i observationer af interviewene via Zoom og under deltagelse i et personalemøde med Teamet i Kommunen via Teams. På den måde er alle observationer foretaget gennem en skærm i det virtuelle rum og vi har dermed ikke befundet os i sammen fysiske rum som de observerede.

Hensigten med at observere interviewene og personalemødet har været et ønske om at opnå indsigt i forhold som interviewene i sig selv ikke har kunne bidrage med. Observationerne gav dermed mulighed for at få øje på det ikke-italsatte, det kropslige, det situerede og i særdeleshed interaktionerne der udspillede sig i Teamet i Kommunen under personalemødet. (Szulevicz, 2020, 104). På den måde har vi tilegnet os et indblik i den sociale praksis imens den udspillede sig under et personalemøde i Teamet i Kommunen, hvilket er en af styrkerne ved deltagerobservation (Szulevicz, 2020, 105).

I interviewsituationen optog vi både lyd og skærbillede for efterfølgende, foruden transskribering af det sagte, også at kunne se interviewets billedside. Dette skabte en ekstra dimension til interviewet, og kunne understrege tekstpassager, hvor informanterne understregede deres fortællinger kropsligt. Dog med en bevidsthed om manglende nærhed og aflæsning af et kropssprog, der var begrænset til skærmens omrids (Albris & Wahlberg, 2018, 270).

I observationen af personalemødet i Teamet i Kommunen har to af specialegruppens medlemmer deltaget og hver især nedfældet noter under mødets afvikling. Tidskoderne for dagsorden (Bilag 10) er noteret for at kunne bruge noterne analytisk efterfølgende.

Vi har været primært observerende og i langt højere grad været passive end aktive deltagerobservatorer, og dermed indtrådt i en position som fluen på væggen. Ulempen herved er at man skaber en større afstand til de sociale praksisser, end hvis man havde været deltagende på helt samme vis som de observerede. Dertil kan det antages, at tilstedeværelsen i dette tilfælde i det virtuelle rum har været mindre mærkbart for de observerede end hvis observationen havde foregået i det fysiske rum, hvor der kunne være risiko for at vores tilstedeværelse vil påvirke de observeredes interaktioner (Szulevicz, 2020, 100).

Etik

Specialet tager udgangspunkt i den kvalitative forskning, hvortil der er et fokus på informanternes erfaringer og hvordan disse erfaringer forstås og fortolkes (Brinkmann & Tanggaard, 2020, 15). Derfor tager specialet afsæt i menneskers subjektive erfaringer og dertil den socialt konstruerede del af virkeligheden. Med dette som genstand for undersøgelsen betragtes etik ligeledes som noget subjektivt og socialt konstrueret, og er derfor en normativ betragtning, der er op til diskussion og rejser derfor en række af subjektive spørgsmål om, hvad etik er uden entydige svar. Det skal dog påpeges, at det aldrig kan være nogen undskyldning, at etik er socialt konstrueret og kan fortolkes på flere måder (Brinkmann, 2020, 582, 591).

Juridisk set er der krav til forskningsprojekter, der behandler og registrerer særlige kategorier af personoplysninger. Forskningsprojekter der behandler og registrerer sådanne oplysninger skal som udgangspunkt datagodkendes af datatilsynet (Brinkmann, 2020, 584).

Særlige kategorier af personoplysninger defineres jf. databeskyttelsesforordningen artikel 9, stk 1.:

Behandling af personoplysninger om race eller etnisk oprindelse, politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning eller fagforeningsmæssigt tilhørsforhold samt behandling af genetiske data, biometriske data med det formål entydigt at identificere en fysisk person,

helbredsoplysninger eller oplysninger om en fysisk persons seksuelle forhold eller seksuelle orientering er forbudt. (EU, 2016).

Specialet tager ikke udgangspunkt i databeskyttelsesforordningens definition af særlige kategorier af personoplysninger. Såfremt at informanter alligevel har nævnt og påtalt oplysninger der henviser til ovenstående vil dette fortroliggøres og ikke indgå som led i specialets empiriske materiale.

Eftersom specialet ikke behandler eller registrerer særlige kategorier af personoplysninger, er specialet derfor ikke omfattet af reglen om at skulle data godkendes af datatilsynet (Brinkmann, 2020, 585).

Personoplysningerne, vi behandler, er derfor behandlet med udgangspunkt i etiske overvejelser samtidig med et fokus på gældende lovgivning. Ved personoplysninger forstås der jf. Databeskyttelsesforordningen artikel 4, stk. 1:

Enhver form for information om en identificeret eller identificerbar fysisk person (>>den registrerede<<); ved identificerbar fysisk person forstås en fysisk person, der direkte eller indirekte kan identificeres, navnlig ved en identifikator som for eksempel et navn, et identifikationsnummer, lokaliseringsdata, en onlineidentifikator eller et eller flere elementer, der er særlige for denne fysiske persons fysiske, fysiologiske, genetiske, psykiske, økonomiske, kulturelle eller sociale identitet. (EU, 2016).

Alle informanter har frivilligt indvilliget i at deltage i specialet og er blevet gjort bekendt med de videooptagelser, der er foregået. Ligeledes er alle informanter gjort bekendt med formålet for specialet og dertil den indsamling af data, der er foregået. Samtykket er indhentet mundtligt under videooptagelse.

Selvom det lovmæssigt ikke er påkrævet at behandle almindelige personoplysninger fortroligt, er der på baggrund af etiske overvejelser alligevel lovet fortrolighed i det omfang af informanternes navne ikke vil blive nævnt. Dette lægger sig op ad de personlige konsekvenser, der kan opstå som følge af diverse udmeldinger og synspunkter, hvortil andre ikke deler samme værdier. Dertil ligger forståelsen om, at vi som forskere holder noget af informanternes liv i vores hænder og med denne asymmetriske magtrelation der er, hvortil at

vi som forskere har magten til at definere bestemte versioner som virkeligheden (Brinkmann, 2020, 598-599).

Kvalitetskriterier

Med ovenstående kapitel har vi bestræbt os på, at fremlægge de grundantagelser og fremgangsmåder, der ligger til grund for tilblivelsen af nærværende speciales undersøgelse. Dette er med intentionen om at skabe gennemsigtighed og tydelighed for læseren, således at resultaterne kan betragtes i den sammenhæng og kontekst vi undersøger, Teamet i Kommunen (Tanggaard & Brinkmann, 2020, 660). Desuden har vores forskningsproces haft en cirkulær karakter, hvor vi har brugt vores forforståelser og foreløbige tolkninger til at skabe nye fortolkninger i et andet lys holdt op imod vores problemformulering og undersøgelsesspørgsmål, og på den måde sikret kvalitetsvurdering løbende gennem tilblivelsen af specialet (Pedersen & Land, 2001, 37)

Mixed methods-forskning

Med mixed methods-forskning er hensigten at vi kan opnå et mere dækkende vidensniveau til at besvare vores problemstilling. Idet vi har anvendt flere metoder i form af kvalitative interviews, observationer og foto-elicitering til at undersøge og belyse samme fænomen, har vi kombineret tre kvalitative metoder og dermed trianguleret vores undersøgelsesdesign. Dette ikke med forestillingen om validering men med forestillingen om at skabe en mere dækkende eller komplementær viden, som en enkelt metode ikke vil kunne opfylde. Det har givet en forståelse af forskningsgenstanden, der er mere uddybende. Hertil er styrken, at vi har haft mulighed for at få bekræftet vores fund og deres sammenhænge, underbygget af både fotografierne, observationerne og interviewene (Frederiksen, 2020, 261-262).

Et spørgsmål inden for mixed methods-forskning er, hvordan man i praksis kobler metode, viden og analyse sammen, således der skabes forbindelser mellem de forskellige dele, som kan understøtte fortolkninger på tværs af empirien (Frederiksen, 2020, 272-273). I nærværende speciale har vores mixed methods-forskningspraksis været præget af en teoriintegration i kraft af, at vi har operationaliseret de teoretiske begreber i udformning af interviewguiden og i kodningen af de kvalitative interviews. På den måde er der blevet skabt en brobygning, hvor teoretiske argumenter har kunne bevæge sig mellem undersøgelsens

empiriske dele og dermed skabt håndgribelige forbindelser mellem metode, empiri og analyse (Frederiksen, 2020, 273).

Videnskabsteoretiske refleksioner over metodevalg

Med udgangspunkt i specialets socialkonstruktivistiske perspektiv, hvor virkeligheden konstitueres gennem diskurser og sociale konstruktioner, trækkes der på den kvalitative metodologiske forskningsstrategi, som tager udgangspunkt i, hvordan noget gøres og siges for at kunne fortolke og dekonstruerer menneskelig erfaring (Brinkmann & Tanggaard, 2020, 15).

Specialet tager udgangspunkt i interviewformen med hensigten om, at få indblik i de sproglige konstruktioner informanter trækker på, når de fortæller om deres arbejdsliv under nedlukningen. Menneskelige erfaringer opstår retrospektivt og har derfor en historisk vinkel for at kunne forstå og fortolke konteksten. Derfor bærer valget af interviewform, som metode, præg af det socialkonstruktivistiske perspektiv. Dette er med intentionen om at få indblik i informanternes erfaringer hvilket metodisk retter sig mod perspektivet om, at virkeligheden konstitueres gennem diskurser og sociale konstruktioner trækkes. Når der metodisk er taget udgangspunkt i det semistrukturerede interview, skal dette sættes i forbindelse til muligheden for at opnå indblik i informanternes historiske fortællinger i forbindelse med, at de fortæller, hvordan det *var før* nedlukningen og hvordan det *er under* nedlukningen. Dette er med specialets socialkonstruktivistiske antagelse om, at fænomener ikke er evige, men i stedet dannelser der sker over tid (Collin, 2014, 421). Specialets interviewguide bærer præg af det socialkonstruktivistiske perspektiv ved at vi spørger ind til samarbejdsformer mellem kolleger. Dette gør vi med intentionen om at opnå indsigt i de sociale relationer, informanterne indgår i, når de agerer og deltager i forbindelse med deres arbejde. Eftersom informanternes arbejdet er rykket ind i hjemmet under nedlukningen, har der yderligere været en bevidsthed om, at der indenfor hjemmets fire vægge ligeledes kunne opholde sig familiemæssige relationer. Med antagelsen om, at viden opstår gennem sociale relationer har vi også spurgt ind til de relationer, informanterne har i deres private hjem og hvordan informanterne påvirkes af disse sociale relationer i deres arbejde.

På baggrund af tematiseringen af de spørgsmål vi ønskede besvaret, har vi gennem vores valgte metode på forhånd konstrueret en ramme for det fænomen, vi ønsker at undersøge. Dette har påvirket empirien, der er fremkommet gennem interviewene. Derfor har informanterne ikke haft fuldstændigt frit lejde for deres fortællinger, men er blevet påvirket af de konstruerede kendsgerninger, hvilket gør, at vi indgår i den sociale konstruktion af fænomenets tilblivelse (Jf. Rasborg, 2013, 407- 408). Formålet med teoretisk at tematisere vores interviewguide, har været bundet af specialets videnskabsteoretiske retning, hvoraf vi erkender, at et fænomen ikke er autonomt eller naturbundne men socialt konstrueret, og derfor har potentiale for forandring. Derfor kan en tematisering bidrage til en teoretisk dekonstruktion af fænomener, der fremkommer gennem informanternes fortællinger i interviewsituationen og dermed vores analytiske blik (Collin, 2014, 420-421). På den måde giver dette mulighed for en kritisk undersøgelse af de menneskeskabte selvfølgeligheder, informanterne fortæller om, og ligeledes hvordan disse selvfølgeligheder opstår og italesættes (Egholm, 2014, s. 148). Med afsæt i at specialets ontologiske udgangspunkt ikke er neutralt, men er betinget af den konkrete kontekst, der undersøges, har dette udgangspunkt ligget til grund for opdelingen af interviewguide til henholdsvis ledere og medarbejdere. Ved opdelingen tages der derfor hensyn til den konkrete kontekst, hvori fænomenerne får tillagt betydning (Egholm, 2014, 148).

På baggrund af nedlukningen af samfundet, grundet COVID-19, har vi ikke haft mulighed for at kunne observere ved fysisk tilstedeværelse, og vi har derfor ikke haft adgang til den fysiske kontekst som informanterne har befundet sig i under specialets tilblivelse. For at få indblik i den kontekst informanterne taler ud fra, bad vi dem derfor om at sende billeder af deres arbejdsplads. Ved at anvende foto-elicitering har vi haft fokus på informanternes perspektiv og fortællinger. Informanterne fik her en pre-konstrueret ramme for, hvad de skulle tage billeder af og derfor er billederne en konstruktion af deres fortolkning af rammen, eftersom vi ikke har haft mulighed for selv at være tilstede. Billederne bidrager derfor til informanternes konstruktion af virkeligheden og dertil fænomenet. En metodisk kritik til dette er, at vi ikke har haft mulighed for metodisk at dekonstruere den virkelighed, der fremstilles i billederne, eftersom vi ikke selv har været til stede. Når informanterne eksempelvis har fremsendt billeder af deres arbejdsplads i hjemmet ved et spisebord og dertil fortæller om deres syn på tilværelsen, betragter vi disse fortællinger og billeder som sociale konstruktioner af

informanternes normative betragtninger af virkeligheden. Derfor er det informanternes konstruktion af virkeligheden som undersøges og derfor har informanterne været blevet spurgt ind til billederne under interviewsituationen, så det blev deres fortælling, der blev taget udgangspunkt i. Billederne har derfor bidraget til projektets ontologiske udgangspunkt ved, at der tages afsæt i den konkrete kontekst, hvortil informanternes arbejde udføres (Egholm, 2014, 148).

Med udgangspunkt i, at verden legitimeres gennem sociale processer, har et metodisk valg ligeledes været at foretage en observation. Eftersom der har været en samfundsmæssig begrænsning i muligheden for at observere med vores fysiske tilstedeværelse, valgte vi at observere et virtuelt personalemøde. Personalemødet der blev observeret foregik under digitale forhold og vi deltog derfor under samme forudsætninger som informanterne selv. Selve observationen valgte vi med hensigten om, at observere hvordan informanterne indgik i kollektive sociale processer med deres kolleger under personalemødet (Egholm, 2014, 143).

5.0 Analyse

5.1 Analysestrategi og vejledning

I dette kapitel vil analysen af den indsamlede empiri blive præsenteret. Strukturen er konstrueret på baggrund af den overordnede problemformulering, **hvilke mulighedsbetingelser for et fleksibelt arbejdsliv konstitueres for de ansatte i Teamet i Kommunen af nedlukningen under COVID-19?**

De tilhørende undersøgelsesspørgsmål vil udgøre hovedafsnittene i analysen. Derfor vil første afsnit besvare spørgsmålet 1) Hvordan har de sociale relationer indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv?

2) Hvordan har det fysiske rum indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv?

3) Hvordan har magtrelationer indflydelse på informanternes mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv?

Af hensyn til læsevenlighed, vil hvert hovedafsnit yderligere være struktureret i underafsnit. Under hvert afsnit vil det blive fremhævet, hvilke teoretiske perspektiver der vil blive anvendt til analyse af det empiriske materiale, som vedrører informanternes arbejdsliv under anden nedlukning. Dette er for at gøre teksten overskuelig og sikre gennemsigtigheden af informantens fortællinger. Dette har ligeledes baggrund i, at informanterne agerer under forskellige fysiske rammer og kontekstens fysiske rammer, som derfor ikke er ens hos nogle af informanterne. Analysen skal derfor læses kumulativt, for afslutningsvist at udgøre et holistisk syn på informanternes fortællinger om deres arbejdsliv i Teamet i Kommunen. Undervejs i den samlede analyse vil der indgå perspektiver fra tidligere afsnit. Dette er med udgangspunkt i at informanternes fortællinger hænger sammen og ikke blot stopper på grund af en konstrueret overskrift. Samtidig vil der undervejs blive hentet perspektiver fra de andre afsnit til at understrege en informants fortælling.

I analysens første og anden del vil der overordnet blive taget teoretisk afsæt i Goffmans dramaturgi med udgangspunkt i at analysere, hvilke roller informanterne spiller, når de optræder for andre og dertil den indtryksstyring, de gør brug af for at opretholde deres facader. Facaderne er en del af idealiseringen af, hvordan det forventes, at man agerer ud fra bestemte roller. Derfor vil rollerne give indblik i en optræden og dertil de mulighedsbetingelser informanterne har for at kunne optræde med disse roller. Yderligere vil der til den overordnede analyse tages udgangspunkt i Alfred Gells 'The Theory of the Art Nexus'. Dette er med udgangspunkt i at forstå, hvordan index fører til agens for informanterne. Når informanterne handler ud fra de genstande, de omgiver sig med, kan dette give indblik i de mulighedsbetingelser, forskellige genstande giver for agens. Afslutningsvist vil der i analysens sidste del blive anvendt perspektiver fra Foucaults begreber om disciplinerende magt og selvledelse. Dette er for at belyse, hvorledes disciplinerende magt og selvledelse kommer til udtryk mellem informanterne med henblik på at få indblik i rammerne for fleksibilitet.

De teoretiske begreber og perspektiver fra Goffman og Gell vil være gennemgående for analysens tre dele. Dette er med formålet om at få indblik i informanternes handlemønstre uanset organisationshierarkisk position i Teamet i Kommunen. Af de to første analysedele vil der tages udgangspunkt i de informanter, der organisationshierarkisk er placeret under teamets chef, Merete. Dette er med udgangspunkt i at belyse medarbejdernes sociale praksisser, når de agerer i en arbejdskontekst. I tredje og sidste del af analysen vil Foucaults teoretiske begreber og perspektiver vil blive anvendt. Her vil der inddrages fortællinger fra Merete, som er overordnet leder over de resterende informanter. Tredje del har til formål at belyse de magtrelationer der konstitueres og er konstituerende for medarbejdernes handlemønstre. Perspektiver fra de tidligere to analysedele vil blive tilknyttet denne del, når der er relevans og dertil perspektiveres i forhold til de magtrelationer, der fremkommer gennem analysen. Formålet med denne opdeling er, at analysere handlemønstrene blandt informanterne på flere niveauer således at dette leder til en forståelse for den virkelighed informanterne agerer indenfor og dertil lede til forandringsforslag for Teamet i Kommunen. Derfor skal alle tre analysedele læses i sin helhed for at få en samlet forståelse for **Hvilke mulighedsbetingelser der konstitueres af COVID-19 i forhold til medarbejdernes arbejdsliv i Teamet i Kommunen.**

5.2 Sociale relationers indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne

Af følgende afsnit vil vi analysere, hvordan de sociale relationer har indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Heraf vil det fremgå, hvordan informanterne agerer sammen med andre og dermed opnår agens til at handle. Informanternes agens tilskrives de sociale kontekster og dermed de sociale agenter de løbende omgås. De sociale agenter i informanternes sociale kontekst er initierende for kausale begivenheder, der finder sted. Dermed er ingen begivenheder tilfældige, men opstår med udgangspunkt i tanker, vilje eller intentioner, hvilket fører til agens. Yderligere vil vi fremanalysere, hvordan de sociale agenter bliver de sociale relationer for de

mulighedsbetingelser, informanterne har, når de agerer, og dermed handler på baggrund af tanker, vilje eller intentioner. Ligeledes fremanalyseres det, hvorledes informanternes ønskede roller medvirker til, at informanterne handler som de gør.

Katten, Kamilla og døren

I dette afsnit vil der tages udgangspunkt i Kamillas fortælling om at sidde hjemme og arbejde på sit eget arbejdsværelse. Her vil der tages udgangspunkt i, hvordan Kamilla spiller en rolle ved hjælp af sin kat og ligeledes, hvordan rummet medvirker til, at Kamilla opnår agens til at spille sin rolle.

Kamilla smiler og præsenterer sig. Hun har håret sat i en knold der er samlet højt på hovedet. Kamilla har briller med store glas og et lyst stel. derudover har hun en sort højhalset bluse på. Hun sidder i et værelse hvor vi kan se ned til endevæggen. Lyset er dæmpet i lokalet. Bag Kamilla er udgangen af værelset. Døren står åben ud til en gang hvor en lampe lyser klart. Omkring døren er der indbygget et skab med lysegule låger. Til højre for Kamilla hænger der et billede på væggen (Bilag 3a, 00:00:01).

Heraf kan det observeres, at Kamilla sidder i et værelse, hvor der er mindre lys end på gangen. Årsagen til at lyset på gangen kan observeres, er på grund af den åbne dør ind til hendes arbejdsværelse. Den åbne dør vil vise sig at have betydning for Kamillas agens og ligeledes hendes mulighed for at fremføre hendes rolle. Dette bliver uddybet af nedenstående fortælling og analyse:

Da vi bad informanterne om at tage billeder fra deres hjem, bad vi dem om blandt andet at tage et billede af eventuelle forstyrrende elementer ved deres arbejde derhjemme. Følgende billede blev sendt af Kamilla som et forstyrrende element i hendes hverdag fra hjemmearbejdspladsen:

Billede af Kamillas kat (Bilag 12)

På billedet ses Kamillas kat, der ligger i hendes seng. Kamilla bliver hertil i interviewet bedt om at uddybe, hvorfor hun tog et billede af katten:

Jamen det var faktisk fordi at der stod det med forstyrrende element. og så tænkte jeg, hvad fanden har jeg af forstyrrende elementer, det er jo netop det jeg nyder ved at være hjemme, det er at der ikke er forstyrrende elementer, som der faktisk er når jeg sidder på kontoret. og så gik jeg forbi soveværelset hvor den lå og så tænkte jeg okay, hvis der er et forstyrrende element så er det den lille grå lortekat.(...) (Bilag 3b, 00:24:54).

Kamilla fortæller, at hun ved opgaven om at sende et billede af et forstyrrende element, i første omgang ikke kunne komme i tank om et forstyrrende element derhjemme, idet det netop er det faktum "...at der "ikke er forstyrrende elementer, som der faktisk er når jeg sidder på kontoret.", altså et minimum af forstyrrelser, som hun nyder ved at arbejde hjemme. Med dette beskriver Kamilla en af de forskelle, hun ser ved at arbejde hjemmefra og at sidde på

kontoret på arbejdspladsen.

Kamilla fortæller, hvordan hun var gået forbi sit soveværelse, hvor katten lå og på den måde var kommet til at tænke “hvis der er et forstyrrende element så er det den lille grå lortekat.”. Når Kamilla fortæller os dette, benytter hun sig af indtryksstyringens verbale udtryk til at formidle et budskab om katten. Kamilla har selv valgt billedet, hun har sendt og dermed defineret at katten er et forstyrrende element. Ligeledes når Kamilla italesætter, at det er en lille lortekat, giver hun os gennem dette verbale udtryk indtrykket af, at hun egentlig ikke kan lide katten og spiller derfor en rolle, hvor katten egentlig ikke har så stor betydning for hende. Når Kamilla omtaler katten på denne måde, er det en del af den indtryksstyring, hun benytter i sin optræden, når hun agerer frontstage, til at fastholde en bestemt definition og sikre opretholdelsen af en rolle (Jacobsen et al., 2002, 97). Ved hjælp af indtryksstyringen spiller Kamilla derfor et skuespil, der ikke nødvendigvis afspejler hendes oprigtige følelser, men er et forsøg på at leve op til nogle forventninger, hun ønsker at afspejle for at opretholde sin facade for sit publikum. Dette er på baggrund af ideen om, at forskellige roller allerede er tilknyttet en bestemt definition af en facade, vi må efterleve for at spille vores roller (Goffman, 2014, 71-75). Det kan som udgangspunkt være svært ikke blot at tage Kamillas skuespil for gode vare og acceptere det første indtryk, men hertil kan sociologien og den evt. socialt utilfredse være i stand til at se bag facaden, der som udgangspunkt bliver præsenteret (Goffman, 2014, 67). Derfor vil dette analytiske materiale yderligere uddybes i det følgende i takt med Kamillas fortælling.

I Gells teori *The theory of the Art Nexus* anvender han begrebet om social agent, hvortil han argumenterer for, at den ‘anden’ i et socialt forhold ikke behøver være et andet menneske. Ifølge Gell, kan agens også udøves af ting og dyr, og han argumenterer hertil for, at personer danner åbenlyse forhold til ting og dyr (Gell, 1998, 18-19).

Til dette kan det argumenteres, at Kamillas kat er social agent i samme omfang som Kamilla selv. Dette viser sig, når Kamilla fortæller videre om katten, og siger:

(...) og jeg ved ikke rigtig om den er frustreret over om der er folk hjemme hele tiden eller om den egentlig synes det er meget fedt at der er folk hjemme hele tiden, men den får sådan nogle flip en gang imellem og op på bordet som i jo oplevede og taster rundt på tastaturet og

pludselig så har den eller den havde lavet et eller andet og zoomet helt ud på min stationære computeren og jeg kunne ikke finde ud af at ændre det igen (Bilag 3b, 00:24:54).

Kamilla fortæller om katten, at hun “ikke rigtig om den er frustreret over om der er folk hjemme hele tiden eller om den egentlig synes det er meget fedt at der er folk hjemme hele tiden”. Kamilla beskriver yderligere, hvordan katten “får et flip en gang imellem” ved, at den hopper op på hendes skrivebord “og taster rundt på tastaturet”. På baggrund af dette tilskriver Kamilla sin kat med menneskelige egenskaber som tanker og intentioner. På den måde anser Kamilla sin kat, som et individ med selvstændige tanker om, at noget er frustrerende eller fedt og i den kontekst får et flip.

Til dette kan det argumenteres, at Kamillas kat er social agent i samme omfang som Kamilla selv. Derfor er der et samspil imellem de to agenter: Kamilla og katten. Katten er dermed initierende for for begivenheder der udøves af katten, for eksempel når Kamilla fortæller om, at katten hopper op på hendes skrivebord og taster på tastaturet. I konteksten for Kamillas fortælling er skrivebord og tastatur de elementer der udgør index. Dette er på baggrund af, at når katten hopper op og taster medvirker kattens handlinger til, en situation hvor computeren har zoomet og Kamilla ikke kan ændre det tilbage. På baggrund af Karines fortælling kan katten derfor ses som den agent, der kan der kan være effektiv via index og samtidig tilskriver index agens fordi skrivebordet bliver platform for handlingerne. Havde katten ikke kunne hoppe op på skrivebordet var handlingen ikke sket. I konteksten for Kamillas fortælling fremgår det ikke at hun har forsøgt at stoppe katten før den handling. I samspillet mellem to agenter vil en af agenterne altid antage position som agent og en anden som patient (Gell, 1998, 22-23). På baggrund af Kamillas passivitet er det i konteksten ikke hendes der udøver agens og derfor antager hun position som patient i konteksten.

I takt med Kamillas fortælling vil i det følgende vende tilbage til, hvordan Kamilla anvender indtryksstyring for at opretholde en facade til den rolle hun spiller. Ud fra tidligere fortælling blev det fremlagt hvordan Kamilla anvender indtryksstyring til at opretholde en facade og dertil omtaler katten som en lorte kat. I nedenstående vil det fremgå hvordan Kamilla trækker på de muligheder katten giver hende og dertil hvordan hendes tidligere indtryksstyring om katten som en lorte kat, blot er udtryk til at fastholde en definition af sin rolle.

Kamilla fortæller om, hvordan katten virker som forstyrrende element, når hun sidder og arbejder derhjemme:

så kan jeg sidde til et eller andet helt vildt vigtigt møde hvor jeg sidder og prøver og fremstå sådan vigtig og voksen og pludselig så er der sådan en kat der pludselig sætter klørerne i foden og så “ahhh” og folk spørger hvad sker der hvad sker der - det er bare en kat. så altså jeg kan jo lukke døren når jeg sidder herinde. men jeg synes ikke det er særlig rart at sidde med døren lukket, men det er jeg jo selvfølgelig når vi begge sidder online og arbejder men der er jeg også sådan en tryghed og det er jo også bare fordi jeg er sådan en pivskid og det er mit første hus og jeg føler jeg mister kontakt til hvad der sker i resten af det kæmpe store rum der er omkring mig og jeg kan ikke høre om der er nogle der kommer ind (Bilag 3b, 00:26:00).

Kamilla benytter sig igen af verbal indtryksstyring, når hun fortæller, hvordan hun nogle gange har siddet i et ”helt vildt vigtigt møde”, hvor hun “prøver at fremstå sådan vigtig og voksen”. Når Kamilla har onlinemøder er dette hendes adgang til publikum og dermed hendes mulighed for at optræde frontstage. Derfor er det via onlinemøderne, at hun kan spille sin rolle i og med, at dette er den direkte adgang til publikum. Gennem det verbale udtryk om at hun ønsker at fremstå vigtig og voksen, italesætter Kamilla, hvordan hun ønsker at fremstå overfor sit publikum. Eftersom dette er en del af Kamillas indtryksstyring, er det således en del af den rolle, hun spiller, når hun fortæller om sin lille grå lortekat. Dette kan skyldes idealiseringen af hvordan en optræden bliver formet og socialiseret på således at den passer til opfattelsen af hvordan man skal optræde i forskellige kontekster og Kamilla lever op til det billede og dermed den rolle det forventes at hun spiller (Goffman, 2014, 85). Som udgangspunkt giver Kamilla os derfor indtrykket af, at katten ikke er forenelig med rollen som vigtig og voksen.

Kattens handlinger fremkommer ligeledes af observation fra det online interview med Kamilla:

Imens Kamilla fortæller om hvordan det er i kommunen, hopper der en grå kat op i den ene ende af skrivebordet og går tværs hen over det så den blokerer skærmen. den stopper kort op i den anden ende af skrivebordet så man kun kan se bagenden og halen

der er hejst inden den hopper ned. Kamilla smiler imens den går hen over skrivebordet men taler blot videre uden afbrydelse. (Bilag 3a, 00:20:22).

Her kan det observeres, hvordan katten medvirker, når Kamilla sidder i onlinemøde med os. Kamilla agerer ligeledes frontstage under interview på baggrund af at der er et publikum hun kan optræde for. Det kan under dette onlinemøde observeres, at Kamilla ikke stopper katten, når den først hopper op, går hen over bordet foran skærmen eller når den afsluttende står med numse og hale i skærbilledet. Samtidig smiler Kamilla imens hun kigger på katten når den går forbi.

Dette kan knytte sig til, at Kamilla forsøger at fremstille et positivt billede af sig selv, når hun optræder for andre og derfor italesætter, at hun forsøger at virke vigtig og voksen og ligeledes fremstiller sig selv i en rolle, hvor katten ikke har stor betydning, men i stedet er en lille grå lortekat og et forstyrrende element. Som udgangspunkt kan der argumenteres for, at katten derfor begrænser Kamillas mulighed for at spille sin rolle som vigtig og voksen. Spørgsmålet er, om dette i virkeligheden er den rolle, Kamilla ønsker at spille på baggrund af, at Kamilla umiddelbart ikke stopper katten, når den ligger an til at hoppe op, eller fjerner den, når den er hoppet op, men blot smiler idet hun kigger på den. Ligeledes kan der stilles spørgsmålstejn ved, at Kamilla ikke lukker døren til sit eget arbejdsværelse, hvilket fremgik af observationen ovenfor.

Kamilla fortæller videre, hvordan katten nogle gange har sat klørerne i hendes fødder, der får hende til at reagere med lyd undervejs i hendes onlinemøde, hvilket afbryder deltagerne, der spørger hende, hvad der sker. Kamilla fortæller hertil, at hun kan lukke døren, når hun sidder i sit arbejdsværelse, men at hun "mister kontakt til hvad der sker i resten af det kæmpe store rum" og samtidig, at hun ikke kan høre "om der er nogle der kommer ind". Derfor kunne Kamilla vælge at lukke døren, således at katten ikke kommer ind og begrænser hendes mulighed i at spille sin rolle som vigtig og voksen, men det gør hun ikke og begrundet det i manglende kontakt til resten af huset og selvfølgelig også katten.

For at vende tilbage til den tidligere del i afsnittet hvoraf det fremgik, at katten opnår agens via skrivebord og tastatur vil nedenstående yderligere tage udgangspunkt i Gells teoretiske udgangspunkt vedrørende agens. Nedenstående vil hertil analysere agens og inddrage den

åbne dør til Kamillas arbejdsværelse. Dette er med udgangspunkt i, at Katten ikke ville kunne indtræde i rummet hvor Kamilla sidder og arbejder, hvis blot døren var lukket.

Ifølge Gell er agens en proces, der indebærer indexer og derfor opstår handlinger via index (Gell, 1998, ix). Derfor er index forudsætningen for, at der handles. På den måde bliver døren index for Kamillas handlingsmuligheder. Den åbne dør virker som index idet, at den er et tegn på, at andre kan få adgang til rummet, når den står åben. Den kognitive operation der opstår til den åbne dør, er, at Kamilla "mister kontakt", hvis hun lukker døren. Dermed er der en umiddelbar intention i forbindelse med, at Kamilla vælger at holde døren åben, når hun sidder i sit arbejdsværelse. Når Kamilla fortæller om tidligere erfaringer vedrørende, at katten kommer ind, ved Kamilla derfor godt at konsekvensen ved en åben dør til hendes arbejdsværelse er, at katten kommer ind til hende i løbet af dagen. Den åbne dør er dermed Kamillas abduktive konklusion om, at når døren står åben, mister hun ikke kontakt til resten af huset, hvilket inkluderer katten. Kamillas kognitive operation i forbindelse med, at den åbne dør giver "sådan en tryghed", får Kamilla til at lade døren stå åben, således at katten kan komme ind. Den åbne dør udgør derfor prototypen på baggrund af, at prototyper er de ting som index kan repræsentere eller stå for. Den åbne dør bliver en repræsentation af adgang til værelset og derigennem mulighedsbetingelserne for at katten og Kamilla kan udøve agens.

Døren som index for Kamillas handlinger gør, at døren dermed bliver en rekvisit for Kamillas kulisse, når hun spiller sin rolle. Døren bliver en rekvisit på baggrund af dens anvendelsesmuligheder og dermed de handlemuligheder, der tilskrives. Hvis Kamilla ønsker at optræde med en rolle som vigtig og voksen over for sine kolleger, når hun sidder i onlinemøder fra sit hjemmekontor, kan Kamilla lukke døren, eftersom hun gennem sine udtryk giver indtryk af, at katten begrænser rollen som vigtig og voksen.

På baggrund af at Kamilla vælger at lade døren stå åben og dermed give katten adgang til hendes arbejdsværelse, når hun sidder i onlinemøder, kan der argumenteres for, at Kamilla ikke altid ønsker at fremstille sig selv i rollen som vigtig og voksen, og derfor trækker på de muligheder, der er i katten til at bryde med den rolle når hun agerer frontstage via onlinemøder. For at opretholde en facade vælger Kamilla derfor at give indtryk af, at det er en lille grå lortekat, men i virkeligheden kan dette være anderledes, når hun går backstage og ikke kan agere for et publikum. Katten som social agent, og dermed relation, bidrager til de

mulighedsbetingelser Kamilla har for at spille en rolle. Ved at trække på katten som social relation i sit skuespil får Kamilla mulighed for at fremføre en rolle, hvortil hun måske ikke altid virker vigtig og voksen.

Den åbne dør bliver dermed index for både Kamillas og kattens handlinger, fordi at katten kan hoppe op på skrivebordet eller sætte klørerne i hende, mens hun sidder i onlinemøde. Abduktionen Kamilla tilskriver døren i forbindelse med, at den skal være åben for at opnå tryghed, kan sættes i forbindelse med, når Gell beskriver, at personer tilgår index på samme måde som, hvis de havde ansigtsudtryk, idet hun ser døren og konkluderer, den skal være åben for tryghed. Kamillas kognitive operation er dermed med til at danne en opfattelse af, at den åbne dør giver tryghed. Den åbne dør bliver således et instrument til social agens gennem abduktionens kognitive operation. På baggrund af Kamillas fortælling er Kamilla den passive agent i konteksten af at Katten er kommet ind i rummet og hopper op på skrivebordet. Men Kamilla er den der åbner døren for at gå ind i rummet. I konteksten heraf ved at åbne døren og ikke lukke den efter sig kan Kamilla betragtes som agenten der i sin position kan anses som modtager. Dette er med udgangspunkt i Kamillas abduktion og dertil intention om at den åbne dør som prototype giver en repræsentation af ikke at miste kontakten med resten af huset. På den baggrund er Kamilla modtageren for repræsentationen af index og døren er derfor den udøvende agens.

Katten får dermed indflydelse på Kamillas mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv i kraft af, at den bidrager til Kamillas optræden. Kamilla kan såfremt hun ikke ønsker katten i rummet lukke døren og på den måde trække scenetæppet for når hun ikke ønsker en medspiller i sin optræden. At Kamilla kan drage fordel af kattens indflydelse er en forudsætning af at Kamilla har sit eget arbejdsværelse og dermed kan lukke døren. Dette ville ikke være en mulighed for Kamilla under storrumskontorets faciliteter, eftersom katten ikke er med. Ligeledes har Kamilla ikke mulighed for at lukke døren i storrumskontoret og kun blive forstyrret når det passer ind i hendes optræden.

Børnene

I dette afsnit synliggøres det, hvilke mulighedsbetingelser Christian har i forbindelse med at spille den rolle, han ønsker at optræde med og dertil, hvordan de sociale relationer har indflydelse på Christians mulighedsbetingelser. I dette afsnit vil der derfor tages

udgangspunkt i Christians fortælling om at være hjemme og ligeledes hans fortælling om at sidde på kontoret under nedlukningen.

Christian er områdeleder i Teamet i Kommunen. Derfor har han mulighed for at tage ind på kontoret og arbejde under nedlukningen. Christian fortæller om, hvordan hans arbejdsdag typisk så ud før nedlukningen fandt sted:

En typisk arbejdsdag ville være at møde ind på arbejde ved en 8-9 tiden om morgenen og som regel der få et overblik over kalenderen hvad ligger der af aftaler og så lave sådan en todo liste sig selv, en tjekliste og forberede de møder der nu skal ligge i løbet af dagen og så vil der som regel ligge de første 2-3 møder i løbet af formiddagen. og efter frokost er ofte der hvor der så er underviserne og det pædagogiske personale begynder at møde ind, så der er vi over i lidt mere sådan sygemeldinger og hvad er sker der ude i afdelingerne så der er det mere sådan en lavpraktisk opgave og så begynder folk at ringe og så er det mere sådan en koordinering af det. så typisk så før corona ville en arbejdsdag være sådan at der mest ville være møder om formiddagen og om eftermiddagen mere praktisk karakter, snakke med folk, snakke rigtig meget med folk og ude og møde dem. ikke så meget på teams, det brugte vi ikke så meget før corona. det er noget vi er begyndt at bruge nu af nød. men det kan også være nogle gode ting. men det er sådan en normal dag så ud og så ved en 17-18 tiden køre hjem. og mine aftener er nogle dage også med aftenarbejde. det er afhængig af om der er bestyrelsesmøder eller intromøder eller om jeg bare kører lidt ud og snuser lidt i unge miljøerne siger hej til dem (Bilag 4, 00:04:05).

Her fortæller Christian om, hvordan han typisk kørte på arbejde om morgenen ved 8-9 tiden og kørte hjem igen om aftenen ved 17-18 tiden. Yderligere fortæller han, at nogle dage også kunne være præget af aftenarbejde. Dette kunne både være i forbindelse med den administratives afdeling som han sidder i, såfremt der var bestyrelsesmøder eller intromøder, men aftenarbejdet kunne også være i forbindelse med, at han “bare kører lidt ud og snuser lidt i unge miljøerne og siger hej”. På den måde kunne Christians aftenarbejde altså være præget af både planlagte møder og egen prioriteret ift at “bare kører lidt ud”. På baggrund af Christian fortælling om en typisk arbejdsdag før nedlukningen kan det tyde på, at det ikke

var en del af hans hverdag at være hjemme i løbet af en arbejdsdag som varede ca. 9 timer plus aftenarbejde.

I forbindelse med hvordan Christian arbejder nu under nedlukningen, bliver han spurgt til, om han selv har kunne administrere, hvornår han tager ind på kontoret og hvornår han arbejder hjemme. Til dette svarer han følgende:

Så godt som jeg nu kunne. man kan også sige det er også et lavpraktisk spørgsmål om hvornår skal min kone arbejde og hvornår skal hun være på, hun er gymnasielærer, okay jamen så har jeg kunne være hjemme om formiddagen hvor hun primært har sin undervisning og selvom hun har siddet hjemme jamen så har hun været begravet i nogle faste tidsrum og så har jeg haft børnene og så har hun måske der tidligt på eftermiddagen taget over og så er jeg kørt på arbejde. så det man kan sige det er simpelthen bare hvad der kan lade sig gøre. så ja det har jeg mere eller mindre selv koordineret fra start så kan man sige (...) (Bilag 4, 00:03:04).

Her fortæller Christian om, de mulighedsbetingelser han har haft i forbindelse med selv at bestemme, hvornår han arbejder hvor. Christian fortæller om, hvordan at dette også har været afhængigt af hans kones arbejde på baggrund af, at de også har børn, de har skulle tage sig af. Christian fortæller om, at konens arbejde som gymnasielærer har bevirket, at hun har haft et fast skema, hun har skulle følge, i og med at hun har stået for undervisning af gymnasieelever. Her fortæller Christian om, at konens fastlagte arbejde har gjort, at han har blevet hjemme indtil tidlig eftermiddag, hvorefter hun så har taget over med børnene og Christian har kunnet køre ind på arbejdet.

På den baggrund har Christian arbejdsvaner ændret sig fra før nedlukningen, hvor han tog afsted ved 8-9 tiden og til nu under nedlukningen, hvor han tager afsted først på eftermiddagen.

Med udgangspunkt i dramaturgien, optræder Christian ved at benytte sig af indtryksstyring når han er i samhandling situationer med andre (Jacobsen et al., 2002, 97). Derfor er interviewsituationen ingen undtagelse og Christian optræder derfor frontstage og benytter her evnen til at gøre indtryk gennem den første form for indtryksstyring der blandt andet udgør

verbale udtryk (Jacobsen et al., 2002, 92-93). Dette er på baggrund af, at han fortæller om, hvordan han har koordineret sit arbejde ud fra familiens behov. Dette indtryk opstår, når han fortæller om, at han ved sin egen ændrede arbejdstid har taget udgangspunkt i konens fastlagte arbejdstider for at kunne tage sig af børnene. Christian tilføjer afsluttende til ovenstående, at hans nye arbejdstider giver mening for ham på baggrund af, at:

(...) vi arbejder jo i de unges fritid eller vi arbejder med de unges fritidsliv så det gør jo også at mit arbejde ligger om eftermiddagen og aftenen også ved at det er der vi har folk på arbejde. det har nogenlunde givet mening som det nu kan (Bilag 4, 00:03:04).

Når Christian fortæller os om, hvordan de ændrede arbejdstider har givet mening på baggrund af, at han arbejder i de unges fritidsliv, trækker han yderligere på indtryksstyringens første form i kraft af verbale udtryk. På den måde giver han os indtrykket af, at de ændrede arbejdsformer er helt ok med ham, fordi de passer ind i de unges liv. Christians verbale udtryk giver os derfor indtrykket af, at han prioriterer sit arbejde og derfor også er villig til at ændre sine arbejdstider for, at arbejdet kan udføres bedst muligt.

Da Christian bliver spurgt til, hvordan hans arbejdsforhold er, når han arbejder hjemmefra, svarer han følgende: “Jeg vil sige de er ganske glimrende, mine arbejdsforhold derhjemme de er gode. fordi jeg har et stort hus og masser af plads og jeg har de digitale redskaber jeg skal bruge(...)” (Bilag 4, 00:24:29).

Christian fortæller om, at hans arbejdsforhold hjemme “er gode”. Dette begrundes af, at han “har et stort hus og masser af plads” samtidig med at han har de digitale redskaber, han skal bruge. Derfor kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvorfor Christian overhovedet tager afsted til kontoret sidst på eftermiddagen, i stedet for blot at blive hjemme og arbejde under de glimrende og gode forhold han udtrykker at have. Dette vil uddybes af nedenstående analyse hvoraf det fremkommer hvad der påvirker Christian til at tage ind på kontoret for at arbejde.

Forud for interviewet med Christian, blev han bedt om at sende billeder af, hvor han sidder og arbejder og ligeledes af eventuelle forstyrrende elementer. Et af de billeder han tog og sendte til os er et billede af pladsen, hvor han sidder, når han arbejder derhjemme:

Billede af Christians arbejdsplads i hjemmet (Bilag 12).

Ud fra dette billede kan det observeres, at hans hjemmearbejdsplads består af en bærbare computer, som er placeret på spisebordet ved siden af en legetøjskiste og en børnebog samt en hvid vase med blandede lyserøde roser. Yderligere er spisebordet tildækket af vasketøj. I modsat side af rummet, hvor Christian sidder og arbejder, står der en sofa og stol i mørkt træ med sort betræk. Foran stolen står der en lille hvid barnestol, som er omkranset af en lav lyserød rumdeler. Bag rumdeleren er der et lille bord, hvor Christians to døtre sidder. Døtrene kigger begge hen mod kameraet. Den største af pigerne har en skål i skødet med noget i. På væggen hænger et tv, så det vender mod sofaen. På gulvet mellem sofaen og spisebordet

ligger der en dyne og nogle plastiktallerkner. På billedet har Christian selv tilføjet “to små forstyrrende elementer” og lavet en pil pegende mod pigerne.

Eftersom Christian er blevet bedt om at tage udgangspunkt i eventuelle forstyrrende elementer for sit arbejde, når han arbejder hjemme skal hans bemærkning om, at hans døtre er forstyrrende elementer ses i konteksten af hans hjemmearbejde og derfor ikke som en generel holdning til døtrene.

Christian fortæller selv om kaos i hjemmet:

(...) ungerne blev sendt hjem og det var bare kaos, så man kan sige derfra der var det jo totalt også det billede jeg sendte hvor jeg sidder oven i vasketøjet og børn og prøvede at få styr på hele (Bilag 4, 00:07:58).

Her fremhæver Christian billedet ovenfor som han sendte til os og omtaler situationen som kaos. Christian fortæller om sine arbejdsforhold ved hjemmearbejdet samtidig med at hans børn også er hjemme:

(...)men igen er der børn hjemme så er det noget værre lort. det er ikke fedt overhovedet. for man kan fandme ikke være en god far samtidig med at man skal sidde og lave alle mulige opgaver på arbejdet. så bliver man sur, og de bliver sure og man spiser dem hele tiden af med snacks som de ikke rigtig bliver mætte af og så bliver de endnu mere utidige, ja. og så kører det op i en spids. (...) (Bilag 4, 00:24:29).

Når Christian fortæller, at det er noget værre lort, når der er børn hjemme, begrundet han dette i, at han ikke kan være en god far samtidig med, at han skal sidde og arbejde. Christian benytter sig her igen af samme indtryksstyring i forbindelse med, at han afgiver indtrykket af, at han gerne vil være en god far. Dette knytter sig til det forrige, hvor Christian ligeledes gav indtryk af, at han gerne ville prioritere sin familie og derfor ændrede sine arbejdstider for, at dette kunne lade sig gøre.

Christian fortæller yderligere om, at det svære ikke befinder sig ved de fysiske arbejdsforhold men retter sig mod det, at der er børn hjemme:

(...) og man kan sige arbejdsforholdene derhjemme er gode, men når der er børn er det noget bøvl. ellers er det fint nok ift. hvis man tænker sådan lavpraktisk ift. plads og de digitale værktøjer er gode og det er fint. det fungerer sådan set fint nok. men men det man så kan sige er jeg vil meget hellere ud og se folk i øjnene fordi det er vigtigt i det her fag (Bilag 4, 00:24:29).

Dermed tyder det på, at rummet Christian arbejder i, når han arbejder hjemmefra, er i stand til at leve op til de forventninger han har. Den begrænsning Christian lægger vægt på, befinder sig i, at hans børn er hjemme samtidig med, at han skal arbejde. Afslutningsvist fortæller Christian, at han “vil meget hellere ud og se folk i øjnene fordi det er vigtigt i det her fag.” Dette verbale udtryk giver igen indtrykket af, at Christian gerne vil spille en rolle, der prioriterer arbejdet og gøre det godt. Dette fremkommer yderligere, når Christian bliver spurgt til, hvilke begrænsninger der er i hjemmearbejdet, hvortil han svarer:

begrænsningen er at stå og, kan man sige når jeg er bundet til hjemmet ufrivilligt, kan man sige jeg arbejder med mennesker vi arbejder med fællesskaber, og det er fandme svært at gøre digitalt, undskyld jeg siger det. det er nødløsninger vi er ude i, og vi gør det bedste vi kan ift de retningslinjer vi har og det vi må. men det er jo ikke for fanden det nogen af os er uddannet til, eller motiveret for (Bilag 4, 00:25:42).

Christian fortæller her om, at han er bundet til hjemmet ufrivilligt. Dermed tyder det på, at såfremt Christian havde et valg om at arbejde hjemme ville han muligvis benytte sig af sin tidligere arbejdsform fra før nedlukningen, hvor han tog hjemmefra kl 8-9 om morgenen og kom hjem omkring kl 17-18 og ligeledes havde aftenarbejde nogle dage.

Ifølge Gell tilskrives agens til de personer og ting, der kan ses som initierende for, at begivenheder sker. Disse begivenheder er forårsaget af handlinger fra tanker, vilje eller intentioner og derfor er en social agent, en der kan få begivenheder til at ske i deres nærhed, og agens kan ikke sættes i kontekst til andet end sociale termer (Gell, 1998, 16-17). På baggrund af Christians bemærkning til, at døtrene er forstyrrende elementer, kan det dermed tyde på, at de i konteksten er initierende for Christians agens, og dermed vælger han at tage

ind på kontoret for at arbejde i stedet for at blive hjemme. I kraft af dette skal Christians døtre betragtes som de agenter, der får begivenheden til at ske i forbindelse med, at Christian tager ind på kontoret. I konteksten af at børnene i deres handlinger er agenter, fordi de bevirker, at Christian handler ved at tage ind på kontoret, kan det tyde på, at ud fra billedet har pigernes legetøj, vasketøj etc. betydning for Christian handling og kan derfor, betragtes som indexer. Heraf kan Christian kognitive operation, der medvirker til abduktionens konklusion om at tage på kontoret, tyde på at være på baggrund af hans beskrivelse af situationen som kaos for eksempel, når han ”sidder oven i vasketøjet”. Index’erne fra billedet er dermed medvirkende til, at Christian handler, som han gør. Børnene er en del af den sociale kontekst, som Christian befinder sig i hjemme og de bliver dermed agent patienter i konteksten, hvor Christian bliver agent modtager. Modtageren er netop den, der kan være effektiv og dermed opnå agens på baggrund af index (Gell, 1998, 24).

At Christian vælger at blive hjemme om dagen, imens konen arbejder, kan ses i forbindelse til, at ideen om agens er, at det skal betragtes som en handlefrihed, der er en kulturelt foreskrevet ramme for at tænke på årsagssammenhæng. Dette betyder, at det ikke er alle handlinger, der er direkte forbundet med en bevidst intention eller hensigt. Dermed er Christians valg om at blive hjemme om formiddagen, når konen arbejder, ikke nødvendigvis en bevidst handling men en handlefrihed, der er en kulturelt foreskrevet ramme, hvortil det forventes, at han bliver hjemme og hjælper med børnene. Dette er på baggrund af, at han i bund og grund stadig kunne tage ind på kontoret i kraft af sin position som områdeleder.

Dermed er børnene de sociale agenter, der er initierende for den kausale begivenhed, der finder sted, når Christian vælger at blive hjemme om formiddagen. Ligeledes er de også sociale agenter, der er initierende for den kausale begivenhed, der finder sted, når Christian sidst på eftermiddagen tager ind på kontoret. På den baggrund bliver børnene de sociale relationer der har indflydelse på Christians mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv.

Børnene har indflydelse på, hvorvidt Christian kan spille sine roller

I og med at børnene er hjemme, bidrager de til, at Christian kan spille sin rolle, som den der prioriterer familiens behov. Hvis de ikke havde været hjemme, havde han ikke været

nødsaget til at blive hjemme om formiddagen, og på samme måde haft muligheden for at opretholde facaden som familiemenneske. Samtidig begrænser børnene Christian i at spille sin rolle, som en der prioriterer sit arbejde, hvorfor han vælger at tage ind på kontoret senere på dagen for at få mulighed for også at kunne spille denne rolle.

Ro og orden

Dette afsnit skal ses i forlængelse af det forrige. Afsnittet tager derfor stadig afsæt i Christians fortælling. Dette afsnit fremhæver dog i højere grad fortællingen om at sidde på kontoret. Perspektiver fra forrige afsnit vil fremhæves undervejs, når disse er relevante for konteksten.

Som det fremgik af forrige afsnit, har Christian mulighed for at tage ind på kontoret på arbejdspladsen. Af nedenstående billede kan det observeres, hvordan Christians arbejdsplads ser ud, når han sidder på kontoret.

Billede af Christians arbejdsplads på kontoret (Bilag 12)

Her kan det observeres, at der er to hæve-sænkeborde på kontorpladsen. De to borde står således, at medarbejderne har front mod hinanden. I det ene hjørne af kontoret står en kontorstol og ved det andet skrivebord står en kontorskammel. Mellem skrivebordene står der en grå papirkurv. På skrivebordene er der en skærm på hvert bord. ligeledes er der en skrivebordslampe, tastatur mus og nogle papirer. Til forskel fra billedet Christian sendte fra sit hjem kan det observeres, at der her ikke er legetøj, børn eller vasketøj på bordet som Christian forbinder med kaos.

Christian bliver spurgt til, om rummet eller hans arbejdsstation i storrumskontoret har indflydelse på hans arbejdsdag sammenlignet med hans arbejdsplads ved spisebordet, vi så på det tidligere billede. Christian svarer følgende:

Ej det er jeg sådan ret ligeglad med. jeg sætter den på nogle bøger hvis jeg får ondt i nakken. eller hvis jeg har ondt i nakken så er det fordi jeg ikke skal sidde der mere så går jeg en tur. ej det betyder ikke så meget for mig det der med at det hele er ergonomisk korrekt indrettet (Bilag 4, 00:46:03).

Christian fortæller, at han er “ret ligeglad” med mulighederne fra kontoret ift. hæve-sænkebord, hvor det hele var meget lige. Med udgangspunkt i indtryksstyringen fra dramaturgien afgiver Christian her et verbalt udtryk og giver os indtrykket af, at dette ikke har nogen betydning for ham, og at rummet han arbejder i, ikke har indflydelse på hans arbejde.

Han bliver efterfølgende spurgt til om rummets indretning og de ting han har om sig, har indflydelse på hans arbejde, hvortil han svarer:

Det betyder heller så meget vil jeg sige. jeg har købt et headset som har været meget rart at bruge nogen gange hvis der har været andre. så bruger jeg det. og nej, det betyder ikke så meget for mig faktisk (Bilag 4, 00:47:07).

Ifølge Christian har indretning af det rum, han arbejder i og de ting omkring ham ingen indflydelse på hans dag. Gennem Christians indtryksstyring giver han dermed indtrykket af, at dette er uden betydning for ham og, at han spiller en rolle, der ikke lader sit arbejde påvirke af rummet og de ting, der er omkring ham. Til dette kan det tyde på, at der er en diskrepans i forbindelse med det indtryk, Christian afgiver her og fra tidligere afsnit, hvoraf det fremgik, at Christian forbandt billedet af hans hjem med en situation af kaos på baggrund af, at børnene var hjemme og han sad i vasketøjet. Det samme kommer frem i forbindelse med, at Christian tidligere fortalte om, hvordan han har svært ved få flow i sin arbejdsdag ved hjemmearbejde:

Altså det bliver bestemt, for mit vedkommende er sværere at få flow i ved hjemmearbejdsdag fordi , ja jeg ved sgu ikke om jeg har lidt OCD, men hvis der står en opvaskemaskine der ikke er tømt er jeg nødt til at tage den. jeg kan ikke lade være. altså der er nogle ting jeg gør for at få ro i hovedet og det passer mig fint, altså det støjer for mig når jeg er derhjemme, så jeg har ikke samme flow derhjemme som jeg har på arbejdet (...) (Bilag 4, 00:30:10).

At Christian har svært ved at få et flow i sin arbejdsdag, når han sidder hjemme og arbejder, begrundes han i, at hvis der for eksempel står en opvaskemaskine, der ikke er tømt, er han "nødt til at tage den". Hertil fortæller Christian hvordan, at der er nogle ting, han gør "for at få ro i hovedet.". Han fortæller ligeledes hvordan, at disse ting støjer for ham, når han er derhjemme og dertil, hvordan dette gør, at han ikke har samme flow på sin hjemmearbejdsplads, som han har, når han sidder på kontoret. Christian benytter sig af indtryksstyring i form af hans verbale udtryksform, når han fortæller om opvaskemaskinen og hans behov for at tømme den for at finde ro og sammenligner hans behov med det at have OCD. På den baggrund afgiver Christian et indtryk af, at han har brug for orden for at kunne arbejde og spiller dermed en rolle, hvortil orden er vigtigt for at kunne arbejde. Ved at han tømmer opvaskemaskinen, fordi han er nødt til det, tyder det på, at han konstruerer en kulisse, der passer til rollen. På den baggrund kan det være tegn på, at når Christian fortæller, at han ikke lader sig påvirke af rummets indretning og de ting omkring ham, er der tale om indtryksstyringen, når Christian optræder for sit publikum og ønsker at afgive et positivt billede af sig selv, når han møder andre (Jacobsen et al., 2002, 94).

Dermed kan det peges i en retning af, at Christian lader sig påvirke af rummet, han arbejder i, i større omfang, end han ønsker at give indtryk af, når han bliver spurgt direkte.

Ud fra billedet som Christian sendte af sin arbejdsplads i hjemmet kunne det observeres, at der lå legetøj og vasketøj på spisebordet og på gulvet en dyne og elementer fra, hvad der kan antages at høre til på et børneværelse. Ligeledes med udgangspunkt i at Christian forbandt situationen med kaos, antager vi, at vasketøjet ikke har fast plads på spisebordet og dynen ikke har fast plads på gulvet. Dette er en kulisser, der som udgangspunkt ikke knytter sig til Christians rolle i forbindelse med orden og ro. Det kan argumenteres, at hvis Christian forstyrres af en opvaskemaskine, der ikke er tømt og mener, at dette kan sammenlignes med OCD, så vil stuen, som den fremgår af billedet, også have samme indflydelse som opvaskemaskinen.

Af tidligere afsnit fremgik det, hvordan der med udgangspunkt i Gells begrebsapparat blev analyseret, at børnene er sociale agenter, der er initierende for den kausale begivenhed, der finder sted, når Christian sidst på eftermiddagen tager ind på kontoret. Ud fra legetøjet, rumdeleren og børnestolen, der ses på billedet, kan det antages, at dette tilhører Christians to døtre. Disse genstande bliver index på baggrund af, at de bevirker som et instrument for social agens. Genstande fra billedet er fremmanet af børnene, derfor er de sociale agenter, der på baggrund af, at de trækker genstandene frem i stuen, er initierende for, at index for Christians agens opstår. Legetøjet og de andre genstande bevirker til, at der i Christian opstår en kognitiv operation, som strider mod hans rolle som ordensmenneske, hvilket gør, at han abduktivt konkluderer, at han arbejder bedre på kontoret og dermed får bedre flow der, end når han sidder derhjemme.

Børne er derfor de sociale relationer der begrænser Christians muligheder i at spille sin rolle som en der prioriterer arbejdet. Dette er både på baggrund af de forstyrrelser der optræder hvor Christian fortæller han giver dem snacks men også i takt med deres leg og færden som det observeres af billedet fra Christians hjem. Derfor træffer Christian valg om at tage ind på kontoret, hvor børnene ikke optræder.

Dem i bygningen

Af afsnittet 'Børnene' fremgår det, hvilken indflydelse børnene har for Christians mulighedsbetingelser. Christians rolle om at være ordensmenneske er en rolle, han i større omfang kan spille på kontoret på baggrund af at børnene, der som sociale relationer er medvirkende til, at Christian ikke kan optræde som ordensmenneske, fordi han lader sig påvirke af de omkringværende genstande i rummet og derfor vælger at tage ind på kontoret og arbejde.

I dette afsnit vil det yderligere fremkomme, hvilken indflydelse de sociale relationer har for Christians mulighedsbetingelser, der agerer i bygningen, som han sidder i på kontoret og hvordan deres handlinger fører til agens for Christian.

Christian fortæller om, hvordan hans arbejdsflow kan være påvirket af døgnrytmen:

(...) men så er der også sådan, det er måske også mere et spørgsmål om man er a eller b menneske. Altså jeg kan arbejde sindssygt godt derhjemme om aftenen jeg kan sidde fra kl 21 til kl 2 om natten og bare have det bedste flow, altså det ville jeg ikke kunne på arbejdet. der er det som om at når det bliver aften så gider jeg ikke være der mere. det gider jeg simpelthen ikke. jeg gider ikke se på kommunen mere (Bilag 4, 00:30:10).

På baggrund af at Christian fortæller om, at han arbejder sindssygt godt derhjemme om aftenen og natten, og at han ligeledes når til et punkt, hvor han ikke gider se på kommunen mere, kan det pege i en retning af, at Christian lader sig påvirke af nogle omkringliggende elementer, der påvirker hans arbejdsflow uanset, om han er hjemme eller sidder på kontoret på arbejdspladsen.

I foregående afsnit fremgår det, at det er hjemmet, som Christian fremhæver i forbindelse med, at det er svært at få flow i arbejdsopgaverne, og her fortæller han, at han arbejder sindssygt godt derhjemme mellem 21-02. Derfor er det ikke hjemmet i sig selv, men snarere nogle omkringværende elementer, der bevirker at Christian har forskellige opfattelser af tid og rum. Christian uddyber yderligere, når han fortæller om, hvorfor han tror, at det kan være, der er forskel:

Jamen jeg tror der er noget et sceneskifte der. så er der noget i døgnrytmer så er der noget i, jeg sidder på kontor i Sofiedal som er et kulturcenter og jeg sidder i den afdeling hvor der er administration og hjemmeplejen sidder inde ved siden af så det er meget kontor, så lyset bliver slukket rundt omkring og folk går hjem og rengøringen begynder at komme på og det er bare som om der sker et eller andet i de der lokaler hvor det bare er ej, det er bare ikke motiverende på nogen måde (...) (Bilag 4, 00:31:24).

Christian fortæller her om et sceneskifte i mellem kontoret og hjemmearbejdspladsen. Derfor kan det argumenteres, at Christian optræder frontstage både på kontoret og hjemmearbejdspladsen. Med udgangspunkt i dramaturgiens metaforiske begreber, indtager mennesker nogle roller og spiller et skuespil. Til dette anvendes scenen til at indikere det område, hvor den konkrete optræden finder sted. når en optræden finder sted omtales dette som frontstage. Derfor er der også forskellige roller tilknyttet forskellige scener i og med, at en scene udgør dele af det, der indgår i facaden (Jacobsen & Kristiansen, 2006, 18).

Ved at Christian skifter, mellem frontstage han agerer på, kan der derfor være forskel på, de roller han spiller alt efter, hvilken scene han står på. Når han er hjemme, spiller han frontstage, hvortil hans rolle trækker på fortællingen om, at han har brug for orden og dermed er nødt til for eksempel at tage opvasken. Ligeledes fortæller Christian jf. det ovenstående citat, at der også er “noget i døgnrytmerne”. Han fortæller hertil hvordan, at det er, når han sidder på arbejdspladsen i forbindelse med, at der også er andre kolleger fra blandt andet administrationen og hjemmeplejen, der sidder i samme kontorbygning som ham. Til døgnrytmen fortæller han, at når disse andre kolleger begynder at gå hjem bliver lyset slukket og derefter begynder rengøringen at komme og at dette gør “at der bare sker et eller andet i de der lokaler”.

Dette knytter forbindelse til det foregående analyseafsnit, hvor det fremgik, at Christian lader sig påvirke af rummet, han arbejder i, i større omfang end han ønsker at give indtryk af, når han bliver spurgt direkte. Når Christian afgiver indtryk gennem hans verbale udtryk, er dette en måde at agere frontstage og dertil vise sig frem for andre, som det ønskes, at man opfattes. Derfor benytter Christian gennem sine verbale udtryk, det han har til rådighed på den scene, hvor han agerer (Goffman, 2014, 71).

I forbindelse med når Christian fortæller om, at der sker noget i lokalerne, fortæller han også at “det er bare ikke motiverende”, når han sidder på kontoret.

Dertil kan der med udgangspunkt i Gells begreb om index, hvor index skal forstås som et naturligt tegn, argumenteres for, at lyset der bliver slukket, er et tegn for Christian, hvortil han gennem en kognitiv operation vurderer, at tegnet betyder, at folk går hjem. Ligeledes kan det at rengøringen dukker op også være et naturligt tegn på, at arbejdsdagen er forbi. Ifølge Gell leder det naturlige tegn til, at en observatør kan foretage en kausal vurdering og dertil konkludere på andre personers intentioner. Dermed fører index i form af, at lyset bliver slukket til konklusionen om, at andre personer i bygningen går hjem. Disse indexer bliver dermed prototyperne for repræsentationen om at dagen slutter der. Dette Christian beskriver er af generel karakter og det kan derfor antages at dette er en erfaring han har gjort sig, hvortil repræsentationen er afledt af tidligere erfaringsgrundlag (Gell, 1998, 25).

Ligeledes når Christian registrerer, at rengøringen dukker op, kan rengøringsfolkene betragtes som sociale agenter, der er initieret for, at kausale begivenheder finder sted. Dette begrundet i, at deres handlinger ved at dukke op og begynde at gøre rent også fører til konklusionen om, at andre kolleger i bygningen er gået hjem og arbejdsdagen er slut. Denne konklusion er abduktion i Gells begrebsapparat. Dette forbindes netop på baggrund af Gells beskrivelse om, at abduktionen sker som en tentativ sporing, der gør det muligt for tegnet at få sin betydning. I abduktionen af lyset som index, gør Christian derfor en tentativ sporing, der konkluderer, at når lyset slukkes og rengøringen kommer går andre hjem og dermed fører dette til, at Christian opnår agens til selv at gå hjem, på baggrund af tidligere erfaringsgrundlag. Dette kan ligeså knytte an til, at der, ifølge Gell, sker et stort antal af abduktioner fra index, som vi anvender som midler til at danne os en opfattelse af andre sociale væsners intentioner. Idet at Christian via abduktionen kan være effektiv og handle, tilskrives han positionen som modtager. Rengøringen udgør derfor agent position på baggrund af, at deres tilstedeværelse udløser en handling men ikke i sig selv handler i konteksten. Dermed er Christian patient i konteksten, eftersom at index kausalt påvirker ham (Gell, 1998, 24).

Samtidig kan Christians handlinger i forbindelse med at tage hjem ligeledes skyldes, at når alle går hjem fra kontoret betyder dette også, at et muligt publikum har forladt bygningen og

der derfor ikke er flere at optræde for, når han spiller rollen, som en der prioriterer sit arbejde og derfor i første omgang også vælger at tage ind på kontoret for at kunne spille rollen. Når vi mennesker spiller en rolle, trækker vi på de elementer, der er til rådighed for at opretholde vores selvpræsentation. Dette er eftersom at en rolles facade allerede eksisterer og der derfor også er en foreskrevet ramme for, hvordan rollen skal optræde og i hvilken kulisse dette skal gøres. Derfor må den optrædende konstruere sin virkelighed gennem de handlinger og valg, der træffes (Goffman, 2014, 74). Derfor kan baggrunden for, at Christian benytter sig af sceneskiftet, skyldes de forskellige roller, han spiller. Dette vil analyseres i nedenstående.

Christian fortalte af tidligere citat, at han arbejder sindssygt godt derhjemme i tidsrummet 21-02 om aftenen og natten. Når Christian fortæller om sit sceneskifte, fortæller han yderligere:

(...) Og så var der noget med at så er jeg også familiemenneske og det der med at være hjemme og vide at jeg er i samme hus som min familie. Jeg ved mine små børn ligger og sover og har det dejligt og min hustru er der også så er der bare en eller anden harmoni, der okay så er der ikke noget der støjer og okay nu kan jeg sætte mig og fordybe mig (Bilag 4, 00:31:24).

Her fortæller Christian, at han er et familiemenneske. Når Christian kommer hjem fra kontoret efter lyset er slukket og rengøringen er dukket op, vælger han selv at tage hjem med begrundelsen i, at han er et familiemenneske. Christian fortæller til dette, at han som familiemenneske synes, der er noget rart i at vide, at han er i det samme hus som sin familie og han ved, at hans familie er der og "sover og har det dejligt". Christian benytter sig af indtryksstyringens første form i kraft af verbale udtryk om, at han er familiemenneske. Når Christian italesætter sig selv som familiemenneske giver han os indtrykket af, at han gerne vil prioriterer sin familie, hvilket knytter sig til tidligere analyseafsnit, hvor det yderligere kom frem, at Christian spiller en rolle, der prioriterer familien, når han vælger at blive hjemme og tage sig af børnene, indtil konen er færdig med sit arbejde. Dette kan ligeledes knytte sig til, at Christian gerne vil være en god far, som han fandt udfordrende så længe børnene også var hjemme samtidig med at han skulle arbejde. For at fastholde rollen som familiemennesket der gerne vil være en god far og prioriterer familien, trækker Christian på udtrykket om, at han er familiemenneske i forbindelse med, at han også fortæller om, at han sidder sindssygt godt og

arbejder derhjemme mellem 21-02, når familien sover. Christian fortæller, at dette giver ham “en eller anden harmoni” og fortæller ligeledes, at “så er der ikke noget der støjer”, så derfor kan han sætte sig og fordybe sig i dette tidsrum. For at Christian kan blive i rollen som familiemenneske, må han derfor trække på udtryk om, at han oplever harmoni, når han arbejder imens børnene sover. Christian konstruerer dermed sin virkelighed og dertil fortælling gennem de handlinger og valg, han træffer for at kunne opretholde sin selvpræsentation (Goffman, 2014, 74).

Eftersom at Christian arbejder bedst hjemmefra i det tidsrum, hvor børnene sover kan det pege i en retning af, at børnene er den sociale agent, der er initierende for de kausale begivenheder. Christian vælger at tage ind på kontoret, eftersom børnene ikke bidrager til hans rolle, som medarbejderen der prioriterer sit arbejde, samtidig med at han vælger at sidde og arbejde, efter de er lagt i seng, for så er der harmoni og intet der støjer. Ved at Christian fastholder samme rolle fra arbejdskonteksten, selvom han er hjemme, udfordrer børnene dermed hans rolle i forbindelse med arbejdets udførsel og arbejdets udførsel udfordrer hans rolle som familiemennesket og den gode far. Børnene bliver dermed kausaliteten for begge roller.

Christian har dog haft mulighed for, under nedlukningen, at foretage et sceneskifte, og har dermed kunne skifte imellem sine kulisser og ligeledes publikum. Med afsæt i de analytiske perspektiver der er udført gennem empiri og teori kan det argumenteres, at rollerne, som Christian ønsker at spille, har dermed brug for konstruktionen af to forskellige kulisser, hvor Christian kan optræde for sit publikum som enten familiemenneske eller en der prioriterer arbejdet. De sociale relationer ved børnene begrænser Christians muligheder for at spille sin rolle som han ønsker det i forbindelse med sit arbejde. Forudsætningen for at Christian kan spille sin rolle som en der prioriterer sit arbejde knytter sig til, at han har mulighed for at tage ind på kontoret. I kraft af at Christian har agens til at veksle mellem kontoret og hjemmet, får han mulighed for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, der passer til begge roller, han ønsker at spille.

Sociale relationer i storrumskontoret

I det følgende afsnit vil det synliggøres, hvilke mulighedsbetingelser der er for Hanna gennem hendes medspillere i storrumskontoret, og dermed de mulighedsbetingelser der gør, at Hanna kan optræde med sin rolle. I det følgende anvendes dramaturgiens begreber ifm.

indtryksstyring, når det kommer frem, hvordan Hanna spiller en rolle som kamæleon, når hun agerer i storrumskontoret.

Hanna fortæller om, hvordan hun har det med at sidde i et storrumskontor:

(...) og så har jeg også tænkt over at jeg er også lidt sådan en person som kan mærke ret meget andre i et rum, altså så jeg kan godt være sådan lidt en kamæleon der sådan 'okay hvis hun har brug for det der, så gør jeg lige det og så bliver det godt' (...) (Bilag 7, 00:39:38).

Hanna beskriver sig selv som *en kamæleon*, hvilket kan pege i en retning af, at Hanna tillægger dette som en del af den rolle, hun spiller. Hanna benytter sig her af den første form for indtryksstyring, hvoraf hun benytter sig af et verbalt udtryk til åbenlyst at formidle et budskab om, at hun er en *kamæleon*.

Hanna fortæller, at hun er "sådan en person som kan mærke ret meget andre i et rum.". Dette uddyber hun yderligere, når hun fortæller, at hun "kan godt være sådan lidt en kamæleon der sådan 'okay hvis hun har brug for det der, så gør jeg lige det og så bliver det godt.". Imens hun fortæller, observerer vi at:

Hanna danser lidt med overkroppen idet hun fortæller om at være en kamæleon. hun vipper skuldrene op og ned og bruger den øverste del af hendes arme. hun vipper også med hovedet let imens hun smiler og fortæller (Bilag 7, 00:39:38).

Af observationen fremgår det, hvordan Hanna bruger sin krop, imens hun fortæller om at være kamæleon. Ved at hun vipper med skuldrene op og ned og bevæger hovedet let og smiler, giver hun indtrykket af, at det at være kamæleon er noget hun er tilpas med. På den måde styrer Hanna det indtryk, hun afgiver både gennem verbale udtryk og lige så vel kroppen.

At Hanna optræder gennem sine udtryk og indtryk, fremkommer yderligere, når hun bliver spurgt til, hvordan hun samarbejder med sine kolleger:

Ja, altså det gør jeg da. De er jo mine kollegaer, ja altså det gør jeg da, jeg er sådan lidt en blækspruttefunktion, altså nogle gange så siger Merete sådan 'Hanna kan du ikke lige gøre det der, de har brug for noget Hanna-energi', det driller hun mig lidt med og jeg er sådan, 'Hvad fanden er Hanna-energi', men jo, det kan jeg da godt. (Bilag 7, 00:32:51).

Her fortæller Hanna, hvordan hendes chef nogle gange har bedt hende om at deltage blandt andre og gøre noget, fordi kollegerne har brug for Hanna-energi. Hannas indtryk i forbindelse med at optræde er gennem Hannas skuespil blevet et term, der beskriver en opførsel, der er typisk for Hanna.

Ud fra Hannas beskrivelse af, hvordan hun er blandt andre mennesker, når hun sidder i storrumskontoret, giver hun indtrykket af, at hun er opmærksom på andres behov og dermed også bruger tid på at sørge for andre. Ligeledes kan Hannas udtryk i forbindelse med Hanna-energien være en del af, at hun ønsker at bevare den gode stemning som kamæleon. Det skal hertil huskes, at mennesker dog altid vil forsøge at fremstille et positivt selvbillede og ligeledes med et ønske og håb om, at publikum accepterer denne fremstilling og handler derefter (Jacobsen et al., 2002, 92-94). Dette indebærer en idealisering af en optræden, hvortil en optræden bliver socialiseret og formet, så den passer til den opfattelse af, hvordan en rolle spilles og dertil forventes at være. Når Hannas leder italesætter Hanna-energien, har det på den baggrund en socialiserende effekt idet, at Hanna påtager sig budskabet om at hun må spille rollen som det forventes fra hendes leder. Ofte vil den optrædende skjule eller underspille elementer der ikke lever op til den idealiserede version (Goffman, 2014, 92). Hannas fortælling om, hvordan hun har det med andre, når hun sidder i et storrumskontor og skal samarbejde med andre, retter sig derfor mod, at hun ønsker at spille rollen som et omskifteligt menneske og dermed en kamæleon. Dermed giver de sociale relationer Hanna de mulighedsbetingelser, hun har brug for til at kunne spille sin rolle.

Kollegerne er derfor ikke blot publikum, der observerer hendes optræden, men bliver en del af set'et som de sociale relationer, når de går frontstage sammen. Derfor er de sociale relationer også en forudsætning for, at Hanna har mulighed for at spille sin tilvalgte rolle, eftersom kollegerne udgør den vigtigste del for, at rollen kan spilles. Storrumskontoret bliver på den måde den sceniske kontekst for, at dette kan lade sig gøre eftersom der kan ligge en

fysisk begrænsning i at invitere alle kollegerne hjem i lejligheden, hvor Hanna bor med sin søn og mand. Storrumskontoret skal netop ses som den sceniske kontekst på baggrund af, at Hanna fortæller hun kan mærke andre i rummet. Derfor er det en forudsætning for hendes rolle som kamæleon, at hun er i det samme fysiske rum som de andre.

At Hanna spiller en idealiseret rolle som kamæleon, når hun agerer frontstage i storrumskontoret, fremgår også gennem hendes behov for at gå backstage engang imellem: “(...) men nogle gang har jeg også brug for bare at være mig selv, det ved jeg godt alle har brug for, men det kan faktisk være godt at man har sit eget rum (...)” (Bilag 7, 00:39:38).

Når Hanna fortæller, at hun har brug for at være sig selv i forbindelse med at have sit eget rum, tyder det på, at når Hanna optræder med sin rolle frontstage i storrumskontoret, er dette netop en påtaget rolle, hun vælger at spille for sit publikum. Når dette er sagt, skal det dog huskes, at en optræden ikke altid er et direkte bevidst skuespil, der spilles, men en del af en facade der anvendes, og som individet ubevidst anvender i sit udtryk, når der optrædes over for andre (Goffman, 2014, 75). Derfor er der ikke tale om en direkte bevidst manipulerende tilgang, Hanna benytter til at “narre” sine kolleger, men blot en række handlinger, der ubevidst former en optræden gennem indtryk af andre og dermed gennem sin egen adfærd bekræfter hovedpersonen overfor sig selv og andre, at man er den, man udgiver sig for at være (Goffman, 2014, 72-73).

Hanna uddyber yderligere de forhold, der er ved storrumskontoret. Her bliver hun spurgt til, om hun mener, der er forskel på at arbejde hjemmefra og når hun sidder i storrumskontoret. Til dette svarer hun: “Jamen helt klart, jamen jeg har også tænkt meget over sådan nogle gang så altså kommune-vægge og bvadr så kedeligt og uinspirerende (...)” (Bilag 7, 00:42:13).

Hanna fortæller, at der “helt klart” er forskel. Hanna beskriver rummet på sin arbejdsplads og fortæller, at kommune-vægge er “bvadr så kedeligt og uinspirerende”.

“Hanna rækker tungen ud når hun fortæller om indretningen i kommunen. og ryster lidt på hovedet” (Bilag 7, 00:42:13).

Når Hanna rækker tunge og ryster på hovedet, giver hun indtrykket af, at hun ikke bryder sig om, hvordan der ser ud på kontoret.

Hertil kan det tyde på, at der inden for kommune-væggens grænser og dermed kontekst, befinder sig en fysisk genstand, der kan anses for at være index og dermed instrument for Hannas agens. Dette er på baggrund af, at der i konteksten af kommune-væggene befinder sig et tegn, hvoraf Hanna gør en observation, der fører til en kausal vurdering af index og ud fra dette abduktivt konkluderer; ud fra den kognitive operation om, at der er uinspirerende på storrumskontoret (Gell, 1998, 14).

Dette fremkommer gennem Hannas fortælling om at befinde sig i storrumskontoret på arbejdspladsen. Hertil fortæller Hanna om, hvordan der er på kontoret og hvordan det påvirker hende:

(...) fordi man også nogle gang når man sidder eller i hvert fald vi sidder i sådan et storrumskontor på arbejdet, og der kan det godt nogle gang sådan altså det bliver bare meget sådan, så sidder alle ved det samme skrivebord med den samme computer, det samme tastatur, og så er det mere på en måde indirekte forventning om hvordan man så ligesom agerer på det der skrivebord. (...) (Bilag 7, 00:42:13).

Hanna fortæller om, hvordan alle medarbejderne sidder med de samme typer genstande, der alle ser ens ud. Hun fortæller ligeledes, at der på kontoret er en "inddirekte forventning" om, hvordan medarbejderne skal "agerer på det der skrivebord". På baggrund af, at forventningen om hvordan medarbejderne skal agerer på et skrivebord, ikke er direkte og eksplicit meldt ud, har Hanna gennem andres handlinger konstrueret en fortælling om, hvordan det forventes, at medarbejderne skal agerer på skrivebordet. Dette fremkommer, når Hanna fortæller om, hvordan andre kommenterer hendes arbejde, når hun sidder ved skrivebordet i storrumskontoret og visualiserer sit arbejde:

(...) altså jeg er rimelig god til bare at gøre mine ting og nogle gang kommer folk hen og 'Wow du har godt nok gang i den stor visualisering i dag', 'jeg sidder bare at laver powerpoint', men altså, det kan godt bryde med (...) (Bilag 7, 00:42:13).

På baggrund af bemærkninger fra hendes kolleger vedrørende hvordan Hanna selv agerer på skrivebordet, får dette Hanna til at tænke, at der er en indirekte forventning til, hvordan medarbejderne agerer på skrivebordet i storrumskontoret indenfor de uinspirerende

kommune-vægge. I konteksten af kommune-væggene og dermed storrumskontoret hvor medarbejderne kan observere hinandens handlinger, bliver skrivebordet på arbejdspladsen det index, hvoraf en observatør kan foretage en kausal vurdering i et eller andet omfang og ud fra dette konkludere på en anden persons intentioner eller evner (Gell, 1998, 13). Skrivebordet er dermed det instrument til social agens, der er til stede. Dette er på baggrund af, at agens tilskrives de personer, der initierer kausale begivenheder, der er forårsaget af handlinger på baggrund af tanker (Gell, 1998, 16). Hanna handler på baggrund af andres handlinger. Derfor er hendes kolleger, der kommenterer på hendes skrivebord nogle af de sociale agenter, der får begivenheder til at ske. Kollegerne er derfor kilden til kausaliteten af begivenheden og kollegerne opnår position som agenter i og med, at index ikke ville have eksisteret uden dem. Begivenheden opstår på baggrund af kollegernes handlinger, som medfører, at Hanna foretager en kognitiv operation om, hvordan medarbejderne skal agere på skrivebordet i storrumskontoret. Denne kognitive operation gør at Hanna abduktivt konkluderer, at hun ikke kan arbejde kreativt på skrivebordet i storrumskontoret. Derfor bliver Hannas position som patient netop på baggrund af at indexet kausalt påvirker hende til at handle. På den måde bliver hun modtager ved, at hun kan være effektiv via abduktionen og dermed den agens, der tilskrives index (Gell, 1998, 24).

Gennem kollegernes handlinger og derigennem Hannas abduktive konklusion, får Hanna dermed konstrueret en fortælling om, at der er en indirekte forventning om, hvordan de som medarbejdere skal agere på skrivebordet, når de sidder i storrumskontoret bag kommune-væggene. Skrivebordet bliver dermed det fysiske objekt, hvormed agens opstår. Dette er netop fordi, at den agens der fremkommer, sker i konteksten af det sociale blandt kollegerne med udgangspunkt i skrivebordet som instrument.

Derigennem bliver hendes kolleger som sociale agenter også de sociale relationer der har indflydelse på mulighedsbetingelserne for, hvorvidt Hanna kan arbejde kreativt og have gang i store visualiseringer og dermed de mulighedsbetingelser for at Hanna kan konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Gennem Hannas fortælling om, at der er en indirekte forventning til, hvordan medarbejderne skal agere på skrivebordet, når de sidder i storrumskontoret, kan der argumenteres for, at dette begrænser Hanna i at udføre sit arbejde, som hun selv ønsker det og

på den baggrund begrænser Hanna i at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, hvor hun kan benytte skrivebordet til at udføre sine opgaver.

At Hanna vælger at handle ud fra kollegernes handlinger, kan knytte sig til Hannas rolle i storrumskontoret som kamæleonen, der kan mærke ret meget andre i rummet. Med Hannas rolle som et omskifteligt menneske der agerer ud fra, hvad hun mærker, andre har behov for, kan hendes rolle anses som et forhold, der gør, at hun handler ud fra andres præmisser om, hvordan man agerer på et skrivebord i storrumskontoret. På den måde hænger rollen sammen med den agens, der opstår, og rollen får derfor også betydning for den agens, der opstår. Kollegerne får mulighed for at få indflydelse på Hannas agens på baggrund af deres adgang til Hannas arbejdsplads i storrumskontoret. Såfremt Hanna sad alene i storrumskontoret havde der ikke været andre, hun kunne mærke i rummet.

Opsummering af analysedel 1

Med udgangspunkt i ovenstående analyse, kan det argumenteres at de sociale relationer har indflydelse på informanternes mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Hver informant indgår med sociale relationer i forskellige sammenhæng og kontekster. Katten har indflydelse på, at Kamilla kan spille sin rolle i forbindelse med sit arbejde, når hun agerer frontstage for sit publikum, hvilket kun kan lade sig gøre, fordi Kamilla sidder i sit eget hjem og kan lukke sin dør. Dette ville derfor ikke være muligt i storrumskontoret. Børnene har indflydelse på, at Christian kan spille sin rolle som familiemenneske, men udfordrer mulighederne i at spille rollen, der prioriterer sit arbejde. At Christian kan vedligeholde sin fortælling om begge roller ligger i hans agens og dertil handlefrihed i at kunne veksle mellem kontor og hjemmet. Der kan argumenteres for, at såfremt Christian var underlagt begrænsninger i at skulle sidde enten på kontoret i alle sine arbejdstimer eller kun sidde i hjemmet i alle sine arbejdstimer ville dette udfordre hans mulighed for at spille begge roller under nedlukningen.

I forbindelse med Hannas fortælling har hendes kollegaer indflydelse på de mulighedsbetingelser Hanna har for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, idet at de begrænser hendes muligheder i at anvende kontorpladsen i storrumskontoret som hun ønsker, når hun skal udføre sit arbejde. De sociale relationers indflydelse på informanternes

mulighedsbetingelser i forbindelse med at konstruere et fleksibelt arbejdsliv er derfor afhængigt af den kontekst, de er i, og de roller informanterne ønsker at spille i en given kontekst.

Derfor skal de sociale relationers indflydelse ses i konteksten for de muligheder informanterne har udover de sociale relationer. Således er mulighedsbetingelserne for, at informanterne kan udføre deres roller og deres arbejde ikke uafhængigt af de sociale relationer de indgår og omgiver sig med. På baggrund af analysen kan det argumenteres, at såfremt informanterne har agens til at veksle mellem det frontstage, de finder relevant for deres facade, vil informanterne kunne vælge imellem de sociale relationer de har brug for til at optræde. Såfremt informanterne selv kunne bestemme imellem storrumskontor og hjemmearbejdsplads ville de sociale relationers indflydelse for mulighedsbetingelserne til at konstruere et fleksibelt arbejdsliv kunne tilpasses de enkelte individers behov.

5.3 Genstandes indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne

I følgende analyseafsnit vil det fremgå, hvordan genstande har indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Hertil vil det fremkomme hvordan informanterne konstruerer deres frontstage, så de passer til deres facader for, hvilken de arbejder på. Derudover vil der blive argumenteret for, hvordan informanterne konstruerer deres kulisser og trækker på diverse rekvisitter for at kunne spille deres roller og dertil, hvordan informanterne opnår agens til at handle i kraft af deres roller. Ligeledes vil det fremkomme, hvordan informanterne tilskrives agens, på baggrund af nogle af genstandene de omgiver sig med.

Første indtryk

Af følgende afsnit vil det fremgå, hvordan Hanna anvender indtryksstyring til at opretholde en fortælling om, at hun er blevet mere afslappet omkring ydre faktorer som eksempelvis hendes og hjemmets udseende. Dertil vil der indgå observationer, hvoraf det fremkommer,

hvordan Hannas verbale indtryksstyring er en del af en facade til opretholdelse af hendes selvpræsentation i og med, at der er forskel på, det hun siger og det hun gør.

Forud for interviewet med Hanna har hun blandt andet sendt følgende billede, der viser et af de steder, hun sidder og arbejder:

Billede af Hannas arbejdsplads i hjemmet (Bilag 12).

Af billedet kan det observeres, at Hanna sidder ved et spisebord, når hun arbejder. På bordet står der hendes computer. Omkring computeren ses det, at der står 3 kopper og 2 vandglas. Derudover kan det observeres, at der på bordet til højre for computeren, ligger skriveredskaber og en bog der hedder: 'Vil du med i loopet?'. Samtidig står der på bordet, bag computeren, et glas med farveblyanter og i bordets anden ende ligger der et A3 ark, der

er tegnet på. På bordet er der yderligere tre stearinlys og en vase med tørrede blomster. Til bordets højre side, imellem det og vinduet, står et vasketøjsstativ, hvor der hænger tøj på. På gulvet ligger der papir fra noget spiseligt, en sok og en orange plastik bold.

Dette er hvordan en af Hannas arbejdspladser i hjemmet så ud på dagen for det udførte interview. Under interviewet fortalte Hanna om, hvordan hun gjorde sig klar til sin arbejdsdag i begyndelsen af nedlukningen grundet COVID-19:

(...) Altså i starten under corona, der optog det mig ret meget at man ligesom sad klar foran skærmen når mødet startede og man havde også lige sat håret og lagt make up'en og altså lige nu, har jeg for eksempel bare lidt taget den her hårbøjle på men ellers har jeg ikke gjort noget, altså jeg har ikke rigtig noget makeup på og render rundt i min sweater og sådan noget, så på den måde er jeg blevet mere afslappet og mindre optaget af hvordan jeg ser ud og hvordan, om hjemmet nu lige sådan roder, det var jeg helt klart meget optaget af i starten for sådan at opretholde min arbejdsidentitet over det digitale, og nu er der helt klart blevet lidt mere sådan, nå okay vi ligner alle sammen lort, så. (Bilag 7, 00:05:21).

Hanna fortæller om, hvordan det også optog hende ret meget, i starten af nedlukningen, at håret var sat og makeuppen var lagt. Hertil fortæller Hanna yderligere at, hun er “blevet mere afslappet og mindre optaget af hvordan [hun] ser ud”. Dette kan tyde på, at Hannas betragtning af hvordan hun skulle fremstå, er blevet ændret under nedlukningen og dermed har ændret sin betragtning af, hvilke elementer hun betragter som vigtige. Ifølge Hannas fortælling er det ikke kun hendes eget udseende, hun er blevet mere afslappet omkring, men at dette også gælder hjemmet. Hanna fortæller nemlig også, at hun er mere afslappet i forbindelse med om hjemmet roder, hvortil hun tilføjer, at det var hun “helt klart meget optaget af i starten for sådan at opretholde min arbejdsidentitet”.

Ud fra Hannas fortælling kan det ved første antagelse tyde på, at Hanna ikke længere trækker på de ydre faktorer i forbindelse med hendes hjem og udseende. Dette er på baggrund af, at Hanna anvender indtryksstyring i sin første form, der kendetegner udtryk som den optrædende giver andre, hvilket blandt andet omfatter verbale udtryk. Når Hanna fortæller, at hun er mere afslappet omkring hjemmet og hendes udseende og begrundet det ved, at “vi ligner alle sammen lort” forsøger hun at styre det indtryk, hun afgiver til os. Dette er med

afsæt i, at det altid vil være i den optrædendes interesse, at styre de opfattelser andre får, når vi spiller vores roller, uanset hensigten bag (Jacobsen et al., 2002, 92-93). Dermed forsøger Hanna at give os indtrykket af, at hun ikke går så meget op i sit ydre i forhold til både udseendet og hjemmet og hun forsøger derigennem at give os indtrykket af, at dette har ændret sig fra før nedlukningen. På den baggrund forsøger Hanna at give indtrykket af, at hendes rolle nu bliver spillet ved hjælp af andre former for indtryksstyring end før, og at Hanna ikke længere trækker på de samme rekvisitter, som hun gjorde før nedlukningen.

På den måde giver Hanna indtrykket af, at hun under nedlukningen har valgt sig en rolle, der er mere afslappet omkring de ydre faktorer fordi de alle sammen ligner lort og dermed optræder som en, der ikke tager det så tungt, om hjemmet er ryddet og makeuppen er lagt inden et onlinemøde starter.

Når Hanna forsøger at styre det indtryk, hun afgiver til sit publikum, skal det ses i forhold til, at vi mennesker forsøger at fremstille et positivt billede af os selv, når vi møder andre. Når vi gør dette, håber vi ubevidst at vores publikum accepterer denne fremstilling og handler efter den (Jacobsen et al., 2002, 94). Derfor er den indtryksstyring Hanna benytter sig af en del af den fortælling hun konstruerer, når hun optræder for andre og dermed agerer frontstage.

Af nedenstående vil der fremgå empiriske dele, hvoraf det kan analyseres, at Hannas fortælling og dermed indtryksstyring af at hun er afslappet omkring ydre faktorer ikke stemmer overens med det observerede.

På baggrund billedet ovenfor, som Hanna har sendt, kan det observeres, at ud fra den vinkel hun har taget billedet ligger rodet bag ved computeren og fremtræder derfor ikke i baggrunden af hendes skærm, når hun har onlinemøder. Gennem interviewet med Hanna kan det ligeledes observeres, at computeren er vinklet således, at vi ikke får større indblik i hendes hjem og dermed ikke kan se genstandene, som ellers fremgår af billedet:

Hanna har hendes mørke hår samlet bagud i en elastik. Hun har midterskilning og en mørk hårbøjle på. derudover har Hanna runde briller i et lyst stel der går ned over kinderne. Hun har en lysegrå striktrøje på med lidt høj hals og en halskæde der sidder uden på striktrøjen.

I baggrund er der hjørnet af en lampeskærm i hendes højre side. Lampen er tændt. Hun sidder med ryggen til en dobbeltdør med glas der går ind i et andet rum. døren er hvid og har små sprosser. venstre side af døren står åben. Væggen der omkranser døren er ud fra lysets fremtoning lys mint grøn (Bilag 7, 00:00:02).

Af observationen fremgår det, hvor begrænset udsynet er til større dele af Hannas hjem gennem online mødet med hende. Ligeledes fremgår det, at Hanna har iklædt sig genstande som en hårbøjle og en halskæde, der hænger uden på den grå striktrøje.

Inden Hanna begynder at fortælle, starter hun med at vende ansigtet mod højre side, imens hun lægger hånden under hagen. Hun retter sig op og begynder at fortælle. imens hun fortæller tager hun sin striktrøje af hen over hovedet og lægger den ud til venstre. derefter tager hun fat om håret og fører fingrene igennem. hun retter ryggen og veksler imellem at vende hovedet mod højre og tilbage mod skærmen. Blusen hun har på er en bluse i mesh med mørkeblå blomster. den har en lille halskrave med flæser (Bilag 7, 00:37:53).

Samme begrænsede udsyn til Hannas hjem fremkommer yderligere under observation fra et fælles personalemøde for medarbejderne i Teamet i Kommunen:

Jeg kan genkende Hanna som vi har interviewet. Hun har sin sorte hårbøjle på og sidder så det eneste der kan ses i hendes baggrund er en plakat der hænger på væggen bag hende med en tegnet zebra på (Bilag 9).

Gennem online møderne anvender Hanna yderligere indtryksstyring til at styre sit publikum. For selvom Hanna italesætter, at hun er afslappet omkring hendes hjem og udseende, vælger hun at styre det indblik andre får eller er begrænset af at få når hun optræder frontstage for sit publikum. Dertil kan det tyde på, at selvom Hanna fortæller, at hun er mere afslappet, omkring hvordan hun selv og hendes hjem ser ud, så kan der være en diskrepans mellem, det hun siger og det hun gør.

Med udgangspunkt i Goffmans begreb om tegnudstyr kan hårbøjlen, halskæden og zebra-plakaten udgøre nogle af de dele Hanna anvender i sin indtryksstyring, når hun optræder frontstage for sit publikum. Dette er på baggrund af, at disse elementer udgør det hendes

publikum får at se under hendes optræden og dermed er det en del af den kulisse Hanna konstruerer for at opretholde sin selvpræsentation gennem facaden. Disse dele udgør nogle af de ydre stimuli der bidrager til, at hendes publikum forstår hendes sociale status. Hanna anvender dermed disse elementer i sin indtryksstyring og de ydre stimuli bliver på baggrund af Hannas optræden et tegnudstyr. Disse tegnudstyr udgør ikke elementer, der er arbejdsrelateret, men kan betragtes som udtryk for materiel rigdom, der kan højne hendes sociale status (Goffman, 1992, 38-39).

Med udgangspunkt i, at Hanna optræder i en rolle om, at hun er blevet afslappet og hverken hendes eller hendes hjemms udseende har samme betydning som før nedlukningen fordi alle ligner lort, kan der argumenteres for, at dette er en fortælling, der er konstrueret på baggrund af relationen med andre fra arbejdet. Dette er i og med, at Hanna omtaler "vi". Dette kan knytte sig til Hannas rolle som kamæleon, der kan mærke andre i rummet. Godt nok sidder Hanna alene derhjemme, men Hanna er dog stadig i kontakt med kollegerne gennem online møder og trækker netop på et udtryk om at alle ligner lort. Fortællingen om at alle ligner lort kan derfor være et eksempel på, hvordan et udsagn er legitimeret indbyrdes gennem kollektive sociale processer blandt kollegerne. Dermed tyder det på, at dette kan være en del af Hannas ritualer for, hvordan den "rigtige" måde at opføre sig på er i og med, at ritualet medvirker til at kollegerne kan bekræfte hinanden ved at italesætte, at alle ligner lort, og på den måde er der ingen, der falder udenfor normen og ritualerne hjælper dermed til at holde sammen. På den baggrund kan det tyde på, at Hanna spiller rollen som kamæleon selv, når hun sidder hjemme og har onlinemøder og derfor også stadig mærker andre og de forventninger hun antager, de har til hende og dermed hendes rolle.

Hertil kan det tyde på, at Hanna underspiller for at leve op til forventelige elementer, der indgår i en idealiseret version af den rolle, hun forventes at spille (Goffman, 2014, 92). Såfremt Hanna var afslappet omkring de ydre faktorer i en sådan grad, at alle ligner lort, kan der argumenteres for, at Hanna ikke ville anvende nævnte genstande i sin indtryksstyring. Hårbøjle, halskæde og plakat bliver rekvisitter i Annas optræden, når hun agerer frontstage. På den baggrund får genstandene indflydelse på, at Hanna selv kan vælge, hvordan hun præsenterer sig selv frontstage for sit publikum. Selvom Hanna deltager i legitimeringen af et fælles udsagn om, at alle ligner lort, er der i Hannas handlinger en modsatrettet agens.

Hannas handlinger, når hun vælger ,hvor hun sætter sig med sin computer, eller når hun vælger at tage hårbøjle på, er en del af den facade, Hanna optræder under for at opretholde sin selvpræsentation. Det kan antages, at Hanna ikke selv har mulighed for at vælge kunst på væggene i storrumskontoret. Ved at Hanna sidder hjemme, kan hun derfor selv afgøre, hvilke dele hendes publikum har adgang til og derfor bliver de genstande publikum har adgang til konstituerende for Hannas optræden, hvilket gør, at de får indflydelse på hendes mulighedsbetingelser for at optræde, som hun ønsker.

5.3.1 Rummets indflydelse

Her tages der udgangspunkt i to af informanter, henholdsvis Hanna og Kamilla. Første afsnit tager udgangspunkt i Hanna. Her vil det uddybes hvordan rummet har indflydelse på Hanna, og dermed hvordan hun konstruerer en kulisse, således at hun kan opretholde en facade, hvortil hun kan spille en rolle som æstetiker. Ligeledes vil der være en opsamling undervejs, der inddrager analytiske perspektiver fra Hanna som er fremgået af tidligere afsnit. Af andet afsnit vil der tages udgangspunkt i, hvordan rummet har indflydelse på Kamilla og dertil den rolle, hun ønsker at optræde med.

Skitsepapir og farver

Hanna bliver spurgt til, hvordan rummet hun befinder sig i, har indflydelse på hendes arbejde, og om der i den forbindelse er forskel på at sidde hjemme eller på arbejdspladsen:

Ja, jamen jeg har faktisk tænkt over noget, og det er jeg er sådan ret stor æstetiker hvis jeg selv skal sige det. Altså jeg bliver rigtig meget påvirket af flotte rum og jeg bliver også påvirket af grimme rum, så jeg har faktisk svært ved nogle gang at træde ind i et sindssygt uinspirerende rum og så skulle være inspirerenden(...) (Bilag 7, 00:39:38).

Hanna fortæller, at hun har tænkt over at hun er “sådan ret stor æstetiker”, hvis hun selv skal sige det. Dette knytter sig til Hannas fortælling om, at det optog hende, at hendes hår var sat og makeuppen lagt før hun deltog i onlinemøder i begyndelsen af nedlukningen.

Hanna smiler idet hun kalder sig selv æstetiker og lægger armene ud på bordet imens hun læner overkroppen ind over bordet og vender hovedet mod venstre side (Bilag 7, 00:39:38).

I det at Hanna italesætter sig selv som “ret stor æstetiker” kan det analyseres, at dette er et element Hanna tilskriver sin egen rolle og derfor også ønsker at vise gennem indtryksstyringen hun benytter for sit publikum når hun fremviser de tegnudstyr som hårbøjle, halskæde og plakat.

Hanna fortsætter og fortæller, i forbindelse med at hun er æstetiker, at hun bliver påvirket af flotte rum og at hun også bliver påvirket af grimme rum. Denne påvirkning Hanna fortæller om har ifølge hende selv det resultat, at hun kan have svært ved at træde ind i et “sindssygt uinspirerende rum og så skulle være inspirerende”.

På den baggrund kan det analyseres, at Hanna har brug for at finde kulisserne, hun optræder i, inspirerende for at kunne fremføre sin rolle som æstetiker. Kulisserne udgør de sceniske dele, som består af blandt andet udsmykning og fysisk indretning (Goffman, 2014: 71). Hvis Hanna ønsker at optræde i en bestemt kulisse, må hun som hovedperson indtræde i den før, at hendes skuespil som æstetiker kan begynde. Dermed kan det tyde på, at Hanna ikke er i stand til at spille sin rolle som æstetiker såfremt hun befinder sig i uinspirerende rum.

Hanna fortsætter og fortæller om de mulighedsbetingelser hun har haft efter hun er begyndt at arbejde hjemmefra:

(...) altså det, og heldigvis har jeg jo formået at indrette et hjem som på mig er inspirerende at være i og det påvirker mig positiv under corona at jeg faktisk har rammerne kreative rammer omkring mig som kan optimere min kreativitet (...) (Bilag 7, 00:39:38).

Efter nedlukningen hvor Hanna er begyndt at arbejde hjemmefra har dette givet hende muligheden for, at være i nogle omgivelser hun finder inspirerende. Dette fortæller hun har givet hende kreative rammer således at hun har kunnet optimere sin kreativitet. På den baggrund tyder det på, at Hanna har været i stand til at konstruere en kulisse, hvori hun kan spille sin rolle som æstetiker og dermed optimerer hendes kreativitet.

Dette fremkommer når Hanna fortæller om nogle af de redskaber hun har tilegnet sig efter hun er begyndt at arbejde hjemmefra:

(...) men altså jeg synes faktisk det har været ret fedt jeg sådan købt mig en masse skitsepapir og farver og har ligesom jeg har helt klart fundet en lidt mere sådan nørdet kreativ visuel side af mig selv frem(...) (Bilag 7, 00:42:13).

Hanna fortæller, at hun har købt skitsepapir og farver. Dette kan forbindes til Hannas rolle som æstetiker, der bliver påvirket af de flotte omgivelser. Ved hjælp af redskaberne bliver de dermed rekvisitter i hendes kulisse, når hun konstruerer den.

Af tidligere afsnit fremgik det, hvordan bemærkninger fra hendes kolleger vedrørende hvordan Hanna agerer på skrivebordet, der fik Hanna til at tænke, at der er en indirekte forventning til, hvordan medarbejderne agerer på skrivebordet i storrumskontoret indenfor de uinspirerende kommune-vægge. Dette virker som kausalitet for Hannas agens i forbindelse med, at hun, under hjemmearbejdet, har været ude og købe skitsepapir og farver. I hjemmet har Hanna ikke kolleger, der implicit bemærker, hvordan hun skal agere, når hun udfører sit arbejde. Derfor bliver skitsepapir og farver index for Hannas agens i forbindelse med at være æstetiker, når hun udfører sit arbejde. Skitsepapir og farver er på den baggrund index og dermed det instrument til, at Hannas agens er til stede.

I hjemmet kan Hanna spille sin rolle på baggrund af, at hun kan gå backstage og dermed ikke bliver set af kollegerne. Kollegerne har derfor ikke mulighed for at begrænse Hannas rolle, og Hanna kan i stedet blot fremføre resultatet af sin optimerede kreativitet, når hun går frontstage for sine kolleger. Derfor er hendes kolleger, der kommenterer på hendes skrivebord stadig nogle af de sociale agenter, der får begivenheder til at ske og kollegerne er derfor stadig kilden til kausaliteten af begivenheden. Hanna gør sig en abduktiv konklusion om at skitsepapir og farver er med til at optimere hendes kreativitet, hvilket også er årsagen til at Hannas position i denne kontekst, ligeledes som før, er patient i og med, at index kausalt påvirker hende til at handle og dermed bliver effektiv via sin abduktion og dermed den agens, der kan tilskrives index (Gell, 1998, 24).

Hanna kan ved hjælp af rekvisitterne spille sin rolle, hvilket yderligere fremkommer af nedenstående når hun fortæller:

men på den anden måde har det faktisk været dejligt at sidde derhjemme bare at kunne tegne og male og være kreativ og put det, og gøre det i den form jeg holder af, og lytte til den der podcast der er sindssygt inspirerende samtidig med at døtdøtdøt, altså virkelig sæt sit eget rum, det kunne være jeg skulle blive selvstændig. Men ja.....så synes jeg rigtig skønt, det har jeg ikke rigtig tænkt over før, men det synes jeg faktisk virkelig er fedt (Bilag 7, 00:42:13).

Når Hanna fortæller, at det faktisk har været dejligt at sidde derhjemme og kunne tegne og male og sætte sit eget rum, bevirker kausalitetens nye kontekst, at Hanna har agens og handlefrihed til at spille rollen som æstetiker og sætte sit eget rum i kraft af, at hun konstruerer sin egen kulisse, således at den passer til hendes facade som æstetiker.

Hannas agens er dermed afhængig af faciliteter, der gør at hun kan være kreativ og gøre det i en form hun "holder af". Hannas handlemuligheder sker på baggrund af den kognitive operations abduction om, at hun kan "sætte sit eget rum" og i kraft af muligheden for, at hun i sit eget rum kan bryde med forventningerne, der ligger i idealiseringen. På baggrund af at Hanna nu agerer backstage, uden for kollegernes direkte indvirkning, hvor hun selv sætter rummet, spiller hun nu en rolle, hvortil hun ikke behøver at underspille for at passe ind i idealiseringens facade for, hvordan man agerer på kontoret.

Dét, at Hanna i større omfang kan bryde med forventningerne for at agere på en bestemt måde, fremkommer, når Hanna fortæller om rummets betydning, når hun arbejder hjemmefra:

(...) altså man har sit eget fysiske rum i det digitale møde, fordi så er det nemmere i overført betydning at være på egen banehalvdel og nogle blive i de der argumenter man selv mærker er mest rigtigt, men som man, som jeg måske vil afvige på for at skabe den gode stemning, det har trænet mig ret meget på det punkt rent faktisk, så der er noget omkring det der, hvis man skal trække noget positivt ud af at være i sit eget rum i det rum som man selv har defineret at man ikke hopper for meget over i andres agendaer og i andres rum. Ja, og jeg kan godt lide at trække den del af mig frem også (Bilag 7, 00:39:38).

Hanna begrundet fordelen ved at have defineret sit eget fysiske rum ved, at det er nemmere for hende at blive i sine argumenter, som hun selv "mærker er mest rigtigt". Hanna fortæller hertil, hvordan at hun har kunnet afvige fra nogle argumenter for at skabe den gode stemning, hvilket knytter sig til Hannas rolle som kamæleon, der tilpasser sig sine kolleger og deres forventninger.

Rummet Hanna selv har defineret påvirker på den baggrund ikke kun Hanna til at optimere hendes kreativitet, men også til at hun nemmere bliver i sine argumenter, når hun holder onlinemøder. På den måde kan det argumenteres, at Hanna i større omfang spiller rollen som æstetiker, når hun sidder derhjemme og derfor spiller rollen som kamæleon mindre. Rollen som æstetiker var begrænset af mulighedsbetingelser for at indgå i en facade i storrumskontoret og derfor har Hanna konstrueret en kulisse i hjemmet, der passer til facaden, hun påtager sig, når hun spiller rollen som æstetiker mere end en kamæleon.

Rummets genstande får derfor repræsentationer ud fra Hannas kognitive operation, hvilket får Hanna til at fastholde sine argumenter mere, når hun selv har defineret rummet og sat sit eget præg. Dermed bliver Hanna den modtagende agent i hendes hjem på baggrund af, at hun via abduktionen kan være effektiv i og med, at hun er modtager af indexer i sit hjem. Ligeledes har hun position som patient ved, at indexerne kausalt påvirker hende på en måde, således at hun kan blive i sine argumenter (Gell, 1998, 24).

Når Hanna har lettere ved at blive i sine argumenter, har hun også lettere ved at fastholde sin rolle og dermed udleve sin rolle overfor andre og dermed sit publikum, når hun agerer på en frontstage, hvor hun selv har konstrueret kulisserne således, at de passer til hendes facade.

På den måde har hjemsendelsen for Hanna bidraget til, at hun har kunnet konstruere en kulisse, der passer til hendes rolle som æstetiker ved, at hun nu har kreative rammer, hvilket hun ikke havde før, hvor rollen som kamæleon var i centrum. Hannas agens kommer dermed fra de sociale agenter, der har været initierende for de kausale begivenheder. På baggrund af kollegerne som medspillere i storrumskontoret oplevede Hanna en handlefrihed, da de blev hjemsendt til at selv definere, hvordan man agerer på skrivebordet.

Genstandene i rummet har derfor indflydelse på Hannas mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv i og med at genstandene medvirker til Hannas muligheder

for at spille sin rolle som æstetiker. For at Hanna kan spille sin rolle som æstetiker, kan det argumenteres, at dette ikke er en mulighed i storrumskontoret, så længe der via de sociale relationer fastholdes en implicit forventning om, hvordan man agerer på skrivebordet. Hannas fleksible arbejdsliv er derfor betinget af hendes muligheder for at kunne vælge at gå backstage i hjemmet, når dette er relevant for hendes arbejde.

Opslagstavlen

Da vi spørger Kamilla, om hun mener, at det har betydning for udførelsen af hendes arbejde, at hun selv har valgt, hvordan omgivelserne skal være, svarer hun følgende:

Ja det synes jeg helt klart det har fordi det er med til at skabe et rum hvor jeg synes det er rart at være. og det er sgu lidt svært at gøre på et storrumskontor altså så har jeg en opslagstavle bag mit skrivebord hvor jeg hænger alt muligt lort på hvad jeg kan komme i kontakt med, altså det er sådan en plakat fra en festival jeg har været på og et billede af Alexander Skaarsgård og alt jeg lige falder over som jeg synes der skal hænge der. men der er jo bare ikke, altså vi har forsøgt at have planter på kontoret. jeg elsker planter og har planter over det hele i mit hus, men det er jo bare ikke, altså jeg er sensitiv over for dårlig luft, ja alt mulig allergi, det vil jeg ikke gå i gang med at kede jer med. men grønne planter det synes jeg bare skaber en rigtig stor værdi og det er godt for trivsel, og det har vi prøvet på kontoret og der er bare ikke nogen der vander dem og så dør de, og det er hvert halve år at vi prøver at tage initiativ til at nu skal vi også have nogle planter og der er en der siger jeg skal nok tage ansvar for dem, ja helt sikkert og 3 måneder senere så er de alle helt døde og alle glemmer alt om dem i 3 måneder indtil der er en der kommer og siger "skulle vi ikke have nogle planter" jo. så det betyder meget altså (Bilag 3b, 00:28:19)

Kamilla fortæller, at hun "helt klart" mener, at det har en betydning, at hun selv har valgt sine omgivelser. Hertil begrundes hun dette i, at ved at hun selv har valgt omgivelserne, har hun været med til at "skabe et rum", hvor hun synes "det er rart at være". Kamilla fortæller hertil, om de muligheder hun har på kontoret for at skabe sine egne omgivelser og påpeger at "det er sgu lidt svært at gøre på et storrumskontor". Kamilla fortæller, at hun på storrumskontoret har en opslagstavle bag hendes skrivebord, hvor der "hænger alt muligt lort" som hun kan komme i kontakt med. Kamilla fortæller, at hun blandt andet har en plakat fra en festival, hun

har deltaget i samt et billede af skuespilleren Alexander Skaarsgård. Kamilla fortæller, at de ting hun hænger op, er det som hun lige falder over og som hun selv synes der skal op at hænge. Med udgangspunkt i Gell bliver opslagstavlen det index, der skal anses som et instrument, en social agent anvender til agens. Kamilla er social agent på baggrund af hendes mulighed for, at initierer begivenheder forårsaget af handlinger (Gell, 1998, 16). Når Kamilla anvender opslagstavlen, udgør den dermed et index, i kraft af de muligheder Kamilla har for at hænge noget op på den. Kamilla vælger, hvad hun hænger på sin opslagstavle på kontoret og ifølge Kamillas beskrivelse udgør dette blandt andet et billede af en skuespiller og en plakat fra en festival, Kamilla selv har deltaget i. Når Kamilla vælger, hvad der skal hænges op, sker det på baggrund af en kognitiv operation, der pålægges index og dermed en abduktiv konklusion om, hvad der skal hænge på opslagstavlen.

Kamillas opslagstavle hænger på et storrumskontor og er dermed en genstand, andre også observerer. På den baggrund er opslagstavlen et index Kamilla kan anvende som råderum i forhold til at repræsentere hendes arbejdsrolle på hendes arbejdsplads på kontoret. Samtidig er dette råderum ligeledes begrænset til opslagstavlen bag hende.

Med udgangspunkt i Goffman begreber kan det ligeledes analyseres, at når Kamilla hænger en plakat fra en festival, hun selv har deltaget i samt et billede af en skuespiller anvender hun opslagstavlen til indtryksstyring i forbindelse med at konstruere en kulisse på sin arbejdsplads. Opslagstavlen udgør hertil en rekvisit, hvortil Kamilla ophænger diverse tegnudstyr gennem ydre stimuli, som hendes publikum forventer af hende og bidrager til, at hun kan opretholde sin facade, i forbindelse med den rolle hun spiller (Goffman, 2014, 72-73).

Disse ydre stimuli er en del af de udtryk, den optrædende åbenlyst benytter sig af og giver til andre der spilles overfor, i form af symboler (Jacobsen et al., 2002, 92-93). Disse symboler som Kamilla anvender bliver derigennem et af de tegnudstyr på baggrund af at de personlige genstande, som for eksempel plakaten fra festivalen, hun selv deltog i, bliver vist frem for andre som en slags statussymbol, der kan højne hendes sociale status (Goffman, 1992, 38-39). Af foregående analyseafsnit i 'Katten, Kamilla og døren', fremgik det, hvordan at katten bidrager til de mulighedsbetingelser, Kamilla har for at spille en rolle, der ikke altid er vigtig

og voksen. Den rolle knytter sig til Kamillas valg af at hænge et billede af en skuespiller og en festivalplakat op på opslagstavlen på sit arbejde.

Kamilla vælger altså et billede af en skuespiller og en festival som udtryk og dermed det indtryk, hun ønsker at give til andre, hvilket bidrager til, at hun kan konstruere hendes kulisser. På kontoret anvender Kamilla disse rekvisitter til konstruktionen og i hjemmet trækker hun på Katten for, at rollen hun spiller har kunne opretholdes efter hjemsendelsen.

Derfor er katten og opslagstavlen rekvisitter for Kamilla, der gør det muligt for hende at konstruere en kulisser, hvortil hun kan spille sin rolle, når hun optræder for andre i rollen som ikke altid vigtig og voksen.

Analyseafsnittet om rummets indflydelse fremhæver her, at rummet og dertil genstandene har en indflydelse på mulighedsbetingelserne for at Hanna og Kamilla kan konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Både Hanna og Kamilla har mulighed for at spille deres roller ud fra de sceniske dele som kulisser udgør. Kulissen har for begge informanter rekvisitter, de trækker på, således at de kan indtræde i de facader, der passer til deres roller. Hanna spiller her en rolle, som hun ikke havde handlemulighed for på kontoret og dermed har hjemmet bidraget til en facade, hvortil hun kunne fremføre rollen som æstetiker. Hannas agens opstår som kausalitet med udgangspunkt i storrumskontorets implicite forestilling om, hvordan man agerer på et skrivebord der. Dette har ledt Hanna til agens i eget hjem, hvortil disse implicite forestillinger eksisterer og hun har derfor optimeret sin kreativitet ved at kunne anvende skitsepapir og farver, når hun sidder ved spisebordet i hjemmet. Hjemmearbejdet har for Hanna derfor ledt til handlefrihed, eftersom hun ikke i samme omfang har været begrænset af rollen som kamæleon.

Analysen fremhæver ligeledes, hvordan rummet og dets genstande har indflydelse på mulighedsbetingelserne for, at Kamilla kan konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Ved at benytte opslagstavlen i storrumskontoret, tilskrives der agens, som leder til Kamillas handlemuligheder for at vælge personlige genstande, hun kan hænge op. Her blev der ligeledes tilknyttet tidligere analysepunkter i forbindelse med, hvordan Kamilla lader døren til hendes arbejdsværelse stå åben. Kamillas handlinger og valg, uanset om hun sidder i hjemmet eller på kontoret, fører til samme rolle, som hun fremfører for sit publikum når hun

optræder frontstage. Hertil spiller Kamilla rollen om ikke altid at være vigtig og voksen, hvilket kan være en del af idealiseringens underspillede elementer.

Begge informanter fremhæver selv, hvordan rummet de selv har haft indflydelse på, har indflydelse på deres arbejde, og at der i storrumskontoret er begrænset indflydelse for handlemuligheder, i forbindelse med at de selv kan bestemme. Samlet set for begge informanter er rummet, derfor ikke blot et rum. Rummet udgør de genstande, der befinder sig i rummet, og uanset hvilke muligheder der er, gør informanterne et forsøg på at konstruere deres kulisser, således at de kan fremføre de roller, de har valgt sig og dertil ønsker at optræde med.

5.3.2 Hjemmet som scene

I afsnittet 'Hjemmet som scene' vil der tages udgangspunkt i Lisbeths og Kamillas fortællinger. Hertil vil det fremgå, hvordan informanterne handler, når de får mulighed for at få genstande fra kontoret ind deres egne hjem.

Gamerhjørne i hjemmet

Soveværelset

Lisbeth er en af de medarbejdere, der arbejder hjemme under nedlukningen på grund af COVID-19. Lisbeth bor i kollektiv med syv andre mennesker og har et værelse i en større lejlighed. Under nedlukningen har Lisbeth fået et nyt værelse, som er noget større end det hun kom fra. I forbindelse med observationen får vi indblik i, hvordan Lisbeth har indrettet sig:

Hun vender hovedet rundt og kigger ud i rummet hvorefter hun tager fat i computeren og drejer skærmen så vi kan se hendes seng. I resten af rummet hvor Lisbeth bor står der en halvandenmandsseng fra endevæggen. Sengen grænser op til Lisbeths skrivebord hvor hun sidder med sin computer. Over sengen hænger der en hvid hylde med en grøn plante. Mellem sengen og hylden hænger der en lampe hvor stangen kan foldes ud - det ligner en harmonika. Lampen har hvid plisseret skærm. Ved siden af sengen er døren der går ud af værelset. På den anden side af døren står en mørkerød

lænestol og foran den står der en hvis flettet vasketøjskurv der er fyldt. Hen over den røde lænestol ligger der en hvid ledning (Bilag 6, 00:10:38).

Billede af Lisbeths seng (Bilag 12).

Da Lisbeth bliver spurgt til, hvordan hun oplever, at rummet, hun arbejder i, har indflydelse på, hvordan hun strukturer sit arbejde og sin arbejdsdag, svarer hun blandt andet at:

Jamen egentlig så os på kontoret er jo kendt for at have sådan et skrivebord hvor det ligesom flyder med alt muligt og det er der også nogle der synes der er træls og kunne godt tænke sig at det ting var mere ryddet op. Men jeg synes bare, det er ret fedt for arbejdet, okay der er de der to-dolister og der er ligesom de her forskellige bunker og jeg ved hvad der ligge i dem og sådan noget og der har været mange workshopmaterialer og sådan noget (...) (Bilag 6, 00:49:23).

Lisbeth fortæller om de forhold, der er på kontoret. Hertil fortæller hun om, hvor skrivebordet flyder og der er nogle, der synes, det er træls når skrivebordet flyder. Lisbeth afgiver her, gennem verbale udtryk, et indtryk om at være kendt på kontoret for at have et skrivebord der roder, og at der er kolleger, der ikke bryder sig om det og mener, at der skulle være ryddet mere op. Dette knytter sig ligeledes til tidligere afsnit hvoraf det fremgik fra Hannas fortælling, at der er en implicit forventning om, hvordan man agerer på skrivebordet ud fra bemærkninger fra kolleger.

Hertil fortæller Lisbeth, hvordan det er “ret fedt for arbejdet at det ligesom flyder med alt muligt”, når hun er på kontoret. Dette verbale udtryk der kommer fra Lisbeths indtryksstyring bliver en retfærdiggørelse af at rode på skrivebordet, idet at det er fedt for arbejdet. Dertil kan det tolkes, at det for Lisbeth er en fordel for arbejdets udførelse, at hun må rode på hendes skrivebord på arbejdspladsen. At der er plads til at lave to-do-lister og bunker, som kun hun har orden i. Til sammenligning har hun ikke samme holdning, når arbejdet er flyttet hjem på hendes værelse.

I samme tråd fortsætter Lisbeth:

(...) Og det synes jeg kan være fint at have på arbejdet men jeg synes jo ikke det er så fint egentligt at have på mit soveværelse, altså der, jeg har faktisk også, jeg havde en stor skærm med hjem, den har jeg faktisk pillet ned fordi jeg følte at jeg havde lidt sådan, at jeg havde sådan et gamer-hjørne af mit værelse og jeg kunne simpelthen ikke holde ud, den der skærm hvor grim den var og hvor meget den ligesom tog og havde også taget en stor kontorstol med hjem for nu skulle jeg bare have en god arbejdsplads det var simpelthen så grimt at jeg gider bare ikke have det, så ja, jeg synes helt klart, det er sådan lidt irriterende at der skal være plads til det. Jeg vil heller ikke haft så stort bord skrivebord inde på mit værelse hvis det ikke var fordi jeg skulle sidde her hver dag og nu har jeg lige købt et klaver og det har jeg også sådan lidt svært ved at få til at stå et godt sted fordi der er absolut ligesom skal være plads til et stort skuffedarium med ting i og stort skrivebord (...) (Bilag 6, 00:49:23).

Lisbeth fortæller, hvordan hun ikke mener at de samme genstande fra arbejdspladsen passer ind på hendes værelse. På den måde differentierer Lisbeth mellem to sceners rekvisitter og kulisser.

Lisbeth fortæller, hvordan hun mener, at det er fint at have et skrivebord, der flyder på arbejdet. Hertil fortæller hun, at hun ikke synes det er så fint at have i sit soveværelse, hvor hun sidder og arbejder, når hun er derhjemme. På den måde differentierer Lisbeth imellem de to sceners rekvisitter og derigennem de muligheder hun har for at optræde med sine roller på de to scener. Lisbeth fortæller, at hun havde taget “en stor skærm med hjem”, men at hun efterfølgende har pillet den ned igen, fordi hun følte, at hun havde et “gamerhjørne” i sit

værelse. Det kan tyde på, at en stor skærm giver Lisbeth konnotationen af gamerhjørne. Lisbeth fortæller i forbindelse med at have gamerhjørne, at det kunne hun “simpelthen ikke holde ud”. Lisbeth fortæller fortsat, hvordan hun synes om skærmen og nævner til dette “hvor grim den var”. Ligeså vel fortæller Lisbeth, at hun yderligere havde taget en stor kontorstol med hjem. Hun fortæller, at hun gjorde det, fordi hun gerne ville have en god arbejdsplads derhjemme. Med dette peger det i en retning af, at Lisbeth forbinder rekvisitterne, hun er vant til fra kontoret med “en god arbejdsplads”, men når skærmen og stolen fra kontoret kommer ind i hendes eget hjem, ligner det et gamerhjørne. Lisbeths forsøg på at trække rekvisitter fra én scene til en anden gør, at genstandene tilskrives agens forskelligt fra deres oprindelige kontekst og dermed kulisse.

Dertil kan Lisbeths valg om at fjerne skærmen og kontorstolen anses som en beslutning, hun træffer i forsøget på at opretholde sin fortælling i den rolle, hun ønsker at fremføre for sit publikum. At hun ikke er typen og dermed rollen der har et gamerhjørne.

Lisbeth fortæller i samme citat, at hun synes, det er “sådan lidt irriterende, at der skal være plads til det hele”. Om sit skrivebord fortæller hun yderligere, at hun ikke ville have haft et, der var så stort, hvis ikke det var fordi, at hun skulle sidde der hver dag. Lisbeth fortæller, at hun også har købt et klaver, som hun har svært ved at få plads til, fordi der “absolut ligesom skal være plads til et stort skuffedarium med ting i og stort skrivebord”. Lisbeth fortæller også, at hun plejede, før nedlukningen, “at gå til dans onsdag og torsdag fra kl. 18-22 om aften” (Bilag 6, 00:27:03). Lisbeth fortæller også om, hvad der tiltrak hende ved jobbet i Teamet i Kommunen, at “der var ligesom et eller andet omkring det, hvor man altid skal kunne kommunikere lidt kreativt” (Bilag 6, 00:04:16). Dertil kan det tyde på, at Lisbeth spiller en rolle som kreativ, der går til dans, spiller klaver og kommunikerer kreativt. I kraft af at Lisbeth og Hanna har samme arbejdsfunktion, kan det dertil tyde på, at de trækker på nogle af de samme fortællinger, når de spiller deres roller. Dette er med udgangspunkt i, at udsagn og begreber om verden legitimeres gennem kollektive sociale processer (Egholm, 2014, 143). Dette skal ses i forbindelse til, at Lisbeth ligeledes lægger vægt på muligheden for at være kreativ og derfor passer gamerhjørnet ikke ind i Lisbeths kulisse og dermed facade når hun optræder frontstage for sit publikum. Dette skal ses i forlængelse af, at hvis en person indtager en allerede etableret rolle, er der også i forvejen en etableret facade af

forventninger til, hvordan rollen skal udføres. Uanset om det har været et ønske at spille samme rolle med samme facade, vil dette gøres alligevel (Goffman, 2014, 75).

Billede af Lisbeths arbejdshjørne (Bilag 12)

Af billedet fra Lisbeths værelse kan det observeres, hvordan hun har indrettet sit arbejdshjørne. På billedet ses det, at hun ikke har valgt at beholde nogle af de møbler hun nævner, men i stedet har valgt at have sit eget skrivebord, sin egen stol og to bærbare computere uden ekstra skærme stående og klaveret placeret i hjørnet.

Det store skrivebord, skærm og kontorstol, Lisbeth beskriver, befinder sig normalt på kontoret. Lisbeths handling i forbindelse med at tage genstandene hjem, på baggrund af hjemsendelsen ved COVID-19, var foranlediget af, at Lisbeth forbandt genstandene med at kunne facilitere en god arbejdsplads. Lisbeths fortælling om, at efter hun fik tingene hjem lignede det et “gamerhjørne”, leder op til netop de forskellige handlinger, Lisbeth forbinder med genstandene, når de står på forskellige scener. Rekvisitterne kan på kontoret anvendes som facilitator for en god arbejdsplads, og hjemme på hendes værelse er de samme genstande

forbundet til at være et gamerhjørne, som Lisbeth ikke kan forene sig med i kraft af, at det ikke passer ind i hendes kreative rolle, hvilket gør, at hun skiller sig af med genstandene igen.

I forbindelse med disse genstande er der tale om index. Dette er på baggrund af Gells beskrivelse af begrebet Index som værende fysiske genstande. I det perspektiv skal skrivebord, skærm og stol anses som index i den nye kontekst, det indgår i, når det placeres i Lisbeths værelse. Dermed er disse genstande instrumenter til, at Lisbeth handler og dermed til social agens gennem den kognitive operation: Abduktion (Gell, 1998, 13).

Med skrivebord, skærm og stol som index og dermed instrumenter til agens, kan Lisbeth anvende disse genstande og handle ud fra dem på flere måder. Eftersom hjemsendelsen i forbindelse med COVID-19 ikke er sket for nyligt, har Lisbeth over en længere periode været klar over de forhold, hun arbejder under. Lisbeth kunne have valgt at beholde genstandene, men det gjorde hun ikke. Lisbeth kunne også have valgt ikke at købe klaver, så der var plads til genstandene, men det gjorde hun heller ikke. Genstandene kan ses som arbejdsredskaber fra kontoret, der er stillet til rådighed for at imødekomme arbejdstilsynet der tager udgangspunkt i arbejdsmiljøloven (Arbejdstilsynet, 2008).

Genstandene har derfor som udgangspunkt det formål at tilgodese medarbejdernes fysiske sundhed i forbindelse med at forebygge og undgå arbejdsskader (Arbejdstilsynet, 2008). Dertil opstår der et forhold for Lisbeth, hvortil det kræver et valg om, hvorvidt hun vil have disse genstande ind i sit hjem eller ej. Det kan hertil analyseres, at Lisbeth kan anses som social agent på baggrund af, at hun har kapaciteten til at initiere en kausal handling i forbindelse med hendes handlemuligheder, når hun træffer et valg. Det kan argumenteres, at Lisbeth valgte, som den sociale agent, gennem abduktionens kognitive operation at konkludere, at "det var simpelthen så grimt at jeg gider bare ikke have det", hvorved hun på baggrund af denne konklusion opnår agens og leverer tingene tilbage. På den måde har Lisbeth forårsaget handlinger fra tanker - vilje eller intentioner har fået en handling til at ske (Gell, 1998, 19). På baggrund af at Lisbeth påvirkes af index til at handle og dermed sende genstandene tilbage er hun modtageren af index og derigennem i et socialt forhold til index som position af patient (Gell, 1998, 24). Når Lisbeth fortæller om at det ligner et gamerhjørne i hendes soveværelse bliver disse genstande repræsentationer af prototypen af et gamerhjørne.

På den måde bliver genstandene en skildring af et gamerhjørne og bliver på den måde tilskrevet repræsentationen af gamerhjørne for Lisbeth (Gell, 1998, 25).

Dermed kan det argumenteres, at Lisbeth vurderer at repræsentationen af gamerhjørne ikke passer til hendes facade og dertil den rolle hun ønsker at optræde med når hun agerer frontstage for sit publikum. Repræsentationen af gamerhjørne er derfor et element i, hvorfor Lisbeth fravælger disse genstande til fordel for at optræde i en kulisse uden. Skrivebord, skærm og kontorstol har derfor indflydelse på Lisbeths mulighedsbetingelser for at spille sin rolle som kreativ og udføre sit arbejde. Genstande begrænser hende derfor i hendes soveværelse da hun ikke forener genstandene med facaden for sin rolle. Lisbeth fortæller dog ligeledes om kollegernes holdning til at hun roder på sit skrivebord på kontoret. Lisbeth fortæller ligeledes om, at hun roder på sit værelse. Dette er en side af Lisbeth, som hun har mulighed for at kollegerne ikke ser, når hun er hjemme. Derfor kan der argumenteres, at såfremt Lisbeth havde handlemuligheder til selv at vælge om hun ville sidde på kontoret eller i hjemmet ville hun potentielt set veksle imellem hvad der ville give mening i forbindelse med udførelsen af hendes arbejde.

Arbejdsværelset

Hjemme hos Kamilla som i forbindelse med sit nye hus også har fået sit eget arbejdsværelse, som hun selv har indrettet som kontor, hvor hun sidder og arbejder til dagligt..

Billedet nedenfor har Kamilla sendt i forbindelse med, at vi bad om billeder fra der, hvor de sidder og arbejder.

Billede af Kamillas arbejdsværelse (Bilag 12)

På billedet af Kamillas hjemmearbejdsplads kan det observeres, at hun har en stol og et skrivebord i sit arbejdsrum. Lyset kommer fra to lamper Kamilla har placeret i rummet. Her har hun en gulvlampe med tre farvede skærme og en mindre bordlampe på sit skrivebord som står op af vinduet, så hun kan sidde og kigge ud, når hun arbejder. Derudover kan der anes en plante i venstre side af rummet, plus en plante der hænger på væggen bag gulvlampen. På skrivebordet har Kamilla ligeledes en vase med en buket af tørrede blomster stående. På billedet kan det yderligere observeres, at Kamilla har både sin bærbare computer fremme og en større stationær skærm på skrivebordet.

Kamilla fortæller, hvordan hun påvirkes af rummet, hun befinder sig i. Dette uddyber hun, når hun bliver spurgt til om rummet, hun arbejder i, har indflydelse på hendes struktur og arbejdsdag.

Jamen det oplever jeg faktisk ret meget at det har. som jeg også nævnte er jeg jo helt vildt glad for at have mit lille arbejdsværelse og synes faktisk jeg har gjort det rigtig hyggeligt. og jeg sidder godt og jeg har godt udstyr til rådighed. vi har faktisk lige drøftet det her med at kommunen har tilbudt at man kan købe kontorstol og bedre belysning, som åbenbart er noget arbejdsmiljøtilsynet har lagt vægt på skal være i orden derhjemme, og så måtte jeg sige til min chef at jeg gider sgu da ikke have et eller andet grimt lysstofrør eller en gamer stol, jeg er simpelthen for forfængelig til og så kan det godt være at jeg sidder en smule bedre og lyset er en smule bedre når jeg sidder på teams, men det kommer selvfølgelig ikke til at ske. ej jeg synes det er lidt for skarpt for min hule her og den gør jo selvfølgelig også at det er et behageligt sted at være og jeg synes det betyder rigtig meget ift at sidde og arbejde, og i ft strukturen så har jeg også muligheden for at der bliver ryddet op og der bliver sorteret og tingene ligger hvor de skal ligge og jeg ikke behøver fjerne dem igen som jeg gjorde da vi sad ved spisebordet og arbejdet. så sad vi jo enten altid og spiste med en kæmpe arbejds bunke ved siden af os eller vi sad i sofaen og spise fordi spisebordet var en kæmpe bunke af arbejdsopgaver (Bilag 3b, 00:23:18)

Ud fra citatet bekræfter Kamilla, at rummet har en indflydelse på hendes struktur og arbejdsdag. Hun fortæller, hvor glad hun er for sit arbejdsværelse og ligeledes, at hun synes, hun “har gjort det rigtig hyggeligt”. Dette indikerer, at Kamilla selv har udført nogle handlinger for at nå dertil, hvor hun finder sit arbejdsværelse hyggeligt. I forbindelse med at Kamilla synes, at hendes arbejdsværelse er hyggeligt, fortæller hun ligeledes, at hun sidder godt, og at hun har godt udstyr til rådighed. Kamilla fortsætter og fortæller, hvordan at kommunen hun arbejder for, har tilbudt, at der kan købes kontorstol og “bedre belysning” i forbindelse med et fokus fra arbejdsmiljøtilsynet om, at dette skal være i orden derhjemme. Til dette fortæller Kamilla, at hun måtte sige til sin chef, at hun “gider sgu da ikke have et eller andet grimt lysstofrør eller en gamer stol”. På samme måde som med Lisbeth, opstår der for Kamilla ligeledes et konkurrerende hensyn, som kræver et valg, når arbejdspladsen flytter ind i hjemmet. Med dette skal det forstås, at genstandene fra arbejdspladsen konkurrerer med private genstande i forbindelse med at få prioriteret en plads. Dette er i samme omfang, som

når Lisbeth skal vælge imellem plads til kontorgenstande eller sit nye klaver i hendes værelse. Dermed tyder det på, at Kamilla ligeledes konstruerer kulissen for hendes facade, i forbindelse med hendes arbejde, når hun fravælger visse genstande til fordel for andre.

Dertil kan det tyde på, at Kamilla forsøger at indtryksstyre sit publikum gennem rekvisitternes egenskaber, når hun fravælger nogle over andre. Dette fremkommer, når Kamilla fortæller, i forbindelse med at det er blevet anbefalet, at hun fik kontorstol og bedre belysning, at hun “er simpelthen for forfængelig” til at få disse ting ind i hendes arbejdsværelse. Kamilla giver dermed et indtryk af, at hun ikke finder kontorgenstande pæne og at dette har en betydning for det rum, hun sidder i. Gennem Kamillas verbale udtryk styrer hun dermed indtrykket, hun afgiver, når hun spiller sin rolle for sit publikum.

Kamilla fravælger her visse rekvisitter med begrundelse i, at hun er “for forfængelig”. På den baggrund kan det analyseres, at Kamilla spiller en rolle hvortil lysstofrør og kontorstolen fra kontoret ikke passer ind i det setup, og dermed kulisse som Kamilla har brug for. Kamilla trækker dermed på det, Goffman beskriver som tegnudstyr, når hun konstruerer sin kulisse for sin optræden. Tegnudstyr består af statussymboler, der er i stand til at udtrykke materiel rigdom og derigennem i stand til at præge en optræden til at stige i værdi over for sit publikum (Goffman, 1992, 38-39).

Kamilla begrunder sin fortælling i, at det godt kan være hun “sidder en smule bedre og lyset er en smule bedre”, når hun skal sidde på Teams, ”men det kommer selvfølgelig ikke til at ske” siger hun. Dermed giver Kamilla et indtryk af, at hun er klar over funktionaliteten af rekvisitterne og lige så klar over, at arbejdsmiljøtilsynet har anbefalet, at genstandene fra kontoret på arbejdspladsen følger med ind i hjemmet. Men ifølge Kamillas udsagn kommer dette ikke til at ske, fordi hun er “for forfængelig”. Kamilla begrunder dermed hendes fravalg af genstandene med hendes forfængelighed og ligesom Lisbeth forbinder hun udstyret fra kontoret som *gamer*-udstyr, når det kommer ind i deres hjem. Gennem fravalg af arbejdsgenstande på baggrund af at være forfængelig tyder det på, at Kamilla ikke ser disse genstande som tegnudstyr og fravælger dem på baggrund af, at de ikke er i stand til at bidrage til hendes optræden. Fælles for de to informanter er, at de begge fravælger arbejdsudstyret, når de forsøger at konstruere deres kulisse for deres facade i forbindelse med arbejdet. Netop når genstandene bliver opstillet i eget hjem, forbinder både Kamilla og Lisbeth

arbejdsudstyret med en kulisser for en “gamer”, hvilket hverken Lisbeth eller Kamilla ønsker at give indtryk af gennem deres kulisser.

Ligesom ved Lisbeth bliver Kamilla den sociale agent der besidder kapacitet til at initierer en kausal handling i forbindelse med hendes handlemuligheder om at fravælge genstandene. Genstandene optræder som index hvortil Kamilla abduktivt konkluderer at hun er for forfængelig til at have disse genstande i sit arbejdsværelse og derfor kommer det ikke til at ske på baggrund af den kognitive operation om, at lysstofrøret er grimt og kontorstolen er en gamerstol. Her går gamer repræsentationen igen som ved Lisbeth. Kontorgenstandene tilskrives dermed en repræsentation af prototyper for gamermøbler når det optræder i eget hjem, hvilket er baggrunden for, at Lisbeth og Kamilla fravælger disse genstande.

Derfor kan der argumenteres, at disse genstande har indflydelse på mulighedsbetingelserne for at Kamilla og Lisbeth kan konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Dette er på baggrund af, at genstandene bliver fravalgt i og med at informanterne ikke ønsker dem i deres hjem og at genstandene ikke hænger sammen med facaden, hvortil de ønsker at spille deres roller, når de optræder frontstage. Dette hænger sammen med den repræsentation genstandene får af “gamer”. Samtidig er der forholdet til arbejdsmiljøtilsynet og dertil arbejdsmiljøloven, hvortil en bekendtgørelse er bestemmende for “at arbejdsgivere skal leve op til en række krav, når medarbejderne arbejder hjemmefra mere end en enkelt dag om ugen, den såkaldte 1-dagsregel” (Finanssektorens Arbejdsgiverforening, 2020).

Reglerne her beskriver, at en arbejdsgiver er ansvarlig for at arbejdsforholdene lever op til en række krav om for eksempel, bordstørrelse, belysning og skærmtype etc. Disse regler er også gældende i medarbejderens personlige hjem når medarbejderen arbejder hjemme mere end en samlet varighed af én dag om ugen (Finanssektorens Arbejdsgiverforening, 2020). Når Lisbeth og Kamilla derfor ikke ønsker kontorets genstande i deres eget hjem får genstandene derfor indflydelse på deres muligheds betingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv i forbindelse med, at vælge om de ønsker at arbejde hjemme eller sidde på kontoret. Hertil opstår et forhold om hvorvidt informanterne har mulighed for at indrette sig med andre genstande der kan leve op til både bekendtgørelsens regler og samtidig leve op til deres roller som de ønsker at spille dem. Dette forhold er betragteligt, såfremt informanterne ønsker handlefrihed i mellem hjemmet og storrumskontoret.

Håndklæderne

Af dette afsnit vil det fremgå, hvordan personlige genstande i rummet bevirker til informantens agens og rolle samt dertil de mulighedsbetingelser, der er for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Dette afsnit tager udgangspunkt i Lisbeths fortælling.

Af forrige afsnit fremkom det, at Lisbeth fravalgte kontorudstyret, som hun ikke fandt passende i hjemmet. Lisbeth fortæller også om udfordringerne ved, at genstande i hjemmet ikke passer til kulissen for hendes facade:

Billede af Lisbeths håndklæder (Bilag 12)

(...)så er der det der med rod, altså jeg er bare lidt et rodehoved og det synes jeg bare sådan er lidt irriterende når man sådan skal altså må den her måde, når man holder møder ligesom sådan bliver nødt til at invitere ind i sit soveværelse, og de der håndklæder, de har bare, hvis man kun kigger på værelset så har de en perfekt plads der

fordi man kan ikke se dem fra resten af rummet, men når jeg skal sidde her og arbejde, så skal jeg jo ikke have våde håndklæder hængende der, vel (...) (Bilag 6, 00:49:23).

Lisbeth fortæller, at hun “..er bare lidt et rodehoved..” og, at hun synes, det er irriterende, når hun holder møder og dermed inviterer andre mødedeltagere ind i sit soveværelse. Lisbeth beskriver, hvordan at hendes håndklæder har en perfekt plads, hvis man kun kigger på hendes værelse, fordi man ikke kan se dem fra resten af rummet. Ligeledes fortæller Lisbeth, at når hun skal sidde og arbejde “skal jeg jo ikke have våde håndklæder hængende der.”

Gennem observationen fremkommer det, hvordan Lisbeth agerer, når hun fortæller om håndklæderne:

(...) Lisbeth læner sig frem med overkroppen mod bordet og skærmen og lægger hænderne i skødet med begge arme ind til kroppen da hun fortæller hun ikke havde forestillet sig hvor meget det fyldte. Hun læner sig tilbage og kigger mod vinduet og fortæller imens hun smiler at hun jo ikke kan have håndklæder hængende når hun har møder. Hun peger og tager fat i det ene håndklæde og vifter let med håndklædet imens det hænger ud fra skabet hvorefter hun slipper det så håndklædet selv falder på plads igen fra sin knage og ned over skabet. Hun læner sig tilbage i stolen og vender siden til skærmen og kigger ud i rummet. Hun er stille. Indtil hun vender rundt på stolen igen og vender fronten mod skærmen og fortsætter med at fortælle (Bilag 6, 00:49:23).

I sammenhæng med at Lisbeth fortæller om, at hun ikke kan have håndklæder hængende der, når hun har møder, tager hun fat i det ene af håndklæderne og vifter med det, og lader det selv falde ned fra skabet. Når Lisbeth vifter med håndklæderne, anvender hun dermed sine kropslige udtryk til at give indtryk af, at håndklæderne er irriterende, der hvor de hænger i rummet. Håndklæderne kan ses direkte fra skærmen og hun er derfor ikke nødt til at dreje skærmen for at vise os dem, hvortil det derfor kan antages, at håndklæderne også er synlige, når Lisbeth har onlinemøder med sine kolleger..

Lisbeth har forudgående for dette yderligere nævnt genstandene på hendes værelse. Dette fremkom, da hun blev bedt om at beskrive, hvordan hendes dag er nu under nedlukningen. Hun fortæller i den forbindelse om et projekt, hun er tilknyttet og hvordan hendes dag er i forbindelse med dette:

(...) vi har sådan en gruppe for hvordan vi får implementeret vores strategi så altså der vil som regel ligge sådan et online møde, og det gør også at det er en fast del af dagen lidt bliver at hive mine håndklæder ned herovre, og sådan, I kan godt se hvor meget det roder her omme bagved, prøver sådan, okay, hvordan får jeg sådan ligesom mindst muligt af mit soveværelse med (...) (Bilag 6, 00:10:01)

Lisbeth fortæller, at hun og hendes kolleger på projektet som regel har et online møde. Hun fortæller, hvordan det bliver en fast del af dagen for hende at hive sine håndklæder ned. Lisbeth påtaler yderligere, at “det roder her omme bagved” og at hun prøver at få mindst muligt af sit soveværelse med, når hun har disse online møder.

Gennem citatet fortæller Lisbeth, at de online møder gør det til en fast rutine, at hun fjerner sine håndklæder. Lisbeth har derudover fortalt, hvordan at hun ikke kan “have våde håndklæder hængende der”. Og at det er irriterende, at hun skal lukke folk ind i sit soveværelse. På baggrund af Lisbeths fortælling tyder det på, at hun har en normativ betragtning af, hvordan der *skal* se ud i baggrunden, når hun møder hendes kolleger. Lisbeth er i hvert fald ikke af den betragtning, at hun kan have håndklæder hængende i baggrunden. Lige såvel fortæller Lisbeth, at det er irriterende at lukke folk ind i soveværelset, og hun forsøger at tilrette sin placering i rummet, så hendes publikum fra de forskellige online møder kun får indblik i det, Lisbeth selv ønsker, de skal have indblik i. Til dette kan det analyseres, at Lisbeth forsøger at vedligeholde en bestemt definition af situationen og derigennem spiller et skuespil, som opretholder hendes rolle.

For at gøre indtryksstyringen mulig trækker Lisbeth derfor på de muligheder, der er for, at hun kan opretholde sin rolle. Lisbeth konstruerer på den måde sin kulisser i baggrunden, i forbindelse med den rolle hun spiller, når hun agerer over for andre under online møderne. Rekvisitterne spiller derfor også en rolle for Lisbeths selvpræsentation på baggrund af, at disse er en del af den ydre stimuli, der er med til at bidrage til den personlige facade, som Lisbeths publikum forventer følger med, når hun optræder (Goffman, 2014, 72-73).

I denne opretholdelse af sit selvbillede, og dermed sin rolle, finder Lisbeth ikke, at håndklæderne kan indgå som rekvisitter som en del af sin kulisser, når hun konstruerer denne i forsøget på at tilpasse den facaden. Lisbeth fortæller, hvordan at det er et online møde, der gør, at hun har en fast rutine om at fjerne håndklæderne, så andre ikke kan se dem.

Derudover kan der på baggrund af Gell analyseres, hvordan at computeren kan betragtes som index på baggrund af at være en fysisk genstand. Computeren bevirker til at være index i

konteksten af Lisbeths online møder. Dette er på baggrund af, at computeren skal ses som instrument til social agens (Gell, 1998, 19).

Computeren er netop instrumentet for at onlinemøderne kan effektueres, hvortil Lisbeth møder sit publikum frontstage. Computeren er derfor også kun et index under de online møder, da index netop skal ses i den kontekst, det anvendes. Derfor fører computeren, og derigennem online møderne, til at Lisbeth handler ved at fjerne håndklæderne. Når Lisbeth fjerner håndklæderne, er det også kontekstafhængigt netop på baggrund af, at dette sker op til, at hun har onlinemøder med sine kolleger.

Dette lægger op til, hvordan at et index som computeren og derigennem online møderne skaber agens for Lisbeth igennem abduktionens konklusion om, at hun ikke kan have håndklæderne hængende. Lisbeths tanker, ideer og intentioner om, at hun ikke kan have håndklæderne hængende, er den kognitive operation der, ifølge Gell, opstår, og som tilføres et index. Og dermed er det abduktionen, der fører til agens (Gell, 1998, 13-14). Computeren på Lisbeths værelse er dermed et instrument til handling. Computeren er den genstand, der gør det muligt for Lisbeth at afholde online møder og abduktionen er dermed forbindelsen fra de tanker, der er fra computeren i forbindelse med de online møder og til handlingen og derfor bliver computeren det grundlæggende instrument, der fører til Lisbeths handlinger i forbindelse med at flytte på håndklæderne. Den kognitive operation er forbundet af Lisbeths fortælling om, at hun ikke kan have håndklæder hængende og dermed også en del af den indtryksstyring Lisbeth anvender, når hun spiller sin rolle for andre. For at opretholde sit selvbillede og derigennem sin rolle har Lisbeth agens til at fjerne håndklæder og rykke computeren på baggrund af intentionen om, at hendes kolleger ikke skal lukkes for meget ind i hendes soveværelse. Gennem den agens Lisbeth tilskriver håndklæderne, konstruerer hun kulissen, for den rolle hun ønsker at fremvise sit publikum, når hun agerer frontstage, i forbindelse med hendes arbejde hjemmefra.

Opsummering af analysedel 2

Med udgangspunkt i ovenstående analyse, kan det argumenteres, at genstandene har indflydelse på informanternes mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, når de til- og fravælger genstande for at konstruere kulissen for den facade, de optræder i, når

de er frontstage. Af analysens afsnit fremgik det, hvordan Hanna trækker på en fælles fortælling om, at alle ligner lort, hvilket er en fortælling hun kan efterleve, når hun optræder frontstage gennem onlinemøder. Samtidig fremgår det, hvordan Hanna trækker på tegnudstyr og ligeledes begrænser udsynet til hendes hjem fra computerskærmen, hvilket kan skyldes, at Hanna ikke ønsker at spille en rolle, hvortil alle ligner lort, hvilket knytter an til rollen som kamæleon. At Hanna kan spille sin rolle som æstetiker, er betinget af de genstande, hun opnår agens igennem og ligeledes at hun ikke er i storrumskontoret, hvortil genstande som skrivebordet begrænser hendes mulighed for at spille sin rolle.

Når Kamilla benytter opslagstavlen i storrumskontoret, tilskrives der agens, som leder til Kamillas handlemuligheder for at vælge personlige genstande, hun kan hænge op. Dette bevirker, at Kamilla kan spille sin rolle som ikke altid vigtig og voksen, når hun optræder frontstage. Både Hanna og Kamilla fremhæver selv, hvordan rummet, de selv har haft indflydelse på, har indflydelse på deres arbejde og at der i storrumskontoret er begrænset indflydelse for handlemuligheder i forbindelse med, at de selv kan bestemme. I Lisbeths værelse begrænser håndklæderne hende i at spille sin rolle og Lisbeth har dertil en fast rutine i at fjerne håndklæder inden de online møder begynder med hendes kolleger.

På den baggrund er der både muligheder og begrænsninger i genstandene for, at informanterne kan konstruere et fleksibelt arbejdsliv.

Fælles for informanterne er, at i storrummets faciliteter optræder informanterne frontstage hele tiden med hinanden og er derfor også en del af de sociale praksisser, der udspiller sig, når handlinger legitimeres. Et af de fællestræk, der er i hjemmet, er computeren, der gør online møderne mulige. Lisbeth har kun udfordringer med sine håndklæder, når hun har online møder, Hanna spiller rollen som kamæleon, når hun har online møder, Kamilla lader døren stå åben, som hun har lyst og lader sig derfor forstyrre i det omfang, hun ønsker. Når medarbejderne sidder hjemme og arbejder har de derfor mulighed for at gå backstage i arbejdstiden, når de ikke er i onlinemøder. På den baggrund kan informanterne spille deres roller på deres egne præmisser og kun optræde i de roller, de vælger for deres arbejde, når de er i kontakt med deres arbejde. Hver informant trækker på nogle forskellige genstande i forsøget på at opretholde de roller, der knyttes til konteksten for deres arbejde. Derfor forsøger informanterne at spille deres arbejdsroller i hjemmet og indrette sig efter de tilhørende facader. Derfor kan det argumenteres, at medarbejderne tilskrives agens til selv at

vælge, om de ønsker at sidde i storrumskontoret eller i hjemmet, når de arbejder.

Genstandene må leve op til de facader og informanterne er nødt til at have de rette facader for at spille deres roller. Rekvisitterne er derfor ikke ligegyldige for, hvordan vi agerer, eftersom de er en del af den facade, vi spiller i. Dette er årsagen til, at Kamilla og Lisbeth fravælger genstande fra kontoret med udgangspunkt i repræsentationen af "gamer".

Et forhold, der hertil blev understreget, var at arbejdsgiveren, ifølge lov om arbejdsmiljø, skal leve op til forskellige krav, når medarbejderne arbejder hjemmefra mere end en enkelt arbejdsdag om ugen. Dertil kan der stille spørgsmål til, om hvorvidt medarbejderne skal have frihed til selv at vælge arbejdsplads mere end en dag om ugen, såfremt de ikke ønsker genstande fra kontoret ind i deres hjem, eller spørgsmålet om hvorvidt der kunne tilbydes andre genstande til medarbejderne, der kunne leve op til bekendtgørelsens krav og ligeledes tilgodese informanternes roller.

5.4 Magtrelationers indflydelse på informanternes mulighedsbetingelserne

Medarbejderne i Teamet i Kommunen agerer på baggrund af nogle eksplicite og implicite forventninger, der udspringer af forskellige magtrelationer, som er med til at konstruere mulighedsbetingelserne for, at medarbejderne kan opretholde deres roller når de optræder frontstage for deres publikum. I det følgende afsnit vil vi præsentere, hvordan henholdsvis den disciplinære magt såvel som selvledelse udøves hos vores informanter. Derudover vil vi argumentere for, hvordan magtrelationerne i Teamet i Kommunen relaterer sig til vores informanternes forestillinger om fleksibilitet og en fleksibel arbejdsplads.

5.4.1 Ledelse af medarbejderne

Af dette afsnit vil det fremgå, hvordan Merete udøver ledelse. Hertil vil der blive taget udgangspunkt i Meretes fortælling, som den fremgår med udgangspunkt i observationen af et

fælles personalemøde i Teamet. Til analysen anvendes Goffmans begreber fra dramaturgien til at belyse, den rolle Merete spiller, samt den indtryksstyring hun anvender, når hun optræder. Ligeledes vil der blive taget udgangspunkt i Michel Foucaults perspektiver på magtrelationer for at belyse, hvordan Meretes magtudøvelse har indflydelse på de mulighedsbetingelser, som hendes medarbejdere har for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Afslutningsvist vil Alfred Gells The Theory of the Art Nexus blive anvendt til at belyse den agens, der tilskrives konteksten for det observerede personalemøde og hvordan computeren udgør index, der virker som instrument for Meretes agens.

Merete er ungechef i Teamet i Kommunen og beskriver selv sine arbejdsopgaver som det, ”at være sværd og skjold for at mine medarbejdere de kan udføre det, som de er gode til og det som vi fagligt vurderer, der er behov for.” (Bilag 5, 02:10) samt at ”kæmpe for at folk har de rammer der skal til for at de kan udføre deres arbejde” og ”(...) beskytte dem mod alt det bævl, som falder ned engang imellem. Fordi, det gør det, når det er en politisk styret organisation” (Bilag 5, 00:02:10).

Merete fortæller, at dét at være sværd og skjold er for, at hendes medarbejdere kan ”udføre det, som de er gode til” og ligeså vel, det som hende og medarbejderne ”fagligt vurderer, der er behov for”. Merete anvender her verbale udtryk til at styre, dét indtryk hun giver andre. Når Merete benytter disse verbale udtryk, giver hun indtrykket af, at hendes rolle består i, at hun agerer beskytter for sine medarbejdere. På den måde anvender Merete sin indtryksstyring til at fastholde og vedligeholde en fast definition af en situation af, hvordan hun er som leder. Når Merete trækker på de verbale udtryk, benytter hun sig af dele af de ydre stimuli gennem sprogbrug og bruger dette til at bidrage til hendes facade og opretholde sit selvbillede (Goffman, 2014, 72-73).

Gennem den dramaturgiske indtryksstyring trækker Merete dermed på de stimuli, hun har adgang til, når hun fremfører sin ønskede rolle, og vælger at spille rollen, som medarbejdernes beskytter, og dertil er hun sværd og skjold mod det ”der falder ned engang i mellem” som konsekvens af, at Teamet i Kommunen er en politisk organisation.

Af Meretes beskrivelse af sine arbejdsopgaver kan det yderligere udledes, at der er hierarkisk magt på spil i kraft af organisationens opbygning. Dette er på baggrund af, at Merete fortæller at noget ”falder ned engang i mellem (...) når det er en politisk styret organisation”, hvilket

indikerer, at der også kommer arbejdsopgaver udefra, som medarbejderne skal udføre. I den hierarkiske konstellation er Merete placeret således, at hun både fungerer som leder for andre, men også som en der ledes af nogen, der er placeret over hende i hierarkiet. En konstellation, der også betinger disciplinær magt, hvor det gennem påbud, instruktioner, dagsordener og regelsystemer samt belønning og opmuntring, anvendes som en individualiseringsproces (jf. Foucault, 2002).

I konteksten som Teamet i Kommunen befinder sig i, kan det argumenteres, at afdelingen som del af det kommunale system udgør en enhed, som i og for sig formes gennem den magtrelation, som afdelingen indgår i med de øvrige instanser i kommunen og det omkringliggende samfund, der har forskellige forventninger og krav til det arbejde og den position, som Teamet i Kommunen som afdeling skal varetage.

Dette kan blandt andet udledes af, hvordan den hierarkiske struktur og magtfordeling i organisationen ser ud ved henvendelser fra de øvre lag i hierarkiet, da der, som Merete fortæller er ”rigtig mange ting, som man gerne vil have os med til” (Bilag 5, 00:02:10).

Hun fortsætter ved at give et eksempel på, hvordan hun forholder sig til en sådan henvendelse fra et højere hierarkisk lag:

Så det betyder, at når der kommer en politiker eller nogen længere oppe i systemet, som har en eller anden idé om noget, der kunne være rigtig smart at vi gjorde, og hvor jeg tager mig til hovedet og tænker: are you fucking kidding me, altså, så er det min opgave, at kunne forklare at det kan vi desværre ikke eller det kan vi godt, men så skal vi bom, bom, bom, hvad end det nu end måtte være, ikke? (Bilag 5, 00:02:10).

Merete fortæller om, hvad det betyder når ”noget falder ned” og beskriver hertil, hvordan at dette kan komme fra ”en politiker eller nogen længere oppe i systemet”. Ligeledes fortæller hun, at disse tager kontakt til Merete i forbindelse med, at de har ”en eller anden idé om noget der kunne være rigtig smart”. På denne baggrund beskriver Merete Teamet i kommunen som et ungeområde, der ofte bliver kontaktet med henblik på at inddrage afdelingen, da det antages af politikerne eller nogen længere oppe i systemet, at afdelingen er relevant. Merete fortæller, hvordan nogle af disse ideér gør, at hun tænker ”are you fucking kidding me”, hvilket indikerer, at Merete ikke er af samme overbevisning om, at ideen er ”smart” og derfor

indimellem afviser disse forventninger om aktiviteter, som andre mener kunne være “smarte”, at Teamet i Kommunen deltog i. Dette peger i retning af, at Meretes frihed i styringen af sit arbejde, ligeledes er underlagt en styringsrationalitet, som påvirker, hvordan Teamet i Kommunen, som afdeling, kan agere i forskellige sammenhænge.

Merete fortæller yderligere, hvordan at det er hendes opgave som leder, at forklare om hvorvidt Teamet i Kommunen kan eller ikke kan udføre disse ideer. Dermed fremhæver Merete, at der er mulighed for, at hun kan have indflydelse på afdelingens deltagelse i de tilfælde, hvor hun vælger at deltage, men at der også fra hendes side, på vegne af afdelingen, kan være nogle betingelser for deltagelsen. Det kan argumenteres, at Meretes muligheder for at stille krav til politikere, som er højere rangerende i hierarkiet eller andre, som henvender sig til afdelingen, ligger i kraft af hendes egen placering, som gør, at hun som chef både kan udøve magt, såvel som være underkastet en udøvende magt.

Dermed er det igennem Meretes mulighed for at udøve magt, at hun også har mulighed for at spille sin rolle som beskyttende i kraft af at være sværd og skjold. Den udøvende magt som chef bidrager til Meretes selvpræsentation og er dermed et element, der muliggør Meretes rolle, som hun vælger at spille for sit publikum.

Denne magtudøvelse ses for eksempel også under et personalemøde, hvor Merete i kraft af sin stilling og rolle agerer som ordstyrer for mødet, hvor hun blandt andet er den, som introducerer dagsordenen:

Merete dukker op på skærmen og hilser ”god formiddag” og byder velkommen til mødet.

Hun undskylder forvirring omkring ændring af tidspunkt, hvorefter hun gør opmærksom på at vi er til stede for at overvære mødet i forbindelse med vores specialeskrivning.

Efterfølgende oplister hun de fire punkter på dagsordenen for mødet:

1. Fremlæggelse af Villaens strategi v. Julie (15 min)
2. Ungeliv på kanten v. Bo (50 min)
3. Orienteringer fra ledelsen om nyt fra Kulturområdet, RK, BUR og politiske sager mv. (10 min)
4. Nyt fra UiRMED (10 min)

Merete nævner at mødet efterfølgende bliver opdelt, hvor det pædagogiske personale afholder møde i nærværende rum, som er fortroligt, hvorfor nogen vil blive bedt om at logge ud. (Bilag 8).

Under observationen af det digitale personalemøde, som foregår over Microsoft Teams, bliver vi opmærksomme på, at de oplyste tidsrammer for hvert oplæg overholdes minutiøst. Dette fremkommer under personalemøde, hvor medarbejderne er blevet bedt om at se en film:

Bo deler sin skærm og fortæller om et projekt, der handler om forebyggelse af stofmisbrug hos unge. Bo viser en hjemmeside, hvor der er en video på forsiden og beder deltagerne om at bruge de næste ca. 20 minutter til at se videoen, hvorefter der vil være gruppediskussion og opsamling i plenum. Han siger, at man også kan holde pause inden for det tidsrum der er afsat til at se videoen før de mødes igen, hvis der er behov. (Bilag 8, 11:06)

Medarbejderne har her fået en tidsramme for, hvornår de skal have set filmen og eventuelt have holdt pause og være tilbage på skærmen igen.

Selvom det er Bo, der har forklaret, hvad medarbejder skal, er det Merete, der henvender sig, efter tiden er gået:

Merete spørger om ”vi er ved at være tilbage?” og ”Er Fløjen med?”

Der er en i ”Fløjen” som siger, at der 2-3 hos dem, som lige er på toilettet.

Flere deltagere tænder deres kamera.

”Okay, så giver vi dem lige et minut,” siger Merete.

Da minuttet er gået, fortæller hun at hun skal prøve noget nyt. Og folk nu bliver opdelt i rum i 5-7 minutter, hvor de kan diskutere videoen, som de lige har set. (Bilag 8, 11:34)

Af observationen fremgår det, hvordan Merete tager initiativ til, at alle skal tilbage og at de samlet skal igang igen. Merete giver folk et minut til at komme tilbage fra toilettet og fortsætter derefter ved at informere om, hvad der så skal ske. Her får medarbejderne instrukser og rammer for næste skridt i opgaven, da de bliver informeret om, at de vil blive

sendt ud i virtuelle grupper for at diskutere den video, de har set. Hertil får de oplyst, hvor mange minutter de har, hvorefter alle bliver sendt ud i virtuelle grupperum.

Merete udøver i den forbindelse aktivt den disciplinerende magt for at overholde de oplyste tidsrammer ved, at hun agerer ordstyrer samt administrator, når det kommer til at fordele de ca. 20 deltagere i mindre grupper i forbindelse med en refleksionsrunde. Under mødet udvises bevidsthed om denne magtudøvelse, som skildres i nedenstående observation fra overgangen af virtuelle grupperum og tilbage til plenum:

Hanna begynder at tale, midt i hendes talestrøm falder Mikael ud, hvilket der bliver kommenteret på som, ”at internettet røg”, hun fortsætter sin talestrøm.

I Plenum

Tilbage i plenum er der en, der siger ”det er hård kontrol, så sluttede mødet”

”Ja, nu var man lige midt i en pointe og så...”, siger Hanna, og der grines.”. (Bilag 8)

Samme oplevelse gør sig gældende ved nedenstående observation, som starter efter vi er delt ud i mindre grupperum:

Christian byder ind. Han vender ansigtet og kigger mod højre og siger –” jeg tror også det kommer an på hvordan man skal bruge filmen”. Han kigger tilbage på skærmen og fortæller om sin holdning til videoen -

Skærmen bliver sort.

Vi ryger tilbage til hovedrummet.

En siger – “åh der er hård kontrol, det er rush tilbage”.

Merete griner “ja jeg havde jo sagt at det var 6-7 minutter”. Hun spørger til hvem der havde en god pointe de blev afbrudt i. Christian griner og siger at “jeg troede det var mine teammates der blev træt af mig” – Merete griner og siger “nej det var bare din chef”. (Bilag 9).

Ovenstående viser, at mødedeltagerne, efter at have været opdelt i mindre grupper under mødet, afbrydes i deres dialog “midt i en pointe” og bliver ledt tilbage til hovedrummet, tilsyneladende uden varsel. Der bliver også, drillende pointeret på magtudøvelsen ved, at der bliver sagt, at “der er hård kontrol”. Situationen viser ligeledes, hvordan magt udøves som instrumentel for et formål, nemlig at overholde mødets tidsramme og dermed den disciplinerende magts rammer. Ligeledes bliver den implicitte disciplinering i denne sammenhæng eksplicit gennem den tydelige forbindelse mellem tid og rum, når det drejer sig om disciplinering, der blandt andet bygger på en styring af tid og (fysisk) positionering. Ved at dirigere medarbejderne tilbage til hovedrummet uden varsel, udøves og fungerer magten som en begrænsning for medarbejderens frie bevægelighed inden for disciplinerings rammer (jf. Nilsson, 2009, 99).

I kraft af at online møderne faciliteres gennem deres computere, bliver computerne instrumentet, og dermed index, for de kausale begivenheder der opstår under online mødet i forbindelse med, når Merete anvender dets funktioner til at styre medarbejderne. Computeren er derfor index på baggrund af konteksten for online mødet, eftersom Merete ikke ville have haft mulighed for at “hive” alle folk tilbage til hovedrummet under fysisk fremmøde, såfremt medarbejderne var sendt ud i hver deres fysiske grupperum for at diskutere en arbejdsrelateret opgave. På den baggrund optræder computeren som index, der leder til den kognitive operation hos Merete, hvortil hun abduktivt konkluderer og opnår agens. Meretes abduktive konklusion bunder i den kognitive operations tanker, vilje og handling. Dette har oprindelse til, den tidsplan Merete har sendt ud i forbindelse med dagsordenen for mødet. Dertil ligger der en tanke, vilje og intention om at overholde tidsplanen, hvilket fører til konklusionen og dermed agens, når hun styrer mødet og dermed medarbejderne ved hjælp af computer systemets funktioner. Merete bliver dermed sociale agent for agens og ligeledes bliver medarbejderne sociale agenter for agens, eftersom Merete ikke kan udøve sin agens uden medarbejdernes deltagelse. Medarbejderne i konteksten udgør derfor patient agent, eftersom at de er kausalt påvirkede af Meretes handlinger. De passive agenter som medarbejderne udgør, i kraft af deres position som patient ved ikke at gøre modstand, resulterer dermed i, at der i agent (Merete) og patient (medarbejderne) relationen dannes et indlejret hierarki og derfor kan Merete styre mødet uden modstand (Gell, 1998, 22-23)

Udfra ovenstående, kan det argumenteres, at det ikke i alle henseende er muligt for medarbejderen at have fuld agens for selvledelse i retning af fleksibilitet, selvom det teknisk ville være muligt for den enkelte medarbejder at forlade onlinemødet og bryde med den normaliserende sanktion om deltagelse.

Ovenstående observation er ligeledes et eksempel på, hvordan Meretes agens samt legitimitet for at kunne udøve disciplinerende magt udspiller sig.

Denne "hårde kontrol", som fremgår af ovenstående observation, står i modsætning til, hvad Merete fortæller os, hun forbinder med fleksibilitet og en fleksibel arbejdsplads, Merete forbinder netop fleksibilitet, som værende noget der ikke skal styres af en fast tidsramme:

fleksibilitet for mig er ikke at have et otte til fire job. Jeg ville *dø*, hvis jeg havde et otte til fire job. Det er der rigtig mange af mine gode medarbejdere, der godt kan lide og det finder man jo så ud af, men jeg ville dø. (...) jeg trives simpelthen ikke i et otte til fire job. (Bilag 5, 00:31:09).

Det kan i den forbindelse diskuteres, hvorvidt hun har denne indstilling til ledelsen af sine medarbejdere, også selvom hun, jævnfør ovenstående udtalelse, udviser bevidsthed om, at hendes medarbejdere kan have andre behov i forhold til rammen for deres arbejdstid.

I forlængelse af, at vi taler med Merete om hendes relation til sin egen leder, kommer hun ind på, hvordan hun har en grundlæggende tillid til sine medarbejdere, som kan indikere hendes måde at udøve magt på overfor sine medarbejdere:

Jeg har en grundlæggende tillid til folk, også fordi det er super dygtige folk, jeg har ansat. Jeg tror også på, at hvis man arbejder med at give en medarbejder noget ansvar, så både blomstrer de og producerer de simpelthen også mere. Mine medarbejdere behøver ikke at komme og spørge om lov til alt muligt og få godkendt alt muligt. Jeg har få ting, jeg gerne vil være inde over, men langt det meste kører de med selv. Det er i hvert fald sådan som jeg selv oplever det, mine medarbejdere kan jo opleve noget andet. (Bilag 5, 00:21:33).

Merete beskriver, den styringsrationalitet, som hun anvender til at lede sine medarbejdere, som en, der bygger på tillid og en frihed for medarbejderen til at være selvstændige i

udførelsen af deres arbejde. Det kan tyde på, at Merete i sit lederskab forsøger at strukturere et handlingsfelt for sine medarbejdere, ved at de ikke skal “spørge om lov til alt muligt” eller “få godkendt alt muligt”, snarere end at styre medarbejderne. Denne holdning kan knyttes an til, at Merete forsøger at leve op til de forventninger, hun tror, der er til hende fra medarbejdernes side:

(...) der er en forventning om at det er mig, der sætter retningen. Og jeg tror også, der er en forventning om, alt efter hvor de [*medarbejderne*] er i deres ansættelsesforløb (...) og hvad de har haft arbejdet med, så er der noget indkøring i det her med at kunne håndtere og administrere at have så stort et mandat, som medarbejderne har. Så, der er en forventning til mig om at jeg sætter en retning, men også en forventning om at jeg kan spotte, når nogen har svært ved at navigere i det. Og en forventning om at jeg kan yde den hjælp, der skal til, når der bliver bedt om hjælp. (Bilag 5, 00:16:55, egen kursiv).

Når Merete fortæller, om de forventninger hun tror, der er til hende, fortæller hun blandt andet, at hun tror medarbejderne forventer, at hun kan spotte, når nogen har det svært, og at hun dertil kan yde den hjælp, de har behov for. Således fremhæver Merete igen årsagen til, hvorfor hun påtager sig rollen som sværd og skjold. På samme måde så afviser hun, at det er hendes opgave, at bestemme medarbejderens arbejdstid, da vi stiller spørgsmål til, hvordan hun ville have det med at skulle strukturere medarbejdernes arbejde, for at få indblik i baggrunden for hendes styringsrationale:

Ved du hvad, det gider jeg ikke. Jeg er helt sikker på, det kan de godt finde ud af selv. Og hvis jeg tænker, ligesom får fornemmelsen af, hov jeg får sgu aldrig det jeg skal fra Lisbeth eller en anden, så ville jeg tage en snak med Lisbeth og finde ud af, hvordan kan jeg hjælpe dig med at strukturere din arbejdstid. Men *jeg* gider altså ikke at gøre det, det må de selv gøre. (Bilag 5, 00:59:36).

Når Merete fortæller om, at hun er sikker på, at medarbejderne godt selv kan finde ud af at strukturere deres eget arbejde, trækker Merete på indtryksstyringens første form for udtryk ved at benytte ydre stimuli som verbalt udtryk. Gennem sprogbrugen fremhæver hun, at “det gider jeg ikke” og medarbejderne godt selv kan, hvilket giver Merete indtryk af, at hun har tilliden til, at medarbejderne er i stand til selv at strukturere deres tid.

Dermed pointerer Merete, at hun har tillid til, at medarbejderen er i stand til selv at strukturere sin tid og at hun, på baggrund af den relation hun har til den enkelte af sine medarbejdere, agerer som støtte for medarbejderen i at strukturere deres arbejdstid ved at tilgodese vedkommendes behov. Derved bliver det muligt for Merete at være den, der opstiller mulighedsbetingelserne for, at medarbejderne kan konstruere deres arbejdsliv med henblik på fleksibilitet.

Der kan stilles spørgsmålstejn ved Meretes overvejende fokus på de medarbejdere, der er eksplicit udfordrede under nedlukningen, eksempelvis medarbejdere med børn, som hun omtaler flere gange under interviewet. Hun beskriver blandt andet, hvilke former for løsninger hun tilbyder:

(...) Vi har også en stakkels kollega med tre børn, der bor i en 3-værelses lejlighed og også en hjemmearbejdende mand, altså, hjælp! (...) Og med dem, så, er det jo, jamen, der er nogle retningslinjer for, hvad mine chefer siger at jeg må tillade mine medarbejdere at gøre. Det matcher ikke nødvendigvis med, hvad jeg kan mærke, at man kan have behov for som medarbejder, så med nogle af dem, så har det også været sådan: okay, prøv at hør her, hvis du nu kører ud i det hus, hvor der ikke kommer nogle chefer derude, så kan du sidde derude én dag, og det behøver du ikke fortælle nogen om, men så har du en hel dag, hvor du kan være produktiv. Altså, vi har måtte finde veje i det her, ikke. (Bilag 5, 00:05:26).

I ovenstående fremgår det, hvordan Merete agerer sværd og skjold for en medarbejder, der under nedlukningen skal arbejde under trange pladsforhold ved at tilbyde vedkommende at kunne gøre brug af en af Teamet i Kommunens kontorpladser, hvor der ikke forventes, at være nogen som kontrollerer medarbejderens tilstedeværelse på det givne tidspunkt. Merete agerer blandt andet sværd og skjold ved at udfordre interne aftaler med sine egne chefer, da hun vurderer, at medarbejderens behov er vigtigere, for at denne kan udføre sit arbejde. En sådan prioritering medvirker til implikationer af, at Meretes styringsrationalitet har en blind vinkel for andre medarbejdere, der i højere grad forventes at skulle udøve selvledelse for at præstere i deres arbejde under nedlukningen, en pointe, vi vender tilbage til senere i analysen.

I ovenstående fremgår det, hvordan ledelsen i Teamet i Kommunen, og i særdeleshed Merete, er med til at konstruere mulighedsbetingelserne for fleksibilitet i arbejdslivet ved at spille en rolle som sværd og skjold overfor sine medarbejdere. Denne rolle bidrager ligeledes til, at der i magtrelationen dannes et indlejret hierarki, som i nogle henseende begrænser medarbejdernes agens i kraft af den disciplinering, de er underlagt i relation til ledelsen og som også begrænser medarbejderens muligheder for fuld agens for selvledelse i retning af fleksibilitet.

Det sociale fællesskab

Det fremgår af vores interviews med henholdsvis Kamilla, Lisbeth og Hanna, hvordan ledelsen insisterer på at afholde virtuelle sociale arrangementer eller møder med henblik på at bevare det sociale sammenhold i Teamet i Kommunen, men at dette forsøg, i nogle tilfælde, opleves som tvungen social samvær. Dette ses for eksempel i vores interview med Kamilla, der fortæller, at hun sagtens kan undvære de virtuelle kaffemøder med sine kolleger:

(...) mine kolleger ved godt det her, for det er ikke noget jeg lægger skjul på, men det jeg savner i coronatiden af socialt samvær, det er sgu ikke socialt samvær med mine kolleger, det er at kunne inviterer alle mine venner hjem på middag eller gå ud på restaurant. Og det er ikke fordi jeg ikke kan lide mine kolleger, men de er mine kolleger de er mit arbejde og så mine venner er mit sociale liv og det er bare noget helt andet (...). Så de der sådan, ej jeg vil ikke kalde dem halvhjertede, med de der forsøg på at bevare det sociale sammenhold, når nu mødes vi til virtuel kaffemøde fredag morgen og så kan vi drøfte hvad folk laver i weekenden, altså det gør mig bare så frustreret. (Bilag 3b, 00:14:59)

Kamilla forbinder de virtuelle kaffemøder på arbejdspladsen med frustration, som delvis kommer af, at hun forbinder sit sociale liv med sin fritid, hvor hun kan være sammen med venner, mens hun forbinder det at være social med sine kolleger med sit arbejde. Ud Fra Kamillas fortælling om sin holdning til de virtuelle kaffemøder, tyder det på, at Kamilla giver indtrykket af, at hun deltager af pligt frem for lyst, selvom kaffe-møderne ikke er obligatoriske.

Dette er et eksempel på, hvordan Kamilla kan være underlagt en disciplinering, hvor det forventes, at man deltager i kaffe-møderne, hvis man ikke vil falde uden for det sociale fællesskab på arbejdspladsen.

Dette knytter sig til, at Kamilla ikke har så meget samarbejde med sine kolleger:

Jeg tror, blandt mine kollegaer, jeg har ikke så meget samarbejde med mine kollegaer i Teamet i Kommunen egentlig, fordi at mit område er så specialiseret, og er så specialiseret omkring noget andet end fritidsundervisning og ungekultur og innovation og musik og hvad vi ellers har. Så der ligger mit samarbejde meget netop med sagsbehandlere og så rigtig meget med skolerne og politiet (...) (Bilag 3a, 00:23:37).

Kaffemøderne bliver derfor scenen, hvor Kamilla møder sine kolleger og dertil spiller sine roller. De uformelle møder blandt kollegerne bliver dermed adgangen til publikummet fra Teamet i Kommunen. I konteksten af uformelle kaffemøder, hvor kollegerne mødes og drøfter, hvad de har lavet i weekenden, kan det argumenteres, at Kamilla deltager både for at undgå den normaliserende sanktion, men også i et forsøg på at styre det indtryk, hun afgiver til sin chef, Merete, ved at deltage alligevel, selvom hun egentlig ikke har lyst. Kamilla giver på den måde indtrykket af at være pligtopfyldende, hvilket knytter sig til hendes specialiserede rolle i Teamet i Kommunen. Dette fremgår, når Kamilla bliver bedt om at beskrive en typisk arbejdsdag: "(...) Jeg bliver nødt til at have rigtig mange to-do lister, fordi jeg har mange forskellige opgaver og en telefonsamtale fører som regel tre nye opgaver med sig. Så jeg er sådan en, der noterer alt ned (...)" (Bilag 3a, 00:15:01).

Her fortæller Kamilla, at hun har mange opgaver og der hele tiden kommer flere, så hun er nødt til at holde overblik over, hvad hun skal.

På baggrund af Kamillas specialiserede område, hvor hun samarbejder med forskellige myndigheder og ligeledes "er sådan en der noterer alt ned", tyder det på, at hun til dagligt spiller en rolle, der er ansvarlig og pligtopfyldende i sit arbejde. Dette knytter an til, at Kamilla vælger at deltage i kaffe møderne på baggrund af pligt med henblik på at opretholde sin rolle som pligtopfyldende og ansvarlige medarbejder over for sin chef, Merete. Kamilla fortæller os også, at hun i et tilfælde modsatte sig Meretes forslag om et virtuelt socialt arrangement:

Jeg har bedre ting at bruge min tid til end på at høre om der er nogle der skal i sommerhus eller(...) hvis vi sad over frokosten ville jeg synes det var en dejlig snak at have, men det der med når man sidder herhjemme er det sådan lidt ahhh, kom nu videre altså. så da min

chef hørte at de ude på vores museer i Kommunen, der mødes de hver dag en halv times tid til en kop morgenkaffe, der måtte jeg skrive til min chef “det gør du ikke “ der var hun også bare “nå jamen jeg synes ellers det lød så hyggeligt (...) der ved jeg også at jeg har kolleger der har et meget større behov for fælles og hjælp end jeg har og det har jeg naturligvis også forståelse for, det er jo ikke sådan at jeg ikke logger på det virtuelle møde selvom det ikke er obligatorisk fordi jeg synes også det er vigtigt at vise at man gerne vil fællesskabet. (Bilag 3b, 00:16:18).

Kamilla påpeger, hvordan hun har bedre ting at bruge sin tid på end at høre om nogen, der skal i sommerhus, hvilket hun giver udtryk af, er baggrunden for, at hun modsætter sig Meretes forslag om, at holde virtuelle kaffemøder hver dag. Dette knytter sig til Kamillas italesættelse af, at hun har mange opgaver og at der hele tiden kommer flere.

Gennem verbale udtryk i form af at Kamilla fortæller, at hun har skrevet, “det gør du ikke” til sin chef, giver Kamilla indtrykket af, at hun er den stærkere deltager og derfor kan modsætte sig Meretes forslag. Eftersom Kamilla allerede deltager i kaffemøderne af pligt frem for lyst, kan det antages, at hun på baggrund af sin rolle som pligtopfyldende også ville deltage, såfremt Merete indførte flere uformelle møder. At Merete vælger at lytte til Kamillas behov, for at der ikke kommer flere uformelle kaffemøder, kan skyldes, at Merete spiller rollen som sværd og skjold og derfor gerne vil blive i rollen, som en der lytter til medarbejdernes behov.

Modsætningen i at Kamilla deltager i møderne, men også giver indtryk af at have mulighed for at modsætte sig Meretes forslag er et eksempel på de handlemuligheder der opstår i deres magtrelation og som kan være med til at definere parternes roller. Denne relaterer sig blandt andet til konstruktionen af en fleksibel arbejdsplads, som Kamilla forbinder med ledelsens tillid til, at hun udfører sine arbejdsopgaver. Herunder at ledelsen har tillid til Kamillas evner og engagement for sit arbejde, også når hun arbejder hjemmefra, som det fremgår af nedenstående citat:

...Altså og det handler jo også rigtig meget om min chef og min ledelse, ikk. At hun har tillid til at jeg rent faktisk løfter en arbejdsopgave når jeg er hjemme og rent faktisk får gjort det der er aftalt. (...). (Bilag 3b, 00:00:04).

Ligeledes fortæller Kamilla, hvordan hendes relation til ledelsen også giver hende mulighed for at opnå fleksibilitet i sit arbejdsliv, for eksempelvis ved at hun før nedlukningen har haft mulighed for at have hjemmearbejdsdage, når der var behov:

Jamen det kunne tidligere vist sagtens være sådan noget med hjemmearbejdsdage – nå okay nu har jeg en dag uden møder, jeg kunne faktisk rigtig godt tænke mig at vi bruger en dag hvor jeg bare lige får ro og kommer i dybden med de ting der hænger. Og det er fint nok hvis jeg bare kan sidde og rode med det derhjemme. Det har der været ret stor rum for at man kunne gøre. (Bilag 3b, 00:00:54)

Det kan argumenteres, at Kamilla derfor deltager i kaffemøderne, for at opretholde denne tillidsrelation med det formål, at denne er med til at muliggøre agens over, hvordan hun kan tilrettelægge sit arbejdsliv, også selvom hun bliver underlagt en grad af disciplinering. Således betinger magtrelationen og fleksibiliteten hinanden, for at Kamilla kan have fleksibilitet i sit arbejdsliv.

Også Lisbeth omtaler initiativerne til virtuelle arrangementer og kaffemøder som noget, der insisteres på fra ledelsens side:

Ja, det gør der lidt. Vi har sådan nogle kaffemøder kontormøder hvor det bare handler om at snakke sammen og det fungerer okay, altså jeg vil nok også sige at det er nok mest fordi at min chef også insisterer så meget på det fordi at der kan tit sådan når vi ligesom ringer op og alle sidder sådan lidt, hvad så? Og så er hun bare ret god til at fortælle et eller andet der sket nede i Rema og insisterer på at fortælle noget, der ikke er arbejdsrelevant.

(...) Så ja, det er jo sådan lidt en tvungen social ting, altså så er hun måske meget god til lige sådan, nu er det det her det handler om og hvad er så er der nogle som har noget at sige og så kommer der som regel et eller andet, men det skal lige varmes lidt op. (Bilag 6, 00:40:41)

Lisbeth omtaler også møderne som en tvungen social ting, hvilket kan antyde, at hun oplever et pres i forhold til selv at vælge, om hun vil deltage. Ligeledes fortæller Lisbeth, hvordan Merete leder kaffemøderne ved at insistere på, at medarbejderne fortæller om noget, de har oplevet. Med et foucauldiansk udgangspunkt, kan det argumenteres, at Merete, ved at bestemme samtaleemnerne for kaffemøderne skaber mulighed for, at indsamle viden, der kan

understøtte hendes styringsrationalitet, der bygger på ideen om, at hun tager hensyn til medarbejdernes behov.

Dette kan have flere implikationer i forbindelse med medarbejdernes mulighed for selvledelse i retning af at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, da det både kan fungere som en begrænsning og bidrage til frihed for medarbejderen i forhold til deres mulighedsbetingelser for fleksibilitet. Delvist fordi, mere viden om medarbejderen også kan informere, hvordan ledelsen disciplinerer medarbejderen, for eksempel ved at ledelsen gennem ovennævnte kaffemøder, opretholder en fortælling om, at rettetheden i arbejdet kan ligestilles med opretholdelsen af det sociale sammenhold. Derved opstår der en implicit forståelse og norm, hvor medarbejderen skal deltage socialt for at opretholde sin (gode) relation til ledelsen, som betingelse for at *få tilladelse til* at konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Således bliver det altså på ledelsens præmisser, hvordan fleksibiliteten kan muliggøres.

Præmissen for medarbejderens fleksibilitet ses også i måden, hvorpå de i Teamet i Kommunen tilgår faglige sparringsmøder og hvordan disse har indflydelse på vores informanternes selvledelse.

Ovenstående viser, hvordan der i Teamet i Kommunen bliver udøvet disciplinerende magt med henblik på, at bevare det sociale sammenhold og hvordan medarbejderne bliver underlagt den normaliserende sanktion. Ligeledes fremgår det, hvordan medarbejderne indgår i relation til ledelsen med henblik på, at opretholde deres facader og kunne spille deres roller med henblik på, at opnå agens til at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, som blandt andet betinges af at ledelsen og medarbejderen giver indtryk af, at indgå i en tillidsrelation, der muliggør fleksibilitet. Ligeledes fremgår det, hvordan magtrelationen mellem ledelse og medarbejder i forbindelse med de virtuelle kaffemøder, bygger på en viden-magt-relation, hvor ledelsen anvender kaffemøderne til at understøtte sin styringsrationalitet ved at styre kaffemøderne med henblik på at indsamle viden, som kan anvendes ledelsesmæssigt.

Ledelse vs. selvledelse

Hanna er Ungekulturkonsulent og beskriver selv sine forventninger til sit arbejde som tårnhøje:

Jeg har da tårnhøje forventninger, det er ikke blevet mindre af corona. Altså jeg er meget ambitiøs og passioneret og kan ikke rigtig håndtere sådan et, altså, nej jeg går meget ind i det jeg er en del af, om det så er arbejde eller om det er fritid eller om det at være mor, så har jeg helt klart høje ambitioner og det synes jeg helt sikkert ikke at corona har rykket ved. Tværtimod faktisk, jeg er virkelig sådan begivet mig ud i nye projekter og har bruge for at ting sker omkring også selvom at corona kan være et super stort benspænd så det har ikke rykket til mine forventninger til mit arbejde. (Bilag 7, 00:07:41)

Hanna beskriver blandt andet, hvordan hun går meget ind i det, hun er en del af, både i sit privatliv som mor, i sine fritidsaktiviteter, men også i forbindelse med sit arbejde, hvilket er drivkraften for hendes ambitioner.

Det kan argumenteres, at Hanna giver indtryk af at identificere sig med sine aktiviteter i et sådant omfang, at hun indgår i en selvkonstituerende process (jf. Goffman, 2014, 72-73; Nilsson, 2009, 137), hvor hun aktivt reflekterer over sine egne handlinger og holdninger til verden omkring sig, som er med til at konstituere hendes fortælling, om den relation hun indgår i med sin omverden, hvad end det er privat eller professionelt. Hun understreger blandt andet disse refleksioner ved at liste flere specifikke forventninger, som hun har til sig selv som person:

Altså mine forventninger er at jeg er til stede når jeg møder opgaver at jeg er i nuet og møder dem eller de projekter eller udfordringer med nysgerrighed og et åbent sind og med en autenticitet og jeg har en forventning om at jeg hele tiden vil gøre hvad der skal til for at skabe de bedste løsninger, jeg har også en forventning om at jeg siger fra hvis jeg ikke synes ting spiller, jeg har en forventning om at jeg er lydhør, hvis nogle kommer med kritik eller hvis der nogle der har brug for at vende noget med mig, så skal jeg være klar (...) (Bilag 7, 00:08:39).

Hun understreger blandt andet, at hendes forventninger består i en konstant stræben efter at være et helt menneske i alle aspekter af sit liv, ved at være balanceret og autentisk over for sig selv:

(...) men har helt klart også en forventning om at være balanceret, altså jeg stræber rigtig meget efter og prøve at være et helt menneske på arbejde og med min mand og med mit barn og ikke at jeg sådan bare er mig selv, faktisk ikke, det tror jeg også, det kan alle godt

mærke, det der med når man, når man faktisk er i overensstemmelse med det man har bedst med og at man egentlig er det menneske som man kan mærke er når man er autentisk, det prøver jeg at stræbe efter, det betyder rigtig meget for mig at jeg har mig selv med i de ting jeg gør, ikk. (Bilag 7, 00:08:39)

Det kan argumenteres, at Hanna giver indtryk af at være reflekteret omkring sin stræben i at prøve at være et helt menneske. I kraft af sin selvindsigt placerer hun sig i en magtposition, hvor hun kan navigere i de normaliserede regler gennem selvindsigten, der bestemmer hendes selvledelse. Dette skyldes, at hun i kraft af sin selvindsigt har viden til at tøjle sit eget begær og derved kan tøjle sin stræben efter magt og udøvelsen af magt over andre (Nilsson, 2009, 138-139). Ifølge Foucaults begreb om selvteknologier, kan det argumenteres for, at Hanna i kraft af sin selvindsigt er i stand til at praktisere frihed. Det kunne for eksempel være den frihed, som hun forbinder med fleksibilitet:

(...) for mig handler det også om på en eller anden måde at man har et råderum hvor man selv kan træffe beslutninger og være fri i forhold til at kunne sætte sine egne mål og kunne vælge hvordan tilgangen til opgaveløsningen skal være, at man ikke er bundet op på en stram plan hvor man minutløst skal forfølge den plan, koste hvad det vil, altså at man har friheden og man har sine egne valg, man sådan kan påvirke sit liv og sine beslutninger omkring. (...) (Bilag 7, 00:22:24)

Hanna fortæller blandt andet, hvordan hun forventes at lede sig selv, da hun fortæller, hvilke forventninger der er til hende fra ledelsen og kollegaer:

Altså jeg tror jeg er den der, jeg tror jeg er meget sprudlende, som person, og folk har tit en forventning til mig om at jeg løber forrest og at jeg ikke er bange for forandringer og hvis der skal søsættes et nyt projekt som måske har høj risiko eller det kræver at man virkelig får engageret sine samarbejdspartnere eller de unge man retter sig mod, så vil mine chef og mine kollegaer have en forventning om at jeg går ind i det med sådan et 'det kan vi da godt' og finder en løsning og er meget sådan søger muligheder og ikke bange for at tage et ansvar på mig (...) (Bilag 7, 00:10:41).

Ifølge Hanna forventes det, at hun i kraft af sin personlighed som sprudlende person også er initiativtager, når der er nye projekter, der skal søsættes i Teamet i Kommunen. Og der kan stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt Hannas fortælling om sig selv, som den sprudlende

person og “kamæleonen”, som vi tidligere har beskrevet, overvejende konstrueres som resultat af de magtrelationer, som Hanna indgår i.

For eksempel ved at Merete, som leder, bruger sit kendskab til Hannas rolle og engagement for arbejdet, som instrument til at understøtte sin ledelse af medarbejderne og styring af arbejdsprocesser ved at efterspørge, at arbejdet tilføres såkaldt ‘Hanna-energi’, hvorved Hanna opmuntres til at udføre en bestemt adfærd med det formål at støtte sine kollegaer: “(...) altså nogle gange så siger Merete sådan 'Hanna kan du ikke lige gøre det der, de har brug for noget Hanna-energi', det driller hun mig lidt med og jeg er sådan, 'Hvad fanden er Hanna-energi', men jo, det kan jeg da godt.” (Bilag 7, 00:32:51).

Det kan argumenteres, at Hanna opmuntres til at fastholde fortællingen om sig selv og sin forståelse af fleksibilitet ved, at hun oplever at have en væsentlig placering i hierarkiet i forhold til sine andre kolleger, når Merete specifikt efterspørger Hannas hjælp til at bidrage med at opnå et mål, også selvom Hanna ikke altid er sikker på, hvad ‘Hanna-energi’ betyder. Derudover fortæller Hanna, at hun tror, det forventes, at hun er selvstændig, hvilket skaber antagelsen om, at hun ikke har brug for så meget ledelse, som hun selv mener at have: “ja, så tror jeg nogle gange også, de har en forventning om at jeg er utrolig selvstændig og måske ikke brug for så meget ledelse som jeg har brug for, men altså det er en anden sag.” (Bilag 7, 00:10:41).

Det tyder på, at det ikke kun er Hanna, der har en fortælling, hun konstruerer om sig selv, men at der ligeledes er en fortælling omkring Hanna, der gør, at ledelsen anvender et styringsrationale, der bidrager til Hannas måde at agere på og dermed også den rolle som kamæleon, hun giver os indtryk af i interviewet. Samtidig påpeger hun, at hun har behov for mere ledelse, end den hun oplever at få.

Lignende kommer til udtryk hos Lisbeth, som beskriver sine forventninger til sit arbejde således: “Jeg tror da også der er forventninger om at jeg yder det samme som jeg plejer under de omstændigheder der nu er, vi har i hvert fald ikke talt om at det skal være anderledes, og så er det jo meget sådan, det er meget på eget initiativ, ikk.” (Bilag 6, 00:15:30).

Lisbeth fortæller, at hun tror, der er en forventning til hende om, at hun yder det, hun plejer, også selvom hun arbejder hjemmefra. Lisbeth fortæller, at der ikke er blevet talt om “at det

skal være anderledes” og dermed er der ikke blevet kommunikeret andre forventninger til hende fra hendes kolleger eller ledelsen. Derudover fortæller hun, at arbejdet også foregår på eget initiativ, hvilket hun pointerer ved at sige, at “(...) så er der helt klart en forventning om at vi har nogle projekter i gang hele tiden, og selvfølgelig også at vi skal gøre det bedste for at det ligesom kan afvikles, altså at vi ikke bare aflyser alting” (Bilag 6, 00:15:30).

Dermed tyder det på, at arbejdet i Teamet i Kommunen foregår på eget initiativ samtidig med, at det er op til den enkelte medarbejder, hvordan processen for arbejdet forløber, hvilket fremkommer, når Lisbeth fortæller, at de skal gøre det bedste for, at det ligesom kan afvikles, og at der skal være projekter i gang hele tiden. Dette indikerer, at der er en konkret forventning til medarbejderens engagement og indsats for at udføre deres arbejde, med mindst mulig indblanding fra ledelsen. Der kan argumenteres for, at det at være initiativrig anskues som en minimumstærskel for medarbejderens indsats, hvilket også fremkommer, når Lisbeth bliver spurgt om, hvorvidt hun har faste arbejdstider: “Nej, har jeg det? Jeg tror der er en forventning om at man er der mellem 9 og 15 men igen så sidder vi bare meget sådan med vores eget (...) der er egentlig ret stor åbenhed for at man selv bestemmer(...)” (Bilag 6, 00:25:05).

Lisbeth starter med at svare på spørgsmålet ved at stille et spørgsmål om, hvorvidt hun har faste arbejdstider. Det tyder på, at Lisbeth ikke er bekendt med, om der er regler om dette og hun besvarer sig egen tvivl om, hvorvidt hun har en fast arbejdstid med, at hun tror, der er en forventning fra ledelsen og hendes kollegaer om, at man “er der” mellem 9 og 15 og refererer til den fysiske arbejdsplads (kontoret), såvel som det tidsrum, hvor det forventes, at hun udfører sit arbejde, når hun arbejder hjemmefra.

Derudover fremhæver hun igen, hvordan hver medarbejder sidder med hver deres opgaver. Dette forbinder Lisbeth med, at der er stor åbenhed i forhold til, at man selv bestemmer sine arbejdstider og det giver indtryk af, at ledelsen forventer en vis grad af selvledelse fra deres medarbejdere.

Dog beskriver Lisbeth også, hvordan denne åbenhed også har konsekvenser for hendes selvledelse under nedlukningen, da vi spørger hende om, hvorvidt hun oplever at have en fleksibel arbejdsdag:

(...) fleksibilitet på sådan en lidt dum måde. (...) nu er der bare sådan uanede fleksibilitet så man kan jo bare lægge sit arbejde, når man vil og man kan jo bare holde sine pauser når man vil (...) og altså der er jo bare meget mere sådan en selvdisciplin i det nu. Og det tror jeg bare, passer mig lidt dårligt eller sådan der er jo også bare, det var der jo også før, men så alligevel ikke vel, fordi der var jo alligevel nogle der forventede at man møder ind og der er ligesom lidt en anden stemning når man er på kontoret (...) (Bilag 6, 00:23:27).

Lisbeth beskriver, hvordan den uanede fleksibilitet, hun oplever ved at arbejde hjemme også er fleksibilitet på en dum måde, som også fordrer mere selvdisciplin end tidligere. Dette indikerer, at Lisbeth muligvis arbejder bedre under fasterer rammer, hvor nogen forventer, at hun møder ind på kontoret. Lisbeth beskriver således, hvordan den normaliserende sanktions principper bidrager til at opretholde hendes selvdisciplin og hvordan denne giver hende adgang til et andet handlingsfelt, som hun har mistet under nedlukningen, hvor hun arbejder hjemmefra, da hun ikke har indtryk af at være underlagt samme grad af disciplinering, som når hun møder fysisk ind på arbejdspladsen.

Dette rejser spørgsmålet om, hvilken grad af disciplinering, der skal til for at imødekomme medarbejdernes forståelser af et fleksibelt arbejdsliv, hvor de både oplever den frihed de efterspørger til selv at planlægge deres arbejdsdag, men samtidig oplever ikke at være overladt til sig selv.

Jævnfør ovenstående citater, kan det argumenteres, at både Hanna og Lisbeth har en opfattelse af at have frihed til at bestemme egen arbejdstid og arbejdsstruktur, selvom de samtidig er underlagt disciplinering i form af den normaliserende sanktion. Dette kan for eksempel begrundes i, at den normaliserende sanktion udgør et spektrum, hvor der kan være rum til at afvige med en bestemt margen, uden at falde helt udenfor den fastsatte norm (jf. Foucault, 2002). Ved at navigere indenfor den fastsatte margen, skabes således illusionen om, at det er individet selv, der har agens, hvilket giver mulighed for at handle frit, for eksempel i forbindelse med at bestemme arbejdstider.

I ovenstående argumenterer vi for, at medarbejderne indgår i en magtrelation, hvor de både er underlagt den disciplinære magt i form af den normaliserende sanktion gennem faste arbejdstider, men også har mulighed for at afvige fra normen i et sådant omfang, at det kan give indtryk af at de har agens til at bestemme og strukturere egen arbejdstid og dermed

mulighedsbetingelser for fleksibilitet i arbejdslivet. Vi argumenterer ligeledes for, at der i Hannas tilfælde er tale om en selvkonstituerende proces, hvor ledelsens kendskab til Hannas personlighed anvendes strategisk til at understøtte kollegaer og projekter i Teamet i Kommunen, som Hanna internaliserer som sin egen fortælling. Derudover, kommer vi ind på, hvordan Lisbeth og Hanna oplever at være overladt til sig selv, da de ikke har samme hyppige kontakt til ledelsen under nedlukningen, som de har haft tidligere. Dette viser sig på forskellige måder, blandt andet ved, at Lisbeth oplever at den normaliserende sanktion og de implicitte forventninger er med til at opretholde hendes selvledelse i forbindelse med udførelsen af arbejdsopgaver.

Vi stiller i denne forbindelse spørgsmålstejn ved hvilken grad af disciplinering, der skal til for at imødekomme medarbejderens forståelse af et fleksibelt arbejdsliv, uden at de samtidig oplever at have uanede mængder af fleksibilitet, der gør at de oplever at være overladt til sig selv.

5.4.2 Styling af fleksibilitet

Christian er områdeleder og placerer sig således lavere i hierarkiet end Merete, men højere end vores andre informanter er placeret i hierarkiet. Christian beskriver, hvordan hans samarbejde med Merete bygger på tydelig kommunikation omkring, hvad der forventes af ham som del af ledelsesgruppen:

jeg ved hvad der er af forventninger fra min chef fordi vi er to i ledelsesgruppen. det er mig og Merete. og vi sidder på kontoret sammen og deler alt vi er meget ens vi er også for ens. vi har samme uddannelsesbaggrund og samme arbejdsbaggrund og har begge to arbejdet som pædagog på gulvet så derfor ser vi tingene ret ens og vi bruger ret meget tid på at sparre med hinanden, hele tiden sige det vi tænker højt. så jeg ved godt hvilke forventninger hun har. (Bilag 4, 00:17:48).

Christian fortæller, at han og Merete har samme uddannelsesbaggrund og arbejds erfaring indenfor samme profession og bruger dette som forklaring på, hvorfor de ser *tingene ret ens*. Christian fortæller yderligere, hvordan han og Merete “bruger ret meget tid på at sparre med hinanden” og han beskriver hvordan at han og Merete dertil *hele tiden* siger det de

tænker højt hvilket bevirker, at Christian ved, hvilke forventninger Merete har til ham. Idet at Merete og Christian sparre med hinanden og hele tiden siger det de tænker højt, kan der argumenteres, at deres samarbejde også har indflydelse på, hvordan de opretholder deres magtposition og dermed også den magtstruktur, der gør sig gældende i Teamet i Kommunen. Dette fremkommer blandt andet, da Christian fortæller om, hvad han mener, der er af forventninger til, at man kan være del af arbejdspladsen: “jamen det er at enten er du med eller også er du ikke med, hvis man gerne vil have et arbejdsliv hvor man ved hvad man står op til og hvor man har en eller anden grad af fast skema og så er det ikke her man skal være.” (Bilag 4, 00:17:48).

Det fremgår af Christians fortælling, at såfremt man ønsker et forudsigeligt arbejdsliv med fast skema “hvor man ved hvad man står op til” så hører man ikke til hos Teamet i Kommunen. Christian fortæller yderligere hertil, at “enten er du med eller også er du ikke med”. Dermed har Christian en forventning om, at der er en klar forståelse af, at man ikke passer ind, såfremt man forventer at have et arbejdsliv præget af et fast skema. Dette skyldes, med hans egne ord, at “det er et område som favner rigtig bredt og vi vil altid få mange forskelligartede opgaver” (Bilag 4, 00:17:48). På baggrund af, at Teamet i Kommunens arbejdsopgaver favner bred og har mange forskelligartede opgaver, konstruerer Christian en fortælling om, at man for at være en del af arbejdsgruppen ikke kan forvente at vide, hvad man står op til. Ligeså vel kan der ved de mange forskellige typer opgaver, som skal udføres på arbejdspladsen, ligge en forventning om, at medarbejderne også står til rådighed i en sådan grad at det ikke kan imødekommes i et fast skema. Dette knytter sig til tidligere afsnit ‘Mulighedsbetingelser ved medspillere’, hvoraf det fremgik, at Christian ønsker at spille en rolle som en, der prioriterer sit arbejde og derfor tager ind på kontoret og sidder så snart, han har mulighed for det og ligeså gerne sidder og arbejder i tidsrummet 21-02. Årsagen bag Christians rolle kan derfor skyldes hans forventninger om at “enten er du med eller også er du ikke med” og hvis man ønsker en grad af fast skema er det ikke der man skal være.

Christian fortæller ligeledes, hvad han mener, Meretes forventninger er til ham:

(...) det er hendes forventning. og hvis ikke jeg kunne være i det altså det behøver hun ikke engang at sige højt, jeg ved det er sådan. så hendes forventning er altså du er med

på vognen her og omvendt så ved jeg også at hun altid har min og vores rygge i organisationen(...) (Bilag 4, 00:17:48).

Christian fortæller, at han mener Meretes forventning er at han “er med på vognen og at denne forventning ikke behøver at blive udtrykt eksplicit”. Dette indikerer at der er en usagt indforståethed i mellem ham og Merete om, hvorvidt man er “med eller ikke”. På baggrund af Christians fortælling om, hvilke forventninger han mener, Merete har til ham, kan dette ses som initierende for, at Christian vælger at sidde om natten og arbejde. Forventningerne fra chefen har dermed indflydelse på Christians handlinger, som er nævnt i tidligere afsnit. Disse har ligeledes indflydelse på baggrunden for, at Christians rolle som familiemenneske og en der prioriterer arbejdet ikke er forenelige, når han er derhjemme. Med disse forventninger fra chefen er der derfor ikke plads til de afbrydelser der opstår fra børnene, såfremt Christian ønsker at blive på kontoret og dermed være med på vognen.

Derudover pointerer han at der er en indforståethed omkring, at Merete har hans og medarbejdernes rygge i organisationen. Dette knytter an til Meretes rolle som ved at “være skjold og sværd” gør at hun beskytter sine medarbejdere. Derudover, kan det argumenteres, at Christians forventning om at han må være med på vognen er en betingelse for, at Merete har hans ryg, hvilket også kan ses som et eksempel på, hvordan disciplinær magt kan være med til at forme individer, forstået på den måde, at forventningen om at man “er med”, bygger på betingelsen om, at man kan agere uden om fast skemalægning. Samtidig betyder dette, at individer, der ikke “er med” sanktioneres ved at være udenfor, da adfærden ikke lever op til den normative forventning, som gør det legitimt at være en del af arbejdspladsen. Dermed bliver Meretes udøvelse af disciplinær magt også formende, for de roller medarbejderne påtager sig i deres arbejds kontekst. Dette er både i forbindelse med, når Hanna bliver pålagt den såkaldte “Hanna-energi” og dermed spiller sin rolle som kamæleon, når Kamilla spiller sin rolle som pligttopfyldende og når Christian spiller sin rolle som en der vægter arbejdet højt. Dette knytter sig ligeledes til, at hvis en person indtager en etableret rolle, er der også en etableret facade af forventninger til, hvordan rollen skal udføres (Goffman, 2014, 75).

Den normaliserende sanktion tager i ovenstående eksempel form af en karakteristik, hvilket betyder, at der kan differentieres mellem individer i form af en kategorisering og rangering af, hvem der er “med” og “ikke med” (jf. Foucault, 2002) og der kan stilles spørgsmålstegn

ved, hvorvidt denne tilgang er med til at informere de mulighedsbetingelser for agens, som både Christian har som medarbejder, men også hans styringsrationalitet som leder med henblik på at muliggøre handlinger for sine medarbejdere.

For Christian handler fleksibilitet om en reduktion af detailstyring, som kan være med til at understøtte egen og medarbejderens muligheder for agens:

(...) jeg tror i virkeligheden at fleksibiliteten kommer rigtig meget fra et udgangspunkt om at den enkelte godt kan løse en opgave selv uden at blive detailstyret, fordi det skaber også noget fleksibilitet. Hvis man bliver detailstyret fuldstændig så er der lige pludselig et eller andet skema, der strammer fuldstændig ind om en, og så ved man ikke rigtig hvad, altså kan man sådan set kun fokusere på den deadline man måtte have fået til en eller anden opgave, eller man kan kun fokusere på at tænke over, hvordan mon vedkommende vil have jeg løser denne her opgave (...) (Bilag 4, 00:26:20).

I ovenstående forklarer Christian, hvordan ens fokus kan styres af for meget detailstyring, som skaber et mindre fleksibelt mindset, der påvirker tilgangen til arbejdsopgaver.

Detailstyring, som Christian forbinder med en hindring for prioritere hensigtsmæssigt i forbindelse med sine arbejdsopgaver og som implicit indikerer en overvågning af arbejdet, står i modsætning til fleksibilitet og den måde han ønsker at lede og blive ledt på. Dette forklarer Christian ved at fortælle om den konsekvens, som detailstyring kan have for, hvordan man forholder sig fokuseret til arbejdet. Blandt andet fremhæver han, at det kan give konsekvenser for selvledelsen, som kan udledes af at han nævner, at man kan være nødsaget til at tænke over, hvordan andre ønsker at opgaven løses, frem for at fordre selvrefleksion i arbejdet.

Det kan ligeledes argumenteres, at Christian giver indtryk af, at han forsøger at undgå den normaliserende sanktion, som kan udspringe af detailstyring, ved at forbinde fleksibilitet med en forventning om tillid til at medarbejdere er i stand til at udøve tilstrækkelig selvledelse til at kunne løse deres opgaver selvstændigt. Han fortæller ligeledes, hvordan han selv forventer denne indstilling af sin egen chef:

(...) jeg kan da godt blive hjemme og arbejde en dag hvis jeg har lyst til det, hvis ikke vi taler corona, men det er jo ikke noget jeg skal spørge om lov til, så det er ikke så meget

det det handler om for mig, der handler det mere om at min chef har tillid til at jeg løser mine opgaver og ikke har brug for at detailstyre mig. (Bilag 4, 00:27:09).

I ovenstående citat, fortæller Christian også, at fleksibiliteten for ham ikke handler om antal hjemmearbejdsdage, og at disse ikke er nogen, han skal spørge om lov til at få. Det giver indtryk af, at Christian i kraft af sin stilling som leder ikke er underlagt en norm om, at skulle møde ind på kontoret, men derimod har mulighed for selv at planlægge, hvordan han tilrettelægger sit arbejdsliv.

Der kan stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt Christian, ligesom Merete, praktiserer denne fleksibilitet i sin ledelse, da han i vores interview giver udtryk for, at de i Teamet i Kommunen har været skeptiske omkring medarbejdernes intentioner med at gøre brug af hjemmearbejdsdage: “(...) og hjemmearbejdsdage har vi måske også haft sådan en holdning til ahh, det er bare fordi du skal have leveret et køleskab mellem kl 8 og 12 (...)” (Bilag 4, 00:53:44).

I ovenstående giver Christian indtryk af, at der ikke har været tillid til medarbejderens intentioner i forhold til at arbejde hjemme, som det også fremgår af vores interview, hvor ledelsen har behov for at vide, hvilke opgaver medarbejderen sidder med, når de arbejder hjemmefra: “(...) det er jo ikke bare et carte blanche-kort det der med at skulle være hjemme, så sådan helt naturligt i forhold til at jeg jo altid følger med i, hvad medarbejderen laver, så er det også sådan lidt: Jamen, hvad har du tænkt dig at lave.” (Bilag 5, 00:55:51).

Det kan argumenteres med udgangspunkt i ovenstående, at ledelsen ikke har tillid til at medarbejderne er i stand til at udøve selvledelse, hvorfor det er nødvendigt for dem at vide, hvilke arbejdsopgaver, den enkelte medarbejder sidder med, når vedkommende arbejder hjemmefra. Det er ligeledes et eksempel på, hvordan disciplineringen indebærer et element af kontrol i form af Foucaults begreb om eksamenen, hvor hierarkiets overvågningsteknik og sanktionens normaliserende teknik forbindes og magtforholdet og videns-relationen sammenflettes (Foucault, 2002, 201). Denne sammenfletning mellem viden og magtforhold gør at medarbejderen underkastes den disciplinære magt således, at medarbejderen bliver til et “tilfælde” (den hjemmearbejdende), der bliver gjort til genstand for viden (arbejdsopgaven) og derigennem skaber et holdepunkt for disciplinen (jf. Foucault, 2002). I dette tilfælde

kunne dette holdepunkt komme til udtryk ved, at medarbejderen må forholde sig til at skulle udføre arbejdet og rapportere tilbage til ledelsen herom. Dette kan have betydning for, medarbejderens mulighedsbetingelser og dermed vedkommendes selvledelse med henblik på at konstruere en fleksibel hjemmearbejdsdag, og muligvis også et fleksibelt arbejdsliv.

I vores interview kommer det for eksempel til udtryk, når Lisbeth fortæller om, at hun får dårlig samvittighed, når hun ikke får lavet noget, fordi hun bliver distraheret fra arbejdet under nedlukningen: "(...) det er jo bare ekstrem dårlig samvittighed hvis jeg ikke får lavet noget, altså det er jo også en dårlig følelse ikke at få lavet noget." (Bilag 6, 00:30:03).

Ovenstående citat fra Lisbeth, som er et eksempel på den normaliserende sanktion, fremhæver blandt andet, hvordan diskrepansen mellem Meretes og Christians måde at forstå og udøve fleksibilitet på i Teamet i Kommunen kan influere medarbejdere.

Ligeledes kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt Christians skuespil er informeret af Meretes egen holdning til hjemmearbejde, som den ses via den magtudøvelse hun udøver ved at skulle have besked om, hvilken arbejdsopgave den enkelte sidder med derhjemme.

I ovenstående argumenterer vi for, hvordan der hos ledelsen i Teamet i Kommunen er en diskrepans mellem deres forståelse af fleksibilitet og en fleksibel arbejdsplads, hvor medarbejderen detailstyres så lidt som muligt samt tillid til medarbejderens udførelse af arbejdet og måden hvorpå ledelsen udøves. Vi argumenterer for, at ledelsen udviser behov for at overvåge medarbejderen, når de arbejder hjemme, blandt andet ved at de kræver viden om, hvem der laver hvad. Vi argumenterer for, at magtforholdet bærer præg af kontrol af medarbejderen (jf. Foucault, 2002) og kan give indtryk af, at fleksibilitet i arbejdslivet sker på ledelsens præmisser samt at det kan begrænse medarbejderens agens og mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, da medarbejderen blandt andet oplever at få dårlig samvittighed i de tilfælde, hvor de ikke arbejder, når de arbejder hjemmefra.

Prioritering mellem arbejde og fritid

Som nævnt tidligere, er der i Teamet i Kommunen en forventning om, at normal kontortid er fra klokken 9 til 15. Af vores interview fremgår det også, at der i Teamet i Kommunen arbejdes ud fra såkaldte *fleksskema*, som, ifølge vores informanter, giver mulighed for at de

selv lægger deres arbejdstimer.

Kamilla fortæller, for eksempel, hvordan hun selv har sat sine arbejdstimer og at hun ikke mener, at de i Teamet i Kommunen har et lige så fastlåst skema, som andre afdelinger i kommunen:

(...) Som udgangspunkt hedder min arbejdstid 8-15.30. Og det er egentlig mere eller mindre mig selv, der har sat den sådan, altså ja, vi arbejder ud fra fleksskema, så det er jo egentlig mere et spørgsmål om at timerne kan lægges der hvor det giver mening. Der er helt klart en forventning om at sådan en som mig kan træffes inden for normal kontortid, så derfor har jeg naturligvis de fleste af mine timer inden for normal kontortid. Og det er jo sådan en ordning for i en kommune, nede hos sagsbehandlerne fx der er det meget normalt, det der med at man møder 8.15-8.30 så torsdag lang dag 9-18 og så fredag kort dag 9-13.30. (...) men så fastlåst er det slet ikke hos os og det er jo også fordi når man arbejder med unge så vil der også nogle gange ligge opgaver, som ligger om aftenen.
(Bilag 3b, 00:01:25).

Ifølge Kamilla, så er årsagen til at Teamet i Kommunen har fleksskema-ordning forbundet med den type arbejdsopgaver, der udføres, hvor der blandt andet kan forekomme arbejdsopgaver, der ligger om aftenen. Kamilla fortsætter med at forklare, hvordan fleksskemaet fungerer:

(...) vi har sådan et fleksskema hvor vi registrerer hvornår vi er mødt og hvornår vi er gået hjem – eller har fri. Og der kan vi altid gå ind og se på hvor mange overarbejdstimer man har. Og måske giver det god mening at jeg lige får afspadseret her. Og jeg er jo sådan en, så får jeg oparbejdet en del overarbejdstimer (...) (Bilag 3b, 00:04:55)

Kamilla fortæller blandt andet, at fleksskemaet kan bruges til at se, hvor mange overarbejdstimer man som medarbejder har og hvordan disse kan bruges til at beslutte, hvornår man vælger at afspadsere. Fleksskemaet fungerer således som et redskab til, at medarbejderen kan have overblik over sine timer, men ligeledes som et instrument, der kan regulere medarbejderens adfærd, for eksempel i, hvornår de vælger at arbejde eller holde fri. Kamilla fortæller også, at hun er sådan en, der oparbejder en del overarbejdstimer. Dette kan knyttes an til hendes rolle som pligttopfyldende over for sit arbejde, samt ledelsens holdning om, at man enten er med eller ikke med i den forstand, at overarbejde kan være en måde,

hvorpå Kamilla viser, hvor pligttopfyldende hun er og dermed giver indtryk af at hun “er med”. I forlængelse af ovenstående citat, italesætter Kamilla, hvordan hun strategisk gør brug af sine oparbejdede overarbejdstimer til for eksempel at holde fri:

Og jeg er jo sådan en, så får jeg oparbejdet en del overarbejdstimer, fordi det kunne godt være jeg synes det kunne være rart lige at holde fri klokken et i morgen fordi så kan jeg lige gå i haven, men det kan jeg ikke fordi der har jeg et møde liggende fra, ja, i morgen har jeg faktisk møder liggende fra kl.9.30 til kl. 20 ikk. (Bilag 3b, 00:04:55).

Kamilla beskriver, hvordan hun strategisk vælger at oparbejde overarbejdstimer med henblik på muligheden for, at kunne gå hjem tidligere på et senere tidspunkt. Dette er et eksempel på, hvordan flekskemaet kan opstille mulighedsbetingelser for, hvordan det er muligt at konstruere et fleksibelt arbejdsliv gennem den handlingsmulighed der er for at oparbejde timer, som kan indløses for fritid. Sideløbende er Kamilla også underlagt den (implicitte) faste ramme for arbejdstider i Teamet i Kommunen, der gør, at hun ikke nødvendigvis har mulighed for at tage fri, når det passer hende, da hun skal deltage i møder, som afholdes på bestemte tidspunkter. Flekskemaet bliver således en styringsteknologi, der ikke knytter an til personlig kontakt med ledelsen, som i foregående eksempler, men fungerer i stedet som implicit disciplinering af, hvor mange arbejdstimer det forventes, at medarbejderen arbejder samt, hvornår medarbejderen kan prioritere mellem arbejde og fritid med udgangspunkt i dette antal timer.

Under nedlukningen oplever Lisbeth, hvordan det er sværere for hende, at udfylde sit flekskema, da hun blandt andet oplever udfordringer med at kunne skelne mellem arbejde og fritid:

Jeg har for eksempel ret svært ved og fyldt mit flekskema, hvornår jeg ligesom gik på kontor så vidste jeg jo godt, hvad tid jeg var kommet og jeg vidste også hvad tid jeg var gået hjem. Hvor nu så er det bare ikke blevet en vane for mig og få ligesom skrevet ind ligesom hvornår jeg begynder og så er det måske lidt mere sådan en når okay, frokostpausen blev lige lidt lang og jeg var også ude og gå den der tur men så svarede jeg også på de der mails om aften og ja, så blev det bare ikke lige fra 9-17 så blev det lidt mere i sådan nogle klynger (...) og, ej jamen, jeg ved faktisk overhovedet ikke hvorfor det ikke er blevet en ting at jeg kan finde ud af at få udfyldt det der flekskema når jeg er

herhjemme, men det er nok bare ja, tingene er bare sådan lidt mere flydende. (Bilag 6, 00:31:12).

Lisbeth forklarer, hvordan årsagen til at hun har sværere ved at udfylde sit fleksskema hænger sammen med hendes måde at bestemme sin arbejdstid på, sammenlignet med, når hun møder ind på kontoret. Lisbeth fortæller, at hun overvejende fordeler sine arbejdsopgaver i klynger, som kan gøre det svært, at vurdere det antal timer, hun har brugt, sammenlignet med den faste ramme, der er arbejde fra 9 til 17. Dette kan knytte an til tidligere pointe, om at Lisbeth muligvis arbejder bedre under fasterer rammer, hvor nogen forventer, at hun møder ind på kontoret.

Men ja, jeg tror bare at jeg har været vant til fra andre arbejdspladser at arbejdstid var mellem sådan 9-17 så det er nok det sådan optimale, men "hvis jeg har brug for at lave noget om aften, som jeg ikke er blevet færdig med så kan jeg også sagtens finde på at gøre det. Og det vil jeg også sige, det kan jeg måske lidt bedre nu hvor der ikke lige foregår så meget andet, hvor ellers der plejede jeg at gå til dans onsdag og torsdag fra kl. 18-22 om aften, så der var ligesom ikke rum for at lave skulle lave arbejde om aften (...)
(Bilag 6, 00:27:03).

Lisbeth forklarer sit behov for en fast arbejdstid fra 9 til 17 som noget, hun har haft for vane, og at det derfor er det optimale tidsrum for hende at arbejde. Samtidig giver hun indtryk af, at hun vælger at strukturere sit arbejde anderledes, da hun under nedlukningen heller ikke har en fast tidsramme for, hvornår hun går til fritidsaktiviteter. Dette giver hende mulighed for også at arbejde i de senere aftentimer, sammenlignet med før nedlukningen, og hendes prioritering mellem arbejde og fritid er derfor også anderledes. Dette ses for eksempel i, hvordan Lisbeth forholder sig til specifikke arbejdsopgaver:

(...) altså jeg arbejder helt klart bedst med korte deadlines, hvor jeg sådan ved, okay det her skal ligesom være klar når vi skal holde undervisning på tirsdag. Ellers så tror jeg at jeg arbejder meget sådan motivationsbaseret, altså hvad har jeg lyst til at lave nu, og så er der selvfølgelig nogle ting, man skal gøre ikk. (Bilag 6, 00:29:07).

Lisbeth fortæller, hvordan hun bedst arbejder med korte deadlines og viden om, hvornår en opgave skal være klar. Dette viser delvist, hvordan Lisbeth strukturerer sit arbejde og hvordan hun udøver selvledelse, der bestemmes af den normaliserende sanktion, som er

deadline for opgaven, hvor arbejdet forventes at være udført og som hun skal imødekomme. Det kan argumenteres, at Lisbeths måde at tilgå sit arbejde, hvor hun foretrækker korte deadlines også har indflydelse på, hvordan hun prioritere mellem arbejde og fritid:

Hvis jeg ikke får arbejdet så meget nogle timer fordi jeg lige synes jeg skulle noget andet, så er det nok lidt mere sådan en, mere sådan en tidsoptimisme på en eller anden måde, jeg kan jo bare gøre det færdigt senere eller retfærdiggørelsen er nok også lige om lidt så er det mørkt, så hvis jeg skal ud og gå en tur, så skal det være inden kl. 16, og så er det nu, og jeg er egentlig også ret træt og jeg har heller ikke set mine venner længe så det er også vigtigt (...). Ja, jeg tror bare at retfærdiggørelsen i det er sådan det giver også god mening for mig at gøre det lige nu, eller det kunne også være hyggeligt og jeg skal....mon ikke jeg når det jeg skal og ellers gør jeg det bare i morgen. (Bilag 6, 00:36:23).

Det kan argumenteres, at Lisbeth giver indtryk af, at være på usikker grund i forhold til at navigere i, hvordan hun bedst kan udøve selvledelse i forbindelse med at hun har en uanet fleksibilitet til rådighed (jf. afsnittet om Ledelse vs. selvledelse), hvilket kan være årsagen til, at hun retfærdiggør sin prioritering af arbejde og fritid med begreber som "tidsoptimisme" og beskriver, hvordan hun udskyder sit arbejde baseret på, hvad der giver mening for hende og hvad hun har lyst til at lave. Dette knytter ligeledes an til, hvordan det at hun har svært ved at skelne mellem arbejde og fritid kommer af, at hun oplever, at det hele flyder sammen, da det foregår i samme rum: "det der med at alting bare skal foregå i samme rum, det synes jeg bare er rigtig træls, og at det sådan ikke fysisk er adskilt hvornår man slapper af og hvornår man er på arbejde." (Bilag 6, 00:23:27).

Opsummering af analysedel 3

Med udgangspunkt i Michel Foucaults begreber om disciplinær magt og selvledelse har vi med udgangspunkt i den indsamlede empiri argumenteret for, hvordan ledelsen i Teamet i Kommunen er med til at styre mulighedsbetingelserne for fleksibilitet i arbejdslivet gennem deres magtrelation til medarbejderne. Vi argumenterer blandt andet for, at teknologiske redskaber til at udføre virtuelle personalemøder eller kaffemøder, hvor medarbejderen er underlagt den normaliserende sanktion for deltagelse medvirker til at konstruere disse mulighedsbetingelser, da fleksibiliteten betinges af, at medarbejderne har en tillidsrelation til

ledelsen, som medarbejderen blandt andet opretholder ved at deltage i særligt de sociale kaffemøder, på trods af medarbejderens modvilje.

Det fremgår også, hvordan ledelsens styringsrationalitet, i nogle tilfælde, kan understøtte en selvkonstituerende proces hos medarbejdere ved strategisk at anvende viden-magtrelationen, for eksempel til at lede medarbejderen i forbindelse med arbejdsopgaver eller bekræfte medarbejderens egen fortælling om dennes rolle. Ligeledes fremgår det, hvordan oplevelsen af manglende sparring med ledelsen under nedlukningen har indflydelse på, hvordan nogle medarbejdere leder sig selv og vi argumenterer for, at der i dette tilfælde kan være behov for den normaliserende sanktion for, at medarbejderen kan udøve selvledelse og konstruere et fleksibelt arbejdsliv, hvor fleksibiliteten ikke forekommer grænseløs.

Derudover fremgår det, at der ligger en indforståethed blandt ledelsen, når det kommer til forståelsen af, hvilke forventninger der er til at indgå på arbejdspladsen og hvad der forbindes med fleksibilitet og en fleksibel arbejdsplads. Vi argumenterer for, at denne indforståethed er med til at konstruere de roller, som ledelsen spiller overfor hinanden og deres medarbejdere. Disse roller og opretholdelsen af tilhørende facader, argumenterer vi for, har indflydelse på de mulighedsbetingelser, der opstilles for at kunne konstruere et fleksibelt arbejdsliv, da disse orienterer styringsrationaliteten, som ledelsen anvender. Vi argumenterer ligeledes for, at den indbyrdes forståelse blandt lederne er med til at skabe et indlejret hierarki blandt de to ledere og den relation, de har til medarbejderne. Det fremkommer også af analysen, at der i nogle tilfælde er en diskrepans hos ledelsen om, hvordan fleksibilitet anskues og muliggøres på arbejdspladsen, for eksempel i forventningen om minimal udøvelse af kontrol af de medarbejdere der arbejder hjemmefra, mens der samtidig er behov for at vide, hvad den hjemmearbejdende har af opgaver.

5.5 Opsummering af samlet analyse

Af analysen fremgår det, at informanterne indgår i sociale relationer i forskellige sammenhænge og kontekster. Uanset hvor informanten sidder og arbejder, vil der derfor være sociale relationer, der indgår, når informanterne optræder med deres roller. Med eksempel i at Christians mulighedsbetingelser for at spille sine roller er betinget af, at han kan skifte i mellem hjemmet og arbejdspladsen i kraft af, at de sociale relationer i hjemmet udfordrer

hans rolle, han spiller i forbindelse med sit arbejde, argumenteres der for, at Christian ikke kan optræde med sin rolle fra arbejdet, som han ønsker på lige vilkår i hjemmet. At Christian kan vedligeholde sin fortælling om begge roller ligger i hans agens og dertil handlefrihed i at kunne veksle mellem kontor og hjemmet.

I forbindelse med Hannas fortælling fremgår det, at hendes kollegaer har indflydelse på de mulighedsbetingelser Hanna har for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, idet at de begrænser hendes muligheder i at anvende kontorpladsen i storrumskontoret, som hun ønsker, når hun skal udføre sit arbejde. De sociale relationers indflydelse på informanternes mulighedsbetingelser i forbindelse med at konstruere et fleksibelt arbejdsliv er derfor afhængigt af den kontekst, de er i, og de roller informanterne ønsker at spille i en given kontekst.

Derfor skal, de sociale relationers indflydelse, ses i konteksten, for de muligheder informanterne har udover de sociale relationer. Således er mulighedsbetingelserne for, at informanterne kan udføre deres roller og deres arbejde ikke uafhængigt af de sociale relationer, de indgår og omgiver sig med.

På baggrund af analysen kan det argumenteres, at såfremt informanterne har agens til at veksle mellem det frontstage, de finder relevant for deres facade, vil informanterne kunne vælge mellem de sociale relationer, de har brug for til at optræde. Såfremt informanterne selv ville kunne bestemme mellem storrumskontor og hjemmearbejdsplads, ville de sociale relationers indflydelse for mulighedsbetingelserne til at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, kunne tilpasses de enkelte individers behov.

Derudover fremgår det af analysen, at genstandene skal ses i den sociale kontekst, de indgår i. Informanterne til- og fravælger forskellige genstande i kraft af, at de konstruerer kulisserne for deres optræden, når de agerer frontstage for deres publikum. At Hanna kan spille sin rolle som æstetiker, er betinget af de genstande, hun opnår agens igennem og ligeledes, at hun ikke er i storrumskontoret, hvortil genstande som skrivebordet begrænser hendes mulighed for at spille sin rolle. Når Kamilla benytter opslagstavlen i storrumskontoret, tilskrives der agens, som leder til Kamillas handlemuligheder for at vælge personlige genstande, hun kan hænge op. Dette bevirker, at Kamilla kan spille sin rolle som ikke altid vigtig og voksen, når hun optræder frontstage. Både Hanna og Kamilla fremhæver selv, hvordan rummet, de selv har haft indflydelse på, har indflydelse på deres arbejde og at der i storrumskontoret er begrænset

indflydelse for handlemuligheder i forbindelse med, at de selv kan bestemme. I forbindelse med Lisbeth fremgik det, at hun har indført en fast rutine i forbindelse med, at hun i sit hjem fjerner sine håndklæder i forbindelse med onlinemøder, hun har med sine kolleger. Dette er med udgangspunkt i, at Lisbeths håndklæder hænger, så de kan ses fra skærmen, hvilket bevirker, at Lisbeths facade ikke passer til den rolle, hun ønsker at optræde med frontstage foran sine kolleger.

Fælles for informanterne er, at i storrummets faciliteter optræder informanterne frontstage hele tiden med hinanden og er derfor også en del af de sociale praksisser, der udspiller sig, når handlinger legitimeres. I hjemmet har informanterne mulighed for at gå backstage imellem deres online møder og dermed kan informanterne spille deres roller på deres egne præmisser og kun optræde i de roller, de vælger for deres arbejde, når de er i kontakt med deres arbejde. Hver informant trækker på nogle forskellige genstande i forsøget på at opretholde de roller, der knyttes til konteksten for deres arbejde. Derfor forsøger informanterne at spille deres arbejdsroller i hjemmet og indrette sig efter de tilhørende facader. Derfor kan det argumenteres, at medarbejderne tilskrives agens til selv at vælge, om de ønsker at sidde i storrumskontoret eller i hjemmet, når de arbejder. Genstandene må leve op til de facader og informanterne er nødt til at have de rette facader for at spille deres roller. Rekvitterne er derfor ikke ligegyldige for, hvordan vi agerer, eftersom de er en del af den facade, vi spiller i.

På den baggrund er der både muligheder og begrænsninger i både sociale relationer og genstandene for, at informanterne kan konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Et af de fællestræk, der er i hjemmet, er computeren, der gør online møderne mulige. Hertil argumenterer vi for, at de teknologiske redskaber bidrager til at udføre virtuelle personalemøder eller kaffemøder, hvor medarbejderne er underlagt den normaliserende sanktion for deltagelse, hvilket medvirker til at konstruere mulighedsbetingelser, da fleksibiliteten betinges af, at medarbejderne har en tillidsrelation til ledelsen, som medarbejderne blandt andet opretholder ved at deltage i særligt de sociale kaffemøder, på trods af medarbejderens modvilje. Derudover fremgår det, at der ligger en indforståethed blandt ledelsen, når det kommer til forståelsen af, hvilke forventninger der er til at indgå på arbejdspladsen, og hvad der forbindes med fleksibilitet og en fleksibel arbejdsplads. Vi argumenterer for, at denne indforståethed er med til at konstruere de roller, som ledelsen spiller overfor hinanden og

deres medarbejdere. Disse roller og opretholdelsen af tilhørende facader, argumenterer vi for, har indflydelse på de mulighedsbetingelser, der opstilles for at kunne konstruere et fleksibelt arbejdsliv, da disse orienterer styringsrationaliteten, som ledelsen anvender. Ligeledes argumenteres der i analysen for, at ledelsens styringsrationalitet, i nogle tilfælde, kan understøtte en selvkonstituerende proces hos medarbejdere ved strategisk at anvende videnmagtrelationen. Det fremgår yderligere, at der i nogle tilfælde kan være et behov for den normaliserende sanktion, for at medarbejderen kan udøve selvledelse og konstruere et fleksibelt arbejdsliv, hvor fleksibiliteten ikke forekommer grænseløst.

6.0 Diskussion

I det følgende vil vi diskutere elementer, der relaterer sig til vores analytiske fund, der viser, at der er flere faktorer og forhold som har indflydelse på, hvordan medarbejderne i Teamet i Kommunen har muligheder for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv i forbindelse med nedlukningen under COVID-19. Vi vil blandt andet diskutere, hvad der sker, når roller der bliver spillet på arbejdspladsen, skal spilles på en ny scene i hjemmet gennem onlinemøder, og hvad det er for nye disciplineringsformer, der opstår i relationen mellem ledelsen og medarbejderne, når der er tale om hjemmearbejde. Derudover vil vi diskutere, hvordan fleksibilitet og mikrokontrol relaterer sig til hinanden.

Samme roller, nye scener

Som det fremgår af vores analyse, så er scenen med til at influere medarbejdernes mulighedsbetingelser: Når arbejdets scene skifter til hjemmet, skifter medarbejdernes mulighedsbetingelser for at spille deres roller i deres arbejde ligeledes. Rollerne udgør stadig dét, medarbejderne forbinder med arbejdskonteksten, men de er hensat til, at skulle spilles

med andre rekvisitter og kulisser, som kan findes i hjemmet. På denne baggrund, kan det diskuteres, hvilke skift de ændrede forhold skaber, for om medarbejderne kan opretholde de facader, de vil optræde med i den arbejdende rolle og om denne forandring fordrer nye former for roller.

Da medarbejderne nu ikke fysisk bevæger sig hen til scenen på arbejdet, hvor de kan optræde for deres kollegaer og benytte de rekvisitter, der er til rådighed på arbejdspladsen, er medarbejderne nødsaget til, at finde nye midler derhjemme til at konstruere deres kulisser, hvori de kan opretholde deres facader og spille de roller, de ønsker at optræde med. Rollerne der almindeligvis spilles henholdsvis i hjemmet og på arbejdet, foregår derfor i samme rum, hvilket forudsætter, at de skal spilles og fremføres i de samme kulisser. Som det fremgår af vores indsamlede empiri, er der i nogle tilfælde sket den forandring, at arbejdsstationen, der tidligere befandt sig på arbejdspladsen, nu er rykket hjem ved spisebordet, hvilket gør at dette bliver en scene for to roller i løbet af en dag, der tidligere har været opdelt. For eksempel danner spisebordet nu scenen for både dét at være leder og medarbejder i løbet af dagen og at være familiefar eller mor under aftensmaden. Dette stiller krav til medarbejderne om at skulle navigere i, hvilke rekvisitter de trækker på for at indgå i de facader, de ønsker, at henholdsvis deres kolleger og familiemedlemmer skal opfatte gennem deres optræden. Der kan argumenteres for, at en sådan forandring i forhold, kan have konsekvenser for, hvordan individet fremfører sin optræden, da vedkommendes selvopfattelse også bliver ændret. Ifølge Goffmans perspektiv på samhandling, identificerer individer sig med deres roller og lever sig ind i en selvopfattelse, som ved at blive kompromitteret kan udløse konsekvenser på tre forskellige niveauer: Personlighed, samhandling og social struktur. De tre niveauer relaterer sig alle til, hvordan individet forsøger at opretholde sin ønskede rolle og leve op til en idealiseret version af, hvordan den valgte rolle skal spilles. (Goffman, 2014, 254-255). Denne idealisering relaterer sig til, hvordan individer retfærdiggør deres rolle, som for eksempel, når vores informant Hanna beskriver, hvordan hun på baggrund af sin sprudlende personlighed spiller rollen som kamæleon, der kan tilføre "Hanna-energi" til sit arbejde (Bilag 7, 00:32:51). Som det fremgår af vores analyse skifter Hannas selvopfattelse, og hun optræder som æstetiker under de ændrede forhold, når hun arbejder hjemmefra under nedlukningen. Ifølge Goffman bliver retfærdiggørelsen af individets rolle til en skal, der dækker over en del af den optrædendes

liv, da denne skal opretholde sin facade for at imødekomme en idealstandard, hvorfor individet derfor også bliver tilbøjeligt til at optræde ved at vise de polerede slutresultater og skjule fejltagelser, så vidt muligt (Goffman, 2014, 88-89). Det kan argumenteres at Hannas oplevelse af at skulle skjule “æstetikeren”, når hun er i storrumskontoret og optræde med kamæleonen som skal, opløses i kraft af hjemmearbejdet og den mulighed, der opstår ved, at hun kan agere mere frit på sin arbejdsscene derhjemme gennem adgangen til andre rekvisitter, som kan anvendes til at spille æstetikerrollen. Ligesom det at sidde hjemme i sit eget fysiske rum under onlinemøderne også har givet Hanna en stærkere tro på hendes egne argumenter, som hun ellers ville afvige fra i det fysisk møde, som også kommer af sceneskiftet.

Ligeledes, kan det argumenteres, at det også udfordre nogen i deres optræden, idet de ikke har tilstrækkelige rekvisitter at trække på i hjemmet og således bliver nødsaget til at fremvise andre facader over for kollegaerne, som det for eksempel fremgår af Lisbeths eksempel, hvor de våde håndklæder gør, at hun vælger en facade, hvor hun forsøger at give indtryk af, at der er ryddeligt, når hun fjerner håndklæderne.

Således bliver de ændrede forhold en forudsætning for et rolleskift, omend handlingerne forbundet med opretholdelsen af indtryksstyring overvejende foregår backstage forud for de digitale møder. Det kan således argumenteres, at der med de ændrede omstændigheder, også følger et ønske hos den enkelte om, at opretholde sin idealrolle, men at det ligeledes kan forekomme, at det bliver mere udfordrende at opretholde de tilhørende facader i kraft af de ændrede kulisser, hvad end de er socialt eller fysisk betingede, da scenen også kan siges at være forskellig fra, om man er online eller offline.

Nye former for frontstage og backstage

Ved deltagelse i online møder lukker medarbejderne deres kollegaer og samarbejdspartnere ind i deres hjem, hvorfor hjemmet pludselig bliver koblet til og danner kulisser for de roller, som medarbejderne ønsker at spille arbejdsmæssigt. Der kan derfor stilles spørgsmålstejn ved, om der er noget backstage tilbage? Og hvorvidt medarbejdere har mulighed for at gå backstage, hvor de kan agere ude af syne fra publikum og have et rum, hvor deres handle-mønstre ikke er påvirket af omgivelserne, eller flyder backstage og frontstage sammen,

idet medarbejderne optræder i de samme kulisser og konstant skal tænke over, hvilken udtryk de viser frem? I vores empiri påpeger Hanna et grænseoverskridende forhold, da hun pludselig kan holde online møder fra hendes personlige rum derhjemme, hvor hun ellers aldrig vil invitere en kollega ind. Omvendt fremgår det af analysen, at Hanna har et bedre udgangspunkt for at spille sin rolle som æstetiker, i og med at hun har mulighed for at udøve sin kreative handlinger til hendes ønskværdige niveau, inden hun går frontstage og fremviser resultaterne, sammenlignet med, når hun befinder sig fysisk på arbejdspladsen, hvor hun konstant optræder i frontstage.

Dertil må det antages, at medarbejderne ihærdigt forsøger at skabe en kulisse derhjemme, der kan opretholde de facader, de forbinder med arbejdet, ved at fjerne eller tilføje repræsentationer af status i deres hjem, særligt, når de går online, hvor de kan forvente et publikum. For eksempel, som i Lisbeths tilfælde, hvor hun gang på gang fjerner sine håndklæder for at kunne iføre sig den facade, hun ønsker at fremvise gennem skærmen til sine kollegaer.

Konstruktionen af et fleksibelt arbejdsliv bliver således også betinget af, hvorvidt det er muligt for den enkelte, at opretholde sin facade og spille den ønskede rolle. Ligeledes kan der stilles spørgsmålstejn ved, om oplevelsen af tid indgår som en faktor, der afgør, hvordan den enkelte kan leve op til sin egen idealrolle, da det kan antages at arbejdsrollerne spilles i bestemte tidsrum (i arbejdstiden), hvad end denne rolle spilles foran et publikum eller udgør del af den handling, der udføres i forbindelse med arbejdet. Dette kan antages at være tilfældet, hvis den enkelte oplever uanede fleksibilitet (jf. Lisbeths udtalelse) og har svært ved at adskille, hvornår det er legitimt at prioritere mellem arbejde og fritid, og spille henholdsvis den arbejdende og private rolle, da der i en hjemmearbejds kontekst kan være ændrede muligheder for, hvordan den enkelte kan styre dele af sin arbejdsproces.

Fleksibilitet og mikrokontrol

Som det også fremgår af vores empiri, har der fra et ledelsesperspektiv været en utryghed forbundet med hjemmearbejdet, grundet den fysiske distance og mistillid til hvorvidt medarbejdere udførte deres arbejde. Ifølge Richard Sennett, skyldes dette, at der ved arbejde hjemmefra, sker en fysisk distance til lederne eller arbejdsgiverne, som gør arbejdsgiverne utrygge, idet de mister den daglige fysiske kontakt og kontrol med medarbejderne (Sennett,

1999, 62). Det bliver således ikke muligt at kontrollere medarbejderens gøren og laden på samme måde, som når de møder op i storrumskontoret. Dette har flere implikationer. Delvist, at det kan problematisere behovet for fleksibilitet fra et ledelsesperspektiv, da fleksibiliteten avler flere mikrokontrolpraksisser, som skal udøves. Mikrokontrolpraksisserne kan føre til at både ledere og medarbejdere på sigt vil føle mindre fleksibilitet, i og med at lederne får mere administrativt arbejde, og medarbejderne jævnligt skal dokumentere, tjekke ind, rapportere, om, hvornår de arbejder og hvilke arbejdsopgaver der udføres. Magtrelationen mellem medarbejder og ledelse vil således bygge på en disciplinering, der er betinget af alle tre elementer, som ifølge Michel Foucault udgør den disciplinære magt, ved at arbejdsindsatser overvåges, afvigelser fra normen sanktioneres og medarbejderens forventede adfærd kontrolleres gennem dokumentationskrav og afrapportering og som i mindre grad bygger på den tillid, som for eksempel vores informanter fortæller, at de oplever eller forsøger at efterleve.

En anden implikation bliver spørgsmålet om medarbejderens tilgængelighed for arbejdspladsen og på hvilke parametre kontrollen gør sig gældende.

Richard Sennett påpeger, at hjemmearbejdet kan anskues som en belønning, der maskerer sig i koncepter som flekstid, men at det i stedet medvirker til større kontrol af arbejdsprocessen, når der er mulighed for hjemmearbejde og at denne overvågning også bliver mere omfattende end ved det fysiske møde, når teknologiske redskaber tages i brug (Sennett, 1999, 62). Som det også fremgår af vores analyse, så anvender Teamet i Kommunen for eksempel fleksskemaer, som medarbejderne udfylder digitalt. Sennett påpeger blandt andet, at den digitale tidsstyring udgør en ny magtform, der har samme mekanismer som det at møde og tjekke ind fysisk på arbejdspladsen, men at denne ser anderledes ud i og med at den frihed, som der hænger sammen med muligheden for fleksibilitet, til sammenligning med tidligere, er mere amoralsk, da den ikke beriger menneskene hverken moralsk eller materielt (Sennett, 1999, 62-63). Det skal her fremhæves, at tidsregulering i en arbejds kontekst ikke er et nyt fænomen, men også tidligere har været centrum for historiske demonstrationer i Danmark, som har medført den nu normaliserede 8-timers arbejdsdag. I forbindelse med nedlukningen under COVID-19 er tidsregulering igen et fænomen, der har fået opmærksomhed, og der er for eksempel igangværende debat om at regulere grænsen mellem arbejdsliv og privatliv gennem politiske aftaler på transnationalt niveau, med det formål at skabe en grundlæggende ret for arbejdstagere i EU at gå offline uden for normal arbejdstid, en såkaldt *right to*

disconnect, uden at det får negative konsekvenser for arbejdstageren med henblik på at forhindre, at arbejdstiden bliver for fleksibel, og spredes ud over alle timer af døgnet. Ifølge forsker i arbejdsliv, Annette Kamp, kan dette nemlig medvirke til, at arbejdet bliver så grænseløst, at det bliver svært at se forskel på arbejde og fritid (Kristiansen, 2021).

Foruden reduceret mulighed for styring af medarbejdernes arbejdstid, kan det argumenteres, at arbejdsgiverens mistillid i forbindelse med nedlukningen også kommer af den manglende fysiske tilstedeværelse. Foucault argumenterer for, at et element af den disciplinerende magt blandt andet udgøres af, at den disciplinære magt kan udøves i rummet, forstået på den måde, at den disciplinære magt udøves som del af den fysiske tilstedeværelse, hvor den ønskede handling indlæres ved, at den individuelle krop placeres, flyttes og kombineres, så den bliver led i en større enhed (Nilsson, 2009, 99). Det kan argumenteres, at tabet af dette aspekt i magtrelationen mellem arbejdsgiver og medarbejder, kan gøre det sværere for arbejdsgiveren at udøve den disciplinære magt og dermed sværere at regulere medarbejdere til at have den ønskede adfærd, der kan være afgørende for arbejdsgiverens idé om, hvordan arbejdsprocesserne bør foregå for at være mest produktive.

En yderligere implikation ved muligheden for hjemmearbejde som en fleksibel arbejdsform er det etiske spørgsmål om begrænsning af arbejdstagerens frihed til egen indretning af hjemmearbejdspladsen, da det i kraft af bekendtgørelsen af lov om arbejdsmiljø blandt andet stilles krav til arbejdsgiveren om varetagelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed (Mørk, 2020). Dette gør sig for eksempel gældende i forhold til at sikre arbejdstagerens fysiske arbejdsforhold, når der arbejdes hjemme mere end en enkelt dag om ugen. Det kan argumenteres, at opfyldelsen af disse krav fra arbejdstagerens side kan medvirke til, at disciplineringen af medarbejderen går fra udelukkende at foregå på den traditionelle arbejdsplads, til at gøre sig gældende i medarbejderens private hjem, således er der risiko for, at medarbejderens fleksibilitet i arbejdslivet bliver betinget af at indgå i en magtrelation, hvor dennes mulighedsbetingelser for fleksibilitet begrænses.

Steen E. Navrbjerg, arbejdsmarkedsforsker ved Københavns Universitet argumenterer ligeledes for, at nye fleksibilitetsformer "(...) ændrer de eksisterende magtrelationer, arbejdsvilkår og samarbejdsrelationer (...)" (Navrbjerg, 2001, 67). Med udgangspunkt i vores analyse, kan det argumenteres, at disse aspekter, som Navrbjerg fremhæver, er særligt

væsentlige under de nye forhold med hjemmearbejde, da arbejde under nedlukningen har skabt ændrede forhold, som blandt andet fordrer refleksion omkring, hvordan arbejdsgivere og arbejdstagere i fællesskab kan forholde sig til de nye vilkår for organisering og konstruktion af arbejdslivet.

6.1 Efterrefleksioner

I vores arbejde med anvendte metoder og teorier har det været muligt, at give et nuanceret billede af, hvordan henholdsvis genstande, styringsrationaliteter og præsentationen af indtryk alle hænger sammen med den sociale relation i den enkelte kontekst. Dette har blandt andet været muligt i kraft af vores metodiske og teoretiske redskaber, som er blevet anvendt til at belyse undersøgelsens genstandsfelt fra forskellige vinkler. Specialets teoretiske og metodiske rammer har således også deres egne mulighedsbetingelser, for eksempel har det ikke været muligt at undersøge, hvilken betydning informanterne selv lægger i deres anvendelse af forskellige genstande alene ved at bruge Gells teoriapparat eller, hvordan informantens hverdag udspiller sig i praksis, grundet metodiske begrænsninger forbundet til adgang, omend observation ved fysisk tilstedeværelse kunne have bidraget til yderligere forståelse af hvordan informanternes kontekst ser ud. Vi er således bevidste om, at både vores metode- og teorivalg kun kan belyse begrænsede aspekter af den indsamlede empiri, og at denne empiri også i dens omfang er begrænset, hvorfor vi altså ikke kan give et generaliseret billede på fænomenet, da det blandt andet ville have bredere empirisk materiale, eventuelt med inddragelsen af andre case-tilfælde i samme situation som Teamet i Kommunen.

7.0 Forandringsdesign

Med udgangspunkt i analysens fund samt diskussionen vil der i det følgende blive præsenteret et forandringsperspektiv i form af tiltag og opmærksomhedspunkter, med henblik på, at Merete som leder i Teamet i Kommunen kan facilitere en fleksibel arbejdsplads, der imødekommer medarbejderne.

Strukturen for dette kapitel er opdelt således, at der indledningsvist vil være en introduktion til forandringsteorien, vi har anvendt. Derefter vil vi opsummere analytiske elementer, der ligger til grund for forandringsdesignet som vil udgøre argumentationen for forandringen. Og afslutningsvist vil der foreligge et forandringsforslag med konkrete tiltag som retter sig til Teamet i Kommunen. Dette skal læses som værende vejledende.

Det procesorienterede perspektiv

I denne del vil det procesorienterede perspektiv blive beskrevet med formålet om anvendelse i nedenstående forandringsdesign. Undervejs vil det teoretiske perspektiv blive tilknyttet forandringsprojektets fremgangsmåde.

Det procesorienterede perspektiv har fokus på deltagerne og deres forståelse, fortolkning og meningsskabelse, når der skal forandres. Et procesorienteret perspektiv er en paraplybetegnelse for teorier. I nærværende speciale lægges fokus på de organisatoriske processer, der faciliterer deltagernes muligheder for at bruge deres viden og kompetencer, når der skabes relevante forandringer i en organisation. I dette tilfælde vil deltagerne udgøre informanterne i projektet og derfor vil der tages udgangspunkt i deres fortællinger og derigennem de analytiske fund for det overordnede projekt.

I det procesorienterede perspektiv er organisationsteoretiker Karl Weick en central teoretiker. I det procesorienterede perspektiv tages der udgangspunkt i Weicks begreb sensemaking som på dansk oversættes til meningsskabelse (Mac, 2018, 29). Weicks begreb om

meningsskabelse tager udgangspunkt i, hvordan et organisationsmedlem hele tiden skaber ny mening. Dette opstår gennem nogle handlinger og begivenheder, der kan få betydning samtidig med en strøm af dagligdagsaktiviteter. Derfor er meningsskabelse et retrospektivt begreb, der tager afsæt i tidligere oplevelser og erfaringer. Nye meninger er dermed en reaktion på det, der tidligere er sket (Madsen, 2018, 110). Der er hertil udarbejdet en forandringsmodel med udgangspunkt i meningsskabelse. Denne model tager udgangspunkt i kontinuerlige forandringer, der har sit fokus på betydningen af kontinuerlige forandringsprocesser i organisationens praksis. Med udgangspunkt i at forandringer foregår kontinuerligt og dermed en konstant bevægende organisering af praksisser tages der til dette forandringsdesign udgangspunkt i følgende model:

Org. kilde: Weick og Quinn, 1999 (Mac, 2018, 31).

Modellen er opbygget af tre led, 1) Frys, 2) Ny balance/forandring og 3) Optøning. Ved det første led *frys*, tages der udgangspunkt i, at der først skal fastholdes et blik på de eksisterende praksisser, før det er muligt at skabe forandringer så organisationen kan ændre kurs. Ved andet led *Ny balance/forandring*, forholder man sig til hvordan en forandring bør foretages. Det tredje og sidste led i modellen *optøning*, sættes organisationen fri til selv at foretage løbende forandringer efterfølgende (Mac, 2018, 31).

Frys

Organisatoriske praksisser blandt informanterne

På baggrund af vores empiri og analyse, fremgår det, hvilke praksisser, der er forbundet med hjemmearbejde under anden nedlukning. Blandt andet, at hjemmearbejdet har været formgivende for de praksisser, der udføres af vores informanter. Hjemmearbejdets praksisser

har hertil bestået i, at informanterne måtte indrette deres arbejdsstationer i hjemmet og dertil navigerer imellem hjem og arbejde under samme fysiske forudsætninger. En af disse praksisser har derfor ligeledes været omfanget af onlinemøder. Disse onlinemøder har både været i forbindelse med faglige og sociale møder, der blev afholdt med udgangspunkt i lederens fokus på at fastholde sammenholdet i Teamet. Denne praksis er derfor udført på baggrund af lederens initiativ til medarbejdernes deltagelse. En praksis fra før nedlukningen, der står i modsætning til nedlukningens hjemmearbejde, er, at der ikke har været praksis for hjemmearbejde. Såfremt en medarbejder ønskede, at arbejde hjemmefra var praksis, før nedlukningen, at medarbejderen først skulle spørge lederen om lov og samtidig redegøre for, hvilke arbejdsopgaver vedkommende havde til formål at udføre under hjemmearbejdet.

Mening blandt informanterne

Eftersom det procesorienterede perspektiv har fokus på, at forandringer sker kontinuerligt med udgangspunkt i meningsskabelse, vil der til at afdække modellens første led tages udgangspunkt i det, informanterne finder meningsskabende. Dette er med formålet om, at et sådant perspektiv kan understøtte de organisatoriske praksisser gennem meningsskabende og faciliterende aktiviteter. Dette vil kunne bidrage til et grundlag for nye udviklingsretninger (Mac, 2018, 32).

Analysen viser, at medarbejderne forsøger at tilpasse deres hjem således, at de kan opretholde deres facader om, at være dygtige til deres arbejde. For at dette kan lykkes må informanterne konstruere deres kulisser, således at de passer til de eksisterende facader. Derfor indtager de hjemmet som deres frontstage, hvortil de optræder for deres publikum gennem deres online møder. Hjemmet bliver derfor scenen, der skal bære både deres roller, som de spiller i privatlivet og samtidig også scenen, som skal bære de roller, de spiller for deres kolleger. Informanterne kan derfor ikke opretholde deres facader i forbindelse med deres arbejde uden til tider at måtte gå på kompromis med hjemmet og dets tilhørende faciliteter i form af indretning, mennesker og kæledyr. Dette er en forudsætning, såfremt informanterne ønsker at spille deres roller, eftersom at en rolle kun kan spilles med rette facade. I og med at informanterne arbejder hjemmefra og dertil forsøger at navigere mellem arbejdsfacader og hjemmefacader, bliver facaderne det meningsbærende element for projektets

forandringsdesign. Derfor bliver dette også et element af betydning for at undgå modstanden mod forandring, der kan opstå (Mac, 2018, 33).

Baggrund for mening

Med udgangspunkt i at informanternes agens og handlemuligheder opstår i en relationel kontekst, og ligeledes, at informanterne har brug for et publikum, når de optræder med deres arbejdsroller, vil dette være et perspektiv, der vil blive understøttet i forandringsdesignet.

Dette er tilmed et perspektiv, der fremkommer af analysen ved, at lederen faciliterer uformelle kaffemøder, strikke- og flødebollekursus, og ligeledes ønsker at oprette uformelle online møder dagligt (jf. Kamilla). Hver informant giver udtryk for, at have individuelle ønsker for at indgå i facaderne. For eksempel, fravælger Kamilla at deltage i flere uformelle online møder, på baggrund af at hun har bedre ting at tage sig til. I forandringsdesignet tages der udgangspunkt i dette perspektiv for at tage højde for modstand mod forandring.

Yderligere viser vores analyse, at informanterne må konstruere deres kulisse og dermed deres hjem således, at facaderne for deres arbejde passer til de roller, de spiller. Derfor må informanterne udføre forskellige handlinger på baggrund af deres ting, der indgår i hjemmet. Christian beskriver, hvordan det er at arbejde hjemme samtidig med, at børnene også er der. Dette udgør forhold, der tilskriver agens til Christian, så han tager ind på kontoret og arbejder. Børnenes forstyrrelser er medvirkende til, at Christian ikke kan sidde hjemme og arbejde. Ligeledes fortæller Christian, at hvis han får ondt i nakken, stiller han computeren på nogle bøger. Kamilla og Lisbeth frasiger sig begge kontorfaciliteter som skrivebord og skærm med udgangspunkt i, at det giver konnotationen af gamerhjørne. Gamerhjørnet er ikke en kulisse, der passer til deres facader fra hjemmet. Kamilla fortæller, at lederen har opfordret til disse faciliteter, fordi de er anbefalet af arbejdstilsynet. Derfor har lederen også en strukturel baggrund for opfordringen, når hun spiller sin rolle som sværd og skjold, der passer på sine medarbejdere¹. Hanna har efter hjemsendelsen dyrket sin rolle som æstetiker, hvilket

¹ "Uanset hvor godt en arbejdsplads er indrettet, har medarbejderne brug for variation i arbejdet for at undgå besvær i muskler, sener og led. Virksomheden skal planlægge fastlåst og stillesiddende arbejde, så der er mulighed for variation. Det kan fx være skift mellem forskellige jobfunktioner, mulighed for at variere arbejdsstillinger og -bevægelser, og mulighed for at skifte mellem at sidde, stå og gå. Virksomheden skal sikre sig, at

hun ikke gjorde på kontoret på baggrund af, at skrivebordet var en repræsentation af den implicite forståelse om, hvordan man agerer på et skrivebord. Både Kamilla og Lisbeth fortæller ligeledes om forstyrrelser fra deres kolleger, når de sidder i storrumskontoret. Derfor vil der yderligere blive taget udgangspunkt i de fysiske forhold, informanterne arbejder under.

Med udgangspunkt i analysens fund, om at lederen Merete spiller en rolle som sværd og skjold, fremkommer det, at Merete, i kraft af sin rolle, indgår i en facade, hvor hun lytter til medarbejdernes behov og som udgangspunkt har tillid. Med udgangspunkt i de handlemuligheder og dertil agens informanterne har ved både at optræde i storrumskontoret og i hjemmet vil der yderligere tages udgangspunkt i baggrunden for, hvilke tiltag der kan faciliteres, således at Merete kan muliggøre selvledelse blandt medarbejderne.

Forandringskapacitet

Før forandringsdesignet vil fortsætte til led 2 i modellen (Ny balance/forandring) , vil vi først tage udgangspunkt i nogle af de elementer, der er fremtrædende i forbindelse med Teamet i Kommunens forandringskapacitet. Dette er med udgangspunkt i at forstå organisationens evne til at arbejde med forandringer. Dertil anvendes der perspektiver fra *Den Tilpassende organisation*. Dette er en organisations kulturtype, der som udgangspunkt "...forsøger at udligne forandringer ved at foretage justeringer af de eksisterende ydelser og arbejdsprocesser" (Mac, 2018, 39). Dette er med udgangspunkt i, at medarbejdernes opgaver ikke har ændret sig og det ligeledes forventes, at de gør det samme, blot under andre forhold. I stedet for fysisk fremmøde er der for eksempel indført teams-møder og videoer, hvilket er både for medarbejderne og de unge, som er en del af kerneydelsen for organisationen. Ved denne organisations kulturtype er der typisk tale om fag- og funktionsopdeling i organisationen, som ligeledes kan bære præg af silotænkning (Mac, 2018, 39-40). For eksempel, kan dette ses ved Kamilla der er specialiseret og derfor ikke samarbejder med sine kolleger jf. analysen. Denne type organisation kan have svært ved at gennemføre et

arbejdspladser, hvor der foregår jobrotation, har inventar, der let og hurtigt kan tilpasses til skiftende brugere" (Arbejdstilsynet, 2008).

forandringsdesign, der kræver tværfaglighed og helhedssyn. Hertil skal det tilføjes, at en sådan kulturtype er en idealtipe, hvilket betyder, at ingen organisation passer fuldstændigt ned i en type. Kulturtypen her anvendes blot til at få indblik i nogle af de barrierer, der kan opstå ved et forandringsdesign, og der tages derfor forbehold for dette ved udarbejdelsen af vores forandringsforslag (Mac, 2018, 39-41).

Ny balance/Forandring

Andet led i forandringsmodellen tager udgangspunkt i forandring, og dertil hvordan forandringerne bør foretages, og hvilke forandringer der anbefales. Dette vil fremkomme af de tre nedenstående afsnit.

Med udgangspunkt i Meretes ønske om at afholde online møder, der fastholder fællesskabet, kan det anbefales, at der tages udgangspunkt i det, der giver mening for medarbejderne. Dertil kan det anbefales, at der faciliteres onlinemøder med en faglig agenda som retter sig mod nogle, af de ønsker og mangler medarbejderne har i deres hjemsendte hverdag som eksempelvis faglig sparring eller frokostsamtaler om noget, de har læst i avisen.

Kamilla og Lisbeth frasagde sig muligheden for arbejdsudstyr, fordi det fylder i deres eget hjem med udgangspunkt i, at disse genstande får en repræsentation af gamerhjørne. Christian nævner, at han har stillet sin computer på bøger, hvis han har brug for at hæve den. Både han og Hanna har deres arbejdsplads ved spisebordet. Dette stiller samlet set fleksible krav til de fysiske arbejdsredskaber, som gerne skal imødekomme og opfylde flere behov fra både informanterne og arbejdstilsynet.

I forbindelse med arbejdstilsynet er dette et hensyn, Merete må forholde sig til, både i storrumskontoret og i hjemmet såfremt medarbejdere arbejder hjemme mere end en dag om ugen. Ifølge arbejdstilsynet skal:

De ergonomiske belastninger ved skærmarbejde nedsættes, når skærmarbejdet regelmæssigt afbrydes af andet arbejde væk fra skærmen eller af pauser, og når arbejdsstillinger og -bevægelser ved skærmen varieres. Jo mere langvarigt og intensivt skærmarbejdet er, desto hyppigere skal det så vidt muligt afbrydes af andet arbejde væk fra skærmenheden eller af pauser. Jo større belastningerne er ved skærmarbejdet, desto

større krav stilles der til arbejdsgiveren om tilrettelæggelse af skærmarbejdet og til indretning af skærmarbejdspladsen.

Det er en fordel, at den ansatte har indflydelse på, hvordan skærmarbejdet bliver planlagt, og skærmarbejdspladsen bliver indrettet. Indflydelse på eget arbejde har en positiv effekt på oplevelsen af gener og smerter. (Arbejdstilsynet, 2009).

Derfor kan det ligeledes overvejes at facilitere onlinemøder, der giver medarbejderne mulighed for bevægelse i hverdagen.

BrancheFællesskabet for Arbejdsmiljø for Velfærd og Offentlig administration (BFA) er organiseret ved aftale mellem organisationerne KL, Danske Regioner, Medarbejder- og Kompetencestyrelsen (tidl. Moderniseringsstyrelsen), Akademikerne, FOA, OAO og FTF. Her tages der udgangspunkt i arbejdsmiljøloven og udarbejder informationer og vejledninger i henhold til arbejdsmiljøloven (BFA, 2021a). Her bliver det beskrevet at et arbejdsbord skal være min. 110 cm dybt og 150-200 cm. bredt, at synsafstanden til skærmen er mellem 50 og 70 cm. At tastaturet kan skubbes 20-30 cm. ind på bordet, så arme og hænder kan hvile på bordpladen, og tastaturet skal kunne skubbes 20-30 cm. ind på bordet, så arme og hænder kan hvile på bordpladen. Ligeledes er der opmærksomhedspunkter, i forbindelse med den stol medarbejderne skal have mulighed for at sidde på under deres arbejdsdag.

En stol skal kunne indstilles i højden, og både sædet og ryglænet skal kunne indstilles uafhængigt af hinanden. Samtidig skal selve sædepolstringen være afrundet fortil og udarbejdet i materiale, der gør, at huden kan ånde og forhindre, at man kan glide fremad på stolen. Ligeledes er der krav til belysningen i rummet for arbejdets udførsel. (BFA, 2021b).

For at imødekomme medarbejdernes fremtidig mulighed for at arbejde hjemmefra i mere en dags varighed om ugen, kan det ligeledes anbefales at faciliterer online forum vedrørende arbejdsmiljø i hjemmet, således at medarbejderne er oplyste om hvad det kræver af deres hjem.

Et arbejdsbord kan dog ligeså vel være et spisebord som det kan være et klassisk skrivebord, så længe det opfylder ovenstående mål. Med udgangspunkt i muligheden for at indstille skærm i rette højde og ligeledes imødekomme arbejdstilsynets retningslinjer om varierede

arbejdsstillinger, kan det anbefales at tilbyde medarbejderne faciliteter i hjemmet, der kan imødekomme skiftende arbejdsstillinger og som samtidig giver mulighed for fleksibel indretning således at det ikke er i konflikt med facaderne og de dertilhørende roller. Således imødekommes yderligere arbejdstilsynets anbefaling om, at medarbejderne har indflydelse på, hvordan skærmarbejdspladsen indrettes. Hertil kan det også anbefales, at medarbejderne får eget skrivebord i storrumskontoret, således at de selv kan indrette sig med dertilhørende genstande, som kan tilpasses deres roller.

Med antagelsen om at verden åbner op igen for fuldt fremmøde og deltagelse, kan der argumenteres for, at hvis en fleksibel arbejdsplads skal kunne imødekommes, kan det anbefales at medarbejderne i fremtiden ikke skal spørge om lov til at arbejde hjemme og forud retfærdiggøre for deres arbejdsopgaver.

Dette er forudsat, at når Merete fortæller, at hun har tillid til sine medarbejdere, må det antages, at den tillid også er til stede, uanset om medarbejderne er hjemme eller på kontoret. Ligeledes kan det anbefales, at der tages højde for medarbejdernes mulighed for at veksle mellem kontoret og hjemmet eftersom informanterne fortæller om forstyrrelser i storrumskontoret og forstyrrelser i hjemmet.

For at medarbejderne kan spille de roller, de ønsker, må de træde ind i de kulisser, der passer til rollen for at opretholde facaderne. Derfor kan det argumenteres, at ledelsen i fremtiden fokuserer på selvledelse i et omfang, der udviser medarbejderne tillid til at være i stand til at vælge, om det giver mening at arbejde på kontoret eller i hjemmet. Såfremt der ikke er pladser nok til alle medarbejdere i storrumskontoret, kan dette ligeledes være et argument for, at medarbejderne selv styrer deres arbejdsgang, eftersom der alligevel ikke er plads til alle på en gang. Dertil kan det også anbefales, at medarbejderne selv afgør, om de uformelle møder er noget, der giver mening for dem at deltage i.

Optøning

Sidste led i modellen, optøning, udgør forudsætningen om at sætte organisationen fri, for selv at fortsætte de løbende forandringer derfra. Dette er med udgangspunkt i det meningsskabende perspektiv, hvortil forandringer sker kontinuerligt i takt med, at meninger skabes (Mac, 2018, 31).

Med udgangspunkt i nutidens erfaringer med genåbning, nedlukning og generelt usikkerhed om at møde fysisk på arbejde, er ovenstående forandringsdesign baseret på hensynet til, at arbejdet skal kunne veksles mellem at blive foretaget hjemme eller på storrumskontoret. Dermed er der taget højde for, at anbefalingerne kan benyttes og tilpasses, uanset hvad fremtiden bringer.

Derfor udgør forandringsdesignet en mulighed for fleksibilitet i forandringerne i og med, at teams-møder hurtigt kan ændres, de fysiske anbefalinger kan bidrage til flere måder at arbejde på og anbefalinger til selvledelse kan bevirke, at medarbejderne får handlemuligheder og dertil kan træffe beslutninger således, at både arbejdsfacader og hjemmefacader kan tilgodeses og navigeres i.

På baggrund af ovenstående forandringsdesign er der hertil udarbejdet følgende pjece med konkrete forandringsforslag der retter sig specifikt til Teamet i Kommunen.

7.1 Pjece til vejledende forandringsforslag

Vejledende forandringsforslag

Følgende forandringsforslag skal ses som vejledende. Forandringsforslagene henvender sig til Teamet i Kommunen, hvortil en forudgående undersøgelse er fundet sted.

Forudgående undersøgelse bygger på en analyse af et empirisk grundlag bestående af interviews fra 5 ud af 11 mulige ansatte i Kommunen samt observationer af et online personalemøde og fotografier fra de 5 informanter forud af interviewene. Af vejledningen vil der være fokus på sociale og fysiske forhold. Alle forslag kan foretages uanset om nedlukningen under COVID-19 fortsætter eller ophører.

Vejledende forandringsforslag - Facilitering af onlineforums

Forum for fælles madlavning

Deltagere: Medarbejdere og leder. **Baggrund:** I stedet for at lave fælles strikke- og flødebollekursus kan der faciliteres, at udvalgte medarbejdere kan instruere gennem Teams, hvordan man laver sunde snacks og frokoster til børn og voksne i hjemmet. **Udførelse:** Facilitator selekterer imellem potentielle tilmeldinger som underviser. Forummet kan bestå af deling af opskrifter, samt fælles "hjemkundskab".

Forum for debat med udgangspunkt i aktuelle temaer

Deltagere: Medarbejdere. **Baggrund:** Mulighed for aktivt at debatterer med kolleger som det blev gjort over frokosten før nedlukningen. **Udførelse:** Her kan en deltager medbringe en artikel vedkommende mener kunne være interessant at diskutere. Dette kan for så vidt være hvad som helst, for eksempel politiske tiltag, aktiekurser, kendis nyheder eller andet der kunne være sjovt.

Forum for fysiske øvelser man kan foretage i hjemmet

Deltagere: Medarbejder og leder. **Baggrund:** Arbejdstilsynets anbefalinger om varierede arbejdsstillinger og kobling til socialt samvær. **Udførelse:** Udvalgt facilitator instruerer deltagere ved at vise øvelser via egen computer for, at deltagere derefter kan gentage øvelserne.

Vejledende forandringsforslag - Facilitering af onlineforums

Forum for faglig sparring.

Deltagere: medarbejdere og Leder. **Baggrund:** Såfremt en eller flere medarbejdere har behov for faglig sparring, kan dette faciliteres via et online forum, hvor der er mulighed for at få sparring fra kolleger og leder. **Udførelse:** Medarbejderen fremlægger sin opgave for de medvirkende. Alt efter tidshorisont kan medarbejdere kontakte en udvalgt facilitator, inden og bede om at komme på en dagsorden.

Forum for sparring blandt medarbejdere med børn i hjemmet.

Deltagere: Medarbejdere med børn i hjemmet. **Baggrund:** Medarbejdere kan mødes og udveksle erfaringer ifm. hvad de gør og har gjort for at få noget til at lykkes. **Udførelse:** Facilitator indsamler emner der kan udgøre samtalsens begyndelse så dette forum anvendes ifm. at ligesindede mødes og kan tale om det der er svært.

Forum for arbejdsmiljø i hjemmet.

Deltagere: Medarbejdere, Leder og AMR. **Baggrund:** Medarbejdere oplyses op måder at faciliterer hjemmearbejde på således at medarbejderne får viden om arbejdsstillinger o.lign. **Udførelse:** AMR faciliterer mødet med udgangspunkt i vejledninger fra arbejdstilsynet ifm. hjemmearbejde.

Vejledende forandringsforslag - Facilitering af genstande og fysisk rum

Kreativt rum på kontoret

Baggrund: ved indretning af kreativt rum på kontoret kan rummet legitimerer kreative elementer som ikke er legitime på skrivebordet. På den måde kan både de medarbejdere der ønsker at gøre brug af kreativ udfoldelse imødekommes, og også de medarbejdere der finder det rodet på skrivebordet imødekommes.

Faste pladser i storrumskontoret

Baggrund: Medarbejdere kan ved eget skrivebord anvende genstande der skal til for at fremhæve deres roller.

Handlefrihed til at vælge mellem hjemmearbejde og kontorarbejde

Baggrund: Medarbejderne har forskellige opgaver der kan under hensyn til arbejdets udførelse varetages i hjemmet. Ledelsen kan udtrykke tillid ved at give medarbejderne handlefrihed til selv at vurdere hvornår dette er bedst, uden at medarbejderne skal spørge om lov først og redegøre for deres opgaver. Dette er under forudsætning af, at medarbejdernes hjemmearbejdsplads lever op til arbejdstilsynets retningslinjer.

Vejledende forandringsforslag - Facilitering af genstande og fysisk rum

(Høreværn, u.å.)

Vejledning til Teams om, hvordan der sættes en "baggrund" på skærmen.

Baggrund: således behøver medarbejderne ikke skal bekymre sig om vasketøj, håndklæder, soveværelser eller andet i baggrunden, og kan koncentrere sig om at spille deres roller for deres kolleger gennem skærmen. **Udførelse:** Der kan følges op til et fælles kaffemøde, hvor Leder/facilitator instruerer medarbejderne og sikre, at medarbejderne kan finde ud af at bruge indstillingen.

Høreværn

Baggrund: Medarbejdere fortæller om støjende forstyrrelser i hjemmet og på storrumskontoret. Med høreværn kan dette udelukke tv-støj, børneleg, og snak blandt kolleger. Samtidig kan høreværnet potentielt set opnå repræsentation af "ikke at ville forstyrres" når de anvendes.

Bærbart hæve-sænkebord.

Baggrund: Med udgangspunkt i lov om arbejdsmiljø anbefales det at medarbejderen har mulighed for at variere sin arbejdsstilling. Såfremt medarbejderen ikke har et skrivebord der kan leve op til standardiserede mål kan arbejdet foretages ved et spisebord. Dertil kan et bærbart hæve-sænkebord give medarbejderen mulighed for at indstille skærm så den passer i højde og vinkel. Samtidig kan bordet fjernes når arbejdet afsluttes.

(Hæve-sænkebord, u.å.)

8.0 Konklusion

Hvilke mulighedsbetingelser for et fleksibelt arbejdsliv konstitueres for de ansatte i Teamet i Kommunen af nedlukningen under COVID-19?

Med udgangspunkt i ovenstående analyse, kan det konkluderes, at de sociale relationer har indflydelse på informanternes mulighedsbetingelser for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv.

Hver informant indgår med sociale relationer i forskellige sammenhæng og kontekster. Det kan konkluderes, at medarbejderne er underlagt begrænsninger i at skulle sidde enten på kontoret eller sidde i hjemmet i alle sine arbejdstimer, og at dette udfordrer deres mulighed for at spille både den arbejdende og private rolle under nedlukningen. Vi fremhæver dette i forbindelse med Hannas fortælling, hvor hendes sociale relation til sine kolleger har indflydelse på de mulighedsbetingelser, Hanna har for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, i forbindelse med at anvende kontorpladsen i storrumskontoret på den måde hun ønsker, når hun skal udføre sit arbejde.

De sociale relationers indflydelse på informanternes mulighedsbetingelser, i forbindelse med at konstruere et fleksibelt arbejdsliv, er derfor afhængige af den kontekst, de indgår i samt de roller informanterne ønsker at spille i en given kontekst.

Derfor skal de sociale relationers indflydelse ses i konteksten af de muligheder, informanterne har udover de sociale relationer. På baggrund af analysen har vi desuden argumenteret for, at såfremt informanterne har agens til at veksle mellem det frontstage, de finder relevant for deres facade, så vil informanterne ligeledes kunne vælge imellem de sociale relationer, de har brug for til at optræde. Vi konkluderer således, at der forekommer en sammenhæng mellem de sociale relationers og mulighedsbetingelserne for fleksibilitet, som informanterne har til rådighed for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv.

Yderligere argumenterer vi for, at såfremt informanterne selv kan bestemme, hvorvidt de vil arbejde i storrumskontoret eller på hjemmearbejdspladsen, så ville de enkelte individer kunne tilpasse deres sociale relationer efter behov i deres konstruktion af et fleksibelt arbejdsliv.

Dette bygger blandt andet på vores fund af, at genstandene har indflydelse på de mulighedsbetingelser, individer har for at konstruere et fleksibelt arbejdsliv. Dette udspringer af, at individer til- og fravælger genstande for at konstruere kulissen, for den facade de optræder i, når de er frontstage. Dette ses for eksempel, når vores informant Kamilla benytter sin opslagstavle i storrumskontoret, hvortil agens tilskrives, som leder til Kamillas handlemuligheder for at vælge personlige genstande. Dette bevirker, at Kamilla kan spille sin rolle, når hun optræder frontstage. Vi ser ligeledes, hvordan mulighedsbetingelserne begrænses, når teknologiske redskaber kommer i brug, da medarbejderen er underlagt den normaliserende sanktion, for eksempel i forbindelse med deltagelse i møder, der faciliteres af ledelsen. De teknologiske redskaber bliver medkonstituerende for, hvilke mulighedsbetingelser der er til rådighed for medarbejderne. Dette konstitueres af en tillidsrelation, der er mellem medarbejderen og ledelsen, som medarbejderen blandt andet opretholder ved at deltage i onlinemøderne. Vi konkluderer dermed, at for at fleksibilitet i arbejdslivet kan konstitueres, må der være opmærksomhed på, hvordan genstandene er afhængige af de sociale relationer, som ligeledes er afhængige af genstandene.

I den tredje analysedel, hvor vi har undersøgt magtrelationer mellem ledelse og medarbejder i Teamet i Kommunen, fremgår det at enkelte medarbejdere oplever manglende sparring med ledelsen og vi argumenterer for, at dette har indflydelse på enkelte medarbejders måde at lede sig selv på. I denne henseende argumenterer vi for, at der i visse tilfælde kan være et behov for, at den normaliserende sanktion opretholdes for, at medarbejderne kan udøve selvledelse. Hermed kan vi konkludere, at for at kunne konstruere et fleksibelt arbejdsliv, hvor fleksibiliteten ikke forekommer grænseløs, kan der være behov for, at ledelsen sætter nogle rammer, hvori medarbejderen kan strukturere sin arbejdsproces.

Yderligere fremgår det, at der er en diskrepans hos ledelsen i forhold til, hvordan fleksibilitet anskues og muliggøres på arbejdspladsen. Diskrepansen består i forventningen om minimal udøvelse af kontrol af de medarbejdere, der arbejder hjemmefra, mens der samtidig gives indtryk af, at der er behov fra ledelsens side for at vide, hvad den hjemmearbejdende har af

opgaver. Derfor konkluderer vi, at den indbyrdes forståelse blandt lederne er med til at skabe et indlejret hierarki blandt de to ledere og deres relation til medarbejderne. Vi ser således, hvordan dette delvist begrænser medarbejdernes mulighedsbetingelser for fleksibilitet, da medarbejderne er disciplineret til at efterleve en bestemt adfærd, som er betinget af den sociale relation til ledelsen. Denne bygger blandt andet på en tillidsrelation, der er afgørende for mulighederne for fleksibilitet i arbejdslivet.

9.0 Litteraturliste

- 3F. (2018, 20. marts). Flexicurity. <https://www.danskemodel.dk/den-danske-model/flexicurity>
- Albris, K. & Wahlberg, A. (2018). At være online: Webnografi og digitale metoder i H., Mogensen, H. O. & Rubow, C. (red.), *Antropologiske projekter - en grundbog*, (1. udg. s. 261-274), Samfundslitteratur.
- Arbejdstilsynet. (2008). Arbejdspladsens indretning og inventar (1-11-2008 - A.1.15). <https://at.dk/regler/at-vejledninger/arbejdspladsens-indretning-inventar-a-1-15/>
- Arbejdstilsynet (2009). Skærmarbejde (1-06-2009 - D.2.3-1). <https://at.dk/regler/at-vejledninger/skaermarbejde-d-2-3/>
- BFA. (2020, 12. oktober). *Ledelse og samarbejde ved hjemmearbejde*. Arbejdsmiljøweb.DK. https://www.arbejdsmiljoweb.dk/ledelse-og-organisering/hjemmearbejdspladsen/foer_i-gaar_i_gang
- BFA. (2021a, 15. januar). *Om BFA Velfærd og Offentlig administration*. Arbejdsmiljøweb.DK. https://www.arbejdsmiljoweb.dk/om_arbejdsmiljoweb/bfa/om-branchefaellesskabet-for-arbejdsmiljoe-for-velfaerd-og-offentlig-administration
- BFA. (2021b, April 29). *Bordet og stolen*. Arbejdsmiljøweb.DK. https://www.arbejdsmiljoweb.dk/byggeri-og-indretning/kontorarbejdspladsen/udstyr/bord_stol
- Bjerrum, E. (2020, 4. december). *Balancen imellem hjemmearbejde og fællesskabet er hårfin*. LinkedIn. <https://www.linkedin.com/pulse/balancen-imellem-hjemmearbejde-og-f%C3%A6llesskab-er-h%C3%A5rfin-eva-bjerrum/>
- Bredgaard, T., Hansen, C. D., Larsen, J. F., Kylling, A-B., Hørby Jørgensen, J., & Ibsgaard, E. (2021). *Arbejdslivet med corona: Covid-19, arbejdslivet og den mentale sundhed*. Institut for Politik og Samfund, Aalborg Universitet.
- Brink, E. (2020, 4. august). *Corona-hjemmearbejde gjorde ansatte mere produktive og glade*. Djøfbladet. <https://www.djoefbladet.dk/artikler/2020/8/hjemmearbejde-overrasker-danske-ledere.aspx>
- Bundgaard, H. & Mogensen, H. O. (2018). Analyse: Arbejdet med det etnografiske materiale I H. Bundgaard, H. O. Mogensen & C. Rubow (red.), *Antropologiske projekter - en grundbog* (1. udg., s. 73-91) Samfundslitteratur.

- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2020). Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: en introduktion I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder en grundbog*, (3. udg., s. 15-29), København: Hans Reitzels Forlag.
- Brinkmann, S. (2020). Etik i en kvalitativ verden. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder en grundbog*, (3. udg., s. 581-600), København: Hans Reitzels Forlag.
- Chase, S.E. (1995). Taking Narrative Seriously: Consequences for Method and Theory in Interview Studies. I *Interpreting Experience: The Narrative Study of Lives*, vol. 3, 1-26. Sage.
- Christiansen, N. F. (2020, 16. juni). *Arbejdets mekanisering*. Danmarkshistorien. https://danmarkshistorien.lex.dk/Arbejdets_mekanisering
- Danmarks Statistik. (2002, 11. marts). *Hjemmearbejde er blevet almindeligt*. <https://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2002/2002-03-11-Hjemmearbejde>
- Danmarks Statistik. (2021). *Hjemmearbejde fordoblet i 2020*. <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=32435>
- Davidson, T. (2020, 27. oktober). *Vi vil have mere frihed og fleksibilitet i vores arbejde*. Dansk Veterinærtidsskrift. <https://dvt.ddd.dk/bladarkiv/2020/nr-09/vi-vil-have-mere-frihed-og-fleksibilitet-i-vores-arbejde/>
- Due, J., & Steen Madsen, J. (1999, 6. september). Septemberforliget og den danske model. *Politiken*. https://faos.ku.dk/pdf/artikler/ovrige_artikler/1999/Septemberforliget_og_den_danske_model.pdf
- Egholm, L. (2014). Realisme og konstruktivisme. Videnskabsteori: perspektiver på organisationer og samfund (s. 133-146). København: Hans Reitzels Forlag.
- Egholm, L. (2014). Socialkonstruktivisme og diskursanalyse. Videnskabsteori: perspektiver på organisationer og samfund (s. 147-170). København: Hans Reitzels Forlag.
- Epstein, I., Stevens, B., McKeever, P., & Baruchel, S. (2006). Photo Elicitation Interview (PEI): Using Photos to Elicit Children's Perspectives. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(3), 1-11. <https://doi.org/10.1177/160940690600500301>
- EU. (2016). Europa-parlamentets og Rådets forordning L 119/1 af 27. april 2016. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=DA>
- Finanssektorens Arbejdsgiverforening. (2020, 8. juni). *Ny undersøgelse: Danskere ønsker flere hjemmearbejdsdage | FAnet*. <https://www.fanet.dk/artikel/ny-undersogelse-danskere-oensker-flere-hjemmearbejdsdage-4914>
- Flyvbjerg, B. (2020). *Fem misforståelser om casestudiet* I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder en grundbog*, (3. udg., s. 621-656), København: Hans Reitzels Forlag.

- Foucault, M. (2002). Overvågning og straf: Fængslets fødsel. Det lille Forlag.
- Frederiksen, M. (2020). Mixed methods-forskning I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder en grundbog*, (3. udg., s. 257-280), København: Hans Reitzels Forlag.
- Fuller, C. (2011, 23. oktober). *Obituary: Alfred Gell*. The Independent.
<https://www.independent.co.uk/news/obituaries/obituary-alfred-gell-1276255.html>
- Gell, A. (1992). *The Anthropology of Time*. Berg.
- Gell, A. (1998). *Art and Agency*. Clarendon Press.
- Glaw, X., Inder, K., Kable, A., & Hazelton, M. (2017). Visual Methodologies in Qualitative Research: Autophotography and Photo Elicitation Applied to Mental Health Research. *International Journal of Qualitative Methods*. <https://doi.org/10.1177/1609406917748215>
- Goffman, E. (1992). *Vore rollespil i hverdagen*. Hans Reitzels Forlag.
- Goffman, E. (2014). *Hverdagslivets rollespil*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Granov, C. K. (2020, 24. april). *Den danske model*. Faktalink.
<https://faktalink.dk/titelliste/den-danske-model>
- Hallett, R., & Barber, K. (2014). Ethnographic Research in a Cyber Era. *Journal of Contemporary Ethnography*, 43(3), 306–330. <https://doi.org/10.1177/0891241613497749>
- Haslund, C. S. (2020, 23. oktober). *Danskerne har været tilfredse med at arbejde hjemmefra*. FINANS. <https://finans.dk/debat/ECE12505131/danskerne-har-vaeret-tilfredse-med-at-arbejde-hjemmefra/?ctxref=ext>
- Hastrup, K. (2020). *Feltarbejde* I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder en grundbog*, (3. udg., s. 65-95). København: Hans Reitzels Forlag
- Hastrup, K., & Ramløv, K. (1988). *Feltarbejde : oplevelse og metode i etnografien*. Akademisk Forlag
- Høgedahl, L. (2019). *Den danske model i den offentlige sektor - Danmark i et nordisk perspektiv* (1. udg.). Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Jacobsen, M. H. (2017). *Erving Goffman* I Jacobsen, M. H. (red). *The Interactionist Imagination : Studying Meaning, Situation and Micro-Social Order* (Elektronisk udgave.). London: Palgrave Macmillan UK.
- Jacobsen, M., Kristiansen, S. & Mortensen, N. (2002). *Tilværelsen som et teater - Samfundet som en scene*. Erving Goffman : sociologien om det elementære livs sociale former (s. 88-116). København: Hans Reitzels forlag.

- Jacobsen, M. H., & Kristiansen, S. (2006). Goffmans metaforer: om den genbeskrivende og rekontekstualiserende metode hos Erving Goffman. *Sociologi i Dag*, 36(1), 7-35.
- Jacobsen, M. H. & Kristiansen, S. (2015). The life and times of Erving Goffman. I *Social Thinkers: The social thought of Erving Goffman* (pp. 7-26). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. doi: <http://dx.doi.org/10.4135/9781483381725.n2>
- Jeppesen, L. S. (2019, 2. april). *Forsker: Drop åbne kontorlandskaber*. Djøfbladet. <https://www.djoefbladet.dk/artikler/2019/4/-aa-bne-kontorer-f-aa-r-ansatte-til-at-lukke-sig-inde.aspx>
- Jacobsen, M. H. & Petersen, A. (2017). Fagre nye arbejdsliv? - set gennem fire fremtrædende kritisksociologiske samtidsdiagnoser i *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 19(1).
- Klindt, M. P. (2010). Institutionel komplementaritet mellem velfærdsstat og arbejdsmarked: Flerleddet ph.d.-afhandling om flexicurity med bidrag til debatterne om dansk arbejdsmarkedspolitik og den europæiske beskæftigelsesstrategi. CARMA- Center for Arbejdsmarkedsforskning, Aalborg Universitet.
- Kristiansen, O. L. (2021, 30. januar). Forklædt som fleksibilitet kan livet blive til arbejdsliv. *Information*, 22-24.
- Krøijer, S. & Sjørlev, I. (2018). At gå efter tingene: Materialitet som metode I H. Bundgaard, H. O. Mogensen & C. Rubow (red.), *Antropologiske projekter - en grundbog*, (1. udg. s. 245-260), Samfundslitteratur.
- Küchler, S., & Carroll, T. (2021). *A Return to the Object*. Routledge.
- Collin, F. (2014). Socialkonstruktivisme i humaniora. I S. Køppe & F. Collin (Red), *Humanistisk videnskabsteori*. (3. udgave, s. 417- 458.). Lindhardt og Ringhof.
- Laustsen, C. B., Thorup Larsen, L., Nielsen, M.W., Ravn, T., & Sørensen, M.P.. (2016). Det reflektive selv: Goffman og Giddens I: C. B. Laustsen, L. Thorup Larsen, M. W. Nielsen, T. Ravn, M.P. Sørensen. *Sociologisk teori - en grundbog*. (1. udgave, s. 191-211.). Akademisk Forlag.
- Limborg, H. J. (2002). *Den risikable fleksibilitet: på vej mod et "nyt" arbejdsmiljø*. Roskilde Universitet. https://rucforsk.ruc.dk/ws/portalfiles/portal/57416930/Den_risikable_fleksibilitet.pdf
- Mac, A. (2018) Det forandringsteoretiske landskab - mellem mål og midler I Mac, A., & Madsen, S. (red.). *Forandringsforståelse : balance mellem proces og resultat*. (1. udg., s. 25-46). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Madsen, S. (2018). Fra mening til ny praksis - sensemaking, der fører til change making I A. Mac & S. Madsen (red.), *Forandringsforståelse : balance mellem proces og resultat*. (1. udg., s. 109-134). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Møhl P. & Kristensen, N. H. (2018). At bruge billeder og lyd: Sensorisk antropologi I H. Bundgaard, H. O. Mogensen & C. Rubow (red.), *Antropologiske projekter - en grundbog*, (1. udg. s. 227-243), Samfundslitteratur.
- Mørk, T. (2020, December 8). *Hjemmearbejde under corona: Vi skal sikre et godt arbejdsmiljø*. DM. <https://dm.dk/nyheder/2020/hjemmearbejde-under-corona-vi-skal-sikre-et-godt-arbejdsmiljoe>
- Navrbjerg, S. E. (2001). Fleksibilitet og solidaritet — nye arbejdsorganiseringers betydning for samarbejde og forhandlinger. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 3(3), 65.
<https://doi.org/10.7146/tfa.v3i3.108350>
- Nielsen, L. D., Nielsen, K. A., Munk-Madsen, E. & Hartmann-Petersen, K. (2010). *Fleksibilitet, flygtighed og frirum - en kritisk diagnose af det senmoderne arbejdsliv*. (1. udg.) Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag
- Nilsson, R. (2009). Michel Foucault : en introduktion. (1. udgave.). Hans Reitzels Forlag.
- Pedersen, K. B. & Land, B. (2001). Den kvalitative forskningsproces I K.B. Pedersen & L.D. Nielsen (red.), *Kvalitativ metode - fra metateori til markarbejde* (1 udg. s. 15-38). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag
- Rasborg, K. (2013). Socialkonstruktivisme i klassisk og moderne sociologi. I L. Fuglsang, P. Bitsch Olsen & K. Rasborg (red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: på tværs af fagkulturer og paradigmer* (3. udg., s. 403-438). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Rasmussen, K. (2018). Visuel etnografi I M. H. Jacobsen & H. L. Jensen (red), *Etnografier* (1. udg., s. 233-262). København: Hans Reitzels Forlag.
- Salmons, J. (2016). Doing Qualitative research online, (1. udg.), London: SAGE
- Sennett, R. (1999). *Det fleksible menneske*. Hovedland.
- Sunesen, S. & Jørgensen, H. (1998). Et fagforeningssynspunkt på telearbejde. Djøf Forlag.
https://www.djoef-forlag.dk/openaccess/samf/samfdocs/1998/1998_2/samf_1998_2_5.pdf
- Szulevicz, T. (2020). Deltagerobservation I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder en grundbog*, (3. udg., s. 97-116), København: Hans Reitzels Forlag.
- Sørensen, A., & Kaldahl, S. (2021, January). *90.000 flere vil arbejde hjemme efter coronakrisen*. Dansk Industri. <https://www.danskindustri.dk/arkiv/analyser/2021/1/90.000-flere-vil-arbejde-hjemme-efter-coronakrisen/>
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2020). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder en grundbog*, (3. udg., s. 33-64), København: Hans Reitzels Forlag.

- Tanggaard & Brinkmann (2020). Kvalitet i kvalitative studier I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder en grundbog*, (3. udg., s. 657-670), København: Hans Reitzels Forlag.
- Thomsen, R., Høgedahl, L., & Larsen, T. P. (2019). Det offentlige arbejdsmarked under forandring. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 21(2), 5–9. <https://doi.org/10.7146/tfa.v21i2.114726>
- Toren, C., & Gell, A. (1997). Wrapping in Images: Tattooing in Polynesia [Review of Wrapping in Images: Tattooing in Polynesia]. *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, 3(3), 629–630. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland. <https://doi.org/10.2307/3034802>
- Villadsen, K. (2013) Michel Foucault. I H. Andersen & L.B. Kaspersen (red.) *Klassisk og moderne samfundsteori* (5. udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Zoom. (u.å). *Video Conferencing, Web Conferencing, Webinars, Screen Sharing*. Zoom Video. <https://zoom.us/>

Billedkilder

- Hæve-sænkebord (u.å). Capida.
https://www.capida.dk/media/catalog/product/cache/1/thumbnail/9df78eab33525d08d6e5fb8d27136e95/s/c/sc_860202725-8_1000x1000_1.jpg
- Høreværn. (u.å.). Biltema.
https://productimages.biltema.com/v1/image/imagebyfilename/21-079_xxl_1.jpg